

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İLİTAM PROGRAMI

ARAPÇA II

İLİTAM LİSANS PROGRAMI

ÖĞR. GÖR. MUSTAFA ŞAHİN

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İLİTAM LİSANS PROGRAMI

ÖNSÖZ

İlahiyat Fakülteleri ve benzeri dini eğitim veren kurum ve kuruluşlar, dini alandaki temel düşünce ve görüşlerini, ilk kaynak kabul edilen Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerifler ile onların açıklamaları niteliğindeki tefsir ve şerhlere dayandırabildikleri ölçüde anlam ve değer kazanırlar. Temel kaynaklara dayanmadan elde edilen dini bilgi ve teoriler tartışmaya açık, şüpheli ve konunun uzmanlarınca her an tenkid edilebilir.

İslâmî ilimlerde, bütün branşlarının temel referansı Kur'an'dır. Hadis, tefsir, fıkıh, kelâm, tasavvuf vb. disiplinler ise Kur'an'ın muhteva ve mesajıyla direkt veya dolaylı olarak bağlantılıdır. Bu branşlara ait temel metinlerin tamamı Arapçadır. İslâmî ilimlerle ilgili düşünce üretecek, okuyup yazacak olan herkesin öncelikle âlet (araç) ilmi denilen Arapça dil ve dil bilimlerini yeteri kadar hazmetmesi zorunludur. Bu nedenle Ülkemizde İslâmî ilimlere ilişkin eğitim – öğretim faaliyeti yürüten kurumlarda resmi ve gayr-i resmi yürütülen dini eğitiminde Arapça öğretimi geçerliliğini sürdürmektedir.

Resmi eğitim kurumları olarak İmam-Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretimine hayli önem verilmekte, her geçen gün, öğretim kalitesini artırmak için yeni çaba ve girişimlerde bulunmaktadır. Bu yoğun çaba ve gayretler halkasının bir bölümü olarak İlahiyat Fakülteleri bünyesinde halen yürürlükte bulunan bölüm ve programlarda Arapça öğretimi de oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu meyanda İLİTAM programı için de Arapça eğitimi oldukça önemli olup elinizdeki bu eser bu gayeye hizmet için hazırlanmıştır.

Bu kitap ön lisans kapsamında Arapçanın temel kural ve üsluplarına aşinalık kazanmış olan öğrencilere, üst düzey dil becerisi ve bunu kullanma alışkanlığı kazandırmak amacıyla hazırlanmış olan 14 bölümlük I. cildin devamıdır. Birinci ciltte Arap gramerinin temelini teşkil eden cümle bilgisinin (Nahiv) temel kısımları verilmiş, ardından ayrıntılar üzerinde durulmuştur. İlk bölümlerde cümle kuruluşları, cümlenin yapısı ve çeşitleri ile başına geldiği kelimenin sonunu değiştiren unsurlar (Âmiller/Avâmil), bu âmillerden etkilenen kelimeler (ma'mûller) ve bunların etkileşim/değişim tarzını (amel/i'râb) işleyen alt bölümler incelenmiştir.

Bu kitapçıkta birinci kitabın ilk bölümünde kısaca ele alınan Terkipler (izâfet terkîbi-sıfat terkibi) biraz daha ayrıntılı ele alınacak, izafet ve sıfat terkinin çeşitleri üzerinde daha geniş bir şekilde durulacaktır. Mef'ûl çeşitleri, Münâdâ, Temyîz, Hâl, Haberin çeşitleri ve takaddümü, Tekîd ve İsm-i Mevsuller konusu işlenecektir. Yeri geldikçe aralara serpiştirilen Seçme Metinler ile konuların daha iyi anlaşılması sağlanıp öğrenilen teorik bilgiler pratiğe dökülecek, konuların metin üzerinde anlaşılması sağlanacaktır.

Öncelikle konuların genel planını sunup sonra ayrıntılarına geçmek hedeflenmiştir. Arapçada çok nadir rastlanan, her zaman ve her metinde karşımıza çıkmayan ayrıntı sayılabilecek konular ise bu kitapta yer almamıştır. Okuyup istifade eden, gerektiği zaman uyarı ve katkılarını esirgemeyen herkese teşekkür ederiz.

Öğr. Gör. Mustafa Şahin

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	2
KONULARIN GENEL LİSTESİ	10
I. ÜNİTE: MASDAR VE AMELİ.....	12
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları.....	13
Anahtar Kavramlar	15
Giriş	16
BİRİNCİ KISIM.....	17
KONU YA DA İR GRAMER BİLGİLERİ	17
MASDAR.....	17
I. Masdarın Tanımı ve Çeşitleri	17
A. Sülâsî Masdarlar.....	17
1. Sülâsî Mücerred Masdar Vezinleri (Kalıpları)	17
2. Sülâsî Mezîd Masdar Kalıpları	18
B. Rubâî Mücerred Masdar Kalıpları.....	19
1. Rubâî Mücerred Masdar Kalıpları	19
2. Rubâî Mezîd Masdar Kalıpları.....	19
C. Mimli Masdarlar	19
D. Masdar-ı Ca'î (Sına'î Masdar)	20
II. Masdarın Ameli	20

A.Masdarın Amel Etme Şartları.....	21
B.Masdarın Ameline Engel Durumlar	21
C. Masdarın Amel Etme Şekilleri.....	23
1. Muzaf Masdar.....	23
a) Failine Muzaf Olan Masdar	23
b) Mef'ûlüne Muzaf Olan Masdar.....	24
c) Tenvinli (Muzâf Olmayan) Masdar.....	24
d) Marife Olan Masdar	24
UYGULAMALAR.....	25
UYGULAMA SORULARI.....	26
İKİNCİ KISIM	29
Konuyla İlgili Metin	29
Bu Bölümde Neler Öğrendik?	34
Bölüm Soruları.....	35
CEVAPLAR:.....	40
II. ÜNİTE: İZAFET TERKİBİ.....	42
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları.....	44
Anahtar Kavramlar	45
Giriş.....	46
BİRİNCİ KISIM.....	47

KONU YA DA İR GRAMER BİLGİLERİ	47
I. Genel Olarak İzafet Terkibi	47
II. İZAFET TERKİBİNİN KISIMLARI	47
A.MANEVÎ İZAFET.....	47
B. LAFZÎ İZÂFET	52
Lafzî İzafette Lafız ve Mana Durumu.....	52
Lafzî İzafette Marifelik-Nekrelik.....	53
C.MANEVÎ İZÂFETLE İLGİLİ UYGULAMALAR	56
D.MANEVÎ İZÂFETLE İLGİLİ UYGULAMA SORULARI.....	58
E.LAFZÎ İZÂFETLE İLGİLİ UYGULAMA SORULARI	61
Bu bölümde Neler Öğrendik?	63
BÖLÜM SORULARI.....	64
Cevaplar:	66
III. ÜNİTE: OKUMA PARÇASI.....	68
ARAPÇA BİR METİN NASIL OKUNUR?.....	68
IV. ÜNİTE: OKUMA PARÇASI.....	74
V. ÜNİTE: SIFAT TERKÎBİ	79
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	80
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları.....	81
Giriş.....	83

Bu Bölümde Neler Öğrendik?	89
VI. ÜNİTE: MEF'ÛL ÇEŞİTLERİ.....	96
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	97
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları.....	97
Giriş.....	99
Bu bölümde Neler Öğrendik?(Özeti).....	113
VII. ÜNİTE: MÜNÂDÂ.....	118
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	119
Anahtar Kavramlar	120
Giriş.....	121
VIII. ÜNİTE: TEMYİZ	144
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	145
Bölüm Hakkında Sorular	145
Giriş.....	147
Tanım.....	148
Mümeyyezin Çeşitleri.....	148
Temyizin İ'râbı	149
Temyizin Muhavvel Olması.....	149
Sayıların Temyizi.....	150
Sayı ile Temyiz Arasında Müzekkerlik-Müenneslik Uyumu	152

Temyiz İle İlgili Ayetler	153
IX. ÜNİTE: HÂL	161
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	162
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular	162
X. ÜNİTE: OKUMA PARÇASI	182
XI. ÜNİTE HABER TÜRLERİ	198
ÜNİTENİN ANA PLANI.....	198
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları	199
Anahtar Kavramlar	200
Giriş.....	201
KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ	202
A. Haber ve Kısımları.....	202
1. Hakiki Haber.....	202
2. Sebebî Haber.....	210
B. Haberin Takaddümü (Öne Geçmesi).....	211
UYGULAMA SORULARI.....	212
Bu Bölümde Neler Öğrendik?	217
KONUVA DAİR BÖLÜM SORULARI.....	218
CEVAP ANAHTARI.....	221
XII. ÜNİTE: TE'KÎD.....	227

ÜNİTENİN ANA PLANI.....	227
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları.....	228
Anahtar Kavramlar	229
Giriş.....	230
KONU YA DA İR GRAMER BİLGİLERİ.....	231
Te'kîd.....	231
1.Lafzî Te'kîd	231
2.Mânevî Te'kî	232
Manevî te'kîd bildiren kelimelerle ilgili bazı kurallar	233
Te'kîdin İ'râbı	237
Te'kîd İle İlgili Ayetler.....	240
UYGULAMA SORULARI.....	244
Bu Bölümde Neler Öğrendik?	248
XIII. ÜNİTE: İSM-İ MEVSÛLLER	250
ÜNİTENİN ANA PLANI.....	250
Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları.....	251
Anahtar Kavramlar	252
Giriş	253
İSM-İ MEVSÛLLER	254
1.Tanım.....	254

2.İsm-i Mevsûllerin Çeşitleri	254
B. Müşterek ism-i mevsûller.....	255
3.İsm-i Mevsûllerin Cümledeki Kullanımı ve İ'râbı.....	258
4. Sıla Cümlesi ve Âid Zamiri.....	262
A. Sıla Cümlesinin Çeşitleri.....	263
B. Âid Zamirinin Hazfi	264
Bu Bölümde Neler Öğrendik?	265
BÖLÜM SORULARI.....	266
Cevaplar:	271
XIV. ÜNİTE OKUMA PARÇASI	273
KAYNAKÇA	275

KONULARIN GENEL LİSTESİ

DERS İZLENESİ		
Hafta	Konular Türkçe	Konular İngilizce
I	Masdar ve Ameli	Infinitive and its execution.
II	İzafet Terkibi	Possessive construction.
III	Seçme Metin	Selected text
IV	Sıfat Terkibi	Compound adjective.
V	Mef'ûl Çeşitleri	Kinds of passives
VI	Münâdâ	Interjection propositions.
VII	Seçme Metin	Selected text
VIII	Ara Sınav / Değerlendirme	Midterm
IX	Temyîz	Appeal
X	Hâl	Status
XI	Seçme Metin	Selected text
XII	Haberin Türleri	Kinds interjection and its precession
XIII	Te'kid	Reiterate (<u>Word and meaning</u>)
XIV	İsm-i Mevsûller	the explanatory nouns
XV	Yarıyıl Sonu Sınavı	Final exam

I. ÜNİTE

MASDAR VE AMELİ

I. ÜNİTE: MASDAR VE AMELİ

ÜNİTENİN ANA PLANI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....

Anahtar Kavramlar

Giriş.....

BİRİNCİ KISIM

Konuya Dair Gramer Bilgileri

Masdar:

1. Tanım ve Kavramsal Çerçeve:

2. Masdar Kalıpları:.....

3. Masdarın Ameli:.....

4. Pratikte Kullanımı

5. Masdarın Mamullerine Tabi Olanlar.....

Uygulamalar.....

Uygulama Soruları

İKİNCİ KISIM

Konuyla İlgili Metin

1. Anlama ve Kavrama Soruları

2. Eşanlımlı ve Zıt Anlamlı Kelimeler

3. Tekilve Çoğul Kelimeler

4. Kelimeleri Cümlede Kullanma

Bu Bölümde Neler Öğrendik? (Özet)

Bölüm Soruları.....

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Kitabımızın ilk bölümünde liste halinde verilen Kıyâsî Âmillerden biri de türemiş sözcüklerin kökenini oluşturan masdarlardır. Türkçe dilbilgisinde de aynı adla anılan masdarlar, zamandan bağımsız eylem ve oluşları ifade ederler ve Arapçada isim, fiil ve harf olarak üç gruba ayrılan kelime tasnifinde “isimler” grubunda yer alırlar.

Masdarlar da daha önce üzerinde durulan türemiş isimler gibi aşağıda ele alınacak şartlar dahilinde kendisinden türeyen fiillerle aynı işlevi görürler. Bu nedenle bu konunun özel olarak ele alınıp işlenmesi uygun görülmüştür. Bu bölümde çeşitleri ve amel etmesi yönüyle masdar konusu ele alınacaktır.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

- 1) Masdar nedir?
- 2) Masdar kalıpları nelerdir? Şahıslara göre çekimi nasıldır?
- 3) Masdarın fiil gibi amel etmesi için gereken şartlar nelerdir?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

Masdar'ın tanım çerçevesi, çeşit ve kalıpları ile fiil gibi amel etmesi için gereken şartlar hakkında açıklamada bulunabilir.

İçinde Masdar bulunan cümleler kurabilir, cümlelerdeki fiil yüklemeleri doğru bir biçimde Masdar'a dönüştürebilir.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

- Masdar
- Masdar-1 mîmî (Mimli Masdar)
- Masdar-1 müevvel (En+Muzari)
- Masdar-1 gayr-1 mîmî (Mimsiz, Yalın Masdar)
- Masdar-1 ca'î (Yapma Masdar)

Giriş

Masdar, üç zamandan birine bağılı olmaksızın iş, oluş yahut eylem ifade eden kelimelerin Arap gramerindeki genel adıdır. Masdarlar, Arapçada isimler kategorisinde yer alıp türeyen kelimelerin kaynağı kabul edilmektedir.

Türkçede mastar fiilden türetilir. Arapçada ise –çoğunluğa göre- fiiller masdardan türetilir. Şöyle ki; Türkçede fiil köküne, fiilden isim türetme eklerinden “mek, mak” veya “ış, iş” ilavesiyle elde edilen türemiş isim kapsamında değerlendirilen “Masdar”, Arap gramercilerinin çoğunluğuna göre tüm fiillerin kendisinden türetildiği kök isim olarak düşünülür.

Semaî ve kıyasî birçok kalıbı bulunan “masdar”, bu bölüm kapsamında hem sarf hem de nahiv yönünden ele alınacaktır. Sarf yönünden, kalıpları ve türevi durumundaki fiillerle alâkası üzerinde durulurken, nahiv perspektifinden, bir âmil olarak cümle içerisindeki fonksiyonu ele alınacaktır.

BİRİNCİ KISIM

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

MASDAR

I. Masdarın Tanımı ve Çeşitleri

Üç zamandan birine bağlı olmaksızın bir iş, bir oluş ya da bir hareket bildiren kelime türüne “masdar” denir. Türkçede fiil köküne “mek” veya “mak” ekleri bitiştirilerek elde edilen bu kelime grubu için Arapça’da kimi kuralsız kimi de kurallı çok sayıda masdar vezni bulunmaktadır.

A. Sülâsî Masdarlar

1. Sülâsî Mücerred Masdar Vezinleri (Kalıpları)

Arapçada fiillerin en yalın hali üç harflidir. Bu fiillere üç harfli olmalarından dolayı *sülâsî mücerred* fiiller denir. Bu tür fiillerin masdarlarının belli bir vezni ve belli bir kuralı olmayıp değişik şekillerde karşımıza çıkabilirler. Bu nedenle bu tür masdarlara “semâî” masdarlar denir. Bu tür masdarlar sözlükten bakılarak, bir bilenden duyularak veya Arapça kaynaklarda görülerek zamanla ezberlenir. Sülâsî fiillerin masdarlarının vezinlerini ezberlemekten ziyade, kendilerini zamanla kullanarak öğrenmek daha doğru bir yöntemdir.

Söz konusu masdarlara ait kalıp (vezin) ve örneklerden (mevzun) bazıları şunlardır:

Mevzun (Örnekler)	Ve zin (Kalıp)
فعل / مصدر	فعل - مصدر
نَصَرَ - نَصْرًا / فَتَحَ - فَتْحًا / مَدَحَ - مَدْحًا / كَسَبَ - كَسْبًا / فَهَمَ - فَهَمًّا	فَعَلَ / فَعِلَ - فَعَلٌ
ذَكَرَ - ذِكْرًا / عَلِمَ - عِلْمًا / فَهَمَ - فَهْمًا / رَفَقَ - رِفْقًا	فَعَلَ / فَعِلَ - فَعَلٌ
حَكَمَ - حُكْمًا / شَكَرَ - شُكْرًا / حَسُنَ - حُسْنًا / قُبِحَ - قُبْحًا	فَعَلَ / فَعِلَ - فَعَلٌ
نَظَرَ - نَظْرًا / طَلَبَ - طَلْبًا / أَلِمَ - أَلْمًا / فَرَعَ - فَرَعًا	فَعَلَ / فَعِلَ - فَعَلٌ
حَصَدَ - حَصَادًا / فَسَدَ - فَسَادًا / صَلَحَ - صَلَاحًا	فَعَلَ - فَعَالٌ
خَرَجَ - خُرُوجًا / دَخَلَ - دُخُولًا / جَلَسَ - جُلُوسًا / رَكِبَ - رُكُوبًا	فَعَلَ / فَعِلَ - فَعُولٌ
كَتَبَ - كِتَابَةً / قَرَأَ - قِرَاءَةً / تَجَرَ - تِجَارَةً / حَكَى - حِكَايَةً	فَعَلَ - فِعَالَةٌ
رَذَلَ - رِذَالَةً / كَرَّمَ - كِرَامَةً / بَرَى - بَرَاءَةً / سَلِمَ - سَلَامَةً	فَعَلَ / فَعِلَ - فِعَالَةٌ
صَعِبَ - صُعُوبَةً / سَهَلَ - سُهُولَةً / حَشِنَ - حُشُونَةً / سَخِنَ - سُخُونَةً	فَعَلَ - فُعُولَةٌ
قَبِلَ - قَبُولًا	فَعَلَ - فَعُولٌ

Not: Her ne kadar bu vezinler verilse de herhangi bir sülâsî fiilin masdarını kesin olarak tespit etmek için mutlaka sözlüğe bakılmalıdır.

2. Sülâsî Mezîd Masdar Kalıpları

Arapçada köken olarak üç harfli olup yeni anlamlar ifade etmesini sağlamak için belli kurallara göre ve belli vezinlere göre kendisine bir, iki veya üç harf ilave edilerek türetilen fiillere *mezîd fiiller* denir. Bu tür fiillerin mastarlarına ise *mezîd masdarlar* denir. Bu tip fiillerin masdarları kurallı (kıyâsî) olup belirli vezinlerde gelir. Bu tür fiillerin ve masdarlarının vezinleri ezberlenerek öğrenilir. Söz konusu fiillerin masdarlarına ait kalıplar (vezinler) ve örnekler (mevzun) şunlardır:

Fiilin Kalıbı (3 +)	Mevzun (Örnekler / المَوْزُونُ) فعل / مصدر	Vezin (Kalıp / الوَزْنُ) فِعْلٌ - مصدر
3+1=4	أَكْرَمَ - إِكْرَامٌ / أَحْسَنَ - إِحْسَانٌ / أَعْلَنَ - إِعْلَانٌ	أَفْعَلٌ - إِفْعَالٌ
	عَلَّمَ - تَعْلِيمٌ / فَتَشَ - تَفْتِيشٌ / نَظَّمَ - تَنْظِيمٌ	فَعَّلٌ - تَفْعِيلٌ
	قَاتَلَ - مُقَاتَلَةٌ (قِتَالٌ) / جَاهَدَ - مُجَاهَدَةٌ (جِهَادٌ)	فَاعِلٌ - مُفَاعَلَةٌ (فِعَالٌ)
3+2=5	انْكَسَرَ - انْكِسَارٌ / انْقَسَمَ - انْقِسَامٌ / انْفَصَلَ - انْفِصَالٌ	انْفَعَلٌ - انْفِعَالٌ
	اجْتَمَعَ - اجْتِمَاعٌ / اِكْتَسَبَ - اِكْتِسَابٌ / اشْتَرَكَ - اشْتِرَاكٌ	اِفْتَعَلٌ - اِفْتِعَالٌ
	تَكَبَّرَ - تَكَبُّرٌ / تَنَفَّسَ - تَنْفُّسٌ / تَرَدَّدَ - تَرَدُّدٌ	تَفَعَّلٌ - تَفْعُّعٌ
	تَجَاهَلَ - تَجَاهُلٌ / تَدَاوَلَ - تَدَاوُلٌ / تَصَادَفَ - تَصَادُفٌ	تَفَاعَلٌ - تَفَاعُلٌ
	اِحْمَرَّ - اِحْمِرَارٌ / اِصْفَرَّ - اِصْفِرَارٌ / اِخْدَبَّ - اِخْدِابٌ	اِفْعَلَّ - اِفْعِلَالٌ
3+3=6	اسْتَعْمَلَ - اسْتِعْمَالٌ / اسْتَحْدَمَ - اسْتِحْدَامٌ / اسْتَحْسَنَ - اسْتِحْسَانٌ	اسْتَفْعَلٌ - اسْتَفْعَالٌ
	اجْلَوَّذَ - اجْلَوَّذٌ	اِفْعَوَّلٌ - اِفْعَوَالٌ
	اعشوشبَ - اعشيشابٌ	اِفْعَوَّعَلٌ - اِفْعَوَّعَالٌ
	احْمَارَ - اِحْمِرَارٌ / اِصْفَارَ - اِصْفِرَارٌ / اِخْدِابَ - اِخْدِابٌ	اِفْعَالٌ - اِفْعِلَالٌ

B. Rubâî Mücerred Masdar Kalıpları

1. Rubâî Mücerred Masdar Kalıpları

Arapçada bazı fiillerin yalın hali dört harflidir. Bu tür fiillere *rubâî mücerred* adı verilmiştir. Rubâî mücerred fiillerin masdarları da kurallı masdarlar grubuna girmektedir. Bu tür fiillerin tek kalıbı bulunmaktadır.

Mevzun (Örnekler) فعل / مصدر	Vezi (Kalıp) فعل - مصدر
دَحَج - دَحْرَجَةٌ / بَعَثَ - بَعْثَةٌ / قَلَقَ - قَلَقَةٌ / زَلَزَلَ - زَلْزَلَةٌ / وَسَّوسَ - وَسْوسَةٌ	فَعَّلَ - فَعْلَلَةٌ

2. Rubâî Mezîd Masdar Kalıpları

Köken olarak dört harfli olup ek almış fiillere *rubâî mezîdun fih* (4 + x) denilmektedir. Bu tip fiillerin masdarları da kurallı (kıyasî) olup belirli kalıplara nakledilmekle elde edilir. Bu çeşit fiiller ve masdarları daha ziyade sarf dersleri kapsamında ele alınan detay konulara girdiği için burada üzerinde durulmayacaktır.

C. Mîmli Masdarlar

Mimli masdarlar adından da anlaşılacağı gibi başında mîm harfi bulunan ve mimsiz masdarlar gibi anlam ve işlev görebilen masdar çeşitleridir.

Mimli masdarlar iki kısma ayrılmaktadır:

1. **Sülâsî Fiillerin Mîmli Masdarları:** Bu tür fiillerin mimli masdarları fiillerin yapısına göre şu şekillerde gelir.

مُفَعَّلَةٌ	مُفَعَّلَةٌ	مُفَعَّلٌ	مُفَعَّلٌ
مَعْرِفَةٌ	مُفَسِّدَةٌ	مَوْعِدٌ	مُخْرَجٌ

2. **Mezîd Fiillerin Mîmli Masdarları:** Bu tür fiillerin mimli masdarlarının tek vezni vardır. Bu vezin, her fiilin ism-i mefulünün veznidir.

أَحْسَنَ - مُحْسِنٌ	إِسْتَحْسَنَ - مُسْتَحْسِنٌ
قَاتَلَ - مُقَاتِلٌ	انْكَسَرَ - مُنْكَسِرٌ

D. Masdar-ı Ca'î (Sıma'î Masdar)

Camid veya müştak isimlerin sonuna şeddeli nisbet yâ'sı (ي) ile kapalı tâ (ة) getirilerek yapılan ve sıfat manası ifade eden masdarlardır.

Camid isimler	Şehircilik: بَلَدِيَّةٌ (بَلَدٌ)	İnsanlık: إِنْسَانِيَّةٌ (إِنْسَانٌ)
Müştak isimler	Sorumluluk: مَسْئُولِيَّةٌ (مَسْئُولٌ)	Üstünlük: أَفْضَلِيَّةٌ (أَفْضَلٌ)

II. Masdarın Ameli

Masdarlar, tıpkı fiilleri gibi amel ederler. Eğer masdarın fiili lazım ise masdar sadece fâil alabilir, eğer fiili müteaddi ise masdar hem fail hem de mef'ûlün bih alabilir. Eğer fiil harf-i cer ile müteaddi olmuş ise bu durumda bu fiilin masdarı da aynı harf-i cer yardımıyla mef'ûlün bih alabilir. Yani fiili nasıl amel ederse masdar da aynı şekilde amel eder.

Not: Masdarların failleri çoğu zaman hafzedilebilir.

a) Lâzım Fiilin Masdar Örneği:

نَوْمُ الطِّفْلِ يَسُرُّ الْأَبَوَيْنِ (Çocuğun uyuması anne-babayı mutlu ediyor) cümlesinde نَوْمُ kelimesi masdardır. الطِّفْلِ kelimesi ise onun failidir. Fail, muzâfun ileyh olduğu için lâfzen (görünürde) mecrur ise de mahallen merfû faildir.

b) Müteaddi Fiilin Masdar Örneği:

أَحْزَنَ الْأَسْتَاذَ إِهْمَالُ الطَّالِبِ الْوَاجِبِ (Öğrencinin ödevi ihmal edişi hocayı üzdü) cümlesinde إِهْمَالٌ kelimesi masdar, الطَّالِبِ kelimesi onun faili, الْوَاجِبِ ise mef'ûlün bihidir.

A. Masdarın Amel Etme Şartları

Masdarın amel edebilmesi için söz konusu masdarın cümledeki yerine fiilin mazi veya muzari sığasının (أَنْ) ile gelebilmesinin anlam bakımından uygun olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle bir cümlede bulunan masdarın yerine fiili getirildiğinde anlam bozulmaması gerekmektedir.

Örnekler:

a) Mazi fiil:

سُرَّ الْأَطْفَالُ بِأَنَّ عَادَ أَبُوهُمْ أَمْسٍ.	سُرَّ الْأَطْفَالُ بِعَوْدَةِ أَبِيهِمْ أَمْسٍ.
Çocuklar, babaları dün döndüğü için sevindi.	Çocuklar, babaları dün döndüğü için sevindi.

b) Muzari fiil (Gelecek Zaman):

يُسِرُّ الْأَطْفَالُ بِأَنَّ يَعُودَ أَبُوهُمْ غَدًا.	يُسِرُّ الْأَطْفَالُ بِعَوْدَةِ أَبِيهِمْ غَدًا.
Çocuklar babaları yarın döneceği için seviniyor.	Çocuklar babaları yarın döneceği için seviniyor.

B. Masdarın Ameline Engel Durumlar

Klasik nahiv kaynakları, mastarın amel etmesine engel olan durumları detaylı bir şekilde ele almıştır. Bunlardan öne çıkanlar şöyle ifade edilebilir:

1) Masdar; tekîd, aded ve nevi ifade etmemeli

Bilindiği gibi fiilin anlamını pekiştirmek, sayısını ya da işleniş biçimini belirtmek için kendisinden sonra mansub olarak gelen o fiilin kendi masdarına *mefulün mutlak* denir. Bulunduğu cümlede mef'ûlün mutlak olarak iraplanan masdarlar amel etmezler. Buna göre aşağıdaki özelliklere sahip masdarlar fiil işlevi göremezler.

Örnek:

1. Te'kid/Pekiştirme	2. Aded/Sayı	3. Nev'i/Çeşit, Tarz
وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا	سَجَدْتُ سَجْدَةً/سَجْدَتَيْنِ.	ثُبْتُ تَوْبَةً نَّصُوحًا.
Ve Allah Musa ile gerçekten konuştu.	Bir/iki secde yaptım.	“Samimi bir şekilde tevbe ettim.”

a) Anlamı Pekiştiren Masdarlar:

Örnek: وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا

b) Sayı Bildiren Masdarlar:

Örnek:

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ “Derken yıldızlara bir bakışla baktı.”

دَقَّقْتُ الْبَابَ دَقَّتَيْنِ (Kapıyı iki kez çaldım) cümlesinde (دَقَّتَيْنِ) masdarı fiilin sayısını göstermek için gelmiş bir Mefulü mutlaktır.

c) Eylemin Yapılış Şeklini İfade Eden Mastarlar

Eylemin işleniş biçimini (nev'ini) bildiren masdar, failine muzaf olduğu takdirde amel edebilir.

Örnek:

Lazım Fiilin Masdarına Örnek	Müteaddî Fiilin Masdarına Örnek
جَرَى الشَّابُّ جَرِيَةً الْعَادِي	كَتَبْتُ النَّصَّ كِتَابَةً الْكَاتِبِ مَقَالَةً
Genç, atlet koşuşu gibi koştu.	Metni, yazarın makale yazması gibi yazdım.
Bu cümlede (جَرِيَةً) Masdarı failine muzaf olarak gelmiştir. Lâzım olduğu için Mef'ûlün bihi yoktur.	Bu cümlede (كِتَابَةً) Masdarı failine muzaf olmuş ve (مقالة) ismini Mef'ûlün bih alarak nasbetmiştir.

2) Masdar iş, oluş veya hareket manasını yitirmiş (isimleşmiş) olmamalı

Örnek: يَعْتَبِرُ الْعُلَمَاءُ النَّوْمَ ضَرُورِيًّا لِصِحَّةِ النَّفْسِ وَالْجِسْمِ (Bilim adamları ruh ve beden sağlığı için uykuyu zorunlu sayıyor) cümlesinde “uyku” anlamındaki النَّوْم kelimesi masdar manasından uzaklaşarak isimleştiği için fiil işlevi göremez hale gelmiştir.

3) Masdar musağğar (ism-i tasğir) olmamalı

Buna göre سَرَّيْنِي فُتِيحُ زَيْدٍ عَيْنَهُ (Zeydin gözünü azıcık açması beni sevindirdi.) denemez.

C. Masdarın Amel Etme Şekilleri

1. Muzaf Olarak

a) Failine Muzaf Olan Masdar

Örnek: مُصَاحِبَةُ الْمَرْءِ الْعُقَلَاءِ أَلْزَمُ وَمُجَانِبَةُ الْمَرْءِ السُّفَهَاءِ أَسْلَمُ (Kişinin akıllılarla sohbeti en lüzumlu, beyinsizlerden uzak durması ise en sağlam yoldur) cümlesinde (مصاحبة) ve (مجانبة) masdarları failleri olan المرء kelimesine muzaf olarak onu lâfzen mecrur, mahallen merfû kılmışlar. Ayrıca birinci masdar العقلاء kelimesini, ikincisi ise السفهاء kelimesini mefulün bih olarak nasb etmiştir.

Failine Muzâf Olan Masdar Örnekleri:

“Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryüzü altüst olurdu.”Bakara 2/251	وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ
“Menedildikleri halde faizi almaları ve haksız (yollar) ile insanların mallarını yemeleri yüzünden...”Nisa 4/161	وَأَخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ هُمُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ
“Babalarınızı andığımız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın.” Bakara 2/200	...فَادْكُرُوا اللَّهَ كَدِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا....

b) Mef'ûlüne Muzaf Olarak

Örnek: شُرِبَ الخَمْرُ حَرَامٌ (İçki içmek haramdır) cümlesi içinde yer alan ve mübteda konumunda bulunan شرب masdarı, الخمر ismine yani mef'ûlün bihe muzaf olmuştur. Buna göre söz konusu mefulün bih lâfzen mecrur, mahallen mansubdur.

Not! Masdar failini almadan direkt mef'ûlüne de muzâf olabilir. Burada masdarın faili hazfedilmiş olur. Bu durum cümlenin bütününden anlaşılır.

Örnek:

“Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur.” Mücadele 58/4	فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا
“İnsan hayır istemekten usanmaz. Fakat kendisine bir kötülük dokunursa hemen ümitsizliğe düşer, üzüldürer.” Fussilet 41/49	لَا يَسْأَلُ الْإِنْسَانَ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ

c) Tenvinli Olarak (Muzâf Olmaksızın)

Örnek:

“Köle azat etmek veya açlık gününde yakını olan bir yetimi, yahut aç-açık bir yoksulu doyurmaktır.” Beled 90/14-16	أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ. يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ. أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ.
--	--

d) Elif-Lâmlı Olarak

Masdarlardan “el” (ال) takısı ile marife olanların amel etmeleri semâîdir. Yani bu tür masdarlardan sadece Arapların bu şekilde kullandıkları fiil işlevi görebilir. Onlara kıyas yaparak başka kullanımlar ihdas etmek doğru değildir. Çünkü bu tür masdarlar, başına “el” takısı gelmekle masdar olmaktan çıkıp isimleşmiştir.

Not: Mimli masdar da mîmsiz masdar gibi amel edebilir.

Örnek: (يَغِيظُ الْحَقُّ مَعْصِيَةَ الْعَبْدِ أَوْامِرَهُ): Kulun emirlerine karşı çıkması Hakk'ı gazaplandırır.) cümlesinde مَعْصِيَةَ kelimesi mîmli masdar olup العبد ve أَوْامِرِ isimlerinin âmilidir. Bunlardan (العبد) kelimesi, mîmli masdarın mahallen merfu olarak faili, (أَوْامِرِ) kelimesi ise lâfzen mansub olarak mefulün bihidir.

UYGULAMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerin müevvel masdarlarını (başında “en” edatı bulunan fiiller) gerçek masdara çevirerek yineleyiniz.

- a) أَرَادَ الْأُسْتَاذُ أَنْ يُؤَدِّيَ الطُّلَّابُ وَظَائِفَهُمْ عَلَى التَّحْقِيقِ .
b) أَنْ يَتْرَكَ الْمَرْءُ الْعَبَثَ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِهِ .
c) كَفَى بِالْمَرْءِ عَارًا أَنْ يَشْهَدَ الزُّورَ لِحُلْبِ النَّفْعِ .
d) كَبُرَ فَخْرًا عِنْدَ الْأَبْوَيْنِ أَنْ يَأْتِيَهُمَا أَوْلَادُهُمَا بِالنَّجَاحِ .

Çözüm:

- a) أَرَادَ الْأُسْتَاذُ تَأْدِيَةَ الطُّلَّابِ وَظَائِفَهُمْ عَلَى التَّحْقِيقِ .
أَرَادَ الْأُسْتَاذُ مِنَ الطُّلَّابِ تَأْدِيَةَ وَظَائِفَهُمْ عَلَى التَّحْقِيقِ .
أَرَادَ الْأُسْتَاذُ تَأْدِيَةَ الْوُظَائِفِ مِنْ قَبْلِ الطُّلَّابِ عَلَى التَّحْقِيقِ .
b) تَرَكَ الْمَرْءُ الْعَبَثَ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِهِ .
تَرَكَ الْعَبَثَ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ .
c) كَفَى بِالْمَرْءِ عَارًا شَهَادَتُهُ الزُّورَ لِحُلْبِ النَّفْعِ .
كَفَى بِالْمَرْءِ عَارًا شَهَادَةُ الزُّورِ لِحُلْبِ النَّفْعِ .
d) كَبُرَ فَخْرًا عِنْدَ الْأَبْوَيْنِ إِتْيَانُ أَوْلَادِهِمَا إِلَيْهِمَا بِالنَّجَاحِ .
كَبُرَ فَخْرًا عِنْدَ الْأَبْوَيْنِ إِتْيَانُهُمَا مِنْ قَبْلِ أَوْلَادِهِمَا بِالنَّجَاحِ .

UYGULAMA SORULARI

1. Aşağıdaki cümlelerde failine muzaf mastarları bulup fiillerini belirtiniz.

- a) تأخر إقلاع الطائرات من أجل الضباب الكثيف.
- b) صعب تسكين الأم عندما أشتشهد ابنها.
- c) فات الدرس الأول الطلاب لتعطل سيارة الجامعة.
- d) أقامت الجامعة حفلا عظيما لتخرج الطلاب.
- e) يتم اجتماع مجلس الوزراء أيام الاثنين.
- f) ترك المرء ما لا يعنيه يدلّ على حسن إسلامه.
- g) نرجو عفو رب العالمين عن الغافلين الذين نحن فيهم.
- h) أعجبنا قراءة الحافظ سورة يس بصوت مؤثر.

2. Aşağıdaki cümlelerde mefulüne muzaf mastarları bulup fiillerini belirtiniz.

- a) حبّ الصغار واحترام الكبار شعاران مناسبان للمؤمن الأمثل.
- b) توجيه الشباب إلى المواقف الإيجابية أمر مهم جدا.
- c) تعليم اللغة ولا سيما العربية أمر صعب جدا.
- d) استخدام الحاسوب صار أمرا ضروريا في عالم اليوم.
- e) نتمكن من قطع المسافات في أسرع وقت ممكن بفضل الطائرات.
- f) تُجَرَّبُ براعة الحلاق بخلق النفاخة.
- g) وظّف الله نبيه بتبليغ الناس رسالاته.
- h) إيقاف السيارة بين السيارتين عمل لا يستطيعه إلا المجيدون في القيادة.

3. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları listeden uygun bir mastarla doldurunuz.

(حَفْظ - قول - دلالة - قتل - إمارة - سير - قضاء - أداء)

- a) تبطاً الجيوش بسبب الظلام.
- b) بعض سور القرآن يفيد ذاكراً المرء.
- c) صلاة التهجد نافلة خاص للنبي.
- d) الحق أمر لا يقدر عليه غير المتقين.
- e) وقت الفراغ قضية العصر الحديث.
- f) الجهاد الحواجز بين الإنسان والإسلام.
- g) النفس المعصومة ك..... الناس جميعاً.
- h) المرء على الخير تساوي على إجرائه.

4. Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları listeden uygun bir mamulle doldurunuz.

(الأحلام - مقال - حقوق - الضيوف - الشباب - كل - الحق - الواجب)

- a) موت الشيوخ يحزن أقاربه، موت يكوي القلوب.
- b) إهمال يؤدي إلى تراكم الأعمال.
- c) تحقيق أمر لا يتمكن من نيله إلا المجتهدون.
- d) الإيمان إقرار باللسان وتصديقه بالجانان.
- e) إكرام من أهمية مزايا المسلمين.
- f) العدل إعطاء ذي حقّ حقه.
- g) الظلم غصب الآخرين.

5. Aşağıdaki Cümlelerdeki Altı Çizili Masterları أن ile Müevvel Yapınız.

- a) أريد الذهاب إلى السوق.
- b) يريد الطلاب مقابلة المدير.
- c) يرجو الأب رجوع ابنه الفقيد.
- d) يتمنى الشاب تحقيق آماله.
- e) يطلب الطبيب من المريض تناول الأدوية في وقتها.
- f) يحسب الطفل كون أبيه أقوى الناس.
- g) نريد التعارف مع طلاب الإلهيات.

6. Aşağıdaki cümleyi, parantez içinde verileni cümledeki dengiyle değiştirerek yeniden yazınız.

ينبغي لمُصطفى أن يزورَ كبارَه في العيدِ ويُقبَلَ أيديهمُ. (خديجة)

ينبغي لخديجة أن تزورَ كبارها في العيدِ وتُقبَلَ أيديهمُ. (علي وطارق)

- a) (علي وطارق)
- b) (علي وحمدي وطاهر)
- c) (مريم وزينب)
- d) (مريم وزينب وفاطمة)
- e) (نزور)
- f) (تُزوروا)
- g) (تُزرن).....

İKİNCİ KISIM

Konuyla İlgili Metin

رسالة صديق الى صديق في الخارج

تلقيت رسالتك، وسُرت كثيرا منها، وأشكرك على شعورك الطيب، وأرجو أن أتمكّن مرة أخرى من زيارة بلدكم الجميل، فالسفر يزيد المعرفة بالبلاد والناس. لا تنسَ يا صديقي العزيز أنك درست مدّة عامين فقط. صحيح أنك حصلت على معرفة جيّدة في اللغة العربية، فالرجل عالم ما طلب العلم. وأنا على ثقة أنك ستستمرّ في الدراسة بنشاط.

لقد درست لغة جديدة، ودرست معها ثقافة جديدة، وعالما جديدًا. فحين يعرف الانسان لغة فسيعرف الشعب الذي يتكلم هذه اللغة، لأن اللغة هي وسيلتك لفهم القران والثقافة الاسلامية، وهي وسيلتك للاتصال باخوانك في الوطن العربي.

والآن أعود إلى سؤالك: ماذا أفعل؟ أول شيء أقوله لك: لا تترك قراءة الكتب التي استلمتها من إدارة المعهد، وقرأها مرة ثانية وثالثة، كلما أمكنك وكلما أحببت ذلك. أمسك بالقلم واكتب الكلمات التي نسيتها، واجمع الجمل والأساليب العربية التي تعجبك، وقرأها بصوت مسموع، واحفظها بقدر استطاعتك.

وحاول تكلم العربية مع من يعرفونها في بلدك، فالتمرين العملي يجعل من التلميذ معلما، وحاول الاستماع إلى الإذاعات العربية، وتبادل الرسائل مع أصدقائك العرب.

أنت تعرف الآن القواعد والتراكيب الأساسية، فيمكنك الاستمرار في السير بمفردك، فتزيد ثروتك اللغوية، ومعرفتك في التراكيب والأساليب حتى تتحدث العربية كواحد من أبنائها.

لا تقتصر على قراءة الكتب القرائية؛ فهذه لا تكفي، ولا تعطيك كل ما تريد من صور وأفكار في الثقافة العربية والإسلامية. حاول تلاوة القرآن الكريم والحديث الشريف، ففيهما علم كثير، وفائدة كبيرة لغويا وثقافيا وروحيا. وقرأ في الكتب الجديدة أدبية كانت أو علمية، وفي الصحف العربية التي تباع في بلدك أو تصلك من الخارج. وأثناء القراءة اكتب المفردات الجديدة والجمل التي تعجبك والأساليب التي تحس فيها جمالا. وإذا لم تفهم شيئا فابحث في القاموس وإذا لم تفهم من القاموس فأرسل إلينا وسنجيبك بكل سرور.

مع أطيب تحياتي ودعواتي...

1. Anlama ve Kavrama Soruları

أ- أجب عن الأسئلة مستعينا بما جاء في الفقرة الأولى.

1- كيف يعبر الكاتب عن أحساسه في بداية النص؟

2- ماذا يقول الكاتب عن زيارة بلاد صديقه؟

3- ماذا يفكر الكاتب عن السفر؟ وما فائدته لديه؟

4- كم درس صديق الكاتب العربية بالنسبة إلى الكاتب؟

5- ما ظنّ الكاتب عما حصل عليه صاحبه من المعلومات؟

ب- أجب عن الأسئلة مستعينا بما جاء في الفقرة الثانية.

1- علام يحصل من يدرس لغة جديدة؟

2- ماذا ينال الإنسان بمعرفة لغة؟

3- ما فائدة اللغة من وجهة نظر المسلمين؟

4- ما فائدة اللغة بين الأصدقاء والإخوان؟

ج- أجب عن الأسئلة مستعينا بما جاء في الفقرة الثالثة.

1- بم يوصي الكاتب صديقه قراءة؟

2- بم ينصح الكاتب زميله كتابة؟

3- بم يعظ الكاتب صاحبه جمعاً، وقراءةً، وحفظاً؟

د- أجب عن الأسئلة مستعينا بما جاء في الفقرة الرابعة والخامسة.

1- ماذا يريد الكاتب محاولته من صديقه؟

- 2- بأي قضية يؤيد الكاتب ملاحظته؟
- 3- هل يوصيه بالاستماع إلى المذيع؟
- 4- ما الطلب الأخير للكاتب لإجادة صاحبه العربية؟
- 5- معرفة القواعد والتراكيب الأساسية ماذا توقّر صاحبها؟
- 6- إلى أي مستوى لغوي يرتفع الإنسان بمعرفته في التراكيب والأساليب؟
- هـ- أجب عن الأسئلة مستعينا بما جاء في الفقرة السادسة.
- 1- هل يوصى بالاختصار على الكتب القرائية؟
- 2- لم تجب قراءة القرآن والأحاديث النبوية لدارس العربية؟
- 3- ماذا تقتضي قراءته فضلا عن القراءات المذكورة؟
- 4- ماذا ينبغي أن يقام به أثناء القراءة؟
- 5- إذا لم يُفهم ما قرئ فماذا يجب إجراؤه؟

2. Eşanlamlı ve Zıt Anlamlı Kelimeler

- أ- اختر مرادف ما تحته خط من الكلمات التي بين القوسين.
- (ائتمان - أردت - خذ - زاول - أستطيع - التمس - تكتف - جرائد - فرح)
- 1- تلقيت رسالتك، وسُررتُ كثيرا منها، وأشكرك على شعورك الطيب.
- 2- وأرجو أن أتمكن من زيارة بلدكم الجميل مرة أخرى.
- 3- وأنا على ثقة أنك ستستمر في الدراسة بنشاط.
- 4- وقرأ الكتب مرة ثانية وثالثة، كلما أمكنت وكلمما أحببت ذلك.

5- أمسك بالقلم واكتب الكلمات التي نسيتهـا.

6- وحاول تكلم العربية مع من يعرفونها في بلدك.

7- يا صديقي العزيز! لا تقتصر على قراءة الكتب القرائية.

8- واقرأ في الكتب الجديدة أدبية كانت أو علمية، وفي الصحف العربية.

9- وإذا لم تفهم أي كلمة تقرأها فابحث في القاموس.

ب- اختر مضاداً ما تحته خط من الكلمات التي بين القوسين.

(أعجز - شك - حزن - جد - دع - تنازل عن - تطمع - أبيت - قديمة)

1- تلقيت رسالتك، وسُررتُ كثيراً منها، وأشكرك على شعورك الطيب.

2- وأرجو أن أتمكن من زيارة بلدكم الجميل مرة أخرى.

3- وأنا على ثقة أنك ستستمر في الدراسة بنشاط.

4- واقرأ الكتب مرة ثانية وثالثة، كلما أمكنك وكلما أحببت ذلك.

5- أمسك بالقلم واكتب الكلمات التي نسيتهـا.

6- وحاول تكلم العربية مع من يعرفونها في بلدك.

7- يا صديقي العزيز! لا تقتصر على قراءة الكتب القرائية.

8- واقرأ في الكتب الجديدة أدبية كانت أو علمية، وفي الصحف العربية.

9- وإذا لم تفهم أي كلمة تقرأها فابحث في القاموس.

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

أ- هات جمع ما يلي من المفردات.

رسالة - صديق - مرة - أخرى - زيارة - بلد - سفر - معرفة - عزيز - مدة - عام - صحيح - لغة - رجل
- عالم - ثقة - جديد - عالم - إنسان - شعب - وسيلة - وطن - سؤال - شيء - معهد - قلم - صوت -
قدر - تمرين - معرفة - حديث - علم - فائدة - قاموس

ب- هات مفرد ما يلي من المجموع.

بلاد - الناس - إخوان - كُتِبَ - جمل - إذاعات - رسائل - أصدقاء - عرب - قواعد - تراكيب - أساليب
- أبناء - صور - أفكار - صحف - تحيات - ودعوات

4. Kalıp İfade / Yeniden Cümle Oluşturma

أعد التعبير الآتي مستعملاً المعطيات التي بين القوسين كما في المثال

الجملة: أرجو أن أتمكن من زيارتك مرة أخرى.

المثال: أرجو أن أتمكن من رؤيته مرة أخرى. (رأى - هو)

1- قابل - أنتم

2- ودّع - هي

3- صافح - أنت

4- ذكّر - هو

5- قدّم - نحن

6- جرّب - أنتنّ

7- برّأ - أنا

8- أنقذَ - أنت

Bu Bölümde Neler Öğrendik?

Türkçede olduğu gibi Arapçada da zamandan bağımsız iş ve oluşlara karşılık gelen isme “Masdar” adı verilir. Türkçede fiilden türemiş isimler arasında sayılırken, Arapçada fiillerin de içinde bulunduğu türemiş isimlerin kökeni kabul edilir.

Fiillerin başına م getirilerek elde edilen müevvel masdar (Anlamca Masdar) dışında hem lâfız hem mana bakımından Masdar olanlar “Hakiki, Mîmî, Ca‘lî, Merre, Nev‘î” olmak üzere beş Masdar çeşidinden söz edilebilir.

Söz konusu Masdarlar, fiillerinin fâiline yahut mef‘ûlüne muzâf olmaya elverişli olup ilk hâlde malum, ikinci halde mechul mastar olarak Türkçeye çevrilir. Herhangi bir isme muzaf olmadan fiil işlevi gördüğü de olur.

Masdarların fiil gibi amel edebilmesi için Mef‘ûlün Mutlak olmaması, tasgîr edilmemesi, ma‘mûlünden sonra gelmemesi, amel etmeden önce nitelenmemesi ve tekil olması gibi bir takım şartları vardır.

BÖLÜM SORULARI

1) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde Masdar fâiline muzaf olmuştur?

- a) يعمل الناس لنفع أهلهم وأولادهم. b) جلسنا حول المائدة لتناول الطعام.
- c) اجتمعنا في المقهى لمشاهدة المباراة النهائية. d) ينتظر أحمد رجوع ابنه من المدرسة.
- e) حاولنا كثيرا لإقناع الناس أن البرنامج مفيد.

2) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde Mastar mef'ûlüne muzaf olmuştur?

- a) رؤية الهلال تدل على أن الغد أول يوم لرمضان.
- b) قراءة علي القرآن أعجبت كل من استمع إليه.
- c) كتابة الموظف التقرير قد تستغرق خمسة أيام.
- d) هبوط الطائرة على أرض المطار تأخر نصف ساعة.
- e) إعداد خديجة الطعام يُسعد زوجها كثيرا.

3) cümlesinin, altı çizili müevvel masdar hakiki mastara çevrilerek doğru tekrarlanmış biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) ومن الضروري غنم الشباب قبل الهرم.
- b) ومن الضروري اغتنامنا الشباب قبل الهرم.
- c) ومن الضروري إغنام الشباب قبل الهرم.
- d) ومن الضروري استغنامنا الشباب قبل الهرم.
- e) ومن الضروري تغنيم الشباب قبل الهرم.

4) ومن الجدير ذكر فضل أستاذنا في ارتفاعنا على سُلّم العلم. cümlesinin, altı çizili hakiki masdar müevvel mastara çevrilerek doğru tekrarlanmış biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) ومن الجدير أن ذكر فضل أستاذنا في ارتفاعنا على سُلّم العلم.
b) ومن الجدير أنه ذكر فضل أستاذنا في ارتفاعنا على سُلّم العلم.
c) ومن الجدير أن تذكر فضل أستاذنا في ارتفاعنا على سُلّم العلم.
d) ومن الجدير أن نذكر فضل أستاذنا في ارتفاعنا على سُلّم العلم.
e) ومن الجدير أن تذكر فضل أستاذنا في ارتفاعنا على سُلّم العلم.

5) cümlesinde أشرب شرباً عصير الفواكه في الصيف. görmekten alıkoyan sebep aşağıdakilerden hangisidir?

- a) لأنه موصوف بصفة قبل العمل
b) لأنه مصغّر
c) لأنه أتى بعد معموله
d) لأنه صفة
e) لأنه مفعول مطلق

6) cümlesinde النشاط بمعنى الفعالية في اللغة العربية. hangi tür Masdardır?

- a) مصدر ميمي
b) مصدر مبني للمرة.
c) مصدر مبني للنوع
d) مصدر مؤول
e) مصدر جعلي

7) cümlesinde altı çizili ismin i'râbı şağıdaki hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- a) مفعول به، منصوب بالفتحة.
- b) صفة فاعل المصدر، مجرور مجرّ متبوعه الفاعل لفظاً، أو مرفوع لرفع متبوعه الفاعل محلاً.
- c) موصوف فاعل المصدر، مجرور مجرّ فاعله لفظاً، أو مرفوع لرفع فاعله محلاً.
- d) اسم الفاعل، مرفوع بالضمّة
- e) الصفة المشبهة، مرفوع بالضمّة

8) fiillerinin masdarları hangi seçenekte doğru sıralanmıştır?

- a) تَرْجَمَ / اِسْتَشَارَ / تَلَوُ
- b) تَرْجَمَ / اِسْتَشَارَ / تَلَوُ
- c) تَرْجَمَ / اِسْتَشَارَ / تَلَوُ
- d) تَرْجَمَ / اِسْتَشَارَ / تَلَوُ
- e) تَرْجَمَ / اِسْتَشَارَ / تَلَوُ

9) sözcüğünün eş anlamlısı şağıdakilerden hangisidir?

- a) اِسْتَطَاعَ
- b) اَمْكَنَ
- c) سَكَنَ
- d) اَقَامَ
- e) تَقَرَّرَ

10) sözcüğünün karşıt anlamlısı şağıdakilerden hangisidir?

- a) اِيْمَانٌ
- b) اِعْتِمَادٌ
- c) شَكٌّ
- d) تَوْكُلٌ
- e) تَشَقُّقٌ

11) Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde sülasi mücerred masdarlar verilmiştir?

- a) إكرامٌ \ التزامٌ \ تسبيحٌ b) انتشارٌ \ مشاركةٌ \ استقبالٌ
c) مكاشفةٌ \ اجتماعٌ \ تباعدٌ d) تكلمٌ \ إخبارٌ \ تشریفٌ e) سهولةٌ \ سؤالٌ \ ذهابٌ

12) Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde mezid babların masdarları verilmiştir?

- a) رحمةٌ \ شراءٌ \ حرمانٌ b) صهوبةٌ \ مدخلٌ \ درايةٌ
c) كدرةٌ \ سرقةٌ \ قبولٌ d) إنذارٌ \ تنبيهٌ \ ترجمةٌ e) مرجعٌ \ غفرانٌ \ غلبةٌ

13) Aşağıdaki kelimelerin hangisi masdar değildir?

- a) فلقلةٌ b) إغتمادٌ c) شغلٌ d) توكلٌ e) قواعدٌ

14) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde masdar amel edemez?

- a) مُسَاعِدَةٌ الْمَرْءَ لِصَدِيقِهِ مِنْ جَمَالِ اسْلَامِهِ b) ضَرَبَ الشَّرْطِيُّ ضَرْبَتَيْنِ اللَّصِّ
c) أَعْجَبَنِي قَوْلُكَ : أَنَا أَحْتَرِّمُ رَأْيَكَ d) حَسَدُ الْمُسْلِمِ لِلْمُسْلِمِ حَرَامٌ
e) قَالَ صَدِيقِي نَسِيتُ إِخْبَارَ أَهْلِي تَوَاجُدِي هُنَا

15) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde masdarın amel etmesine mani bir durum vardır?

- a) يعمل الناس لنفع أهلهم وأولادهم b) كتابة الموظف التقرير قد تستغرق خمسة أيام
c) جُلِيسك مع الجبناء يجعلك جباناً d) ومن الضروري اغتنامنا الشباب قبل الهرم
e) ينتظر أحمد رجوع ابنه من المدرسة

16) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde masdar emir manasındadır?

- a) سَاءَ الْأُسْتَاذُ إِهْمَالُ الطَّالِبِ الْوَاجِبِ
- b) اجتمعنا في المقهى لمشاهدة المباراة النهائية
- c) هبوط الطائرة على أرض المطار تأخر نصف ساعة
- d) كِتَابًا وَاجِبِكَ قَبْلَ أَنْ تَذْهَبَ لِلنَّوْمِ
- e) إعداد خديجة الطعام يُسعد زوجها كثيرا

17) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde masdar diğerlerinden farklıdır?

- a) جلسنا حول المائدة لتناول الطعام
- b) حاولنا كثيرا لإقناع الناس أن البرنامج مفيد
- c) رؤية الهلال تدل على أن الغد أول يوم لرمضان
- d) ترك المرء ما لا يعنيه يدل على حسن إسلامه
- e) عَجِبْتُ مِنْ كَلَامِكَ خَالِدًا فِي مَوْضِعِ الْأَدَبِ

18) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde masdar isimleşerek işlevini yitirmiştir?

- a) يَعْتَبِرُ الْعُلَمَاءُ نَوْمَ الْمَرْءِ ضَرْورِيًّا لِصِحَّةِ النَّفْسِ وَالْجِسْمِ
- b) أَرَادَ الْأُسْتَاذُ تَأْدِيَةَ الطُّلَّابِ وَظَانْفَهُمْ عَلَى التَّحْقِيقِ
- c) يَرَى الْخُبْرَاءُ الْعَيْشَ صَعْبًا تَحْتَ إشرافِ الْآخَرِينَ
- d) استخدام الحاسوب صار أمرا ضروريا في عالم اليوم
- e) توجيه الشباب إلى المواقف الإيجابية أمر مهم جدا

19) Aşağıdaki cümlede altı çizili kelimenin i'rabı hangi seçenekteki gibi de gelebilir?

يَسْرُنِي نَجَاحُ طَالِبٍ مُجْتَهِدٍ فِي الامتحان

- a) يَسْرُنِي نَجَاحُ طَالِبٍ مُجْتَهِدٍ فِي الامتحان b) يَسْرُنِي نَجَاحُ طَالِبٍ مُجْتَهِدٌ فِي الامتحان
c) يَسْرُنِي نَجَاحُ طَالِبٍ مُجْتَهِدًا فِي الامتحان d) يَسْرُنِي نَجَاحُ طَالِبٍ مُجْتَهِدٍ فِي الامتحان
e) يَسْرُنِي نَجَاحُ طَالِبٍ مُجْتَهِدَ فِي الامتحان

20) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde masdarın kullanım şekli sema'a dayalıdır?

- a) تَكْرِيمُ الْفَائِزِينَ يُشَجِّعُهُمْ عَلَى مُوَاصَلَةِ الْفَوْزِ b) يَتَمَّ اجْتِمَاعُ مَجْلِسِ الْوُزَرَاءِ أَيَّامَ الْاِثْنَيْنِ
c) حَبُّ الصِّغَارِ وَاحْتِرَامُ الْكِبَارِ شِعَارَانِ مَنَاسِبَانِ لِلْمُؤْمِنِ الْأَمْتَلِ
d) عَجِبْتُ مِنَ الضَّرْبِ الطَّالِبِ فِي الصَّفِّ e) وَظَّفَ اللَّهُ نَبِيَّهٖ بِتَبْلِيغِ النَّاسِ رِسَالَاتِهِ

CEVAPLAR:

1) C , 2) A , 3) B , 4) D , 5) E , 6) E , 7) B , 8) D , 9) A , 10) C , 11) C , 12) D , 13) E ,
14) A , 15) C , 16) D , 17) E , 18) 19) B , 20) D

II. ÜNİTE
İZAFET TERKİBİ

II. ÜNİTE: İZAFET TERKİBİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?.....
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri
Anahtar Kavramlar
Giriş

BİRİNCİ KISIM

Konuya Dair Gramer Bilgileri

A. Manevî İzâfet

1. Tanım ve Temel Kurallar
2. Manevî İzafetin Unsurları
3. Manevî İzafette Anlam Çeşitliliği

B. Lafzî İzâfet

1. Tanımı ve Temel Kurallar
2. Lafzî İzafette Lafız ve Mana Durumu
3. Lafzî İzafette Marifelik-Nekralık
4. Lafzî İzafet Örnekleri
5. Manevî İzafet ile Lafzî İzafetin Mukayesesi
6. Lafzî İzafette İrab

Uygulamalar

Uygulama Soruları

Bu Bölümde Ne Öğrendik.....

Bölüm Soruları

Cevaplar.....

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Birinci bölümde sonrasına etki eden kelimeler anlatılırken “Kıyasî Âmiller” konusunda ‘Muzaf’ kavramından ve kendisinden sonraki ismi cer ettiğinden söz edilmişti. Söz konusu üniteye sıralanan kıyâsî âmiller bölümündeki ‘İsmu’l-muzâf’, devamındaki ‘Muzafun İleyh’ ile birleşince Türkçedeki isim tamlamasına karşılık gelen “izafet terkîbi” meydana gelir.

Muzaf’ın isim ve sıfat oluşuna göre gerçek (hakîki veya manevî) ve biçimsel (mecâzî veya lafzî) olmak üzere izafet terkibi ikiye ayrılır.

İçinde bulunduğumuz bölümde İzâfet Terkibleri içinde tam manasıyla Türkçedeki İsim Tamlamasına tekabül eden “Manevi izafet” ile öğeleri “Muzâf” ve “Muzâfun ileyh” kavramları hakkında detaylı bilgi verilecektir.

Ayrıca manevî izafeti oluşturan kelime türlerine bağlı olarak terkipler birlikte gelen şekil ve mana değişiklikleri, izafetin belirtili ve belirtisiz kullanımları üzerinde de durulacak, bol örnekle verilen bilgiler pekiştirilecektir.

Manevî izafetin ardından da diğer bir türü olan lafzî izafet, lafzî izafetin lafız ve mana durumu, muzaf (tamlanan) ve muzafun ileyh (tamlayan) öğeleri ve kullanım şekilleri incelenecektir.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

1. İzafet terkibi nedir?
2. Manevi izafet nedir?
3. Manevi izafetin meydana getirdiği şekil ve mana değişikliği nelerdir?
4. Muzafın özellikleri nelerdir?
5. Muzaf ileyhin özellikleri nelerdir?
6. Lafzî izafet nedir?
7. Lafzî izafette muzaf ve muzaf ileyhin özellikleri nelerdir?
8. Lafzî izafeti manevî izafetten ayıran temel özellikler nelerdir?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

1. Manevî izafetin mahiyeti, yapılış şekli, kullanımı ve irab durumu hakkında bilgi verebilir.
2. İçinde izafet terkibi bulunan cümleleri doğru anlayabilir, bu tür terkiplerin geçtiği cümleler kurup kullanabilir.
3. Bu üniteyi okuyan izafet türlerinden lafzî izafet, lafız ve mana yönünden etkisi ve bu izafet türünde muzaf ve muzaf ileyhin durumu hakkında bilgilenir.
4. İçerisinde bu tür izafet geçen cümleleri çözümler, benzer cümleler kurabilir, lafzi izafet ile manevi izafet arasındaki farkı kavrar.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlenmesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Metin, metin çözümlenmesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

- 1. İzafet**
- 2. İzafet Terkibi**
- 3. İsim Tamlaması**
- 4. Manevi İzafet**
- 5. Lafzî İzafet**
- 6. Muzaf**
- 7. Muzaf ileyh**
- 8. Âmil-Mamul**

Giriş

Türkçedeki isim tamlamasına karşılık gelen izafet terkibi, aralarında anlamca ilgi bulunan ve biri diğerini bütünleyen, en az iki farklı isimden meydana gelen kelime grubudur.

İzafet terkininde birinci sözcüğe *muzaf* (tamlanan), ikinci sözcüğe *muzafun ileyh* (tamlayan) denir.

Muzaf ile muzafun ileyh birlikte bir terkip oluşturduğundan aralarına cümlenin başka bir ögesi giremez.

İki tür izafet vardır: **Manevi izafet** ve **lafzî izafet**. Manevi izafet şekil ve mana olarak isim tamlaması ile bire bir örtüşürken, lâfzî izafet için ancak biçimsel bir benzeşmeden söz edilebilir.

Manevi izafet tamlamaya sahiplik, tür ve cinsin ya da zaman ve mekânın beyanı gibi anlamlar kazandırır.

Manevi izafetin âmil durumundaki birinci ögesi muzaf, “eklenen, ulanan” anlamına uygun bir şekilde daima tenvinsiz ve لـ takısız gelir. İrabı ise cümledeki konumuna göre üç i‘râb alâmetine de ihtimallidir. Yani muzâfin son harekesi veya harfi her an değişebilir. Muzâfin mamulü durumundaki ikinci ögesi olan muzafun ileyh ise irab bakımından daima mecrûrdur.

Manevi izafetin yanında bu ünite de bir de lafzî izafet şekil ve mana açısından incelenecektir.

Lafzî izafet kısaca ismi fail, ismi meful ve sıfatı müşebbehe gibi bir sıfat ismin mamulüne izafeti şeklinde ortaya çıkar. Lafzi izâfet; ism-i fail, ism-i meful gibi kelimelerin kendilerinden sonra gelip mana açısından failleri ya da mefulleri konumunda olan kelimelerden tenvinin ağırlığını gidermek için yapılır.

İzafet terkininin etkisi iki noktada görülür: Biri manada, diğeri ise lafızda. Mesela **بَابُ الْبَيْتِ** ya da **بابُ بَيْتٍ** terkinlerinde muzafın tenvini düşürüldüğü gibi başına da elif lam gelmemiştir.

Bu, izafetteki lafzî/şekil değişikliğidir. Mana yönünden de birbirinden bağımsız kapı ve ev isimleri izafetle birbiriyle alakalı duruma gelmiş ve terkiplerle bahis konusu kapının belli bir eve aitliği ya da tür olarak ev kapısı ifade edilmek istenmiştir.

Manevî izafette görülen lafız değişikliği lafzî izafet için de geçerlidir. Ancak lafzî izafette, adından da anlaşılacağı üzere izafet terkininin mana açısından muzafa kazandırdığı sahiplik (belirlilik), tahsis (kapsamının daralması) ve türün beyanı gibi anlamlar bulunmaz.

Dolayısıyla lafzî izafetten maksat manevi izafette olduğu gibi muzafun ileyhten mana ile ilgili özellikler elde etmesi değil, muzaf’ın tenvininin düşürülüp söyleniş kolaylığı sağlanmasıdır.

BİRİNCİ KISIM

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

I. Genel Olarak İzafet Terkibi

Kelime olarak “izafet”; eklemek, ilave etmek, bir ismi diğerine muzaf yapmak anlamlarına gelmektedir. Bir terim olarak izafet ise; aralarında anlam ilişkisi bulunan, birinin diğerini bütünlediği ve tamamladığı en az iki farklı isimden oluşan kelime grubuna verilen isimdir. Arapçada bu kelime grubuna sadece *izafet* dendiği gibi *izafet terkibi* de denir. Arapçada izafet terkibi, Türkçedeki isim tamlamasına karşılık gelir.

Bilindiği gibi isimler varlıkları ve nesnelere karşıl原因an kelimelerdir. Ancak bazı varlıkları ve nesnelere bir kelime ile ifade etmek mümkün olmayıp birden fazla kelime grubuna ihtiyaç duyulur. İşte bu nedenle bütün dillerde izafet terkibi veya isim tamlaması adı verilen kelime gruplarına ihtiyaç duyulmuştur.

Arapçada izafet terkibi *muzaf* ve *muzafun ileyh* adı verilen iki temel unsurdan meydana gelir. İzafet terkiğini oluşturan ilk sözcüğe “**muzaf**” (tamlanan), ikinci sözcüğe ise “**muzafun ileyh**” (tamlayan) denir.

Örneğin: بَيْتُ الْإِنْسَانِ (İnsanın evi) tamlamasında بيت sözcüğü muzaf, إنسان sözcüğü ise muzafun ileyhtir.

II. İZAFET TERKİBİNİN KISIMLARI

A.MANEVÎ İZAFET

Manevî İzafet: İki farklı ismin, biri diğerini tamamlayarak, aralarında marifelik ve sahiplik gibi yeni bir anlam ifade edecek şekilde birleştirilmesidir. Buna göre manevî izafette, hem lafız ve hem de mana değişikliği meydana gelir.

Mesela; biraz evvel verilen örnekte بيت kelimesinde tenvin düşüp yerine tek hareke gelmesiyle ve ayrıca الْإِنْسَانِ sözcüğünün sadece cer alameti almasıyla şekil değişikliği, بَيْتُ الْإِنْسَانِ (İnsanın evi) terkiбіyle de sahiplik yönünden bir mana değişikliği meydana gelmiştir.

2. Manevî İzafetin Unsurları

2.1. Muzâf

İzafet terkininin ilk ögesini oluşturan isme muzâf denir. Muzâfla ilgili önemli hususlar şunlardır:

a) Muzâf, isimlerden meydana gelir.

b) Muzafın başında hiçbir zaman lam-ı tarif (ال) bulunmaz. الْقَلَمُ الرَّجُلِ denmez.

c) Muzâf olan ismin irabı tek harekeyle olup, muzaflar tenvin almaz. قَلَمٌ رَجُلٍ denmez.

d) Muzâflar tesniye ve cemi müzekker salim olarak gelirse, sonundaki nûn (ن) harfi düşer. سَاكِنُو الْبَلَدِ / سَاكِنِي الْبَلَدِ ve قَلَمَا الرَّجُلِ / قَلَمِي الرَّجُلِ gibi.

e) Tek balına normalde nekire olan muzâf, muzâfun ileyh ile marifelik kazanır; yani, muzafun ileyh marife ise muzaf da marife; nekra ise muzaf da nekra olur.

f) Muzâflar irab yönünden cümledeki konumuna göre merfû', mansûb ya da mecrûr olabilir ve buna göre irab alameti alır. رَأَيْتُ وُلْدَ الرَّجُلِ / مَرَرْتُ بِوَلَدِ الرَّجُلِ gibi.

g) Mütakellim yâ'sının makablinin mutlaka kesra olması gerekir. Bu sebeple mütakellim yâ'sına muzâf olan ismin irab alameti zâhirî değil, takdirîdir. هَذَا قَلَمِي gibi.

2.2. Muzafun ileyh

İzafet terkininin ikinci ögesini oluşturan isme muzafun ileyh denir. Muzafun ileyh ile ilgili önemli hususlar şunlardır:

Muzafun ileyh;

a) İsimlerden meydana gelir.

b) Marife veya nekra olarak gelebilir. قَلَمٌ رَجُلٍ / قَلَمِ الرَّجُلِ gibi.

c) İrab yönünden her durumda mecrurdur; son harfi esreli ya da esre yerine geçen bir harfe göre okunur.

d) Tekerrürü durumunda terkinin sonuncusunda olmak üzere bir kere zikredilebilir.

Örnek:

استعرتُ كتابَ وِقالَمِ خالِدٍ (Halid'in kitap ve kalemini ödünç aldım.)

Bu cümlenin aslı **خالدٍ وقلمٍ خالدٍ** **كِتَابٍ** **اِسْتَعْرَثْتُ** şeklindedir. Muzafun ileyh olan Halid sözcüğü birinci izafette hazfedilmiştir. Bu cümle şöyle de ifade edilebilir: **اِسْتَعْرَثْتُ كِتَابَ خَالِدٍ وَقَلَمَهُ**

Örnek:

MECRÛR (Sonu esre veya eşdeğeri)	MANSÛB (Sonu üstün veya eşdeğeri)	MERFÛ (Sonu ötre veya eşdeğeri)	İsmin Yalın Hâli	
أَشْرَفْتُ عَلَى <u>وَلَدِ</u> الْأُسْتَاذِ	رَأَيْتُ <u>وَلَدَ</u> الْأُسْتَاذِ	جَاءَ <u>وَلَدُ</u> الْأُسْتَاذِ	وَلَدٌ	Müfred (Tekil)
أَشْرَفْتُ عَلَى <u>وَلَدِي</u> الْأُسْتَاذِ	رَأَيْتُ <u>وَلَدِي</u> الْأُسْتَاذِ	جَاءَ <u>وَلَدَا</u> الْأُسْتَاذِ	وَلَدَانِ	Tesniye (İkil)
أَشْرَفْتُ عَلَى <u>سَاكِنِي</u> الْمَدِينَةِ	رَأَيْتُ <u>سَاكِنِي</u> الْمَدِينَةِ	جَاءَ <u>سَاكِنُو</u> الْمَدِينَةِ	سَاكِنُونَ	Cemi (Çoğul)

Tablo 1

Tablo 1’de altı çizili kelimeler muzaftır. İlk sütunda muzaf, müfred kelimedir ve görüldüğü gibi cümle içerisinde ref^h, nasb veya cer hallerinde gelmiş ve her bir hal için ayrı bir irab alameti almıştır. Müfred kelime olduğu için ref^h halinde zamme, nasb halinde fetha ve cer halinde de kesra almıştır.

İkinci sütunda muzaf olan sözcüğümüz tesniyedir. Görüldüğü gibi izafet sebebiyle sonundaki nûn düşmüş, irab alameti olarak da ref^h halinde elif, nasb ve cer halinde yâ almıştır.

Üçüncü sütunda ise muzaf olan sözcük cem’i müzekker salimdir (düzenli eril çoğul). Burada da izafet sebebiyle muzafın sonundaki nûn düşmüş ve irab alameti olarak sonuna raf^h halinde vâv, nasb ve cer halinde yâ gelmiştir.

Muzafın Marifelik Nekrelik Bakımından Örnekler Üzerinden İzahı

a) **اِهْتَدَمَ جِدَارُ الْحَدِيقَةِ.** =Bahçenin duvarı yıkıldı. (Belirli bahçe)

b) **اِهْتَدَمَ جِدَارُ حَدِيقَةٍ.** = Bahçe duvarı yıkıldı. (Herhangi bir bahçe)

Bu iki örnekten ilkinde, muzâfun ileyh marife olduğu için muzâf da marifedir ve belli bir bahçenin duvarını ifade eder.

İkinci örnekte ise muzâfun ileyh nekra olduğundan muzâf da nekradır. Tür olarak ev duvarı, fabrika duvarı, yol duvarı vb. duvar türleri içinde “bahçe duvarı”nı ifade eder.

Bütün örneklerde görüldüğü gibi muzaf hiçbir zaman tenvin almamış, hep tek harekeli kalmıştır. Buna karşın muzâfun ileyh, marife ve nekra gelebildiği gibi, muzafın aksine nekra gelmesi halinde kelime türüne göre tenvin de alabilir.

3. Manevî İzafetin İfade Ettiği Anlamlar

Manevî izafette izafeti oluşturan kelimelerin sadece harekelerinde değişiklik meydana gelmez, aynı zamanda bu kelimelerde anlam değişikliği de olur. Buna göre eğer muzafun ileyh marife ise muzaf da marife olur. Muzafun ileyh nekre ise muzaf hususilik kazanır.

Manevî izafet, bu izafeti oluşturan kelime çeşitlerine ve bu kelimelerin yapılarına bağlı olarak başlıca şu anlamları ifade eder:

a) Manevi izafet sahiplik, aidiyet ve nisbet anlamı ifade eder.

Bu tür izafetler, muzafın, muzafun ileyhe ait veya ona mahsus olduğunu ifade eder. Bu nedenle bu tür izafetler, aidiyet veya sahiplik bildiren “lâm” (اللام) manası ifade ederler.

Bu tür izafetlerde muzafun ileyh marife veya nekre olabilir. Muzafun ileyh marife ise muzaf da marifelik kazanır. Nekre olması durumunda ise muzaf da nekire olarak kalır. Ancak bu durumda izafet tahsis bildirir.

Örnek:

Bu, öğretmenin kitabıdır.	هَذَا كِتَابُ الْمُعَلِّمِ.
Bu, Halit’in otomobilidir.	هَذِهِ سَيَّارَةٌ خَالِدٍ.
Bu, araba anahtarıdır.	هَذَا مِفْتَاحُ سَيَّارَةٍ.

İlk örnekte muzaf olan (كِتَابٌ = kitap) kelimesinin belirli/bilinen bir öğretmene ait olduğu anlaşılır.

İkinci örnekte ise muzaf olan (سيارة = otomobil)’in Halit adlı kişiye ait olduğu anlaşılır.

b) Muzâfun ileyh muzâf'ın cinsini/neden yapıldığını belirtir.

Bu tür izafetlerde muzafun ileyh muzafın neden yapıldığını ifade etmekte olup izafet “min (من)” manasına gelir. Bu tür izafetlere “**izafet-i beyaniye**” de denir. Bu tür izafetlerde muzafıla muzafun ileyh arasında cüziyet-külliyet ilişkisi vardır. Yani muzaf, muzafun ileyhin cüzüdür. Bu tür izafetlerde genelde muzafun ileyh nekre olarak gelir.

Örnek:

(إِشْتَرَى لِي أَبِي الْيَوْمَ سِوَارَ ذَهَبٍ = Babam bugün bana bir altın bilezik satın aldı.) cümlesinde muzâfun ileyh olan (ذَهَبٍ = altın) sözcüğü, muzaf olan (سِوَارَ = bilezik) sözcüğünün cinsini, neden yapıldığını (maddesini) belirtir. Bunun izafet olmaksızın açılımı, سِوَارًا مِنْ ذَهَبٍ (altından bir bilezik) şeklindedir.

c) Muzâfun ileyh muzâfın yerini veya zamanını belirtir.

Muzâfun ileyh olan ismin zaman ve mekan zarfı olması halinde muzafun ileyh, muzafın zaman veya mekanını bildirir. Bu tür izafetler ise “fi (في)” manası ifade ederler.

Örnek:

(صَدِيقُ السَّفَرِ يَجِبُ أَنْ يَكُونَ مِمَّنْ يُوثَقُ بِأَمَانَتِهِ. = Yol arkadaşı, dürüstlüğüne güvenilen kişilerden olmalıdır.) cümlesinde muzafun ileyh olan سفر (yolculuk) sözcüğü bir zarftır ve muzaf olan صديق (arkadaş) sözcüğünün hangi yerle ilgili olduğunu belirtir.

Yine (لَمْ أَشْتَرِكْ الْيَوْمَ فِي دَرَسِ الْمَسَاءِ) = Bugün akşam dersine katılmadım.) cümlesinde muzâfun ileyh olan المساء (akşam) sözcüğü bir zarftır ve muzaf olan درس (ders)in icra edildiği vakti belirtilir.

Bu anlamı ifade eden izafetlerin açılımı في harf-i cerri ile yapılır. Buna göre biraz evvelki örnek izafet terkipleri, (صَدِيقٌ فِي السَّفَرِ = yolculukta arkadaş) ve (دَرَسٌ فِي الْمَسَاءِ = akşam vakti yapılan ders) şeklinde de ifade edilebilir.

B. LAFZÎ İZÂFET

1. Lafzî İzafetin Tanımı

Lafzi izâfet: İsmi fail, ismi mef'ûl, mübalağalı ism-i fâil ve sıfat-ı müşebbehe gibi fiilden türetilmiş isimlerin kendilerinden sonra gelip mana açısından failleri ya da mefulleri konumunda olan kelimelere izafetine *lafzî izafet* denir. Bu izafette, izafet sonrası kelimelerde bir mana değişikliği meydana gelmez, sadece kelimelerin lafzında değişiklik meydana gelir. Bu nedenle lafzî izafetin temel amacı, muzâf olan kelimenin telaffuzu esnasında tenvinden kaynaklanan ağırlığı ortadan kaldırıp, telaffuzu kolaylaştırmaktır (tahfif).

Bu tür izafette de muzaf ve muzafun ileyh bir bütün oluşturduğundan ardı ardına gelmeleri şart olup aralarına başka unsur giremez.

2. Lafzî İzafette Lafız ve Mana Durumu

Daha önce de ifade edildiği üzere izafet terkiibini oluşturan kelimelerde bu terkiibin etkisi iki noktada ortaya çıkar. Bunlardan biri mana ile ilgili iken, diğeri sadece lafızda meydana gelir.

Lafzi izafette, lafızda meydana gelen değişiklik, muzaf olan kelimedden tekil durumunda tenvinin, tesniye ve cemi müzekker salim olması durumunda ise “nûn” harfinin (ن) düşmesi şeklinde olur.

İzafet-i lafziyyenin kullanım şekilleri:

Marifeye muzaf olan müfred muzaf	الكاتبُ الدَّرْسِ
Marifeye muzaf olan tesniye muzaf	الكاتبَا الدَّرْسِ
Marifeye muzaf olan cemi müzekker	الكاتبُو الدَّرْسِ
Muzafun ileyhin marifeye muzaf olması	الكاتبُ درسِ العربيةِ
Muzafun ileyhin, muzafa giden zamire muzaf olması	جاء الطالبُ الكاتبُ دَرْسِهِ

3. Lafzî İzafette Marifelik-Nekrelik

Manevî izafette muzafın, muzafun ileyhten marifelik kazanması söz konusu iken lafzî izafette böyle bir durum bulunmaz. Lafzî izafette muzaf, başında “elif lâm” takısı varsa marifedir, yoksa nekredir. Bu nedenle lafzî izafette muzafun ileyhten mana yönünden bir şey kazanmayan muzafın, marifelik için “ال” takısı almasında da bir engel yoktur.

Buna göre lafzi izafette muzafun ileyh marife olsa bile muzafın da “ال” takısı alması mümkündür.

Örnek:

Meyve suyunu içen	الشَّارِبُ الْعَصِيرِ		Portakal suyunu içen	الشارِبُ عَصِيرِ الْبُرْتُقَالِ		
	العصير	الشارِبُ		البرتقال	عصير	الشارِبُ
	Muzâfun İleyh	Muzâf		Muzâfun İleyh	Muzâfun İleyh Muzâf	Muzaf

4. Lafzî İzafet Örnekleri

a) İsmi Fâilin Normal ve Lafzî İzafette Kullanımı

Mecrûr	Mansûb	Merfû	
لَيْسَ الْأُسْتَاذُ بِنَاصِحٍ طَالِبًا	كَانَ الْأُسْتَاذُ نَاصِحًا طَالِبًا	الْأُسْتَاذُ نَاصِحٌ طَالِبًا	Tekil
لَيْسَ الْأُسْتَاذَانِ بِنَاصِحَيْنِ طَالِبًا	كَانَ الْأُسْتَاذَانِ نَاصِحَيْنِ طَالِبًا	الْأُسْتَاذَانِ نَاصِحَانِ طَالِبًا	İkil
لَيْسَ الْمُعَلِّمُونَ بِنَاصِحِينَ طَالِبًا	كَانَ الْمُعَلِّمُونَ نَاصِحِينَ طَالِبًا	الْمُعَلِّمُونَ نَاصِحُونَ طَالِبًا	Çoğul
لَيْسَ الْأُسْتَاذُ بِنَاصِحٍ طَالِبٍ	كَانَ الْأُسْتَاذُ نَاصِحًا طَالِبٍ	الْأُسْتَاذُ نَاصِحٌ طَالِبٍ	Tekil
لَيْسَ الْأُسْتَاذَانِ بِنَاصِحَيْ طَالِبٍ	كَانَ الْأُسْتَاذَانِ نَاصِحَيْ طَالِبٍ	الْأُسْتَاذَانِ نَاصِحَا طَالِبٍ	İkil
لَيْسَ الْأُسَاتِذَةُ بِنَاصِحِي طَالِبٍ	كَانَ الْأُسَاتِذَةُ نَاصِحِي طَالِبٍ	الْأُسَاتِذَةُ نَاصِحُو طَالِبٍ	Çoğul

Yukarıdaki tabloda ilk üç satır incelendiğinde altı çizili kelimelerin ism-i fail oldukları görülür. Bu ismi faillerin irab ve sayı bakımlarından üç ayrı durumuna yer verilmiştir.

İsm-i faillerden sonra gelen طَالِبٍ sözcüğü, haber konumunda bulunan ve dolayısıyla âmil olan faillerin mefûlü (ma'mûlü) olarak mansubdur.

Tablonun ikinci üç satırı incelendiğinde yine altı çizili kelimelerin ism-i fail oldukları ve kendilerinden sonra gelen kelimelere muzaf oldukları görülür. Mana açısından ilk üç satır ile ikinci üç satır arasında herhangi bir fark yoktur. Tek fark lafızlardadır. Nitekim görüldüğü üzere ikinci üç satırda ism-i faillerin tekil durumlarında tenvin, tensiye ve cemi durumlarında ise tenvinin yerine getirilen nûn'ları (ن) düşmüştür.

Her iki gruptaki kullanımlar dikkate alındığında farkın sadece lafzî olduğu ve fakat mana açısından herhangi bir değişikliğin olmadığı görülür. Çünkü ikinci grupta da muzafun ileyin, mana açısından muzafın mefulu olması durumu devam etmektedir. Oysa manevi izafette böyle bir durum söz konusu değildir.

b) İsmi Mefûlün Lafzî İzafette Kullanımı

MECRÛR	MANSÛB	MERFÛ'	
ليس هذا العالمُ بِمَعْرُوفِ الاسم	كان هذا العالمُ معروفَ الاسم	هذا العالمُ معروفُ الاسم	Tekil
ليس هذان العالمانِ بِمَعْرُوفِي الاسم	كان هذان العالمانِ مَعْرُوفِي الاسم	هذان العالمانِ مَعْرُوفَا الاسم	İkil
ليس هؤلاء العلماءُ بِمَعْرُوفِي الاسم	كان هؤلاء العلماءُ مَعْرُوفِي الاسم	هؤلاء العلماءُ مَعْرُوفُوا الاسم	Çoğul

Tablo incelendiğinde ismi meful olan kelimelerin izafet olmadan önceki manaları açısından herhangi bir değişikliğe uğramadığı fakat lafzen değişikliğe uğrayıp tenvin almadıkları görülür.

c) Sıfat-ı Müşebbehenin Normal ve Lafzi İzafette Kullanımı

Mecrûr	Mansûb	Merfû'	
لَيْسَتْ هِنْدٌ بِحَسَنِ خُلُقِهَا.	أَصْبَحَتْ هِنْدٌ حَسَنًا خُلُقِهَا.	هِنْدٌ حَسَنٌ خُلُقِهَا.	Tekil
لَيْسَتْ الْمُجْرِمَاتُ بِحَسَنِ خُلُقُهُمَا.	أَصْبَحَتْ الْمُسْلِمَاتُ حَسَنًا خُلُقُهُمَا.	الْمُسْلِمَاتُ حَسَنٌ خُلُقُهُمَا.	İkil
لَيْسَتْ الْمُجْرِمَاتُ بِحَسَنِ خُلُقِهِنَّ.	أَصْبَحَتْ الْمُسْلِمَاتُ حَسَنًا خُلُقِهِنَّ.	الْمُسْلِمَاتُ حَسَنٌ خُلُقِهِنَّ.	Çoğul
لَيْسَتْ هِنْدٌ بِحَسَنَةِ الْخَلْقِ.	أَصْبَحَتْ هِنْدٌ حَسَنَةً الْخَلْقِ.	هِنْدٌ حَسَنَةٌ الْخَلْقِ.	Tekil
لَيْسَتْ الْمُجْرِمَاتُ بِحَسَنَتِي الْخَلْقِ.	أَصْبَحَتْ الْمُسْلِمَاتُ حَسَنَتِي الْخَلْقِ.	الْمُسْلِمَاتُ حَسَنَتَا الْخَلْقِ.	İkil
لَيْسَتْ الْمُجْرِمَاتُ بِحَسَنَاتِ الْخَلْقِ.	أَصْبَحَتْ الْمُسْلِمَاتُ حَسَنَاتِ الْخَلْقِ.	الْمُسْلِمَاتُ حَسَنَاتُ الْخَلْقِ.	Çoğul

Yukarıdaki tablo dikkatle incelendiğinde ilk üç satırda altı çizili kelimelerin sıfat-ı müşebbehe olduğu görülür. Sıfat-ı müşebbeheler, lazım fiillerden türetilen ve genel olarak kalıcı vasıfları bildirmek için kullanılan kelimelerdir. Dolayısıyla ilk satırda altı çizili kelimelerin ardından gelen isimler, türetildikleri fiillerin manalarını taşıyan sıfat-ı müşebbehelerin fâili konumundadır ve merfudurlar.

İkinci üç satıra bakıldığında ise ilk üç satırda altı çizili bulunan kelimelerin ve bu kelimelerden sonra gelen isimlerin lafızlarında birtakım değişiklikler olduğu görülür. Fakat mana açısından bu iki grup arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu örneklerde izafet terkibi şeklinde gelen kelime gruplarında lafzen bir kolaylık sağlanmış ve birinci gruptaki kullanımda bulunan tenvinin ağırlığı ikinci grupta izafet yapılarak giderilmiştir.

C. MANEVÎ İZÂFETLE İLGİLİ UYGULAMALAR

1) Aşağıdaki cümlelerde geçen manevî izafetleri çözümleyiniz.

- {تَبَّتْ يَدَا أَبِي هَٰبٍ} الْمَسْدُ 1/111.
- يَدُلُّ حَاتِمٌ فِضَّةً عَلَى أَنَّ مَنْ لَبِسَهُ حَطَبٌ أَوْ تَزَوَّجَ.
- كَانَ جَدِّي رَحِمَهُ اللَّهُ عُمَرَ الْمِرَاجِ.
- يَتَذَمَّرُ سُكَّانُ الْحَيِّ مِنَ الْإِنْقِطَاعِ فِي الْكَهْرَبَاءِ.

Çözüm:

- تَبَّتْ يَدَانِ لِأَبِي هَٰبٍ.
- يَدُلُّ حَاتِمٌ مِنْ فِضَّةٍ عَلَى أَنَّ مَنْ لَبِسَهُ حَطَبٌ أَوْ تَزَوَّجَ.
- كَانَ جَدِّي رَحِمَهُ اللَّهُ كَعُمَرَ مِرَاجًا.
- يَتَذَمَّرُ السُّكَّانُ فِي الْحَيِّ مِنَ الْإِنْقِطَاعِ فِي الْكَهْرَبَاءِ.

2) Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimeleri manevi izafet formuna dönüştürün.

- أحب لمنزلي أبواباً من خشبٍ.
- ما أخذت درسا في المساء.
- كان يأتي بكاءً لطفلٍ من بعيد.
- أرى آثاراً لأقدامٍ على الأرض.

Çözüm:

- أحب لمنزلي أبواب خشبٍ.
- ما أخذت درس المساء.
- كان يأتي بكاء طفل.
- أرى آثار أقدام على الأرض.

3) Aşağıdaki cümlelerde 'يَاءُ الْمُتَكَلِّمِ'na muzaf olan sözcüklerin irap duurmlarını inceleyiniz.

- a) قمت بنصيبي من العمل.
- b) أعطف على الفقير بصدقاتي.
- c) أتما صاحباي الوفيان.

Çözüm:

- a) نصيب: اسم مجرور لما سبقه "بِ" مِنْ حُرُوفِ الْجَزْرِ، وَعَلَامَةٌ جَرَّهُ كَسْرَةٌ مُقَدَّرَةٌ، مَنَعَ مِنْ ظُهُورِهَا اِسْتِغَالُ الْمُحَلِّ بِالْحَرَكَةِ الْمُنَاسِبَةِ، لِكَوْنِهِ مُضَافًا إِلَى يَاءِ الْمُتَكَلِّمِ.
- b) صديقات: نَفْسُ الْإِعْرَابِ.
- c) صاحباً: خبر، مرفوع بالألف لكونه مثنى. حذفت نونه لكونه مضافاً. وياء المتكلم بعده مبنية على الفتح، مجرورة محلاً، حُرِّكَتْ بِالْفَتْحَةِ لِإِثْبَانِهَا بَعْدَ الْأَلْفِ الْمَقْصُورَةِ.

4. Aşağıdaki cümlelerde yer alan izafetleri türlerine göre ayırınız.

- a) أشم رائحة ورد.
- b) كثر سائقو السيارات.
- c) ساقا النعام طويلتان.
- d) عواقب المكاره محمودة.
- e) الفيل عظيم الجثة.
- f) المظلوم مستجاب الدعاء.
- g) آفة العلم النسيان.
- h) الشجرة مورقة الأغصان.

Çözüm:

a), b), c), d), g) şıklarındaki cümlelerde izafet, manevi izafettir. Kalan e), f) ve h) şıklarındaki cümlelerde ise lafzi izafettir. Çünkü bu cümlelerde İsmu'l-fail, İsmu'l-mef'ül mamulüne muzaf olmuştur.

D. MANEVÎ İZÂFETLE İLGİLİ UYGULAMA SORULARI

1) Aşağıdaki cümleler içerisinde *muzâfun ileyhleri* bulup, altlarını çizerek harekeleyiniz.

- البيت مكان استراحة للإنسان.
- ويقضي يومي عطلة نهاية الأسبوع في بيته.
- وغرف البيت تحدد نمط حياة الإنسان.
- غرفة نوم مريحة تؤثر على جودة النوم لدى المرء.
- غرفة طعام واسعة تساعد على تضييف ضيوف كثيرين.
- أثاث بيت جميل يعكس ذوق صاحب البيت.
- يمكن بواسطة فرن طهي جيد إعداد أطعمة شهية.
- البيت مصدر فرح للإنسان.

2) Aşağıda cümlelerde *muzâfları* bulup, altlarını çiziniz.

- ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل.
- العلماء ورثة الأنبياء.
- إنما بعثت لأتمم مكارم الأخلاق.
- اتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ.
- آيَةُ الْإِيمَانِ حُبُّ الْأَنْصَارِ.
- الله رب السموات والأرض.
- الله غافر الذنب قابل التوب شديد العقاب.
- المساجد بيوت الله.

3) Aşağıdaki ifadeler içerisinde harf-i cerri silip *isimleri muzâf ve muzâfun ileyhe* çevirerek birbirine ulayınız ve her ikisini de harekeleyiniz.

Örnek: البيت للإنسان كالجلد للبدن بيت الإنسان كالجلد للبدن

- رأيت كتابا لخالد.
- الفاتحة هي أم للقران.
- هذا بابٌ من خشبٍ.

- d) أنت زميل في العمل.
- e) اشتركت في نشاط في الصباح.
- f) ألقىت محاضرة حول إدارة الوقت في كلية لنا.
- g) حكم الرئيس الظالم البلاد بيد كالحديد.
- h) شربت الماء في كوب من ورق.

4) **Aşağıdaki ifadeler içerisindeki izafet terkiplerini bulup türünü belirtiniz.**

- a) البيت مصدر فرح الإنسان.
- b) وقد يكون مصدر حزن.
- c) غرفة نوم مريحة تؤثر على جودة النوم
- d) والأدوات المستخدمة في البيت لها دور كبير في حياة الإنسان.
- e) إن تشعر بكآبة في نفسك فإتال آيات القرآن.
- f) عشر رجال الشرطة على صبي.
- g) ألفت الكاتبة مقالة عن تلوث البيئة.
- h) مقاعد خشب مفضلة على غيرها.

5) **Boşlukları uygun bir *muzafileyh* ile doldurunuz.**

- a) استعار سليم سيارة
- b) يبحث أحمد عن زوجة ليكلها.
- c) يتبع المسلمون كتاب وسنة رسوله صلى الله عليه وسلم.
- d) ألقى عمر محاضرة حول في الكلية.
- e) ليلة خير من ألف شهر.
- f) ضوء مفيد للجسم.
- g) صديق يساعد في السفر.
- h) شاور أهل في أمورك.

6) Boşlukları uygun bir *muzaf*la doldurunuz.

- a) كانت جدتي تقص كل ليلة ألف ليلة وليلة.
- b) فتح علي الغرفة.
- c) خشب أفضل من باب مصنوع من المعدن.
- d) تلقى الحى رائحة ما طبخ في المخبز.
- e) أعدّ المدير جوائز لـ المدرسة الناجحين.
- f) جهزت الفتاة الغداء للأسرة.
- g) الجامعة قاموا برحلة إلى سوريا.
- h) أحب الربيع كثيرا.

7) Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- a) Öğrenciçantası nerede satılıyor?
- b) Bana Ali'nin sözünü söyleme!
- c) Adamın dairesini bir günde boyadı.
- d) Televizyonda çocuk filmi başladı.
- e) Şehir hastanesinde uzman doktorlar çalışıyor.
- f) Hastanemizde çocuk hemşireleri çalışıyor.
- g) Fakülte kütüphanesinde değerli kitaplar mevcuttur.
- h) Demir kapıdan odaya girdik.

E. LAFZÎ İZÂFETLE İLGİLİ UYGULAMA SORULARI

1) Aşağıdaki cümleler içerisinde geçen lafzi izafetleri bulup altını çiziniz.

- a) صانع المعروف مشكور
- b) إنا مرسلوا الناقة
- c) إنا مهلكوا أهل هذه القرية
- d) محمود الخصال ممدوح
- e) سريع الغضب مذموم
- f) المنصف الناس محبوب
- g) الحافظا دروسهما مكافآن
- h) المتقنو أعمالهم راجحون

2) Aşağıdaki cümleler içerisinde ismi faillerle yapılan lafzi izafetleri bulunuz.

- a) رأيت في الطريق رجلا ضارب حصان
- b) كان المريض مكزوم الانف
- c) أصبح الرجل مشكور السعي
- d) كان علي منصف الناس
- e) ظل الفرس شديد الظمأ
- f) محمود الخصال ممدوح
- g) سريع الغضب مذموم
- h) المنصف الناس محبوب

3) Aşağıdaki cümleler içerisinde ismi mefullerden yapılan lafzi izafetleri bulunuz.

- a) هند امرأة مؤدبة الأولاد
- b) زينبُ كانت مرقشة الخمار
- c) أصبحت الجبال مغطاة القمم
- d) عَلْبُرٌ كان معمور الدار
- e) الفلاحون كانوا محصودي الزرع

- f) ادعى المشركون بأن الله مغلول اليد
- g) قال الله إنه مبسوط اليد واسع الرحمة
- h) حمزة كان بسبب حادثة السيارة مقطوع اليد

4) Aşağıdaki cümleler içerisinde sıfatı müşebbehelerle yapılan lafzi izafetleri bulunuz.

- a) طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدٌ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدٌ سَوَادِ الشَّعْرِ
- b) كان الأقزام قصار القامة
- c) اصطدمت السيارة وكانت جميلة اللون
- d) سريع الغضب مذموم
- e) كان الطفل خفيف الوزن
- f) كان الله مدبر الأمور
- g) كان لاعب كرة السلة طويل القامة
- h) صار المريض نحيف البدن

5) Aşağıdaki cümleleri lafzi izafet kullanarak ve gerekli değişiklikleri yaparak yeniden yazınız.

- a) هواء اسطنبول أصبح نقيا
- b) كان بالأمس في فأتسًا مطرا غزيرا
- c) كان عهدي معه حديثا
- d) أصبح مال الرجل كثيرا
- e) دار زيد كانت معمورة
- f) خمار فاطمة كانت مرقشة
- g) قمم الجبال كانت مغطاة بالثلوج
- h) كانت أشجار الغابة كثيرة

Bu bölümde Neler Öğrendik?

Türkçedeki isim tamlamasının karşılığı Arapçada izafet terkididir. İzafet terkidisi, aralarında ilgi bulunan iki farklı isimden oluşan bir terkidir. Bu terkidin ilk ögesine muzaf, ikinci ögesi muzaf ileyh denir.

Manevi izafet ve lafzi izafet diye iki tür izafet vardır.

Manevî izafette muzaf hiçbir zaman lam-1 tarif ve tenvin almaz. Cümledeki konumuna göre irab alır. Nefsi mütekellim yâ'sına bitişen muzafismin irabı takdiridir.

Muzaf, marife bir isme ya da zamire muzaf olursa marife; değilse nekra olur.

Manevi izafetin ikinci ögesi muzaf ileyh marife ya da nekra gelebilir. İrab yönünden her zaman mecrurdur. Cer alameti kelime türüne göre değişir.

Manevî izafet, kelime türleri ve yapısıyla iki unsuru arasında sahiplik, tür ve cins beyanı, zaman ve mekan beyanı ve teşbih gibi anlam ilişkileri kurar.

Genel bir kural olarak marifeye izafet halinde terkid sahiplik ve tahsis ifade eder, nekraya izafet halinde ise tür bildirir.

Arapçada izafet manevi ve lafzî olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki izafetin de ortak noktası, lafız yönünden izafet terkidinin özelliklerini genel olarak taşımalarıdır. Mana yönünden izafetin etkisi muzafa marifelik ya da nekralık kazandırmasıdır. Ancak bu etki lafzi izafette söz konusu değildir.

Lafzi izafet aslında ismi fail, ismi mef'ul ve sıfatı müşebbehelerin mamullerine (mef'ul, naibü'l-fail, fail) muzaf kılınmasından ibarettir. Bu şekilde izafet yapılmasının altında yatan sebep tenvin ya da tenvin mukabilinde gelen nûn'ların telaffuzundan kaynaklanan zorluğu gidermektir.

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili terkiplerden hangisi izafet terkidir?

- a) آفة العدل ميل الؤلاة
- b) تُغرس الأشجار على ضفتي النهر
- c) لا تتق بمن يمدحك في وجهك
- d) الحر شديد
- e) يشتد البرد في الشتاء

2) Aşağıdaki cümlelerden altı çizili kelime gruplarından hangisi manevî izafettir?

- a) أنت مرشدي إلى الخير
- b) قد مضى زمن كان يباع فيه الرقيق
- c) بعث عملي في يوم أن ارتفع السعر
- d) هؤلاء إخواني المهذبون
- e) المنكر بالله يهاب الموت

3) Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi muzaftır?

- a) أطيع والدي وجميع معلمي
- b) ذراعي مفتولتان
- c) ساعدتني في وقت الشدائد
- d) تيقظت على حين أذن المؤذن
- e) الثلوج فوق قمم الجبال

4) النبل من أطول الأنهار ... cümlesindeki boşluğa gelebilecek en uygun muzaf aşağıdakilerden hangisidir?

- a) قامة
- b) طول
- c) سفينة
- d) جمال
- e) نهر

5) في الحجرة خزانة cümlesindeki boşluğa gelebilecek en uygun muzaf ileyh aşağıdaki kelimelerden hangisidir?

- a) نقودا b) جميلتان c) كبرى d) كتب
e) مليئة بالكتب

6) Aşağıdaki izafetlerden hangisinde muzaf marifedir.

- a) قوائم الطاولة قوية
b) لا تتكلم من قبل أن تفكر
c) شاهدا الحادث حاضران
d) تنور العواصف
e) ثياب حرير غالية

7) Aşağıdaki cümlelerde yer alan izafetlerden hangisi tür bildirir?

- a) أقلام التلاميذ مفقودة
b) معلمو المدرسة مشتكون عن قلة رواتبهم
c) مقاعد جلد مقبولة
d) قد لا أوافق أفكار ناس
e) يجب على قادة الاحزاب إذا فشلوا ان ينصرفوا

8) Aşağıdaki cümlelerde geçen izafetlerden hangisi muzafın zamanını bildirir?

- a) ليس لي زميل العمل
b) لم أسجل بمدرسة الأطفال بعد
c) أصدقاء العمرة لا ينسون بعضهم بعضا
d) لم أشارك في رياضة الأحد
e) بلاط البيت من الرخام

- 9) Aşağıdaki yargılardan hangisi muzaf için yanlıştır?
- a) Manevî izafette başına lamı tarif gelmez.
 - b) Tenvin almaz.
 - c) İrabı cümledeki fonksiyonuna göre değişir.
 - d) Cemi müzekker salim ise sonundaki nûn düşer.
 - e) Her zaman marifedir.
- 10) Aşağıdaki yargılardan hangisi muzaf ileyh için söylenemez.
- a) Başına lamı tarif gelebilir.
 - b) Tenvin alamaz.
 - c) Tekerrür halinde hazf edilebilir.
 - d) Marife gelebilir.
 - e) Nekra gelebilir.

Cevaplar:

1-A, 2-D, 3-C, 4-E, 5-D, 6-A, 7-C, 8-D, 9-E, 10-B

III. ÜNİTE

OKUMA PARÇASI

III. ÜNİTE: OKUMA PARÇASI

ARAPÇA BİR METİN NASIL OKUNUR?

- Okuduğumuz dil Arapçadır. Dolayısıyla ibareler Arap Dili foneteğine uygun olarak telaffuz edilmelidir.
- İkinci olarak metinler okunurken kelimelerin zabtına ve cümlelerin i'rabına azami dikkat edilmelidir. Zira kelime ve cümle doğru okunmasa doğru anlamak imkânsız olacaktır.
- Metinlerde geçen ve manası bilinmeyen kelimeler önceden tespit edilmelidir. İsimler, -pek çok sözlükte olduğu gibi- müfred-cemi şeklinde; fiiller ise mazi-müzari-masdar olarak ezberlenmelidir. Ayrıca zıt anlamlı kelimeler de beraberce ezberlenebilir.
- Eskilerin ifadesiyle nerede durulup, nerde devam edileceği çok önemlidir. Metinler okunurken Arapçada anlam birlikteliği olan ifade gurupları beraber okunmalıdır. Bunlar;

1- Harf-i cer ve mecruru

2- Zarf ve mazrufu

3- Muzaf ve muzafun ileyh

4- Sıfat ve mevsuf

5- İsm-i işaret ve müşarun ileyh

6- Aded ve temyizi (vb. tevabiin diğerleri)

7- Yargıyı (isnadı) tamamlayan (mübteda haber, fiil fail gibi) gibi ifadelerdir.

Bu ibareler, duraksanmadan beraber okunmalı, duraksamalar bu ifadelerden sonra olmalıdır. Metinler okunurken cümle/kelam tamamlandığında durulmalıdır. Bu durum birçok dil için söz konusu olduğu gibi imla işaretlerinin çok az kullanıldığı Arapçada ise daha fazla önem arz etmektedir. Meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için Türkçeden bir örnek verelim:

- *Oku da adam ol baban gibi, eşek olma.*
- *Oku da adam ol, baban gibi eşek olma.*

Bu tür cümlelerde olduğu gibi okuma esnasındaki duraksamalar ve bunların ifadesi olan virgül anlamı etkileyecektir. “Ol” kelimesinden sonra gelen virgül anlamı yüzde yüz değiştirmektedir.

Arapçada bu durum imla işaretleri çok kullanılmadığı için duraksamalar yoluyla yapılmaktadır. Bu vurgular ve duraksamalarla okurken anlam bütünlüğü sağlanır. Bir örnek verecek olursak;

في الحجرة مكتبة. المكتبة قريبة من الباب. هناك بعض الكتب على المكتبة.

Yukarıdaki ibarede في الحجرة ifadesi, harfî cer ve mecruru olduğu ve anlamları birbirine bağlı olduğu için, beraber okunmalı, في okunduktan sonra duraksanmamalıdır. Aynı şekilde بعض الكتب ifadesi, izafet terkibi/isim tamlaması olduğu ve ikisi sanki tek bir şey gibi kabul edildiği için, bir nefeste okunmalıdır. Anlam birlikteliği olan diğer ifade grupları için de durum böyledir. Yine المكتبة قريبة ifadesi okunduktan sonra duraksanmayıp, cümle من الباب ifadesiyle tamamlandıktan sonra durulmalıdır. Şayet المكتبة ifadesinden sonra duraksanıp قريبة bölümü bir okunduktan sonra الباب da ayrı okunacak olursa anlam karışıklığı olacaktır.

• Kıraat dersinde önem verilmesi gereken başka bir husus da aralarında lafzen bağlantı olan kelimelerin durumunu ifade etmektir. Bunlar;

- 1- Zamirin merciî (zamirin hangi isimin yerine kullanıldığını tespit etmek),
- 2- Harfî cerin mutaallakı (harfî cerrin anlamı hangi fiil ya da fiilimsiyle tamamlandığını tespit etmek),
- 3- Matuf, matufun aleyh (atıf harfinden sonraki kelime [matuf] önceki hangi kelimeye bağlandığını tespit etmek), olarak sıralanabilir.

• Ayrıca bir metin okunurken konuya yoğunlaşmanın gerekli olduğunu ifade etmek gerekir.

• Özellikle zor metinlerde anlam bütünlüğü yakalanması için tercüme yapılmadan önce paragrafın tamamı okunmalı, daha sonra tercüme edilmedir. Orta halli metinlerde ise cümle baştan sona kadar okunduktan sonra çevrilebilir.

بيت الإنسان

البيت مكان استراحة للإنسان بعد عناء اليوم. يجتمع المرء فيه بأهله على مائدة العشاء، ويقضي يومي عطلة نهاية الأسبوع في بيته مع زوجته وأولاده. وغرف البيت تحدد نمط حياة الإنسان. فعلى سبيل المثال غرفة النوم المريحة تؤثر على جودة النوم لدى المرء. وغرفة الطعام الواسعة تساعد على تضييف ضيوف كثيرين. والأدوات المستخدمة في البيت لها دور كبير في حياة الإنسان. أثاث البيت الجميل يعكس ذوق صاحب البيت. والأجهزة المستخدمة في البيت تسهل الحياة اليومية. يمكن بواسطة فرن طهي جيد إعداد أطعمة شهية. لذا يجب على الإنسان الاهتمام بالبيت وبما يوجد في البيت من أمتعة وأدوات وأسرة ومقاعد ومستلزمات الطبخ. فمقاعد خشب مفضلة على غيرها.

البيت مصدر فرح الإنسان. وقد يكون مصدر حزن إن لم يحسن الإنسان اختيار موقع بيته. فقد ورد في مثل شعبي أن البيت الذي لا تدخله الشمس يدخله الطيب. إذن يستحسن السكن في بيت يكثر فيه ضوء الشمس. ولا غرابة في كون البيوت المطلة على البحر غالية وثمينة. فالمنزل الذي له منظر جميل يعطي لصاحبه الحيوية والنشاط. ويملاً السرور في قلبه.

طوبى لمن يملك الدار الجميل المريح الذي يهنأ فيه بالعيش.

1. Anlama ve Kavrama Sorulari

أجب على الأسئلة التالية حسب النص.

- أين يستريح الإنسان بعد عناء اليوم؟
- بمن يجتمع المرء على المائدة؟
- أين يقضي الإنسان عطلة نهاية الأسبوع؟
- مع من يقضي الإنسان العطلة؟
- ما هي علاقة غرف البيت بنمط الحياة؟
- كيف تؤثر غرفة النوم على المرء؟
- ما فائدة غرفة طعام واسعة؟

- h) هل للأدوات المستخدمة في البيت دور في حياة الإنسان؟
- i) أثاث بيت جميل يدلُّ على ماذا؟
- j) لماذا نستخدم الأجهزة في البيت؟
- k) بواسطة ماذا يمكن إعداد أطعمة شهية في البيت؟
- l) البيت مصدر أي شيء؟

2. Eşanlamlı ve Zıt Anlamlı Kelimeler

هات من القائمة مرادف ما تحته خط.

القائمة: (شكل - طبخ - إجازة - تعب - مكانة - واطب - تبسط - يتحتم - أسرة)

- a) البيت مكان استراحة الإنسان بعد عناء اليوم.
- b) يجتمع المرء فيه بأهله.
- c) ويقضي يومي عطلة نهاية الأسبوع في بيته.
- d) وغرف البيت تحدد نمط حياة الإنسان.
- e) والأدوات المستخدمة في البيت لها دور كبير.
- f) فرن طهي جيد.
- g) والأجهزة المستخدمة في البيت تسهل الحياة اليومية.
- h) لذا يجب على الإنسان الاهتمام بالبيت.

ب- هات من القائمة مضاد ما تحته خط.

القائمة: (سيء - صغير - تلبس - موت - قبل - يفترق - بداية - إهمال - حزن)

- a) البيت مكان استراحة الإنسان بعد عناء اليوم.
- b) يجتمع المرء فيه بأهله.

- c) يقضي يومي عطلة نهاية الأسبوع في بيته.
- d) وغرف البيت تحدد نمط حياة الإنسان.
- e) والأدوات المستخدمة في البيت لها دور كبير.
- f) فرن طهي جيد.
- g) يجب على الإنسان الاهتمام بالبيت.
- h) فالبيت مصدر فرح الإنسان.

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

أ- هات جمع ما يأتي من المفردات.

بيت - مكان - يوم - أهل - مائدة - عطلة - أسبوع - زوجة - نمط - سبيل - طعام - دور - ذوق - صاحب
- مصدر - فرح

ب- هات مفرد ما يأتي من الجموع

أولاد - غرف - ضيوف - أدوات - أجهزة - أطعمة - أمتعة - أسرة - مقاعد - مستلزمات

4. Aşağıdaki Cümlelerden Doğru ve Yanlış Olanı Belirtiniz

ميز الصحيح من الخطأ من الجمل التالية.

- a) البيت موضع يرتاح فيه الإنسان بعد تعبته اليومي.
- b) يتناول الأهل العشاء في البيت في أماكن مختلفة.
- c) الإنسان يقضي العطلة دائما مع الأصدقاء.
- d) علاقة غرف البيت بنمط حياة الإنسان معدومة.
- e) سعة غرفة الطعام يتيح فرصة استضافة عدد كبير من الضيوف.
- f) الأدوات المستخدمة في البيت لا صلة لها بحياة الإنسان.
- g) الأثاث يدل على مفهوم الجمال لدى صاحب البيت.

IV. ÜNİTE

OKUMA PARÇASI

IV. ÜNİTE: OKUMA PARÇASI

الأقزام السبعة

كانت ثُلُجٌ قد أوتت إلى سريرها مُبَكَّرَةً. لكنها لم تستطع التَّوَمَ. لأنها كانت ستَبْدَأُ العملَ في دار الحضانة صَبِيحَةَ تلك الليلة. كانت تَتَقَلَّبُ في السرير تُحَاوِلُ أن تنام و تبدل كلَّ جهدها لكنَّ السَّهَرُ يَغْلِبُ عليها و لا يتركها تنام.

ثُلُجٌ كانت تُحِبُّ الأطفال وتحب أن تلعب معهم كأنها واحدة منهم. و الأطفال كانوا يحبونها و إن لم يعرفوها من قبل. والآن ثُلُجٌ كانت قد حصلت على الشهادة لتعليم الأطفال بعد أن أُنْهَتِ الدِّرَاسَةُ و صارت معلِّمةً. لذلك كانت تَشْعُرُ باللَّهْفَةِ و تَضْطَجِعُ تحت اللَّحافِ مُوَرَّقَةً. بعد أن قَضَتْ ثُلُجٌ ليلها ساهرةً سمعت صوت المؤذّن و قامت لِتُصَلِّيَ. وانتظرت حتى انبَلَجَ الفجرُ وكانت تمشي في الغرفة وتقف وتقوم وتقعُد. أخيراً حان الوقت وتَأَهَّبَتْ للخروج...

قد فكَّرت خلال الطريق فيما كانت تحكي للأطفال فلم يخطر ببالها أيُّ حكايةٍ، كأنها لم تقرأ ولم تسمع قِصَّةً ولا أسطورةً من قبل. إنتهى الطريق أمام دار الحضانة. نزلت المعلمة الشابة من الحافلة واتجهت نحو باب حديقة الحضانة المُحاطة بالجدار. وكانت أصوات الأطفال ترتفع أكثر كلما تقاربت من الحديقة. فوقفت أمام البوابة ودقّت الجرس. بعد انتظارٍ قليلٍ فتح الباب رجلٌ مُسِنٌَّ شديدُ بياضِ اللِّحْيَةِ مُتَسَمُّ الوجه. سلّمت عليه المعلمة الشابة وعرفته بنفسها وأخبرته بأنها معلِّمةٌ جديدةٌ. رَحَّبَهَا البَوَابُ الكَبِيرُ السِّنِّ تَرْحِيْبًا حَارًّا ودَّهَّنَا على الفصل.

دخلت المُعَلِّمَةُ ثُلُجٌ الصَّفَّ مُشْرِقَةَ الوجه. سلّمت على الأطفال وتبادلت معهم الحديثَ وأبْجَحَتْهُمْ وربَّتت على ظُهورهم. صار الأطفال مَرِحِينَ مَسْرُورِينَ بِمُعَلِّمَتِهِمْ. فلما لاحظت ثُلُجٌ أن في الصَّفِّ سبعة أطفال، تذكّرت أقصوصة الأقزام السبعة. فبدأت تحكي تلك القصة لهم:

كان ما كان في قديم الزمان... بين الجبال الشامخة المُعْطَاة القِمَمِ بالثلوج والأكتافِ بالأعشاب والأشجار كان هناك غابةٌ بعيدة عن الأنظار. و في غَيَابِهَا الغابة تحت الأشجار الطويلة الأغصانِ و الجذوع الكثيرة الأوراق كان أناسٌ صغارٌ قصارٌ القامة سريعو الحركاتِ طويلو العمرِ خفيفو الأوزان. و كانوا سبعة مُخْتَلِفِي الطباع. كان أحدهم كثير الأكلِ و الآخر شديد الغضب. و الثالث منهم يعمل كثيراً بينما الرابع ينام طويلاً. و الخامس كان يُحِبُّ المِزَاحَ و السادس يتظاهر فيهم بالعلم بينما السابع كثير المِزَاحِ.

لم تُنْهِ المعلمة ثُلُجٌ رواية القصة إلا و صار الأطفال نياماً مُطَاطِئِي الرُّؤُوسِ.

1. Anlama ve Kavrama Soruları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

1. لماذا كانت المعلمة تُلجّ قضت ليلتها ساهرة؟

2. هل كانت تعمل من قبل؟

3. أين كانت تُلجّ ستبدأ العمل؟

4. كيف كان البواب؟ مسنا ام شابا؟

5. بِمَ ذهبت المعلمة تُلجّ إلى دار الحضانة؟

6. من دها إلى الصف؟

7. أيّ قصة روت للأطفال؟

8. ما الذي ذكّرها هذه القصة؟

9. هل استمع الاولاد القصة كلّها

10. هل كانت المعلمة تُلجّ تحب هذا العمل؟ لماذا؟

2. Eşanlamlı ve Zıt Anlamlı Kelimeler

أ- هات من القائمة مرادف ما تحته خط.

(استعدّ . وسع . ساهرة . فراش . طوال . اولاد . بزغ . دنا)

1. كانت تُلجّ قد أوتّ إلى سريها مُبَكِّرَةً. لكنها لم تستطع النوم ليلةً ذاك

2. كانت تحاول أن تنام و تبذل كلّ جهدها لكنّ السّهَر يغلب عليها و لا يتركها تنام

3. تُلجّ كانت تُحبُّ الأطفال

4. لذلك كانت تَشعُر بالهيجان و تضطجع تحت اللحاف مُورَقَةً.

5. انتظرت حتى انْبَلَجَ الفجرُ كانت تمشي و تقف في البيت و تجلس و تقوم

6. أخيرا حان الوقت و تأهبت للخروج...

7. فكانت قد فكرت خلال الطريق فيما كانت تحكي للأطفال

8. وكانت ترتفع أصوات الأطفال كلما تقاربت منها

ب- هات من القائمة مضاد ما تحته خط.

القائمة: (تصحو . تكره . نعسان . متأخرا . دخول . حزين . غسق . انخفض)

1. كانت ثلج قد أوت إلى سريرها مبكرة. لكنها لم تستطع النوم ليلة ذاك

2. كانت تحاول أن تنام و تبذل كلَّ جهدها لكنَّ السَّهَر يغلب عليها و لا يتركها تنام

3. ثلج كانت تُحِبُّ الأطفال

4. لذلك كانت تَشْعُرُ بالهيجان و تضطجع تحت اللحاف مورقة.

5. انتظرت حتى انبلج الفجرُ كانت تمشي و تقف في البيت و تجلس و تقوم

6. أخيرا حان الوقت و تاهبت للخروج...

7. صار الطلاب مرحين مسرورين بمعلمتهم.

8. و كانت أصوات الأطفال ترتفع كلما تقاربت منها

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

أ- هات جمع ما يأتي من المفردات

طفل . بوابة . اسطورة . قصة . رجل . صف . شجرة . جهد . ليلة . ثلج . الحافلة . طريق . بيت .

ب- هات مفرد ما يأتي من المفردات

جبال . أقزام . أصوات . طبائع . مرحين . طلاب . قمم . أكتاف . أعشاب . جذور . أوراق . أوزان . غيايب

4. Aşağıdaki Cümlelerden Doğru ve Yanlış Olanı Belirtiniz

1. كانت المعلمة ثلج تعمل يجد منذ خمسة أعوام في المصنع

2. الأقرام رجال عمالق يعيشون في الصحارى

3. لم تستطع المعلمة ثلج النوم تلك الليلة

4. ذهبت ثلج إلى كلية بالحافلة

5. كان عدد الأطفال خمسة

6. حكّت المعلمة الشابة قصة حَنْزَلْ و قِرَاتَلْ للأطفال

7. ما كان يجب الأطفال المعلمة ثلجا إلا بعد زمن طويل

8. المعلمة ثلج كانت تدرس العلوم الإسلامية

V. ÜNİTE
SIFAT TERKİBİ

V. ÜNİTE: SIFAT TERKÎBİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Anahtar Kavramlar

Giriş

BİRİNCİ KISIM

KONU YA DA İR GRAMER BİLGİLERİ

I. SIFAT TERKÎBİ / SIFAT TAMLAMASI

II. SIFAT, MEVSÛF UYUMU

III. SIFATIN ÇEŞİTLERİ

A. HAKÎKİ SIFAT

1) Müfred

2) Cümle

3) Şibh-i Cümle

B. SEBEBÎ SIFAT

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özeti)

Bölüm Soruları

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Birinci bölümde “Âmiller”, ikinci bölümde ise “Ma’mûller”den söz edilmişti. Ma’mûller konusu ikiye ayrılmış, bizzat amillerden direkt etkilenen ma’mûller ve o ma’mûllere tabii oladukları için dolaylı olarak etkilenen ma’mûllerden (tevâbii) bahsedilmişti. Tevâbii’ denilen ma’mûllerin başında ise sıfat konusu yer almaktadır. Arapçada sıfatlar başlı başına geniş ve önemli bir konudur. Sıfatın tabii olduğu kendinden önceki kelimeye mevsûf denir. Sıfat hemen her metinde bulunur ve her yönüyle mevsûfuna uyumu gerektirir.

Mu’rab olan kelimelerin uyumu açıkça gözüke de mebnî kelimelerin uyumu ilk bakışta anlaşılmamaktadır. O tür kelimeleri bilen kişi sıfat mevsuf uyumunu kolayca kavrar ve manayı ona göre verebilir.

Yanyana gelen kelimelerden oluşan terkipler “mübteda-haber”; “muzâf-muzâfun ileyh” ve “sıfat-mevsûf” gibi grupları meydana getirir. Aralarında çok ince farklar vardır ve bu farklar iyi kavranılmadığı takdirde yanlış anlamlar ve yanlış anlamalar meydana gelebilir.

Bu sebeple bu bölümde sıfat mevsuf konusu işlenirken izâfet terkibi ve isim cümlesi gibi konular da yeniden hatırlanacak, mukayeseli bir biçimde ele alınarak farklarına dikkat çekilecektir. Ayrıca sıfat tamlamasının isim cümlesi ve fiil cümlesinde nasıl kullanıldığı öğrenilecektir.

Konuya dair metin, cümle tahlilleri ve bölüm sorularıyla da konu iyice kavranılmış ve pekiştirilmiş olacaktır.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

1. Sıfat Terkibi nedir?
2. Sıfat ve Mevsûf nedir?
3. Sıfat-Mevsûfun özellikleri nelerdir?
4. Sıfat ve mevsûfun i'râbı nasıldır? Manaya nasıl yansır?
5. Sıfat çeşitleri nelerdir?
6. Sıfat-mevsûf cümlelerde nasıl kullanılır?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

Sıfat-Mevsûfun mahiyeti, yapılış şekli, kullanımı ve irab durumu hakkında bilgi verebilir. İçinde Sıfat-Mevsûf bulunan cümleleri doğru anlayabilir, bu tür terkiplerin geçtiği cümleler kurup kullanabilir.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

- 1. Sıfat**
- 2. Mevsûf**
- 3. Sıfat Terkibi**
- 4. İzafet Terkibi / İsim Tamlaması**
- 5. Muzâf-Muzaf ileyh**
- 6. İsim Cümlesi**
- 7. Mübteda-Haber**
- 8. Fiil Cümlesi**
- 9. Âmil-Mamul.**

Giriş

Daha önceki bölümlerde cümle çeşitleri, cümlenin ögeleri ve izâfet terkibi görülmüş, her bir kelimenin cümle içindeki konumu ve görevi irdelenmiş, her bir kelimenin bir sonrakine (ma'mûl) nasıl etki ettiği ve bir öncekinden ('âmil) nasıl etkilendiği çeşitli bölümlerde genişçe defaatle izah edilmişti.

Bazı kelimeler öncesindeki kelimedenden direkt etkilendiği gibi bazıları dolaylı etkilenmektedir. Birinci bölümde sonrasındaki kelimeleri etkileyen kelimeler ('âmiller) incelenirken, ikinci bölümde öncesindeki 'âmilden etkilenen kelimeler (ma'mûller) ele alınmıştır. Bunlar içinde öncesindeki 'âmillerden dolaylı etkilenen sıfat konusu Arapça cümlelerde ve edebî metinlerde diğerlerine göre daha sık görüldüğünden müstakil bir konuda ele alınmalıdır.

Yanyana gelen iki kelime, cümle ve tamlama olarak mutlaka bir terkip oluşturacağından doğru mana verebilmek ve güzel bir tercüme yapabilmek için bunların benzer ve farklı yönlerini çok iyi kavramak gerekir. Bu nedenle önce terkipler genel bir tablo içinde verilecek, ardından sıfat tamlaması çeşitli yönleriyle anlatılacak ve cümle içindeki farklı kullanımları ele alınacaktır.

BİRİNCİ KISIM KONUYA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

Arapça’da iki türlü tamlama ve iki türlü temel cümle vardır. Kısaca bir tabloda hatırlayalım:

I. TAMLAMALAR		II. CÜMLELER	
A. Sıfat Tamlaması et-Terkîbu’l-Vasfî التَّرْكِبُ الوَصْفِيُّ	B. İsim Tamlaması et-Terkîbu’l-İzâfî التَّرْكِبُ الإِضَافِيُّ	A. İsim Cümlesi el-Cümletü’l-İsmiyye الْجُمْلَةُ الإِسْمِيَّةُ	B. Fiil Cümlesi. el-Cümletü’l-Fi’liyye الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ
أَوْلَادُ الشَّاعِرِ وَلَدٌ شَاعِرٌ	وَلَدُ الشَّاعِرِ وَلَدٌ شَاعِرٍ	أَوْلَادُ شَاعِرٍ. أَوْلَادٌ يُنْشِدُ شِعْرًا.	أَنْشَدَ أَوْلَادٌ شِعْرًا. يُنْشِدُ أَوْلَادٌ شِعْرًا.
Şair çocuk. Şair bir çocuk	Şairin çocuğu. Şair çocuğu	Çocuk şairdir. Çocuk şiir söylüyor.	Çocuk şiir söyledi. Çocuk şiir söylüyor.
الْبِنْتُ الطَّبَّاحَةُ بِنْتُ طَبَّاحَةٍ	بِنْتُ الطَّبَّاحَةِ بِنْتُ طَبَّاحَةٍ	الْبِنْتُ طَبَّاحَةٌ. الْبِنْتُ طَبَّخَتْ / تَطْبُخُ.	طَبَّخَتْ الْبِنْتُ. تَطْبُخُ الْبِنْتُ.
Aşçı kız Aşçı bir kız	Aşçının kızı Aşçı kızı	Kız aşçıdır. Kız yemek pişirdi / pişiriyor.	Kız yemek pişirdi. Kız yemek pişiriyor.

I. SIFAT TERKÎBİ / SIFAT TAMLAMASI

Bir “sıfat (niteleyen)” ve bir “isim (nitelenen)” yan yana gelerek sıfat tamlamasını oluştururlar. Yan yana gelen bu iki kelimedenden soldakine **sıfat**, sağdakine **mevsûf** (na’t-men’ût”) denir. Yani Arapça’da sıfat, nitelediği isimden (mevsûfundan) sonra gelir.

Sıfat:

- Marife kelimelerde kendinden öncekini (mevsufunu) izah eder.
- Nekre kelimelerde kendinden öncekini (mevsufunu) tahsis eder.

“EL TAKILI” SIFAT TAMLAMASI ÖRNEKLERİ

Cemi	Tesniye	Müfred	
الرِّجَالُ الْمُسْلِمُونَ.	الرِّجَالَانِ الْمُسْلِمَانِ.	الرِّجُلُ الْمُسْلِمِ.	Müzekker
Müslüman adamlar	İki müslüman adam	Müslüman adam	
النِّسَاءُ الْمُسْلِمَاتُ	الْمَرْأَتَانِ الْمُسْلِمَتَانِ	الْمَرْأَةُ الْمُسْلِمَةُ	Müennes
Müslüman bayanlar	İki müslüman bayan	Müslüman bayan	

“EL TAKISIZ” SIFAT TAMLAMASI ÖRNEKLERİ

Cemi	Tesniye	Müfred	
رَجَالٌ مُسْلِمُونَ	رَجُلَانِ مُسْلِمَانِ	رَجُلٌ مُسْلِمٌ	Müzekker
Müslüman adamlar	İki müslüman adam	Bir müslüman adam	
نِسَاءٌ مُسْلِمَاتٌ	مَرَأَتَانِ مُسْلِمَتَانِ	مَرَأَةٌ مُسْلِمَةٌ	Müennes
Müslüman bayanlar	İki müslüman bayan	Bir müslüman bayan	

Not: Sıfatın nitelediği **mevsuf** durumundaki sözcük, mevsufluk dışında mübteda, haber, fâil, meful vb. cümlelerin öğelerinden biri olur ve i’rabı cümledeki üstlendiği bu konumlara göre belirlenir.

II. SIFATIN ÇEŞİTLERİ

Sıfat ikiye ayrılır. Hakiki sıfat ve sebebî sıfat.

A. HAKİKİ SIFAT			B. SEBEBÎ SIFAT
1) Müfred	2) Cümle	3) Şibh-i Cümle	
	a) İsim Cümlesi	a) Câr+Mecrûr	
	b) Fiil Cümlesi	b) Zarflar	

A. HAKİKİ SIFAT

Bizzat kendinden önceki ismi açıklayan ve her yönüyle ona uyum sağlayan sıfattır.

اِشْتَرَيْتُ فَلَمَّا جَمِيلًا جَاءَتِ الْمَرْأَةُ الْعَالِمَةُ جَاءَ الرَّجُلُ الْعَالِمُ

Hakiki sıfat üç türdür:

1) Müfred Sıfat 2) Cümle Sıfat 3) Şibh-i Cümle Sıfat

1) Müfred Sıfat: Bir isimden sonra gelerek onu niteleyen, cümle ya da şibh-i cümle olmayan tek kelimelik sıfattır. Kendinden önceki ismi niteler ve her bakımdan ona uyum sağlar.

Müfred sıfat, mevsûfuna dört yönden uyar:

1. **Kemmiyet (Sayı):** Sıfat, mevsufuna müfred-tesniye-cemi yönünden uyar.
2. **Cinsiyet:** Sıfat, mevsufuna müzekkerlik-müenneslik yönünden uyar.
3. **Belirlilik:** Sıfat, mevsufuna ma’rifelik-nekirelik yönünden uyar.
4. **İ’râb:** Sıfat, mevsufuna i’râb yönünden uyar.

جَاءَ الرَّجُلُ الْعَالِمُ - رَجُلٌ عَالِمٌ	جَاءَتِ الْمَرْأَةُ الْعَالِمَةُ - مَرْأَةٌ عَالِمَةٌ
رَأَيْتُ الرَّجُلَ الْعَالِمَ - رَجُلًا عَالِمًا	رَأَيْتُ الْمَرْأَةَ الْعَالِمَةَ - مَرْأَةً عَالِمَةً
مَرَرْتُ بِالرَّجُلِ الْعَالِمِ - بِرَجُلٍ عَالِمٍ	مَرَرْتُ بِالْمَرْأَةِ الْعَالِمَةِ - بِمَرْأَةٍ عَالِمَةٍ
جَاءَ الرَّجُلَانِ الْعَالِمَانِ - رَجُلَانِ عَالِمَانِ	جَاءَتِ الْمَرْأَتَانِ الْعَالِمَتَانِ - مَرْأَتَانِ عَالِمَتَانِ
رَأَيْتُ الرَّجُلَيْنِ الْعَالِمَيْنِ - رَجُلَيْنِ عَالِمَيْنِ	رَأَيْتُ الْمَرْأَتَيْنِ الْعَالِمَتَيْنِ - مَرْأَتَيْنِ عَالِمَتَيْنِ
مَرَرْتُ بِالرَّجُلَيْنِ الْعَالِمَيْنِ - بِرَجُلَيْنِ عَالِمَيْنِ	مَرَرْتُ بِالْمَرْأَتَيْنِ الْعَالِمَتَيْنِ - بِمَرْأَتَيْنِ عَالِمَتَيْنِ
جَاءَ الرَّجَالُ الْعَالِمُونَ - رَجَالٌ عَالِمُونَ	جَاءَتِ النِّسَاءُ الْعَالِمَاتُ - نِسَاءٌ عَالِمَاتٌ
رَأَيْتُ الرَّجَالَ الْعَالِمِينَ - رَجَالًا عَالِمِينَ	رَأَيْتُ النِّسَاءَ الْعَالِمَاتِ - نِسَاءً عَالِمَاتٍ
مَرَرْتُ بِالرَّجَالِ الْعَالِمِينَ - بِرَجَالٍ عَالِمِينَ	مَرَرْتُ بِالنِّسَاءِ الْعَالِمَاتِ - بِنِسَاءٍ عَالِمَاتٍ

Not: Sıfatın nitelediği mevsufun akılsız cemi olması durumunda sıfatın mevsufa uyumlu olarak cemi gelmesi caiz olduğu gibi müfred-müennes gelmesi de caizdir.

أَبْوَابٌ مُرْتَفَعَةٌ / أَبْوَابٌ مُرْتَفَعَةٌ (Yüksek kapılar)

2) Cümle Sıfat: Nekre bir isimden sonra gelerek bu nekre ismi niteleyen, isim ve fiil cümleleridir. Bu cümleler bir bütün halinde niteledikleri nekre ismin (mevsûf) sıfatı durumundadır. Sıfat durumundaki isim ve fiil cümlelerinde, mevsûfa dönen bir zamir bulunur. **Âid** veya **râbit** zamiri adı verilen bu zamir, cümle halindeki sıfatla mevsûfu arasında bağlantı kurarak, mevsûfa **cinsiyet** ve **sayı** yönünden uyum sağlar. Sıfat durumundaki isim cümlesinde zamir açık şekilde bulunurken, fiil cümlesindeki zamir duruma göre açık ya da gizli şekilde gelebilir.

عَمُرُ رَجُلٍ قَامَتْهُ طَوِيلَةٌ	شَاهَدْتُ بِنْتًا تَلْعَبُ (هي) فِي الْحَدِيقَةِ
Ömer, boyu uzun bir adamdır.	Bahçede oynayan bir kız çocuğu gördüm.

أَحْمَدُ طَالِبٌ يُحِبُّ (هُوَ) التَّارِيخَ كَثِيرًا	رَأَيْتُ امْرَأَةً خُلِقَتْهَا حَسَنٌ
Ahmet, tarihi çok seven bir öğrencidir.	Ahlakı güzel bir bayan gördüm.
جَاءَ وَلَدٌ رَأَيْتُهُ عِنْدَ صَدِيقِي بِالْأَمْسِ	مَرَرْتُ بِطَالِبَيْنِ أَبُوهُمَا عَامِلٌ
Dün arkadaşımın yanında gördüğüm bir çocuk geldi.	Babaları işçi olan iki erkek öğrenciye uğradım.
أَهْدَيْتُ كِتَابًا إِلَى طَالِبَاتٍ يَتَعَلَّمْنَ الْعَرَبِيَّةَ	الْعُلَمَاءُ أَشْخَاصٌ آرَأَوْهُمْ مُحْتَرَمَةً
Arapça öğrenen kız öğrencilere bir kitap hediye ettim.	Âlimler, görüşleri saygın kişilerdir.

Not: Cümle halinde gelen sıfat, mevsufla arasındaki uyum gereği alması gereken i'rabı mahallen alır. Lafzan bir i'rab uyumu aranmaz. Yani sıfat cümlesinin üzerinde, mevsûfun taşıdığı i'rab alameti görünmez. Zira cümlelerin i'rabı mahallen olur.

3) Şibh-i Cümle Sıfat: Zaman veya mekan bildiren zarflar ile câr-mecrûra **şibh-i cümle** denir. Nekre isimden sonra gelen **zarflar** ve **câr-mecrurlar** sıfat olur. Şibh-i cümle şeklinde gelen sıfat ile mevsufu arasında herhangi bir uyum veya bağlantı kuran bir âid zamiri aranmaz. Mevsûfuna uyum bakımından alması gereken i'rab da, cümlelerde olduğu gibi yine mahallendir. Lafzen ise sıfat durumundaki şibh-i cümlenin kendi i'rabı, harfî cerli veya zarf oluşuna göre belirlenir.

دَخَلَتِ الصَّفَّ بِنْتٌ فِي سُورٍ	طَارَ عُصْفُورٌ فَوْقَ الشَّجَرِ
Sınıfa sevinçli olan bir kız girdi.	Ağacın üzerindeki bir serçe uçtu.
شَرِبَ الطِّفْلُ دَوَاءً عَلَى الطَّائِلَةِ	نَظَرْتُ إِلَى سَيَّارَةِ أَمَامِ الْبَيْتِ
Çocuk masanın üzerindeki bir ilacı içti.	Evin önündeki bir arabaya baktım.
اِشْتَرَى صَدِيقِي خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ	سَقَطَتْ أَوْرَاقٌ بَيْنَ الْمَلَفِ
Arkadaşım gümüş bir yüzük satın aldı.	Dosyanın arasındaki evraklar düştü.
إِنَّ أَيْمَةَ الْمَذَاهِبِ الْأَرْبَعَةِ أَيْمَةٌ عَلَى الْحَقِّ	الْمُؤْمِنُ عَبْدٌ بَيْنَ الْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ
Dört mezhebin İmamları, hak üzere olan İmamlardır.	Mü'min, korkuyla ümit arasında olan bir kuldur.

B. SEBEBÎ SIFAT

Sebebî sıfat, bizzat öncesindeki mevsûfu değil de bu mevsufla ilintili olup kendisinden sonra gelen ve bu mevsufa dönen zamire bitişen bir ismi niteleyen sıfattır.

هَذَا رَجُلٌ نَاجِحَةٌ بِنْتُهُ “Bu, kızını başarılı olan bir adamdır.”

إِخْتَرْتُ الطُّلَّابَ الْفَقِيرَ آبَاؤُهُمْ “Babaları fakir olan öğrencileri seçtim.”

Sebebî Sıfatta Uyum

1. Sebebî Sıfat; ma’rifelik-nekrallık ve i’râb yönüyle öncesindeki isme/mevsûfa uyum sağlar.
2. Müzekkerlik ve müenneslik yönüyle kendinden sonrasına uyum sağlar.
3. Mevsûf, tesniye ve cemi olsa bile sebebî sıfat devamlı müfred olur.

Not: Sebebî sıfattan sonraki isim, fâil veya nâib-i fâil olarak daima merfû’ olup mevsufa/men’ûta uyum sağlayan bir zamire birleşir.

“...Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar...”(Nisa 4/75)

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا

نَزَلْتُ مِنَ السَّيَّارَةِ الْأَبْيَضِ لَوْنُهَا	الْمُدِيرِ رَجُلٌ طَوِيلَةً قَامَتُهُ
Rengi beyaz olan arabadan indim.	Müdür, uzun boylu bir adamdır.
اسْتَأْجَرْتُ الْبَيْتَ الْوَاسِعَةَ عُرْفُهُ	رَأَيْتُ وَلَدًا حَسَنًا خُلُقُهُ
Odaları geniş olan evi kiraladım.	Güzel ahlaklı bir çocuk gördüm.
جَاءَ الْوَالِدَانِ الْمُعَلِّمَةُ أُمَّهُمَا	مَرَرْتُ بِصَدِيقَيْنِ مُخْلِصٍ أَبُوهُمَا
Anneleri öğretmen olan iki çocuk geldi.	Babaları ihlaslı iki arkadaşa uğradım.
أَهْدَيْتُ كِتَابًا إِلَى الطُّلَّابِ النَّظِيفِ صَفُّهُمْ	الْعُلَمَاءِ أَشْخَاصٍ مُحْتَرَمَةً آرَاؤُهُمْ
Sınıfları temiz olan öğrencilere bir kitap hediye ettim.	Âlimler, saygın görüşlü kişilerdir.

Bu Bölümde Neler Öğrendik?

Bu bölümde yanyana gelen kelimelerin nasıl bir terkîb oluşturduklarına dair malumat verilmiş, sıfat terkîbini diğer terkîblerden ayıran özellikler kavranılmaya çalışılmıştır.

Marife-nekra tüm terkîbleri etkilediği için farklı marife çeşitlerinden oluşan terkîblere örnekler verilmiş, özellikle ism-i işaretlere geniş yer ayrılmıştır.

İsim cümlesi, İsim tamlaması ve sıfat tamlaması genellikle birbiriyle karıştırıldığı için ve öğrencinin bunları birbirinden ayırt etmesindeki zorluklar göz önünde tutularak bunların yanyana mukayesesi yapılmış, isim ve fiil cümlelerinde bu terkiblerin içiçe kullanımına dair örnekler verilmiştir.

Tablolarla işlenmeye gayret edilen sıfat terkîbinin daha iyi anlaşılması için çeşitli cümle tahlillerine örnekler verilmiştir.

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıdakilerin hangisinde sıfat yanlış kullanılmıştır?

- A) اِسْتَأْنَبُولُ مَدِينَةٍ تَارِيحِيَّةٌ ثَقَافِيَّةٌ سِيَّاحِيَّةٌ.
- B) لَا يَسْتَطِيعُ أَحْمَدُ أَنْ يُكَوِّنَ جُمْلًا طَوِيلًا.
- C) أَخَذَ أَحْمَدُ وَرَقَةً بَيْضَاءَ وَقَلَمًا صَغِيرًا.
- D) يَقُولُ أَحْمَدُ: إِنَّ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ لُغَةٌ صَعْبَةٌ.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıfat terkîbi yoktur?

- A) أَرْسَلْتُ خَالَتَنَا إِلَيْنَا صَنْدُوقًا مِنْ بَرْتَقَالٍ.
- B) اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً فَاحِرَةً قَبْلَ شَهْرٍ.
- C) يَمَكْتُ الْمُسْلِمُونَ الْمُصَلُونَ فِي الْمَسْجِدِ تَسْبِيحًا لِلَّهِ.
- D) اسْتَرَدَّ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ مُحَاوَلًا إِقْنَاعَ أَبِيهَا.

3. Hangi cümlede sıfat-mevsuf uyumu vardır?

- A) فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْحَةٌ وَاحِدَةٌ.
- B) جَمَعْتُ دَرَهْمًا قَدِيمَةً
- C) اشْتَرَيْتُ تَمْرَةً وَاحِدًا
- D) عِنْدِي كِتَابٌ وَاحِدَةٌ

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde Sıfat-Mevsûf uyumu yoktur?

- A. - قَرَأَ التَّلْمِيزَ رَوَايَاتٍ كَثِيرَةً.
- B. - تَزَوَّجَ زَمِيلِي مُحَمَّدٌ بِفَتَاةٍ حَسَنَاءَ.
- C. - كَلَّ لَيْلَةً أَشَاهِدُ نَجُومًا تَلْمَعُ فِي السَّمَاءِ.
- D. - رَأَيْتُ الرَّجُلَ الَّذِي شَفِيَّ سَاقَاهُ الْمَكْسُورَانَ.

5. 5. فَوْقَ السُّحْبِ الْبَيْضَاءِ طَائِرَتَانِ نَفَّاثَانِ. cümlesinde merfû' olan sıfat hangisidir?

- A) طَائِرَتَانِ
- B) الْبَيْضَاءِ
- C) نَفَّاثَانِ
- D) السُّحْبِ

6. cümlesindeki kelimelerin i'râbları/harekeleri hangi şıkta yanlış verilmiştir?

- A) مساجد بورصة
B) مساجد بورصة
C) الصلوات الخمس
D) بورصة الجميلة

7. "Ali dün güzel Arapça dergiler okudu." cümlesinin Arapça çevirisinde altı çizili kelimelerin harekesi nasıldır?

- A) مَجَلَّاتٌ - عَرَبِيَّةٌ
B) مَجَلَّاتٍ - عَرَبِيَّةٍ
C) مَجَلَّاتٍ - عَرَبِيَّةً
D) مَجَلَّاتٌ - عَرَبِيَّةً

8. Aşağıdaki Türkçeleri verilen cümlelerin hangisinin Arapça'sında bir uyumsuzluk/yanlış vardır?

A) Fakültenin öğrencileri güzel şehre gittiler.

ذهب طلاب الكلية إلى المدينة الجميلة.

B) Okulun Mısırlı iki öğretmeni geldi.

جاء معلمًا المدرسة مصريًا.

C) Geçen hafta bankanın iki müdürünü karşıladım.

قابلتُ مديري البنك في الأسبوع الماضي.

D) Fabrikanın müdürleri çalışkan işçileri izlediler.

شاهدَ مديرو المصنع العاملين النشيطين.

9. cümlesinin mef'ûlü ikil ve çoğul yapıldığında aşağıdakilerden hangisi yanlış olur?

- A) أخذتُ سياراتًا جديدًا أمس.
B) أخذتُ سياراتٍ جديداتٍ أمس.
C) أخذتُ سياراتٍ جديدةً أمس.
D) أخذتُ سيارتين جديدتين أمس.

10. "هَذَا الْوَلَدَانِ الصَّغِيرَانِ عَالِمَانِ" cümlesinin en doğru Türkçe tercümesi hangisidir?

- A) Bu iki küçük çocuk alimdir.
- B) Bunun iki küçük çocuğu alimdir.
- C) Bunlar, iki küçük alim çocuktur.
- D) Bunlar, iki alimin iki küçük çocuğudur.

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir tercüme hatası vardır?

A	Bu, kadının bahçesidir.	هذه حديقة المرأة
B	Bu, güzel bir bahçedir.	هذه حديقة جميلة
C	Bunun güzel bahçesi vardır.	حديقة هذه جميلة
D	Bu bahçe büyüktür.	هذه الحديقة كبيرة

12. ماهران.....المستشفى طبيبا cümlesindeki boşluğa sıfat olarak hangisi gelmelidir?

- A) مشهوران. B) مشهورتان.
- C) مشهورا. D) المشهوران.

13. Aşağıdaki Türkçeleri de verilen hangi Arapça cümlede sıfat-mevsûf vardır?

A) الْفَنَادِقُ كَثِيرَةٌ فِي الْمَدِينَةِ.

Şehirde oteller çoktur.

B) حَصَلَ الْجَيْشُ عَلَى سِلَاحٍ جَدِيدٍ.

Ordu yeni bir silah elde etti.

C) شَاهَدَ الْأَطْفَالُ أَسَدًا فِي حَدِيقَةِ الْحَيَوَانِ.

Çocuklar hayvanat bahçesinde bir arslan gördü.

D) تَلَعَبُ الْبِنْتُ كُرَةَ السَّلَّةِ فِي الْمَلْعَبِ.

Kız oyun alanında basketbol oynuyor.

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin Arapçasında Sıfat-Mevsûf vardır?

A) Ali banyoda yüzünü yıkadı.

غَسَلَ عَلِيٌّ وَجْهَهُ فِي الْحَمَّامِ.

B) Kızlar gezintiye gidiyor.

تَذْهَبُ الْبَنَاتُ إِلَى النَّزْهَةِ.

C) Bayan turist ülkesine ulaştı.

وَصَلَ السَّائِحَةُ إِلَى بَلَدِهَا.

D) Öğrenciler yeni kitaplar okuyor.

يَقْرَأُ الطَّلَابُ كِتَابًا جَدِيدَةً.

15. هُوَ لِإِ الْمَسَافِرَاتُ إِلَى بِلَادٍ cümlesindeki boşluklara aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

A) وَصَلَتْ - هُمْ

B) وَصَلَتْ - هُنَّ

C) وَصَلْنَ - هُنَّ

D) وَصَلُوا - هُمْ

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıfat isim cümlesi şeklinde verilmiştir?

A) فُرِضَتْ ضَرَائِبُ بَاهِظَةً عَلَى الْمُوَاطِنِينَ.

B) وَالَّذِي يَعْمَلُ فِي شَرِكَةٍ وَأَخِي طَالِبٌ يَدْرُسُ فِي الْجَامِعَةِ.

C) جَلَسْتُ فِي حَدِيقَةٍ أَشْجَارُهَا عَالِيَةٌ.

D) دَخَلَ مَعْلَمٌ يَبْتَسِمُ فِي الصَّفِّ.

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde Esmâ-i Hamse sıfat görevinde olamaz?

A) عِنْدِي دَفْتَرٌ ذُو غِلَافٍ بُيِّتٍ.

B) هَذَا الطَّالِبُ ذُو خُلُقٍ عَظِيمٍ.

C) أَيْنَ الطَّالِبُ ذُو النِّظَارَةِ الْجَمِيلَةِ.

D) كَافًّا الْمُدْرَسُ الطَّالِبَ ذَا الشَّعْرِ الطَّوِيلِ.

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir gramer hatası ve uyumsuzluk vardır?

A) الطَّائِرَةُ الْأُولَى تَغَادِرُ الرِّيَاضَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ وَالثَّلَاثِ.

B) تَغَادِرُ الطَّائِرَةُ الثَّانِيَةَ الرِّيَاضَ فِي السَّاعَةِ السَّابِعَةِ وَالنِّصْفِ.

C) تُشِيرُ السَّاعَةُ إِلَى التَّاسِعَةِ وَخَمْسَةَ وَعِشْرُونَ دَقِيقَةً.

D) سَتَبْدَأُ الْمَحَاضِرَةَ فِي الثَّامِنَةِ إِلَّا رُبْعًا بِالضَّبْطِ فِي الْمَسَاءِ.

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelime ma'rife yapılırsa sıfat olabilir?

- A) سَيْنَامُ الرِّيَاضِيُونَ اليَوْمَ مَبَكْرًا إِعْيَاءً.
B) هَرَبَ اللِّصُّ مِنَ الشَّرْطِيِّ خَوْفًا مِنَ الِاعْتِقَالِ.
C) يَرَى الْمُعَلِّمُونَ الطَّالِبَاتِ مُسْتَعِدَّاتٍ لِامْتِحَانٍ.
D) صَدِيقَتِي زَيْنَبُ تَعْمَلُ طَبِيبَةً فِي الْمُسْتَشْفَى.

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki cem'i teksirler tenvin ve cer alabilir?

- A) يَجْلِسُ أَسَاتِذَةُ مَخْلُصُونَ مَعَ تَلَامِذَةِ مُؤَدِّبِينَ.
B) تَتَمَيَّزُ بِلَدَّتِنَا بِمَسَاجِدٍ كَبِيرَةٍ وَمَنَاطِرٍ جَمِيلَةٍ.
C) بَرَزَ مِنْ بَيْنِ طُلَّابِنَا خُطْبَاءٌ مَشْهُورُونَ وَأَسَاتِيزٌ مَعْرُوفُونَ.
D) يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَقَتَائِلٍ.

Cevaplar

1) B 2) D 3) A 4) D 5) C 6) B 7) C 8) B 9) A 10) A 11) C 12) D 13) B 14) D 15) B 16) C 17) B 18) C 19) C 20) A

VI. ÜNİTE
MEF'ÛL ÇEŞİTLERİ

VI. ÜNİTE: MEF'ÛL ÇEŞİTLERİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Anahtar Kavramlar

Giriş

KONUYA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

A- Mef'ûlün Bih (Sarîh)

B- Mef'ûlün Mutlak

C- Mef'ûlün Fîh

D- Mef'ûlün Leh

E- Mef 'ûlün Maah

Uygulamalar

Uygulama Soruları

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özeti)

Bölüm Soruları

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Daha önce mamuller konusu anlatılırken “Mansûbat” konusunda mef’ûllerden söz edilmişti. Ancak orada konu hem yüzeysel bir iki örnekle geçirilmiş, hem de bu mef’ûller arasında mukayese yapılmamış, benzer ve farklı yönleri ele alınamamıştı.

İçinde bulunduğumuz bölümde Mef’ûl Çeşitleri zamanın elverdiği ölçüde bütün ayrıntısına ele alınacak, 5 mef’ûl çeşidinin her birine dair örnekler verilecek alt bölümleri hakkında bilgiler sunulup aralarındaki farklara dair karşılaştırmalar yapılacaktır.

Mef’ûller mansûb olmakla birlikte her kelimenin kendine has bir i’râbı olduğu için ilgili kelimelerin nasb hâli bilindiği zaman konu daha iyi anlaşılacaktır. Yine mef’ûl olan isimlerin yanında mansûb muttasıl zamirlerin, mebni kelimelerin ve cümlelerin de mef’ûl olup mahallen mansûb olabileceğini unutmamak gerekir. Özellikle mef’ûlün bih sarîh konusunda daha önce geçen fiiller bahsini, mef’ûl alıp almama durumuna göre fiil çeşitlerini iyi hatırlamak gerekir. Mef’ûller iyi anlaşıldığı zaman cümlelere anlam verme işi de daha kolay olacaktır.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

1. Mef’ûl nedir?
2. Mef’ûl çeşitleri nelerdir?
3. Mef’ûllerin kendi içinde ne tür alt başlıkları ve ayrıntıları vardır?
4. Mef’ûlün i’râbı nasıldır? Cümle içindeki konumu nedir?
5. Lafzen ve Mahallen Mansûb olan mef’ûller nelerdir?
6. İsm-i Mef’ûl olan bütün kelimeler cümlede mef’ûl müdür? İsm-i Fâil ve İsm-i Mef’ûlün cümle içinde farklı i’râb ve görevleri olabilir mi?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

1. Mef'ûlün mahiyeti, cümle içindeki konumu ve irab durumu hakkında bilgi verebilir.
2. İçinde Mef'ûl bulunan cümleleri doğru anlayabilir, bu tür cümlelerin öğelerini düzgün bir şekilde sıralayıp kurabilir.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırılmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

1. Mef'ûl
2. Mef'ûl Türleri
3. Mef'ûlün Bih (Sarih ve Gayr-ı Sarîh)
4. Mef'ûl-ü Mutlak
5. Mef'ûl-ü Leh / Li Eclih
6. Mef'ûl-ü Fih
7. Mef'ûl-ü Meah

Giriş

Türkçedeki Nesne veya Tümleç anlamına gelen Arapça Mef'ûl kavramı, cümledeki fâilin fiilinden bizzat/direkt veya dolaaylı olarak etkilenen lafzen veya mahallen mansûb kelime veya terkiplerdir.

Mef'ûlden söz edebilmek için cümlede açık veya gizli bir fiilin bulunması gerekir. Fiilin türüne ve cümledeki konumuna göre mef'ûlün çeşidi değişebilir.

Bu mef'ûller ilk bakışta hem kendi aralarında hem de hal, temyiz, sıfat gibi mansûb olabilen diğer mansûb kelimelerle karışabilse de her birinin kendine has özellikleri bulunduğu zaman kolayca diğerlerinden ayrılabilir. Mesela bir fiilin kendi masdarı tekrar ediyorsa mef'ûl-ü mutlak olabildiği gibi başka bir masdar gelip de sebep anlamı içeriyorsa mef'ûl-ü leh/li ecli olur. Zaman veya mekan zarflerından biri olursa mef'ûlün fih olur. Fiilden direkt etkilenen ve neyi?, kimi? Sorularına cevap teşkil ediyorsa mef'ûlün bih olur. Zaman zaman hâl ve temyiz gibi unsurlar da mef'ûl ile karıştırılsa da onların da kendilerine has kural ve ayırt edici özellikleri vardır.

Burada mef'ûl çeşitleri tek tek bütün özellikleriyle gerekli ve yeterli miktarda ele alınacak, diğer mansûbat ise kendi alanlarında öğrenilecektir.

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ MEF'UL ÇEŞİTLERİ

Arapça'da fiil cümleleri fille başlar, “Fiil”, “Fail”, “Mefûlün bih” diye üç temel ögesi vardır. Sırasıyla şöyledir:

Fiil (Eylem): Bir iş, bir oluş, bir hareket bildiren kelimelere denir. Kırdım, kırıyorsun, kıracak, vs.

Fâil (Özne): İşi yapanı (faili) gösteren kelimelere denir. Ben, sen, O, Biz, siz, onlar, Ahmet, Ayşe, adamlar, kızlar, vb.

Mef'ûlün bih (Nesne): Yapılan işten etkilenen şahıs veya nesneyi gösteren kelimeler: Camı, kapıyı vb.

Ahmed dün camı kırdı.	كَسَرَ أَحْمَدُ الرَّجَاجَ أَمْسِ
Allah (c.c.) gökleri ve yeri altı gün (devre) içinde yarattı.	خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
Davud Câlût'u öldürdü. Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi,	قَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ...

Basit /sade ve yalın cümlelerdeki ögeler yukarıdakilerden ibarettir. Fakat karmaşık/bileşik (komplex) cümlelerde bu ögelerin yanında daha pek çok unsurlar bulunabilir. Fakat cümlelerin temel ögeleri değişmez.

MEF'ÛL ÇEŞİTLERİ

A. Mef'ûlün Bih

Fâilin fiilinin üzerinde etki yaptığı, fiilden etkilenen, neyi ve kimi sorularına cevap olan unsurlara denir.

Örnek: Zeydi tanıdım. = عَرَفْتُ زَيْدًا

لم يقرأ خالد الصحيفة	كتب الطالب المحاضرة
Halid gazeteyi okumadı.	Öğrenci konferansı yazdı.

Bu cümlede;

كتب: Fiil-imazi, fetha üzere mebni. (Geçmiş zaman, sonundaki fetha asla değişmez.)

الطالب: Fâil, merfûun bi'd-damme. (Özne, tekil kelimelerin sonu ötreli)

المحاضرة: Mef'ûlün bih, mansûbun bi'l-fetha. (Nesne, tekil kelimelerin sonu üstünlü)

Not: Fiil, mefulünü doğrudan harf-i cersiz alıyorsa böyle mefullere **Mef'ûlün bih sarih** denir. Harf-i cerli mefulün bihlere ise **Mef'ûlün bih gayr-i sarih** denir.

Öğrenci dersi yazdı. :

كَتَبَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ

Müslüman Allah'a tevekkül eder

يَتَوَكَّلُ الْمُسْلِمُ عَلَى اللَّهِ

Tek bir kelime cümle içinde mef'ûl olabildiği gibi bazı yan cümleler de ana cümle içinde mef'ûl olabilir. Cümlelerde i'râb direkt ortaya çıkmadığı için bu mef'ûller mahallen mansûb olur. Cümlede mef'ûlün bih olabilecek bazı unsurları şöyle özetleyebiliriz:

1. Müfred İsimler: Cümle halinde olmayan kelime ve terkipler bu gruba girer. Burada müfredden kasıt cümle veya şibih cümle olmayan unsurlar demektir. Sarf dersinde incelenen müfred, tesniye ve cem'ilerin herbiri cümle olmadıkça bu açıdan müfred (tekil değil, tek kelime) sayılırlar. Ayrıca İzâfet Terkibi (İsim Tamlaması) ve Sıfat Terkibi (Sıfat Tamlaması) gibi terkipler de müfred sayılırlar. Nitekim bu dönemin 1. ve 2. derslerinde bu konular genişçe işlenmiş, tamlama olduğu halde mef'ûl olabilecek pek çok örneğe yer verilmiştir.

2. Mansub Muttasıl Zamirler: Bu zamirler de fiile bitiştikleri zaman mef'ûlün bih olup mahallen mansûb olurlar.

Örnek: كَتَبَهُ = Onu yazdı كَتَبْنَا = Bizi Yazdı

كَتَبَكَ = Seni yazdı

كَتَبَهُمْ = Onları yazdı

كَتَبَنِي = Beni Yazdı

3. Mansub Munfasıl Zamirler: Bu zamirler de mef'ûlün bih olup mahallen mansûb olurlar. Örnek: Normalde Fiil cümlesi şu şekilde olur: نَعْبُدُكَ وَنَسْتَعِينُكَ = “Sana ibadet ederiz ve senden yardım dileriz” Bu cümlelerde كَ zamiri fiile bitiştiği için nesne (mef'ûl/mansûb) olmuştur. Mef'ûle vurgu yapmak için كَ zamiri başa alınır. Ancak كَ zamiri ayrı (munfasıl) olarak yazılamaz. Manayı pekiştirsin ve destek olsun diye başına اِيَّا getirilmiş ve اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ = “Sadece sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz.” şeklini almıştır. İlk şekilde zamîr, Mansûb Muttasıl (bitişik nesnel) iken; son şekilde Mansûb Munfasıl (ayrık nesnel) olmuştur.

4. Cümleler: Bir takım yan cümleler ana cümlenin mef'ûlü konumunda olabilirler. Buna te'vîli müfred de denir. Yan cümle ana cümlenin tek bir unsuru gibi düşünülür.

Örnek:

قَالَ الْأُسْتَاذُ: الْإِمْتِحَانُ غَدًا
Hoca dedi ki, sınav yarındır.
أَنَا أُرِيدُ أَنْ أَذْهَبَ إِلَى الْمَلْعَبِ
Ben stadyuma gitmek istiyorum.
سَمِعْتُ أَنَّكَ مَرِيضٌ

B. Mef'ûl-ü Mutlak: Bir fiilin ardından kendi masdarı veya eş anlamlısının masdarı gelirse mef'ûl-ü mutlak olur. **Örnek:** Onu öyle bir dövdüm ki... = ضَرَبْتُهُ ضَرْبًا / Öyle

bir oturdum ki... = قَعَدْتُ جُلُوسًا

Mef'ûl-ü Mutlak; genelde cümlenin ana fiiliyle aynı kökten gelen bir masdardır. Pekiştirme, sayı veya tarz bildirir. Nekra ve mansûbdur.

Buna mef'ûl-ü mutlak denmesinin sebebi asla harf-i cer veya başka bir şey almamasıdır. Diğer mef'ûller (Mef'ûl-ü bih, Mef'ûl-ü fih, Mef'ûl-ü leh, Mef'ûl-ü meah) yerine göre harf-i cer de alabilirken bu asla harf-i cerle kayıtlanmaz, o yüzden de kendisine mef'ûl-ü mutlak (kayıtsız şartsız mef'ûl) denilmiştir.

Mef'ûl-ü Mutlak 3 Amaçla Kullanılır:

1. Te'kid	Çocuk iyice yedi.	أَكَلَ الْوَلَدُ أَكْلًا.
2. Aded	Çocuk bir kez yedi. /iki kez yedi./ defalarca yedi.	أَكَلَ الْوَلَدُ أَكْلَةً / أَكَلْتَيْنِ / أَكَلَاتٍ
3. Nev'i	Çocuk kurt gibi yedi. / güzel bir şekilde yedi.	أَكَلَ الْوَلَدُ أَكْلَ الذِّئْبِ / أَكْلًا حَسَنًا

Dikkat! Fiilin masdarı yalın haldeyse pekiştirme (te'kid) bildirir, masdar binâ-i merra denilen (فَعْلَةً) kalıbında ise sayı bildirir. İzafet veya sıfat tamlaması halindeyse nev'î (tür, çeşit) bildirir.

Mef'ûl-ü mutlakta aslolan fiilin kendi cinsinden bir masdarın gelmesidir. Ancak “merraten, kerraten ve def'aten” gibi bazı kalıp ifadeler de mef'ûlü mutlak olarak kullanılır. Şu cümlelerde altı çizili kısımlar mef'ûlün mutlaktır.

“De ki: «Rabbim, gireceğim yere doğrulukla girmemi sağla, çıkacağım yerden de doğrulukla çıkmamı nasip et!” İsra 17/80.	رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ ...
Onu sana defalarca söylemedim mi?	أَلَمْ أَقُلْ لَكَ ذَلِكَ <u>عِدَّةَ مَرَّاتٍ</u> .
Adam kadını ikinci kez gördü.	رَأَى الْمَرْءَ الْمَرْأَةَ <u>مَرَّةً ثَانِيَةً</u> .

- Mef'ûlü Mutlak fiil ile aynı kökten gelen mastar olmakla beraber fiilin eşanlamlı mastarı da olabilir.

İyice oturdu . = قَعَدَ جُلُوسًا

- Bazen mef'ûlü mutlak hazfedilerek sıfatı onun yerine geçebilir.

Çok yedim. = أَكَلْتُ كَثِيرًا (أَكَلًا كَثِيرًا)

- Sayı ismi (temyizi fiilin masdarı olursa) mef'ûlü mutlakın yerine geçebilir.

Kapıya üç kez vurdum. = طَرَقْتُ الْبَابَ ثَلَاثَ طَرَقَاتٍ

- Muzafun ileyhleri fiilin masdarı olursa كُلُّ ve بَعْضُ kelimeleri mef'ûlü mutlakın yerine geçebilir.

Hiçbir şekilde israf etmeyin. = لَا تُسْرِفُوا كُلَّ الْإِسْرَافِ

Onlara biraz nasihat ettim. = نَصَحْتُهُمْ بَعْضَ النَّصِيحِ

C. Mef'ûlü Leh / Mef'ûlün Lieclih

Fiilin oluşu sebebini bildiren nekre ve mansub olan masdar kelimeye Mef'ûlün lieclih (mef'ûlü leh) denir. Mef'ûlün li eclih/leh; cümlelerin ana fiiliyle farklı kökten gelen bir masdardır. Fiile niçin sorusunu sorduğumuzda aldığımız cevap mef'ûlün lieclih'tir. Türkçe'ye “..için, -mek için, -mak için, sebebiyle, -den dolayı” manalarıyla tercüme edilir. Genelde masdar şeklinde gelen bu mef'ûl, bazı durumlarda harf-i cerli de gelebilir.

a) Masdar Olarak Mef'ûlün Lieclih

Bu masdar niçin sorusuna cevap veren, (masdarın) fâili ile fiilin fâilinin -zaman ve şahıs bakımından- aynı olduğu **muzâfa birleşmeyen, mansûb ve nekre** bir masdardır:

Allâh'ın rızasını umduğum için fakire bir ekmek verdim.	أَعْطَيْتُ الْفَقِيرَ خُبْزًا أَمَلًا رِضًا لِلَّهِ
Anneme yardım etmek için saat üçte geldim.	حَضَرْتُ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ مُسَاعَدَةً لِأُمِّي
Öğrenciler ilim öğrenmek için Avrupa'ya gidiyorlar.	يُسَافِرُ الطُّلَّابُ إِلَى أَوْرَبَا طَلَبًا لِلْعِلْمِ
Hocana saygı için ayağa kalk.	قَمَّ إِحْتِرَامًا لِأُسْتَاذِكَ
Hâkim suçluyu terbiye etmek için cezalandırdı.	عَاقَبَ الْقَاضِي الْمُجْرِمَ تَأْدِيبًا لَهُ
Hamd ve şükür etmek için Allah'a secde ettim.	سَجَدْتُ لِلَّهِ حَمْدًا وَشُكْرًا

b) Harf-i Cerli (Edatlı) Mef'ûlün Lieclih

(لِ), (مِنْ) ve sebeplilik ifâde eden (بِ) harf-i ceriyle ifade edilen mef'ûllerdir.

Onu terbiye etmek için cezalandırdım.	عَاقَبْتُهُ لِلتَّأْدِيبِ
Çocuk karnı ağrıdığı için ağladı.	بَكَى الطِّفْلُ مِنَ الْوَجَعِ فِي بَطْنِهِ
Yaptıkları şeyler sebebiyle ceza olarak.	جَزَاءً بِمَا كَسَبُوا

Mef'ûlün lieclihî özetle şu durumlarda harf-i cer alır

a) Bir fiilin masdarı değilse;

جِئْتُ لِلدَّرْسِ.	أَتَيْتُكَ لِحَاجَةٍ.
Ders için geldim.	Sana bir ihtiyaç için geldim.

b) Ma'rife olursa;

فakülteye eğitim için geldim.	حَضَرْتُ الْكُلِّيَّةَ لِلتَّدْرِيسِ.
-------------------------------	---------------------------------------

c) (Masdar olsa da) Fiilin fâili ile mef'ûlün lieclihî'nin fâilleri farklı ise;

Sen bana ikram ettiğin için ben sana ikram ettim	أَكْرَمْتُكَ لِإِكْرَامِكَ لِي.
--	---------------------------------

d) Fiil ile mef'ûlün lieclihî'nin oluş zamanları farklı ise;

Dün va'd ettiğim için bugün geldim.	جِئْتُ الْيَوْمَ لَوَعْدِي أَمْسٍ.
-------------------------------------	------------------------------------

Not: Mef'ûlün lieclihî izâfet terkibi halinde gelirse, harf-i cerli veya harf-i cersiz gelebilir:

Allah'ın rızasını elde etmek (istemek) için sadaka verdim.	تَصَدَّقْتُ <u>اِبْتِغَاءَ</u> مَرْضَاةِ اللَّهِ
Münafıklar fitne çıkarmak ve te'vil ederek saptırmak için Kur'ân'ın müteşâbihlerine takılırlar. (Âl-i İmran 3/7).	يَتَّبِعُ الْمُنَافِقُونَ مَا تَشَابَهَ مِنَ الْقُرْآنِ <u>اِبْتِغَاءَ</u> الْفِتْنَةِ وَإِبْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ.

Not: كَيْ \ لِكَيْ \ لِأَنَّ \ لَ ve sebep bildiren حَتَّى ile başlayan fiil cümleleri; لِأَنَّ ile başlayan isim cümleleri mef'ûlün leh olurlar.

“O, iş başına geçti mi yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak için çalışır.” Bakara 2/205	وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا
“Böylece seni, gözü gönlü mutluluk dolsun ve üzülmeyin diye annene geri verdik.” Taha 20/40	فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا
Namaz kılmak için mescide gittim.	ذَهَبْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ لِكَيْ أَقِيمَ الصَّلَاةَ
Pek çok ilim öğrenmek için okula gidiyorum.	أَذْهَبُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ لِأَتَعَلَّمَ عُلُومًا كَثِيرَةً
Başarmak için okuyorum.	أُدْرُسُ حَتَّى أَنْجَحَ
Çocuklar oyuncak severler çünkü onlar küçüktürler.	يُحِبُّ الْأَطْفَالَ لُغْبَةً لِأَنَّهُمْ صِغَارٌ

İLGİLİ AYETLER

“Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin, çünkü sizin de onların da rızkını veren biziz.” ¹	وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ.
“Fakirliğe düşme endişesi ile evlatlarınızı öldürmeyiniz! Onların da sizin de rızkınızı veren biziz.”	وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ
“Yıldırımların verdiği dehşetle, ölüm korkusundan, parmaklarını kulaklarına tıklarlar.” Bakara 2/19.	يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حُدُورِ الْمَوْتِ.
“Ehl-i kitaptan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki kıskançlıktan ötürü, sizi	وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِّنْ بَعْدِ إِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ

¹ En'am 6/151. Aynı konu için bkz. İsra 17/31. (M. Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, II, 162. Latîfe).

imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler.” Bakara 2/109.	
“Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarfederler.” Bakara 2/265.	يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَشِيئًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ

D. Mef'ûlün Fih (Zarf-ı Zaman ve Zarf-ı Mekan)

Fiilin oluş yerini veya zamanını bildiren mansub kelimelerdir. “Nerede” ve “ne zaman” sorularına cevap verir. Bu mef'ûle aynı zamanda Zarf adı verilir ve iki kısımdır.

1) Zaman Zarfı

2) Mekan Zarfı

1) **Zaman Zarfı:** Fiilin oluş zamanını bildiren mef'ûlün fih'tir. Yaygın kullanılan bazı zaman zarfları şunlardır:

صَبَاحًا / مَسَاءً / ظَهْرًا / عَصْرًا / لَيْلًا / نَهَارًا / حِينَ / خِلَالَ / أَثْنَاءَ / قَبْلَ / بَعْدَ / يَوْمًا / سَنَةً / شَهْرًا / سَاعَةً / لِحِظَةً / وَقْتًا / أَمْسٍ / غَدًا / شِتَاءً / صَيْفًا.

Örnek:

مَشَيْتُ لَيْلًا	سَافَرْتُ يَوْمَ السَّبْتِ.	انْتَظَرْتُكَ سَاعَةً.	غَادَرَ الْقِطَارُ ظَهْرًا.
Geceleyin yürüdüm.	Cumartesi günü gittim.	Seni bir saat bekledim.	Tren öğlen ayrıldı.

2) **Mekan Zarfı:** Fiilin oluş yerini, mekanını bildiren mef'ûlün fih'tir. Yaygın kullanılan bazı mekan zarfları şunlardır:

شَمَالٍ / جَنُوبٍ / شَرْقٍ / غَرْبٍ / أَمَامٍ / وَرَاءَ / خَلْفَ / يَمِينٍ / يَسَارٍ / وَسَطٍ / نَحْوٍ / تُجَاهَ / مُقَابِلَ / بَيْنَ / عِنْدَ / فَوْقَ / تَحْتَ / خَارِجَ / دَاخِلَ / حَوْلَ / جَانِبَ / جِهَةَ / هُنَا / هُنَاكَ.

Örnek:

جَلَسْنَا تَحْتَ الشَّجَرِ	اتَّجَهَ يَمِينًا ثُمَّ سِرَّ نَحْوَ الْمَسْجِدِ	الْمَكْتَبَةُ خَلْفَ الْجَامِعَةِ	تَقَعُ إِزْمِيرُ غَرْبَ تُرْكِيَا
Ağacın altında oturduk.	Sağa yönel sonra Cami tarafına yürü.	Kütüphane üniversitenin arkasındadır.	İzmir, Türkiye'nin batısındadır.

Not: Mef'ûlün fih adıyla bilinen zaman ve mekan zarfları harf-i cer de alabilirler. Mef'ûlün fih'in diğerlerinin yanısıra önde gelen iki harf-i cerri (في) ve (ب) harfleridir. Ayrıca zarf olmayan isimler bu iki harf-i cer ile zarf yapılabirler.

Ders sabahleyin saat 9'da başlıyor.	يَبْدَأُ الدَّرْسُ فِي السَّاعَةِ التَّاسِعَةِ فِي الصَّبَاحِ
İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyorum.	أَدْرُسُ فِي كَلِيَّةِ الطِّبِّ بِجَامِعَةِ إِسْطَنْبُولَ
"Altlarından nehirler akan Cennetler."	"جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ"

Dikkat! Zarf olarak kullanılan bazı kelimeler cümlenin başka bir unsuru da olabilirler. Bunlara mutasarrıf zarflar denir ve cümledeki yerlerine göre zarf dışında başka bir konumda da gelebilirler. Mesela; "Pazartesi gününde oruç tuttum. = صُمْتُ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ" cümlesinde "yevm" zaman zarfı olup mef'ûlün fihtir. Ancak, "Tembel, imtihan gününü sevmez. = لا يُحِبُّ الْكَسُولُ يَوْمَ الْإِمْتِحَانِ" cümlesinde "yevm" mef'ûlün fih olmayıp mef'ûlün bihtir.

دَاخِلُ الصَّفِّ وَاسِعٌ	المُعَلِّمُ دَاخِلَ الصَّفِّ	شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرٌ مَغْفِرَةٌ	صُمْتُ شَهْرَ رَمَضَانَ
Sınıfın içi geniştir. (Mübteda)	Öğretmen sınıfın içinde. (Mekan zarfı)	Ramazan ayı mağfiret ayıdır. (Mübteda ve haber)	Ramazan ayında oruç tuttum. (Zaman zarfı)

Zarf Yerine Geçen Bazı Kelimeler

- Zaman ve mekan zarflarına muzâf olan (كُلٌّ) ve (بَعْضٌ) :

يَقِفُ شُرْطِيُّونَ كُلِّ جَانِبٍ	عَمِلَ خَالِدٌ بَعْضَ الْوَقْتِ
Her yönde polisler bekliyor.	Halit biraz çalıştı.

- Temyîzi zaman ve mekan zarfı olan sayılar:

هَاجَمَ الْجَيْشُ مِنْ أَرْبَعَةِ جَوَانِبٍ	عَمِلْتُ عَشْرَ سَاعَاتٍ
---	--------------------------

Ordu dört koldan hücumla kalktı.	On saat çalıştım.
----------------------------------	-------------------

- “el” Takılı ismi (müşârun ileyhi) zaman ve mekan zarfı olan ism-i işaretler:

اتَّجِهْ تِلْكَ الْجِهَةَ	أَتَيْتُ هَذَا الصَّبَاحَ
Şu tarafa yönel.	Bu sabah geldim.

- Zarf manası taşıyan masdarlar:

جَلَسْتُ قُرْبَ الْبَابِ	وَصَلْتُ إِلَى الْمَدِينَةِ طُلُوعِ الشَّمْسِ
Kapının yakınında oturdum.	Güneş doğarken şehre ulaştım.

- Hazfedilen zaman ve mekan zarflarının sıfatları:

اتَّجَهَ السُّيَّاحُ إِلَى بَعِيدَةٍ عَنِ الْمَدِينَةِ (جِهَةً بَعِيدَةً)	انْتَظَرْتُ طَوِيلًا (وَقْتًا طَوِيلًا)
Turistler şehre uzak bir yöne gittiler.	Uzun müddet bekledim.

E. Mef'ûlün Meah:

Berberlik (مَعَ) manasındaki **vâv'dan** sonra gelen ve fiilin kimin eşliğinde yapıldığını bildiren mansûb isimdir. Buradaki vâv harfine **maiyyet (beraberlik) vâv'ı** denir ve mef'ûlün meah sadece bu **vâv'dan** sonra gelir.

Örnek:

جِئْتُ وَخَالِدًا	مَشَيْتُ وَشَاطِئِ الْبَحْرِ
Halit ile beraber geldim.	Sahil boyunca yürüdüm.

Mef'ûlün meah oluşması için şu şartlar gerekir:

- Vâv harfi, مَعَ (beraber) manasında **maiyyet vâv'ı** olup atıf harfi olmamalı.
- Vâv'ın öncesinde cümle olmalı.
- Vâv'dan sonra gelen isim cümlede fazla olmalı, yani onsuz da cümle tamam olmalı.

Fecrin doğuşuyla birlikte çocuk uyandı.	اسْتَيْقَظَ الْوَلَدُ وَطُلُوعِ الْفَجْرِ
---	---

Dikkat! Mef'ûlün meah'ın öncesindeki “vâv” harfi iki durumda **maiyyet vâv**'ı olur:

1) Mana yönünden atıf vâv'ı yapılması mümkün değilse.

“Yol boyunca yürüdüm.” = سِرْتُ وَالطَّرِيقَ cümlesinde geçen nasb konumundaki الطَّرِيقَ “yol” ismi, öncesine atıf yapılarak “Yol ve ben yürüdük” şeklinde mana kazanması mümkün olmadığından buradaki “vâv”, atıf harfi değil maiyyet vâv'ı olup sonrasındaki الطَّرِيقَ ismi, mef'ûlün meah konumunda nasb okunmuştur.

2) Gramer yönünden atıf vâv'ı olması mümkün değilse.

“Halit ile beraber geldim.” = جِئْتُ وَخَالِدًا ve “Kardeşinle beraber sana uğradım.” = مَرَرْتُ بِكَ وَأَخَاكَ

cümlelerindeki “vâv” harfleri atıf değil **maiyyet vâv**'ı olup sonralarındaki isimler mef'ûlün meah'tır.

Birinci cümlede muttasıl bir zamire atıf yapabilmek için önce o zamirin munfasıl bir zamirle te'kid edilmesi gerekmektedir. (Halit ve ben geldik. = جِئْتُ أَنَا وَخَالِدًا) gibi.

İkinci cümlede ise cer (kesre) durumundaki bir zamire atıfta bulunabilmek için harf-i cerrin tekrar etmesi gerekmektedir. (Sana ve kardeşine uğradım. = مَرَرْتُ بِكَ وَبِأَخِيكَ) gibi.

Not: Birden çok fâile ihtiyaç duyan yani meydana gelmesi için birden fazla fâil gerektiren (müşâreket ifade eden) fiillerden sonra gelen vâv harfi atıf harfi olup sonrasındaki isim mef'ûlün meah olmaz.

تَعَانَقَ صَادِقٌ وَ خَالِدٌ	اشْتَرَكَ سَلِيمٌ وَ صَالِحٌ
Sadık ve Halit kucaklaştılar.	Selim ve Salih ortak oldular.

UYGULAMA SORULARI

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen cümle halindeki mef'ûlleri te'vîl-i müfrede çeviriniz.

YALIN MASDAR (Te'vîl-i Müfred)	EN'Lİ MUZARİ (Masdar-ı Müevvel)	İ'RÂBİ	CÜMLEDEKİ GÖREVİ
يَسْرُنِي صِيَامَكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.	يَسْرُنِي أَنْ تَصُومَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.	Merfû'	FAİL
أَحَبُّ صِيَامَكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.	أَحَبُّ أَنْ تَصُومَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.	Mansûb	MEF'ÛL
أَشْكُرَكَ لَصِيَامِكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.	أَشْكُرَكَ لِأَنْ تَصُومَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ.	Mecrûr	MEF'ÛL Li Eclih
صِيَامَكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ خَيْرٌ لَكَ.	أَنْ تَصُومَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ خَيْرٌ لَكَ.	Merfû'	MÛBTEDA

2. Harîrî'nin aşağıdaki beytinde mef'ûl çeşitlerinden neler vardır? Gösteriniz!

يَا جِيزَةً قَدْ أَوْحَشُوا لَمَّا نَأَوْا ... بَصْرِي وَنَفْسِي دَائِمًا
وَالْمِسْمَعَا.
كَرَّرْتُ تَكَرَّرًا هَوَاكُم سَحْرَةً ... وَسَطَ الدِّيَارِ مَحَبَّةً وَالْأَدْمَعَا.

Çözüm:

(تَكَرَّرًا) مفعول مطلق، و (هَوَاكُم) مفعول به، و (سَحْرَةً) مفعول فيه اسم زمان، و (وسط) مفعول فيه اسم مكان، و (مَحَبَّةً) مفعول له، و (الأدمعا) مفعول معه.

3. Aşağıda zaman zarflarının geçtiği ayetleri dikkatle okuyunuz!

“Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağı gün ona selam olsun!” (Meryem 19/15)	هُوَ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا.
“Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır.” (Meryem 19/33)	أَنَا وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا.

4. Aşağıdaki ayetleri ezberleyiniz. Mansub muzari fiilleri tespit edip anlam ve görevlerini tespit ediniz.

“Rabbin bize gökten, donatılmış bir sofraya indirebilir mi?” (Maide 5/112)	هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ؟
Evet! Rabbin size gökten, donatılmış bir sofraya indirebilir.	نَعَمْ، يَسْتَطِيعُ رَبِّي أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْكُمْ مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ؟
“Eşleriniz arasında tam adaleti sağlayamayacaksınız.” (Nisa 4/129)	وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ...
“Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever.” (Tevbe 9/108.)	...فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ.
“Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?” (Hucurât 49/12.)	...أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا؟
“Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.” (Nûr 24/22.)	...أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ؟

5. Aşağıdaki mef'ûllerin i'râbı doğru ise yanlarına “D” yanlış olanların yanlarına “Y” yazınız.

أَطْلُبُ مَعَالِيَ الْأُمُورِ.	
سَاعَدَ الْعَنِيَّ الْمُحْتَاجُ	
يُرَاجِعُ التِّلْمِيذُ دُرُوسَهُ	
أَقْدِرُ الْمُجْتَهِدِينَ	
أُورِدَتِ الْقَنَاةُ الْحَبْرُ	

6. Aşağıdaki cümlelerde mef'ûlleri tespit ediniz!

ضَرَبَنِي وَبَكَى وَسَبَقَنِي وَاشْتَكَى

تَعَلَّمْتُ النَّحْوَ

حُسْنُ الْخُلُقِ يُذِيبُ الْخَطَايَا

اطْلُبِ الْعِلْمَ وَلَوْ فِي الصَّيْنِ

الْحَاجَةُ تُفَتِّقُ الْحِيلَةَ

7. Mef'ûlün bihin türüne göre cümlelerin öğelerini karelere yerleştiriniz!

جُمْلَةٌ	ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ	اسْمٌ ظَاهِرٌ	الكلمات في الجمل
			1- أَكْرِمُ وَالِدَيْكَ
			2- أَرْجُو أَنْ تَكُونَ بِخَيْرٍ
			3- لَا تُضَيِّعْ وَقْتَكَ
			4- أُرِيدُ أَنْ أَتَعَلَّمَ
			5- يَسُرُّنِي مَا يَسُرُّكَ
			6- فَاقْدُ الشَّيْءَ لَا يُعْطِيهِ

8. Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- Öğrenci çantasını nerede arıyor?
- Bana Ali'nin sözünü söyleme!
- Adamın dairesini bir günde boyadı.
- Televizyonda bir çocuk filmi izledim.
- Şehir hastanesinde uzman doktorlar hastaları tedavi ediyor.
- Hastanemizde hemşireler çocukları sevdikleri için annelerine saygı gösteriyorlar.
- Fakülte kütüphanesinde ilim elde etmek için değerli kitapları okuduk.

Bu bölümde Neler Öğrendik?(Özeti)

Türkçedeki nesne ve tümleç kavramlarının karşılığı Arapçada Mef'ûl kelimesidir. Mef'ûl unsurundan söz edebilmek için cümlede en az bir fiilin bulunması gerekir. Mef'ûl fâilin fiilinden direkt veya dolaylı olarak etkilenen kelime veya cümledir.

Arapça'da cümleler ikiye ayrılıyordu:

1. İsim Cümlesi: Mübteda+Haber:

2. Fiil Cümlesi: Fiil+ Fâil+Mef'ûl

Mef'ûl'den bahsedilen yerde fiil cümlesi var demektir. Mef'ûllerin hepsi aynı kategoride olmayıp fiiline, yerine ve konumuna göre farklı mef'ûl türleri vardır.

Arapça'da 5 çeşit Mef'ûl vardır.

Eğer geçişli bir fiilden direkt etkilenen, neyi ve kimi sorularına cevap veren bir mef'ûl varsa ona mef'ûlün bih denir. Fiil türlerini incelerken de gördüğümüz gibi müteaddî bir fiil mef'ûlünü direkt harf-i çersiz alıyorsa o mef'ûle mef'ûlün bih sarîh denir. Lâzım bir fiil harf-i cer ile müteaddî olursa yani fiilden bizzat etkilenen mef'ûlün başında harf-i cer varsa o na da mef'ûlün bih gayr-ı sarîh denir. Daha önce fiil türleri işlenmiş, bir, iki veya üç mef'ûl alan fiillerden söz edimişti.

Eğer bir fiilden sonra o fiilin kendi masdarı veya eş anlamlı fiilin masdarı gelirse mansûb olan o masdara mef'ûl-ü mutlak denir. Farklı bir fiilin masdarı gelir de sebep bildirirse ona da mef'ûlün leh veya mef'ûlün li eclih denir.

Eylemin yapıldığı yer veya zamanı bildiren kelimeler yani zaman ve mekan zarafları cümlede Mef'ûlün Fîh olurlar. Ancak her zarf direkt mef'ûlün fih olmayıp yerine göre cümlenin farklı bir unsuru da olabilir.

Cümlede vavdan sonra gelip de ma'tûf olma ihtimali olmayan mansûb isimler de Mef'ûl-ü Meah olurlar.

Mef'ûller mansûbâttandır. Ancak her kelime türünün kendine has bir nasb hâli olup kimi hareke kimi de harf ile mansûb olur. Cümlelerde buna dikkat etmek gerekir. Değişme özelliği olmayan bir takım mebnî kelimeler ve cümleler ise mef'ûl oldukları zaman mahallen mansûb olurlar. Sadece yalın isimler değil fiillere bitişen mansûb muttasıl zamirler ile bazı cümlelere de mef'ûl olabilir. Açık isimler cümlede lafzen i'râb alırken zamirler gibi mebnî kelimeler ve cümleler ise mahallen mansûb olurlar.

BÖLÜM SORULARI

1) “ حَاوَلَ هَزَارْفَنُ أَحْمَدُ أَفْنَدِي أَنْ يَطِيرَ. ” / Hazerfan Ahmed Çelebi uçmayı denedi.”
cümlesinde mef’ûlün bih aşağıdakilerden hangisidir?

- a) يَطِيرَ b) أَنْ يَطِيرَ
c) أَحْمَدُ d) حَاوَلَ

2) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mef’ûlün bih vardır?

- a) وَقَفَ الطَّالِبُ b) شَرِبْتُ الْمَاءَ
c) الْكَلَامُ مُفِيدٌ d) أَخُوكَ طَالِبٌ

3) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zamîr mef’ûlün bih konumundadır?

- a) هَذَا كِتَابُكَ b) عَلَّمْتُكَ الْقِرَاءَةَ
c) بَيْتِي جَمِيلٌ d) هُمَا طَالِبَانِ

4) جَلَسْتُ بَيْنَ الْأَشْجَارِ cümlesinde mef’ûlün çeşidini nedir?

- a) ظرف زمان b) ظرف مكان
c) كلاهما d) ظرف منقطع عن الإضافة

5) ذَكَرْتُ اللَّهَ كَثِيرًا cümlesinde naib-i mef’ûlü mutlak hangisidir?

- a) عدده b) الإشارة إليه
c) صفته d) لفظ كل أو بعض

6) الْمُعَلِّمُونَ sözcüğü muzâf ve mef’ûl olacak olursa yazım şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- a) مُعَلِّمِي b) مُعَلِّمُو
c) مُعَلِّمُونَ d) مُعَلِّمِينَ

7) رَأَيْتُ خَادِمِي الْبَيْتِ فِي الْحَدِيقَةِ. cümlesinde خَادِمِي sözcüğünü tamamlamak için boş bırakılan yere aşağıdaki sıfatlardan hangisi getirilmelidir?

- a) النَّشِيطِينَ b) النَّشِيطِي
c) نَشِيطِينَ d) نَشِيطِي

8) زَارَ الْوَزِيرُ لِأَجْبِي الْحَرْبِ فِي خِيَامِهِمْ cümlesinin Türkçe doğru karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Bakan savaş mültecisini çadırlarında ziyaret etti.
- b) Savaş mültecileri çadırlarında bakanı ziyaret etti.
- c) Bakan iki savaş mültecisini çadırlarında ziyaret etti.
- d) Bakan savaş mültecilerini çadırlarında ziyaret etti.

9) الجَامِعَاتُ sözcüğü için aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Cer alâmeti kesredir.
- b) Nasp alâmeti kesredir.
- c) Nasp alâmeti fethadır.
- d) Raf alâmeti ötremdir.

10) “Bu iki kadını gördün mü?” ifadesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) هَلْ شَاهَدَ هَاتَيْنِ الْمَرَاتَيْنِ
- b) هَلْ شَاهَدْتِ هَاتَيْنِ الْمَرَاتَيْنِ
- c) هَلْ تَشَاهَدُ هَاتَيْنِ الْمَرَاتَيْنِ
- d) هل شاهدا هاتان المرأتان

11) أَمْ تَرَوْا هَذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ؟/“Bu iki adamı görmediniz mi?” cümlesinde mef’ûl hangi kelimedir?

- a) الرَّجُلَيْنِ
- b) تَرَوْا
- c) هَذَيْنِ
- d) واو الجماعة

12) “Çocuk ağzını açtı” cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) فتح الطفل فاه
- b) فتح الطفل فوه
- c) فتحت البنت فاه
- d) فتح الطفل فيه

13) Münâdâ muzâf olunca (يا عبد الله) irab'ı nasıl olur?

- a) منصوب
- b) مرفوع
- c) مجرور
- d) مجزوم

14) رَأَى الْمَرْؤُ الْمَرْأَةَ فِي الْمِرْأَةِ مَرَّةً ثَانِيَةً وَرَاءَ الْوَرْدَةِ. cümlesinde altı çizili kelimenin cümle içindeki görevi nedir?

- a) Mef’ûlün Bih
- b) Mef’ûlün Leh
- c) Mef’ûlün Fih
- d) Mef’ûlün Mutlak

15) وَقَفَ الشَّرْطِيُّ وَقُوفَ النَّشَاطِ cümlesinde Mef'ûlün Mutlak ne amaçla kullanılmıştır?

- a) Aded/Sayı İçin b) Tekid/Pekiştirme
c) Nev'i/Tür Bildirme d) Zarf Bildirme

16) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mef'ûlün i'râbı **yanlıştır**?

- a) سَجَلٌ أَحَدٌ أَصْدِقَانِنَا هَدَفَ الْمُبَارَاةِ. b) دَعُونَا مُعَلِّمًا الْمَدْرَسَةَ إِلَى بِيوتِنَا.
c) سَاعَدَ التَّلْمِيذُ مُدْرِسِي الثَّانَوِيَةِ عَلَى حَمْلِ أَنْفَالِهِمْ. d) الْمُوَظَّفَاتُ لَقِيْنَ الطَّبِيْبَاتِ فِي حَدِيْقَةٍ

17) Hangi cümlede Mef'ûlün Li Eclih yoktur?

- a. تَتَجَاوَى جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا.
b. يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ.
c. وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ.
d. وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا.

18) "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ" ayetinde Mef'ûlün bih nasıl gelmiştir?

- a). ضميراً منفصلاً. b). ضميراً متصلاً.
c). اسماً ظاهراً. d). مصدرراً مؤولاً.

19) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde Nev'i bildiren Mef'ûl-ü Mutlak vardır?

- a) رَبِّ أَدْخِلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ b). ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا.
c) زرت المسجد زورات ثلاثاً. d). وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا.

20) قَامَ الطُّلَّابُ إِحْتِرَامًا لِلْأُسْتَاذِ cümlesinde altı çizili kelimenin görevi nedir?

- a) مفعول مطلق لبيان التوكيد b) مفعول به
c) مفعول مطلق لبيان النوع d) مفعول لأجله

Cevaplar

1) B 2) B 3) B 4) B 5) C 6) A 7) A 8) D 9) C 10) B 11) C 12) A 13) A 14) C 15) C 16) B 17) D 18) A 19) A 20) D

VII. ÜNİTE

MÜNÂDÂ

VII. ÜNİTE: MÜNÂDÂ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Anahtar Kavramlar

Giriş

BİRİNCİ KISIM

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

1. Münâdânın Tanımı

2. Münâdânın İ'râbı

3. Bazı Özel Durumlar

4. İ'râb Yönünden Münâdâya Tâbi Olanlar

Uygulamalar

Uygulama Soruları

İKİNCİ KISIM

Konuyla İlgili Metin

1. Anlama ve Kavrama Soruları

2. Eş anlamlı ve Zıt Anamlı Kelimeler

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

4. Doğru ve Yanlış Olan Cümlelerin Tespiti

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Önceki bölümde mef'ûl çeşitlerini ele alıp alt başlıklarını ve aralarındaki farkları incelemiştik.

Bu üniteye ise münâdâ ele alınacaktır. Nida edilen (seslenen) anlamındaki bu kelimenin temsil ettiği Nahvi yapı Arap dilinde önem arz eder. Çünkü irabında, yapısında, yazılışında farklı durumlar cereyan eder. Bu nedenle bu konunun müstakil bir bölümde ele alınması önem arz etmektedir.

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Münada nedir?
- 2) Münadanın cümledeki yapısı nasıldır?
- 3) Münada hangi edatlardan sonra gelir?
- 4) Nida edatları kaç kısımdır?
- 5) Nida edatları ne anlama gelir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Münada	Öğrenci münadayı tanır. Özelliklerini bilir. Türlerini kavrar. İrabı hakkında bilgi sahibi olur. Münada ile ilgili özel durumları bilir.	Metin, metin çözümlemesi, eşanlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

- 8.** Mnada
- 9.** Nida edatı
- 10.** Muzaf
- 11.** Őebih bil muzaf
- 12.** Nekre-i maksûde
- 13.** Nekre-i Gayr-ı maksûde

Giriş

Türkçemizde ünlem dediğimiz kavram birisine veya bir şeye seslenme ifade eder. Genellikle seslenmek için “ey, hey” seslenme edatlarını kullanırız. Türkçemizde bu edatlardan sonra isimler gelir. Dilimizde “irab” olgusu olmadığı için bu nida edatlarından sonra gelen isimlerde bir değişiklik olmaz. İsmiñ yalın hali gelir.

Ancak Arapçadaki münada denilen kavram Türkçe’dekinden farklılık arz eder. Öncelikle nida edatları Türkçedekinden daha fazladır. Uzağa ve yakına seslenmek için ayrı ayrı edatlar vardır. Bu edatlardan sonra gelen kelimeye münada denir. Bu münada olan kelimenin irabı genel olarak mansubdur. Bu münada olan kelimenin türleri farklı olabilir. İrab olarak bazen de merfu olduğu şey üzere mebni olur. İşte bu ünite de tüm bu konular ele alınacaktır.

BİRİNCİ KISIM KONUYA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

1. Münâdânın Tanımı

Nida harflerinden biriyle kendisine seslenilen isim ya da isim öbeklerine münâdâ adı verilir. Münâdâ aslında fiili hazfedilmiş mef'ûlün bih'dir. Başında gizli bir (أُنَادِي) (sesleniyorum) veya (أَدْعُو) (çağırıyorum) fiili vardır.

Hurûfu'n-nidâ: Nidâ üslûbu oluşturmak için kullanılan harflerdir. Edevâtü'n-nidâ da denir. Yakın ya da uzak, ünleme konu olan tüm varlıklara seslenmek için Arapçada kullanılan en yaygın nidâ edatı يَا'dır.

Başlıca nida harfleri şunlardır: يَا - أَيَا - هَيَا - أَيِّي - أ - آ

(أَيِّي) ve (أ) yakın için, (آ-هَيَا-أَيَا) uzak için, (يَا) ise yakın ve uzak bütün münadalar için kullanılır.

Örnek:

Cem' (Çoğul)	Müsennâ (İkil)	Müfred (Tekil)	Edatlar	
يَا أَوْلَادُ!	يَا وَلَدَانِ!	يَا وَلَدُ!	يَا	Y A K
أَ أَوْلَادُ!	أَ وَلَدَانِ!	أَ وَلَدُ!	أَ	I N
أَيِّي أَوْلَادُ!	أَيِّي وَلَدَانِ!	أَيِّي وَلَدُ!	أَيِّي	
يَا أَوْلَادُ!	يَا وَلَدَانِ!	يَا وَلَدُ!	يَا	U Z
آ أَوْلَادُ!	آ وَلَدَانِ!	آ وَلَدُ!	آ	A K
أَيَا أَوْلَادُ!	أَيَا وَلَدَانِ!	أَيَا وَلَدُ!	أَيَا	
هَيَا أَوْلَادُ!	هَيَا وَلَدَانِ!	هَيَا وَلَدُ!	هَيَا	

2. Münâdânın İ'râbı

a) **Lafzan Mansûb:** Aşağıdaki biçimde olan münâdâlar lâfız olarak mansûbdurlar. Yani tekil veya düzensiz çoğullarda sonları fethalı, düzenli dişil çoğullarda kesralı, ikil ve düzenli eril çoğullarda ise ي harflidir.

a.1) Muzâf: Muzâf olan Münadâ mef'ûlün bih olarak mansûbdur. Yani nida edatından sonra gelen isim, izafet tamlaması halindeyse mef'ûl olarak mansûb olur. يَا رَسُولَ اللَّهِ örneğinde olduğu gibi.

يا بني اذهبوا!	يا بني آدم!	يا مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ!	يا مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ!	يا عبد الله
Oğullarım gidiniz!	Ey Adem oğulları!	Ey okulun öğretmenleri!	Ey okulun iki öğretmeni!	Ey Allah'ın kulu!
“Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.” Bakara 2/179		وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ		
“Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi; annen de iffetsiz değildi.” Meryem 19/28.		يَا أُخْتِ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَعِيًّا		

a.2) Şebîh bi'l-Muzâf (Şibh-i Muzâf): Gerçekte muzâf olmadığı halde, âmili olduğu devamındaki isim ile hususilik kazanan ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe vb. sıfat anlamlı sözcüklerdir.

يَا غَالِبَةً رَحْمَتُهُ غَضَبُهُ	يَا جَلِيلًا شَأْنَهُ
Ey rahmeti gazabını aşan.	Ey şanı yüce olan.

a.3) Nekre-i Gayri Maksûde: Doğrudan belli bir kimsenin kastedilmediği nekre münadâdır. Sözelimi bir vaizin kürsüden “Ey Müslüman!” biçimindeki hitabı cemaatten birine yönelik özel bir hitap olmayıp, genele yönelik bir hitaptır ve Arapçada يَا مُسْلِمًا olarak ifade edilir.

يَا غَافِلًا إِنَّ الدُّنْيَا فَاِنٍ	يَا مُؤْمِنًا تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
Ey gâfil kimse dünya fanidir!	Ey mü'min kişi Allah'a tevekkül et!

b) Lafzan Merfû-Mahallen Mansûb: Yukarıdakilerin dışında kalan münadâlar lafız itibariyle raf edildikleri şey üzere² mebnî, konum itibariyle (mahallen) mansûbdur.

²Müsennâlar “Elif”, Cemi müzekker sâlimler “Vâv” üzere mebnîdir.

b.1) Müfred Alem: İzafet ve şibh-i izafet durumunda olmayan tek kelimelik özel isimlerdir. يَا عَثْمَانُ örneğinde olduğu gibi.

“Dediler ki: Ey Nuh! Bizimle mücadele ettin ve bize karşı mücadelede çok ileri gittin...” Hûd 11/32	قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا
“(Melekler) dediler ki: Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamazlar...” Hûd 11/81	قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ

Dikkat: Burada müfred alemden maksat, muzâf ya da şibh-i muzâf olmayan demektir. Buna göre muzâf veya şibh-i muzâf olmayan tesniye ve cemi alemler de müfreddirler. يَا أَحْمَدَانِ / يَا أَحْمَدُونَ gibi.

b.2) Nekre-i Maksûde: İsim söylenmeksizin doğrudan bir kimse ya da kimseler kastedilen nekre münadadır.

يا رِجَالُ	يا وُلْدُ	يا سَيِّدَةٌ	يا طَالِبَةٌ	يا غُلَامُ
Ey beyler!	Ey çocuk!	Ey bayan!	Ey kız öğrenci!	Ey delikanlı!

“Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin! dedik. Ona demiri yumuşattık.” (Sebe' 34/10)	يَا جِبَالَ أَوْبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَأَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ.
--	---

b.3) “Eyyu”/ “Eyyetu”: Başında “elif-lâm” (ال) bulunan isimlere nidâ edileceği zaman bu isimlerle nidâ edatı arasına müzekkerlerde أَيُّهَا, müenneslerde ise أَيَّتُهَا lafızları getirilir. “Eyyü” ve “Eyyetu” ifadeleri damm (zamme) üzere mebnî münâdâ olurlar. Sonlarına bitişen “Hâ” lafzı da tenbih edâtıdır. Devamlarındaki elif-lâmlı isimler ise, “Eyyu” ya da “Eyyetu” kelimelerinin sıfatı veya bedeli olurlar.

يا أَيُّهَا الطُّلَّابُ	يا أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ	يا أَيُّهَا الرَّجُلُ	يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ	يا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ
Ey öğrenciler!	Ey kadın!	Ey adam!	Ey nefis!	Ey insan!

MÜNADANIN KISIMLARI VE İRAB DURUMU

5.Şebîhun bi'l-Muzaf	4. Muzaf	3. Nekra-i Gayr-i Maksûde	2.Nekra-i Maksûde	1.Müfred Alem Ma'rife
Mansûbdur	Mansûbdur	Mansûbdur	Ref' hali üzere mebnîdir	
يَا صَاعِدًا جِبَلًا	يَا عَبْدَ اللَّهِ	يَا رَجُلًا خُذْ	يَا ظَالِمٌ	يَا زَيْدٌ
يَا طَالِعًا جِبَلًا	يَا رَسُولَ اللَّهِ	بِيَدِي	يَا غَافِلٌ	يَا زَيْدَانَ
يَا رَاكِبًا الْحِصَانَ	يَا أُخْتَ هَارُونَ	يَا غَافِلًا تَنَبَّهُ	يَا رَجُلٌ	يَا زَيْدُونَ
يَا حَمِيدًا فِعْلُهُ	يَا طَالِبَ الْعِلْمِ اجْتَهِدْ	يَا جَاهِلًا تَعَلَّمْ	يَا وَلَدٌ	يَا فَاطِمَةَ
يَا حَافِظًا دَرَسَهُ	يَا فَاعِلَ الشَّرِّ اجْتَنِبْ	يَا عَالِمًا اَعْمَلْ	يَا أَرْضُ اَبْلَعِي	يَا فَاطِمَتَانَ
يَا مُجِبًّا لِلْخَيْرِ	يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ	يَا مُسْرِعًا تَمَهَّلْ	مَاءِكِ	يَا فَاطِمَاتُ
يَا رَفِيقًا بِالْعِبَادِ!	فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ	يَا نَاسِيًا تَذَكَّرْ	وَ يَا سَمَاءُ أَقْلِعِي	يَا سَلْمَانَ
		يَا مُؤْمِنًا تَوَكَّلْ	يَا جِبَالُ أَوْبِي مَعَهُ	

3. Bazı Özel Durumlar:

A. Lafzatullah: Elif-lâmlı isimlerden sadece Allah lafzı için yalnızca **يَا** nidâ edatı kullanılır ve münâdâ olduğu zaman başındaki vasıl hemzesi katı‘ hale getirilir. **يَا اللَّهُ** gibi. Ancak nidâyâ konu olan Lafzatullahın sonuna, çoğunlukla **يَا** nidâ edatı hafzedilerek, onun yerine sonuna şeddeli bir mim getirilir. **اللَّهُمَّ** gibi.

B. Mütekellim Yâ'sının Hazfi: Münâdâ isimlerin sonunda, muzafun ileyhi durumundaki birinci tekil iyelik zamiri olan “Mütekellim Yâ'sı” (**ي**) bulunduğunda, münâdânın sonu sahih harfle bitiyorsa bu **ي** harfi çoğu zaman düşürülüp, öncesindeki harfin kesresiyle okunur. **يَا رَبِّي** ifadesinin yerine, **يَا رَبِّ** demek gibi. Bununla birlikte **يَا رَبِّ** veya **يَا رَبًّا** veyahut mütekellim yâ'sı hafzedilmeden fethalı şekilde **يَا رَبِّي** şeklinde söylenmesi de caizdir. Ancak sonu illetli isimlere bitişmiş mütekellim yâ'ları hiç düşürülmezler ve fetha okunurlar. **يَا مَوْلَايَ** gibi.

C. Nidâ Harfinin Hazfi: Sözü bağlamından (Siyâku'l-keâm) bir kelimenin nidâyâ konu olduğu anlaşıldığı takdirde nidâ harfi düşürülebilir. رَبَّنَا يا yerine رَبِّ يا yerine رَبِّ رَبِّ يا رَبِّهَا الشَّبَابُ yerine أَيُّهَا الشَّبَابُ gibi.

D. ابن veya بنت ile Mevsûf Müfred Alemler: Tek kelimelik özel isimler, başka bir özel isme muzaf olmuş durumdaki bu iki kelimeyi sıfat olarak aldıkları takdirde; ابن ismini sıfat aldığı anda, münada fetha okunur. ابن kelimesi ise başındaki elif düşürülerek sadece fetha okunur. Mesela: يَا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ şeklinde telaffuz edilir. Ancak يَا هِنْدُ بِنْتُ خَالِدٍ kelimesini sıfat alırsa bu takdirde münâdâ zamme okunur. örneğinde olduğu gibi.

4. İ'râb Yönünden Münâdâyâ Tâbi Olanlar:

A. Mebnî Tâbiler: Başında ال takısı bulunmayan izafetsiz gelmiş tek isimlik (müfred) ma'tûf ve bedeller, raf ' alâmeti³ üzere mebnidirler.

يَا حَسَنٌ وَمَلِيحٌ (Ey Hasan ve Melih) ve يَا حَسَنٌ مَلِيحٌ (Ey Hasan, yok yok Melih) ifadelerinde altı çizili isim ilkinde ma'tûf, ikincisinde bedel olup zamme üzere mebnidir.

B. Mu'rab Tâbiler: Üçe ayrılırlar.

1. Merfû' Tâbiler: Münâdâ konumundaki "Eyyu", "Eyyetu" veya "İşaret ismi"nin bedeli konumundaki ال ile marife isimleri merfû okumak vacip, yani zorunludur. Söz gelimi يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ tabirindeki الرَّجُلُ kelimesi; يَا أَيُّهَا الْمَرْأَةُ ibaresindeki الْمَرْأَةُ kelimesi ve يَا هَذَا الطَّالِبُ ifadesindeki الطَّالِبُ kelimesi, sırasıyla "Eyyu", "Eyyetu" ve "Hâzâ"dan bedel olup zamme ile merfû'durlar.

³ Raf Alâmetleri: Müfred, Cemi Müennes Sâlim ve Cemi Teksir isimlerde Zamme; Müsennâ isimlerde Elif, Cemi Müzekker Sâlimlerde ise Vâv'dır.

2. Mansûb Tâbiler: Manevi izafetin asla ال takısı kabul etmeyen muzafı, münâdâya tâbi olduğu takdirde, zorunlu olarak mansûb okunur.

Örnek 1: يا عَمَّالٌ جَمِيعَهُمْ (Te'kid, mansûb, çünkü manevi izafetin muzafı)

Örnek 2: يا خَالِدٌ عَمَّ زَيْدٍ (Bedel, mansûb, çünkü manevi izafetin muzafı)

Örnek 3: يا عُمَرُ وَأَبَا بَكْرٍ (Ma'tûf, mansûb, çünkü manevi izafetin muzafı)

3. Raf'ı da Nasbı da Mümkün Tâbiler: Lafzî izafetin başında ال takısı bulunan muzafı ve ال ile marife tek kelimelik sıfatlar bir münâdâya tâbii oldukları takdirde, söz konusu münâdânın lafzı dikkâte alınarak merfû' veya konumu⁴ dikkâte alınarak mansûb okunabilir.

Örnek 1: يا عَمْرُ الْعَادِلُ الْحَكِيمُ / يا عَمْرُ الْعَادِلُ الْحَكِيمُ (Merfû' veya mansûb, çünkü lafzî izafetin ال takılı muzafı)

Örnek 2: يا عَمْرُ الْعَادِلُ / يا عَمْرُ الْعَادِلُ (Merfû' veya mansûb, çünkü ال ile marife tek kelimelik sıfat)

⁴ Gizli bir أنادي fiilinin mef'ûlün bihi.

UYGULAMALAR /MÜNADA İLE İLGİLİ BAZI AYETLER

1. Aşağıdaki ayetlerde Münâda'nın niçin mansûb olduğunu ve nasb alametini belirtiniz!

“Ey Âdem oğulları! Her secde ettiğinizde güzel elbiselerinizi giyin!...” (A'raf 7/31)	يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ
---	--

Cevap:

.....

“Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi hatırlayın...”(Bakara 2/122)	يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ
---	---

Cevap:

.....

“«Oğullarım! Allah sizin için bu dini (İslâm'ı) seçti. O halde sadece müslümanlar olarak ölünüz» (dediler).” (Bakara 2/132)	يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ
---	---

Cevap:

.....

“Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür.” (Lokman 31/13)	يَا بُيَّيْ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ
---	---

Cevap:

.....

“Ey zindan arkadaşlarım! Çeşitli tanrılar mı daha iyi, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı?”(Yûsuf 12/39)	يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَرَأَيْتَ مُتَّفَرِّقُونَ خَيْرَ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ
--	--

Cevap:

.....

“Ey ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın âyetlerini inkâr edersiniz?” (Âl-i İmrân 3/70)	يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ
---	--

Cevap:

.....

<p>“Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cûc ve Me'cûc bozgunculuk yapmaktadırlar.” (Kehf 18/94)</p>	<p>قَالُوا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّ يَا جُوحَ وَمَأْجُوحَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ...</p>
---	---

Cevap:

.....
.....⁵

2. Aşağıdaki ayetlerde Münâda'nın niçin merfû' olduğunu ve raf' alametini belirtiniz!

<p>“Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrahim? dediler.” (Enbiyâ 21/62)</p>	<p>قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهِنَّا يَا إِبْرَاهِيمُ!</p>
--	--

Cevap:

.....
.....

<p>“«Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!» dedik.” (Enbiyâ 21/69)</p>	<p>قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ.</p>
--	---

Cevap:

.....
.....

<p>“(Nihayet) «Ey yer suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) tut!» denildi...” (Hûd 11/44)</p>	<p>وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَّمَاءِ أَقْلَعِي...</p>
--	--

Cevap:

.....
.....

<p>“Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin! Demiri de onun için yumuşattık.” (Sebe' 34/10)</p>	<p>يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرُ وَاللَّيْلُ الْحَدِيدُ.</p>
---	--

Cevap:

.....
.....⁶

⁵ **Not:** Esmâ-i Hamse (Sonu illetli olan 5 isim)den biri olan “Zû” kelimesi normalde “Vâv” harfîyle merfû olurken; Mansûb (Nesnel) olmayı gerektiren bir durumda bu vav “Elif” harfine dönüşür.

⁶ **Not:** Esmâ-i Hamse (Sonu illetli olan 5 isim)den biri olan “Zû” kelimesi normalde “Vâv” harfîyle merfû olurken; Mansûb (Nesnel) olmayı gerektiren bir durumda bu vav “Elif” harfine dönüşür.

UYGULAMA SORULARININ CEVAP ANAHTARI

MÜNADA İLE İLGİLİ BAZI AYETLER

1. Aşağıdaki ayetlerde Münâda'nın niçin mansûb olduğunu ve nasb alametini belirtiniz!

<p>“Ey Âdem oğulları! Her secde ettiğinizde güzel elbiselerinizi giyin!...(A'raf 7/31)</p>	<p>يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ</p>
--	---

Cevap: Muzâf olduğu için mansûb, nasb alameti yâ'dır, çünkü cem'i müzekker sâlimdir.

<p>“Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi hatırlayın...”(Bakara 2/122)</p>	<p>يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ</p>
--	--

Cevap: Muzâf olduğu için mansûb, nasb alameti yâ'dır, çünkü cem'i müzekker sâlimdir.

<p>“«Oğullarım! Allah sizin için bu dini (İslâm'ı) seçti. O halde sadece müslümanlar olarak ölünüz» (dediler).”(Bakara 2/132)</p>	<p>يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ</p>
---	--

Cevap: Muzâf (mütekellim yâsına, zamîre bitişik) olduğu için mansûb, nasb alameti yâ'dır, çünkü cem'i müzekker sâlimdir. İki yâ yanyana gelince idğâm yapıp, şeddeli olmuştur.

<p>“Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür.”(Lokman 31/13)</p>	<p>يَا بُيَّيْ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ</p>
---	--

Cevap: Muzâf (mütekellim yâsına, zamîre bitişik) olduğu için mansûb, nasb alameti fethadır, çünkü ism-i tasğîr müfred bir isimdir. İki “yâ” yanyana gelince idğâm yapıp, şeddeli olmuştur.

<p>“Ey zindan arkadaşlarım! Çeşitli tanrıları daha iyi, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı? (Yûsuf 12/39)</p>	<p>يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَرَأَيْتَ إِنْ تَمَفَّرِقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَّاحِدُ الْقَهَّارُ</p>
---	--

Cevap: Muzâf (es-sicni kelimesine bitişik) olduğu için mansûb, nasb alameti yâ'dır, çünkü tesniyedir. Nûnu hazfedilen yâ'nın cezmlî (sahibey şeklinde) olması gerekir, ancak geçiş (ulama, vasıl) halinde sakin kesra alır. “السَّاكِنُ إِذَا حُرِّكَ بِالْكَسْرِ / Sâkin harekeleniği zaman, kesra ile harekelenir” kuralı uygulanır.

<p>“Ey ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın âyetlerini inkâr edersiniz?” (Âl-i İmrân 3/70)</p>	<p>يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ</p>
--	---

Cevap: Muzâf (el-kitâbi kelimesine bitişik) olduğu için mansûb, nasb alameti fethadır, çünkü müfred bir isimimdir.

“Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cûc ve Me'cûc bozgunculuk yapmaktadırlar.” (Kehf 18/94)	قَالُوا يَا ذَا الْقَرْيَنِ إِنَّ يُاجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ...
--	---

Cevap: Muzâf (el-karneyni kelimesine bitişik) olduğu için mansûb, nasb alameti eliftir. çünkü esmâ-i hamseden biridir.⁷

2. Aşağıdaki ayetlerde Münâda'nın niçin merfû' olduğunu ve raf' alametini belirtiniz!

“Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrahim? dediler. (Enbiyâ 21/62)	قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهِنَّا يَا إِبْرَاهِيمُ!
--	---

Cevap: Münâdâ müfred alem (tek kelimelik özel isim) olunca raf' hali üzere mebni olur. Burada ötre alarak donup kalmıştır. Lafzen damme üzere mebni, mahallen (mef'ûlün bih olduğu için) mansûb olmuştur.

“«Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!» dedik.” (Enbiyâ 21/69)	قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ.
---	--

Cevap: Nekra-i maksûdedir (el takısı almamış ancak kendisine yönelme vardır, çok da yeri ve namı belli olmayan biri muhatab alınmıştır...), Raf' hali üzere mebnîdir. Burada ötre alarak donup kalmıştır. Lafzen damme üzere mebni, mahallen (mef'ûlün bih olduğu için) mansûb olmuştur.

“(Nihayet) «Ey yer suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) tut!» denildi...” (Hûd 11/44)	وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي...
---	--

Cevap: Nekra-i maksûdedir (el takısı almamış ancak kendisine yönelme vardır, çok da yeri ve namı belli olmayan bazı varlıklar muhatab alınmıştır...)⁸, Raf' hali üzere mebnîdirler. Burada ötre alarak donup kalmışlardır. Lafzen damme üzere mebni, mahallen (mef'ûlün bih olduğu için) mansûb olmuşlardır.

“Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin! Demiri de onun için yumuşattık.” (Sebe' 34/10)	يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرُ وَأَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ.
--	--

Cevap: Nekra-i maksûdedir (el takısı almamış ancak kendisine yönelme vardır, çok da yeri ve namı belli olmayan “dağlar” muhatab alınmıştır...), Raf' hali üzere mebnîdir. Burada ötre alarak donup kalmıştır. Lafzen damme üzere mebni, mahallen (mef'ûlün bih olduğu için) mansûb olmuştur.

⁷ **Not:** Esmâ-i Hamse (Sonu illetli olan 5 isim)den biri olan “Zû” kelimesi normalde “Vâv” harfiyle merfû olurken; Mansûb (Nesnel) olmayı gerektiren bir durumda bu vav “Elif” harfine dönüşür.

⁸ Yer ve gök galaksi içinde belli olmayacak derecede küçük, tanınmaz, bilinemez oldukları için el takısı konulmamış, ancak yine de üzerindeki eşref-i mahlûkât olan insanoğlunun hatırına muhatab alınmışlardır. Nekra ama maksûde olmuşlardır.

İKİNCİ KISIM Konuyla İlgili Metin

من الحزن والكآبة إلى الفرح والسعادة

كان الشيخ موسى يعيش في أصعب الأيام من حياته، حيث أنه قد فقد زوجته الفريدة قبل أيام. إنه يبحث عن شيء معجزوي يسلي ما به من حزن وألم، ولا يعلم كيف يهدأ ألم الفراق هذا في نفسه. يمتلئ بيته بالزائرين للعزاء ويخلو، ولكن لا يتمكن من أحدهم أن يُخفف آلامه، ويُخفف دموع عينيه. والحق أنه يرتاح أحياناً، ولكن لم يسبق وقتٌ طويلٌ حتى يعود إليه الحزن والكآبة أضعافاً مضاعفةً. بينما هو يترددُ بين العواطف المتضاربة، إذ بلغ أذنيه صوت المؤذن المؤثر في الأفئدة، والمُحيي القلوب بعد موتها. فغشيه ارتياحٌ غريبٌ، فتوضأً وأسرع إلى مسجد الحي ليُطيل حالة الهدوء فيه وليقاوم أحزانه، بل ويظلُّ مُقاوماً جميع صعوبات الحياة.

عندما دخل من باب المسجد فتح يديه إلى السماء ودعا قائلاً: يا رب العالمين! إنك تعلم ما تُخفي الصدور وما تُعلن. وما يخفى عليك شيء في الأرض ولا في السماء. يا صاحب كل شيء! نجني من تلك الآلام، يا قاضي الحاجات! إنك توتي الهدوء من تشاء وتنزع السعادة ممن تشاء، وتُسعد من تشاء وتُشقي من تشاء، بيدك الخير إنك على كل شيء قدير. يا مُجيباً دَعَوَاتِ عِبَادِهِ! استجب دُعائي برحمتك يا أرحم الراحمين.

لم تبدأ الصلاة بعد، لما يستمر الواعظ في إلقاء نصائح قيمة على الجماعة، ويقول: يا أيها المسلمون! كل من على الدنيا فانٍ، ويبقى وجه ربنا ذو الجلال والإكرام. يا غافلاً! إنك لا تستطيع رفع إصبعك دون مشيئة ربك. يا إنسان! تنازل عن دعوى الألوهية، ودع نفسك في تقدير من بيده ملكوت كل شيء. ربنا آتنا في الدنيا حسنةً وفي الآخرة حسنةً وقنا عذاب النار.

ولما خرج الشيخ موسى من المسجد شعر أنه في خفة مثل الطيور، لما تذكر أن العباد عاجزون عن تغيير ما جاء من عند ربهم. عندما يمشي متوجّهاً إلى بيتها جأراً إلى الله قائلاً: اللهم اغفر لي غفلي ونسياني قدرتك وعظمتك، واعف عني إنك أنت العفو القدير.

1. Anlama ve Kavrama Soruları

Yukarıdaki metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. لماذا كان الشيخ موسى يعيش في أصعب الأيام من حياته؟

2. عمّ كان يبحث؟

3. هل تمكن الزائرون من تخفيف آلامه؟

4. هل استطاع أن يرتاح تماما؟

5. ماذا بلغه عندما كان في عواطف متضاربة؟

6. كيف كان صوت المؤذن؟

7. بم أحس عندما سمع هذا الصوت؟ وماذا فعل؟

8. كيف دعا عندما دخل من باب المسجد؟

9. هل بدأت الصلاة عندما دخل المسجد؟ ولماذا

10. كيف كان الواعظ ينصح الجماعة؟

2. Eşanlamlı ve Zıt Anlamlı Kelimeler

a) Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin yakın veya eşanlamlısını parantez içerisindeki listeden seçiniz.

(ينشف - الإرادة - احفظ - تجهر - أضاع - اترك - متناقضة - تُسرّ - يمرّ)

1. كان الشيخ موسى يعيش في أصعب الأيام من حياته، حيث أنه قد فقد زوجته الفريدة قبل أيام.

2. يمتلئ بيته بالزائرين للعزاء ويخلو، ولكن لا يتمكن من أحدهم أن يخفف آلامه، ويجفف دموع عينيه.

3. ولكن لم يسبق وقت طويل حتى يعود إليه الحزن والكآبة أضعافا مضاعفة.

4. بينما هو يتردد بين العواطف المتضاربة، إذ بلغ أذنيه صوت المؤذن المؤثر في الأفتدة.

5. ودعا قائلاً: يا رب العالمين! إنك تعلم ما تخفي الصدر وما تعلن.

6. تُسعد من تشاء وتُشقي من تشاء، بيدك الخير إنك على كل شيء قدير.

7. ولما خرج الشيخ موسى شعر أنه في خفة مثل الطيور، لما تذكر أن العباد عاجزون عن تغيير التقدير

b). Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin karşıt anlamlılarını parantez içerisindeki listeden seçiniz.

(باق - يظهر - ثقلة - عديدة - وصال - يبذل - خفض - يسكن - مميت)

1. كان الشيخ موسى يعيش في أصعب الأيام من حياته، حيث أنه قد فقد زوجته الفريدة قبل أيام.
2. إنه يبحث عن شيء معجزوي يسلي ما به من حزن وألم، ولا يعلم كيف يهدا ألم الفراق هذا في نفسه.
3. يمتلئ بيته بالزائرين للغزاء ويخلو، ولكن لا يتمكن من أحدهم أن يخفف آلامه، ويجفف دموع عينيه.
4. بلغ أذنيه صوت المؤذن المؤثر في الأفئدة، والمحيي القلوب بعد موتها.
5. وما يخفي عليك شيء في الأرض ولا في السماء.
6. يا أيها المسلمون! كل من على الدنيا فان، وبيقى وجه ربنا ذو الجلال والإكرام.
7. يا غافلا! إنك لا تستطيع رفع إصبعك دون مشيئة ربك.

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

a). Aşağıdaki sözcüklerin çoğullarını bulup altlarına yazınız.

شيخ - زوجة - حزن وألم - صوت - مؤذن - مسجد - باب - يد - رب - أرض - صاحب - قاضي - واعظ - فان - ذو - إصبع

b). Aşağıdaki sözcüklerin tekellerini bulup altlarına yazınız.

آلام - أحيان - أضعافا - عواطف - أفئدة - أحزان - صعوبات - صدور - حاجات - دعوات - نصائح - طيور - عباد - عاجزون

4. Doğru ve Yanlış Olan Cümlelerin Tespiti

Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgiler için doğru veya yanlış değerlendirmesiyapınız.

1. كان الشيخ موسى يعيش في أصعب الأيام من حياته، حيث أنه قد فقد حليلته قبل أيام.
2. إنه يلتمس شيئاً معجزوياً يسلي ما به من حزن وألم، ولا يعلم كيف يهدأ ألم الفراق هذا في نفسه.
3. بينما هو يستقرّ في العواطف المتناسبة، إذ بلغ أذنيه صوت المؤذن المؤثر في الأفتدة.
4. وأسرع إلى مسجد القرية ليطلب حالة الهدوء فيه وليقاوم أحزانه، بل ويظل مقاوماً جميع صعوبات الحياة.
5. فتح يديه إلى السماء ودعا قائلاً: يا رب العالمين! إنك تعلم ما تُسرّ الصدور وما تجهر به.
6. يا إنسان! تنازل عن دعوى الألوهية، ودع نفسك إلى تقدير الله عز وجل.
7. أسلوب الأندرون تأدية التراويح بإجراء مقام خاص في كل تروحة تتكون من أربع ركعات.
8. عندما يمشي متوجهاً إلى بيتها طلب إلى الله العفو والمغفرة.

BÖLÜM SORULARI

1. Örneklerde görüldüğü gibi aşağıdaki cümlelerde lafzen mansûb olan münâdâları tespit ederek mansûbluk nedenlerini belirtiniz.

حامِي: منادى، منصوب

المثال الأول: يا حامِي الغُرباءِ! اجعلنا تحت حمايتك

بالفتحة لأنه مضاف

طائعا: منادى، منصوب بالفتحة

المثال الثاني: يا طائعا الحق! أنت أحق الناس بالاحترام

لأنه شبيه بالمضاف

مواطنًا: منادى، منصوب

المثال الثالث: يا مواطنًا! إنك أنت صاحب الحقيقى للدولة

بالفتحة لأنه نكرة غير مقصودة

1. يا صاحب من لا صاحب له! حول حالنا إلى أحسن الحال

2. يا عارفا نفسه! إنك لا تظلم الآخرين أبدا.

3. يا قاضي الحاجات! إنك لا تتخذل من استعانك.

4. يا عاصيا أبويه! لا تنس أنك ستصيرا ذات يوم أبا.

5. يا فاقدا عقله! دع الطيش واعتدل في كلامك.

2. Örneklerde görüldüğü gibi aşağıdaki cümlelerde *lafzen merfû mahallen mansûb* olan münâdâları tespit ederek nedenlerini belirtiniz.

غلامُ: منادى، مبني على الضمة،

المثال الأول: يا غلامُ! استمع إلى نصائح الكبار

منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة

زَيْنَبُ: منادى، مبني على الضمة، منصوب

المثال الثاني: يا زَيْنَبُ! أكملني جمالك بالخلق الحسن

محلا لأنه علم مفرد

أَيُّ: منادى، مبني على الضمة،

المثال الثالث: يا أَيُّها الناس! إنا جعلناكم من ذكر وأنثى

منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة

1. يا أَيُّها الصديقُ العزيزُ! استمع إلي بدقة.

2. يا عارفُ! إن تعرف نفسك فقد عرفت ربك.

3. يا لوطُ! إنك من المرسلين.

4. يا ظالمُ! اترك الظلمَ لأخيك.

3. Aşağıdaki ifadeler içerisindeki *münâdâ*ları bulup biçim ve i‘râblarına ilişkin ayrıntılı bilgi veriniz.

1. رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تَحْيِي الْمَوْتَى.
2. رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً.
3. رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَمَنْ ذُرِّيَّتِي.
4. قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ.
5. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحِينَا وَمِيتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَكَبِيرِنَا وَصَغِيرِنَا وَذَكَرْنَا وَأُنْثَانَا.
6. يَا خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ! إِنَّكَ سَيْفُ اللَّهِ.

4. Parantez içindeki veriyi boş bırakılan yerlere harekeli olarak bedel veya ma‘tûf yapınız.

1. يَا خَلِيلُ! قوما للصلاة. (جليل)
2. يَا خَلِيفَةُ! نَمِ مَسْتَرِيحًا كَمَا عَدَلْتَ. (عمر)
3. يَا أَبَا الْقَاسِمِ! بُعِثَتْ رَحْمَةٌ لِلْعَالَمِينَ. (محمد)
4. يَا مَلِكُ! احْكُم بِالْعَدْلِ. (فيصل)
5. يَا صَادِقُ! إِنْ دَعَاْنَا مَعَكَ. (أحمد)
6. يَا عَمِيدَ الْكَلِيَّةِ! افْتَحْ لَنَا مَقْصِفًا أَوْسَعَ (سميح)

5. Boşluklara harekeli olarak uygun bir *bedel* getiriniz.

1. يَا أَيُّهَا قوموا بواجباتكم.
2. يَا أَيُّهَا كُنْ مَسْتَعِدًّا لِلْمَسْتَقْبَلِ.
3. يَا أَيُّهَا اسْتَفْتِ قَلْبَكَ وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمَفْتُونُ.
4. يَا أَيُّهَا اقْتَدِ بِأَبْيَكَمَا سِيرَةَ وَخَلْقًا.
5. يَا أَيُّهَا اسْتَمِرَّ فِي اجْتِهَادِكَمَا.
6. يَا أَيُّهَا اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ.

6. Aşağıda münâdâya tabi muzaflardan hangisi zorunlu, hangisi tercihe bağlı olarak mansûbdur.

1. يا محمد شفيع الذنوب!
2. يا محمد الصدق الوعد!
3. يا علي الشجاع القلب!
4. يا علي أبا الحسن والحسين!
5. يا خالد سيف الله!
6. يا خالد المخيف الأعداء!

7. Münâdâya tabi sıfatı bularak i'râbına ilişkin ayrıntılı izahlarda bulununuz.

1. يا عثمان المؤدب! حافظ على أدبك.
2. يا غازي المشفق! كن أشفق من حالتك الحاضرة.
3. يا حجاج الظالم! ستجد عقاب ما تفعل في الآخرة.
4. يا إبراهيم الخليل! اتخذك الله خليلاً.
5. يا عمر العادل! عدلت، فعرفت بين الناس عادلاً.
6. يا مريم البتول! ولدت عيسى بدون الأب.

8. Aşağıdaki cümleleri harekeli olarak Arapçaya çeviriniz.

- a. Ey Muhammed! Ümmetine şefaate eyle.
- b. Ey Merhametlilerin en merhametlisi! Bize merhamet eyle.
- c. Ey duvarları yıkan! Senin önünde kim durabilir.
- d. Allah'ım, kullarını gözet.
- e. Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık.
- f. Ey Ebû Talib'in oğlu Ali! Sen peygambere en yakınsın.
- g. Ey halife Ebû Bekir! Sen mürtedlerle savaştın.
- h. Ey müminlerin annesi Hatice! Sen Peygamberin ilk eşisin.

BÖLÜM SORULARI 1. 2. VE 3. SORULARIN CEVAP ANAHTARI

1. Örneklerde görüldüğü gibi aşağıdaki cümlelerde lafzen mansûb olan münâdâları tespit ederek mansûbluk nedenlerini belirtiniz.

المثال الأول: يا حامي الغُرباءِ! اجعلنا تحت حمايتك
لأنه مضاف
حامي: منادى، منصوب بالفتحة

المثال الثاني: يا طائعا الحق! أنت أحق الناس بالاحترام
بالمضاف
طائعا: منادى، منصوب بالفتحة لأنه شبيه

المثال الثالث: يا مواطنًا! إنك أنت صاحب الحقيقي للدولة
لأنه نكرة غير مقصودة
مواطنًا: منادى، منصوب بالفتحة

1. يا صاحب من لا صاحب له! حول حالنا إلى أحسن الحال
لأنه مضاف
صاحب: منادى، منصوب بالفتحة

2. يا عارفا نفسه! إنك لا تظلم الآخرين أبدا.
لأنه شبيه بالمضاف
عارفا: منادى، منصوب بالفتحة

3. يا قاضي الحاجات! إنك لا تتخذل من استعانك.
لأنه مضاف
قاضي: منادى، منصوب بالفتحة

4. يا عاصيا أبويه! لا تنس أنك ستصيرا ذات يوم أبا.
لأنه شبيه بالمضاف
عاصيا: منادى، منصوب بالفتحة

5. يا فاقدا عقله! دع الطيش واعتدل في كلامك.
بالمضاف
فاقدا: منادى، منصوب بالفتحة لأنه شبيه

2. Örneklerde görüldüğü gibi aşağıdaki cümlelerde *lâfzen merfû mahallen mansûb* olan münâdâları tespit ederek nedenlerini belirtiniz.

المثال الأول: يا غلام! استمع إلى نصائح الكبار
محلا لأنه نكرة مقصودة
غلام: منادى، مبني على الضمة، منصوب

المثال الثاني: يا زَيْنَب! أكلمي جمالك بالخلق الحسن
لأنه علم مفرد
زَيْنَب: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا

- المثال الثالث: يا أيها الناس! إنا جعلناكم من ذكر وأنثى أيُّ: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة
1. يا أيها الصديق العزيز! استمع إلي بدقة. أيُّ: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة
2. يا عارف! إن تعرف نفسك فقد عرفت ربك. عارفٌ: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة
3. يا لوط! إنك من المرسلين. لوطٌ: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا لأنه علم مفرد
4. يا ظالم! اترك الظلم لأخيك. ظالمٌ: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة
5. يا غافل! دع الغفلة وتوجه إلى الله. غافلٌ: منادى، مبني على الضمة، منصوب محلا لأنه نكرة مقصودة

3. Aşağıdaki ifadeler içerisindeki *münâdâ*ları bulup biçim ve i'râblarına ilişkin ayrıntılı bilgi veriniz.

1. “Rabbi” kelimesi munadadır. Aslında “Yâ Rabbî” şeklindedir. Çok kullanıldığı için nida harfi ve muzâfun ileyh olan mütekellim yâsı hafzedilmiştir. Kesra üzere mebni olsa da mahallen mansûbdur.	1. رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تَحْيِي الْمَوْتَى.
2. “Rabbenâ” munadadır ve zamire muzâf olduğu için lafzen mensûbdur. Çok kullanıldığı için (kesrat-i isti'mâl) nida harfi hafzedilmiştir.	2. رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً.
3. “Rabbi” kelimesi munadadır. Aslında “Yâ Rabbî” şeklindedir.	3. رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَمَنْ ذُرِّيَّتِي.
4. “Allahumme” kelimesi munâdâdır (bu da istisnâ kelimelerdendir.) Aslında “Yâ Allahu” idi. Münâdâ müfred alem olduğu için lafzen damme üzere mebni idi. Ancak nida edatı hafzedilip, ona bedel olarak sonuna şeddeli mim getirilmiştir. Özel isim olduğu için lafzen merf^' olsa da mef^'ül olduğu için mahallen mensûbdur.	4. قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمَلِكَ مِنْ تَشَاءِ...
5. “Allahumme” kelimesi munâdâdır (bu da istisnâ kelimelerdendir.)	5. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحِينَا وَمِيتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا...
6. “Hâlid” özel ve tek kelimelik isim (müfred ‘alem) olduğu için lafzen merfû', mahallen mansûb olacaktı ancak kendinden sonra gelen (mâ ba'dindeki) “ibn” kelimesi muzâf olup mansûb olduğu için o da ona tabî olarak mansûb olmuştur.	6. يَا خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ! إِنَّكَ سَيْفُ اللَّهِ.

ÖZET

Bir nidâ edatı aracılığıyla kendisine seslenen isme Münâdâ adı verilir. Münâdânın irabı için aşağıdakiler söylenebilir.

1. Mebnî: Münâdâ aşağıdaki durumlarda mebnidir.

a. Müfred Alemler: Tek kelimelik özel isimler zamme veya eşdeğer bir raf' alâmeti üzere mebnîdir.

b. Nekra el-maksûde: Hitaba doğrudan konu olan tek kelimelik zamme veya eşdeğer bir raf' alâmeti üzere mebnîdir.

c. Eyyu / Eyyetu: Bedeli ال ile marife bir isim olan bu iki isim zamme veya eşdeğer bir raf' alâmeti üzere mebnîdir.

d. Sıfatı بن veya بنت olan müfre alemler fetha veya eşdeğeri bir nasb alâmeti üzere mebnî olur.

2. Mu'rab: Münâdâ aşağıdaki durumlarda fetha veya ona eşdeğer bir nasb alâmeti ile mansûb olur.

a. Muzaf: İsim tamlamasının muzafı durumundaki isimler.

b. Şebîh bi'l-muzaf: Devamındaki ismin âmili (yüklemi) durumundaki nitelik bildiren isimler.

c. Nekra gayr el-maksûde: Hitaba doğrudan değil de dolaylı konu olan tek kelimelik nekra isim.

3. Münâdânın Tâbileri: Münâdânın tâbileri için şunlar söylenebilir.

a. Mebnî: Başında ال bulunmayan tek kelimelik ma'tûf veya bedeller zamme veya ona eşdeğer bir raf' alâmeti üzere mebnîdirler.

b. Mansûb: Manevi izafetin muzafı durumundaki tabiler zorunlu olarak mansûbdur.

c. Mansûb / Merfû': Lafzî izafetin başında ال bulunan muzafını merfû' ve mansûb olarak iki farklı biçimde okumak caizdir.

BU BÖLÜMDE NELER ÖĞRENDİK?

Bu üniteyi okuyan öğrenci, aşağıdaki konularda söz söyleme yetkinliğine sahiptir:

1. Nida, münada, nida edatı gibi nida üslûbuna ilişkin terim ve kavramlar.
2. Münadanın değişik hal ve biçimleri.
3. Münadanın irabı.
4. Münada tabilerinin irabı.

VIII. ÜNİTE

TEMYİZ

VIII. ÜNİTE: TEMYİZ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Anahtar Kavramlar

Giriş

BİRİNCİ KISIM

KONU YA DA İR GRAMER BİLGİLERİ

Temyiz Nedir?

Temyiz/Mümeyyezin Çeşitleri

Temyizin İ'râbı

Temyizli Bir Cümle nin Normal Açık İfade Tarzları

Sayıların Temyizi

Temyiz İle İlgili Ayetler

Mef'ûlün Li Eclih İle Temyiz Arasındaki Farklar

Hâl, Sıfat Ve Temyiz Arasındaki Farklar

Uygulamalar

Uygulama Soruları

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özeti)

Bölüm Soruları

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bu bölümde bir mana ve mefhumun çeşitli şekillerde farklı ibarelerle ifade edilebileceğini öğreneceğiz. Temyîz kavramını anlayıp yorumlayabilecek, temyizini çeşitlerini açıklayıp, melhuz ve melfûz mümeyyez kavramlarını kavrayacak, ayrıca sayıların temyizini de tüm ayrıntısıyla görmüş olacağız. Temyîzin anlatıldığı çeşitli cümle örneklerini görerek hem daha önceki konuları pekiştirmiş olacağız, hem de kapalı bir tarzda anlatılan ifadelerin nasıl açıklığa kavuşturulduğunu öğrenmiş olacağız.

Sayıların tüm ayrıntısına girmeyip sadece temyiz (ma'dûd) kısmını ele alacağız. “Kaç, kaç tane, ne kadar, nice?” anlamına gelen “**Kem** / كم” kelimesinin de temyizi olsa da konuyu daha fazla ayrıntıya boğmamak için şimdilik onun ayrıntısına girmeyeceğiz.

Bölüm Hakkında Sorular

1. Temyîz nedir?
2. Mümeyyez nedir?
3. Mümeyyezin Çeşitleri nelerdir?
4. Sayı Temyîzi nedir?
5. Sayı Sayılan uyumu nasıldır?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

Öğrenci Temyîzi tanıır. Özelliklerini bilir. Türlerini kavrar. İrabı hakkında bilgi sahibi olur. Temyîz ile ilgili özel durumları bilir.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eşanlımlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

1. Temyîz
2. Mümeyyez
3. Melhûz / Nisbe / Cümle
4. Melfûz / Kelime / Müfred/ Zat
5. Aded-Ma'dûd

Giriş

Daha önce Arapça'da cümle içinde mansûb olabilecek kelime türlerini görmüştük. Bunlar 13 tane olup bunlardan biri de “Temyîz” idi. Cümlede “Mef’ûl Çeşitleri”, Hâl, İne vb'nin İsmi, Kâne vb'nin Haberi olan isimler mansûb olduğu gibi “Temyîz” denilen unsur da mansûb olur.

Arapça'da bir konu çok değişik şekillerde anlatılabilir. Ancak bazı durumlarda *muhabatın dikkatini çekmek, merak uyandırmak için kelime veya cümle önce üstü kapalı, manası çok net olmayan bir tarzda söylenir. Sonra da o kelime veya cümleye açıklık getirilerek zihinlerde daha kalıcı olması sağlanır.* İşte manası kapalı olan bir isme veya bir cümleye “**ne bakımdan, hangi açıdan?**” soruları sorulduğu zaman verilen açıklayıcı kelimeye “Temyîz” denilmektedir. Temyîzden önce bulunan ve açıklanması istenen kelime veya cümleye de “mümeyyez” denilir.

Kapalılık bir isimde ise açıklanan o isme “*melfûz mümeyyez*” denir. Eğer bir cümlenin açıklanması isteniyorsa açıklanan o cümleye de “*melhûz mümeyyez*” denir. Arapça'da bazı isim ve cümleler kapalı (mübhem) kabul edilip özellikle bunların açıklanması istenmiştir. Sayı, ölçü, ağırlık, uzunluk, alan, hacim gibi miktar bildiren kelimelerde kapalılık meydana geldiği gibi ismu't-tafdîl yapıları ile artmak-eksilmek, çoğalmak-azalmak, yükselmek-alçalmak gibi farklılık arz eden fiillerin yer aldığı cümleler de açıklanmaya muhtaç olabilir. İşte buna göre temyîz ve mümeyyezin çeşidi de belirlenmiştir.

Sayılar başlı başına ayrıntılı bir konudur. Özellikle sayılan şeye (temyiz, ma'dûd) cinsiyet açısından uyup uymaması dikkat isteyen bir konudur. Ancak burada sayıların tüm ayrıntısına girilmeyip sadece temyiz (ma'dûd) kısmı ele alınacaktır.

“Kaç, kaç tane, ne kadar, nice?” anlamına gelen “**Kem / كم**” kelimesinin “İstifhâmiyye (Soru Edatı) ve Haberiyye (Haber) diye çeşitleri ve temyizi olsa da bu da ayrıntılı ve özel ilgi isteyen geniş bir konudur. Zamanı da dikkate alarak konuyu daha fazla ayrıntıya boğmamak için şimdilik bunun da ayrıntısına girilmeyecektir.

Kısaca “ne bakımdan, hangi açıdan?” sorularının cevabını izah eden, nekra, mansûb ve türememiş (câmid) isimlere temyîz, bunlardan önceki kısımlara da mümeyyez denilmektedir.

İşte bu ünite de bu tür konular anahatlarıyla ele alınacaktır.

BİRİNCİ KISIM

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

Tanım

Çeşitli manalar kastedilmeye elverişli önceki isim veya cümleden asıl maksadın ne olduğunu açıklamak üzere zikredilen *câmid* (türememiş),⁹ *mansûb* ve *nekre isme* **temyîz** denir. Temyizin açıkladığı bir önceki isme veya cümleye de **mümeyyez** adı verilir.

Bir metre kumaş satın aldım.	قُمَاشًا	مِترًا	اِشْتَرَيْتُ
	Temyiz	Mümeyyez	

Not: Burada “Bir metre... satın aldım” derken farklı şeyler anlaşılabilir. Ancak ardından gelen “kumaş” kelimesi konuyu netleştirmektedir.

Mümeyyezin Çeşitleri

Temyîz, açıkladığı mümeyyez açısından iki kısma ayrılmaktadır: *Melhûz* ve *Melfûz*.

A. Melhûz (Cümle, Nisbet) Mümeyyez		B. Melfûz (Müfred/Zat) Mümeyyez	
Burada temyiz; cümledeki kapalılığı giderir. Manası kapalı olup da temyiz sayesinde açıklığa, netliğe kavuşan bu tür cümlelere “ Melhûz Mümeyyez ” denir. Bu tür temyizlerde kapalı olan şey kelime değil, nispettir. Daha çok artmak-eksilmek, çoğalmak-azalmak, yükselmek-alçalmak gibi farklılık arz eden fiillerin yer aldığı cümlelerde olur.		Burada temyiz; uzunluk, ağırlık, hacim/ölçek, alan ve sayıyı (miktarı) gösteren isimlerdeki kapalılığı giderir. Manası kapalı olup temyiz sayesinde netliğe kavuşan bu tür lafızlara melfûz mümeyyez denir.	
Mekân hava bakımından iyi oldu.	طَابَ الْمَكَانُ هَوَاءً.	Çocuk bir bardak süt içti.	شَرِبَ الْوَلَدُ كُوبًا لَبَنًا.
Çocuk ahlâken güzel oldu.	حَسُنَ الْوَلَدُ خُلُقًا.	Tüccar bana bir metre ipek sattı.	بَاعَنِي التَّاجِرُ مِترًا حَرِيرًا.
Fil, bedenen deveden daha büyüktür.	أَلْفِيلٌ أَكْبَرُ مِنَ الْجَمَلِ جِسْمًا.	Bir ayda otuz gün vardır.	فِي الشَّهْرِ ثَلَاثُونَ يَوْمًا.
Üzüm tat yönüyle meyvelerin en lezizidir.	أَلْعِنَبُ مِنَ أَلَدِّ أَنْوَاعِ الْفَاكِهَةِ طَعْمًا.	Bir karış yerim var.	لِي شِبْرٌ أَرْضًا.

⁹ Temyizde aslanan câmid olması olsa da ileride geleceği üzere nadir de olsa bazen müştak da gelebilir.

Not: Temyiz, Türkçe'ye "...bakımından, ...yönünden" şeklinde tercüme edilebilir.

Temyizin İ'râbı

a. Melhûz Mümeyyezin (Cümlelerin) temyizi daima mansûb gelir.

b. Melfuz Mümeyyezin temyizleri üç şekilde harekelenebilir: Ağırlık, hacim ve alan gibi miktarı gösteren mümeyyezlerin temyizlerini nasbetmek, muzafun ileyh yapmak veya مِنْ harf-i cerri ile cer etmek caizdir.

	Harf-i cerli	Muzafun ileyh	Mansub
Bir litre süt içtim.	شَرَبْتُ لَيْتْرًا مِنْ لَبَنٍ	شَرَبْتُ لَيْتْرَ لَبَنٍ.	شَرَبْتُ لَيْتْرًا لَبَنًا.
Bir kantar odun sattım.	بَعْتُ قِنْطَارًا مِنْ حَطَبٍ.	بَعْتُ قِنْطَارَ حَطَبٍ.	بَعْتُ قِنْطَارًا حَطَبًا.
Yanımda bir miskal altın var.	عِنْدِي مِثْقَالٌ مِنْ ذَهَبٍ.	عِنْدِي مِثْقَالَ ذَهَبٍ.	عِنْدِي مِثْقَالَ ذَهَبًا.
Bir bardak su içtim.	شَرَبْتُ كُوبًا مِنْ مَاءٍ.	شَرَبْتُ كُوبَ مَاءٍ.	شَرَبْتُ كُوبًا مَاءً.
Bir karış toprağa sahip değilim.	لَا أَمْلِكُ شِبْرًا مِنْ أَرْضٍ.	لَا أَمْلِكُ شِبْرَ أَرْضٍ.	لَا أَمْلِكُ شِبْرًا أَرْضًا.

Temyizin Muhavvel Olması

Daha önce de belirttiğimiz gibi Arapça'da bir ifade açık veya kapalı farklı şekillerde söylenebilir. Önce kapalı bir ifade kullanıp sonra bunu temyiz ile açıklama yerine aslında hiç temyize gerek kalmadan mana ve mefhum çok daha açık ve net bir şekilde de söylenebilir.

Ancak bazen manası açık olan bir cümlede mübteda, fâil veya mef'ûl konumunda olan bir kelime daha fazla dikkat çekip merak uyandırmak için önce cümleden kaldırılır. Böylece kapalı hale gelen (mübhem) cümlelerin daha net anlaşılması için cümleden kaldırılan o kelime cümlelerin sonuna temyiz olarak getirilir.

Kural: Melhûz mümeyyezlerin temyizi; mübtedâdan, fâilden ve mef'ûlün bih'ten dönüşmüş (muhavvel) olabilir. Böyle bir cümlede temyiz olarak kullanılan kelime, aslında ya mübteda ya fâil ya da mef'ûlün bih idi.

Cümlenin Temyîzli Hali	Cümlenin Normal Hali	
<u>أَنَا أَكْبَرُ مِنْكَ سِنًّا</u>	<u>سِنِّي أَكْبَرُ مِنْ سِنِّكَ</u>	Mübteda
Ben senden yaşça büyüğüm.	Benim yaşım senin yaşından büyüktür.	
<u>الْمُدْرَسُ أَكْثَرُ مِنَ الطَّالِبِ خِبْرَةً</u>	<u>خِبْرَةُ الْمُدْرَسِ أَكْثَرُ مِنْ خِبْرَةِ الطَّالِبِ</u>	
Öğretmen öğrenciden daha tecrübelidir.	Öğretmenin tecrübesi öğrencininkinden daha çoktur.	Faiil
<u>يَتَحَسَّنُ الْبِلَادُ إِقْتِصَادًا</u>	<u>يَتَحَسَّنُ إِقْتِصَادُ الْبِلَادِ</u>	
Ülke ekonomik yönden iyiye gidiyor.	Ülkenin ekonomisi iyiye gidiyor.	
<u>ازْدَادَ الطُّلَّابُ عَدَدًا</u>	<u>ازْدَادَ عَدَدُ الطُّلَّابِ</u>	Mef'ûl
Öğrenciler sayıca arttı.	Öğrencilerin sayısı arttı.	
<u>يُحَسِّنُ الْإِسْلَامَ الْمُسْلِمَ خُلُقًا</u>	<u>يُحَسِّنُ الْإِسْلَامَ خُلُقَ الْمُسْلِمِ</u>	
İslam müslümanı ahlâken güzelleştirir.	İslam müslümanın ahlâkını güzelleştirir.	Mef'ûl
<u>زَادَهُ اللَّهُ عِلْمًا</u>	<u>زَادَ اللَّهُ عِلْمَهُ</u>	
Allah onu ilim bakımından arttırsın.	Allah onun ilmini arttırsın.	

Not: Temyiz hiçbir şeyden dönüşmeden, doğrudan da gelebilir.

<u>لِلَّهِ دَرُهُ شُجَاعًا</u>	<u>كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا</u>	<u>كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا</u>
Maşallah, ne cesur!	Vâiz olarak ölüm yeter.	Şâhit olarak Allah yeter.

Sayıların Temyizi

Sayıların temyizi üç sayısından itibaren başlar ve kendi arasında kurallara tâbidir. Bir ve iki (وَاحِدٌ، اِثْنَانِ) sayılarının ise temyizi yoktur. Çünkü bir ve iki sayıları ile sayılanlar bu sayılardan önce gelir. Dolayısıyla bu sayılarda kapalılık bulunmaz. Bir ve iki sayıları ancak sayılan isimden sonra pekiştirme amacıyla ismin sıfatı olarak gelebilirler. طَالِبَانِ اِثْنَانِ / طَالِبَانِ اِثْنَانِ / طَالِبَةٌ وَاحِدَةٌ / طَالِبٌ وَاحِدٌ örneklerinde olduğu gibi.

Sayıların temyizi 3-10 arası, 11-99 arası ve 100, 1000 ve bunların katları olan sayılar olmak üzere üç başlıkta ele alınır.

I) 3-10 arasındaki (3 ve 10 dahil) sayıların temyizleri **cemî** ve **mecrûr** gelir.

اَشْتَرَيْتُ اَرْبَعَةَ اَقْلَامٍ.	السَّاعَةُ الْوَاحِدَةُ وَخَمْسُ دَقَائِقٍ	فِي الصَّفِّ عَشْرَةُ طُلَّابٍ.
Dört kalem satın aldım.	Saat biri beş (dakika) geçiyor.	Sınıfta on erkek öğrenci var.

II) 11-99 (11 ve 99 dahil) arasındaki sayıların temyizi **müfred** ve **mansûb** gelir.

رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كِتَابًا	اجْتَمَعَ سَبْعَةَ عَشَرَ مُوظَّفًا	دَرَسْنَا خَمْسًا وَأَرْبَعُونَ دَقِيقَةً
On bir tane kitap okudum.	On yedi memur bir araya geldi.	Dersimiz kırk beş dakikadır.

Dikkat! On birden on dokuza kadar olan sayılar *mürekkab* sayılar olup, bunların her iki cüzü de dâima fethalıdır. *تِسْعَةَ عَشَرَ / أَحَدَ عَشَرَ* vb. gibi. Ancak on iki sayısının birler basamağında gelen iki rakamı bunun dışında olup tesniyelerin i'rabı nasıl ise öyle i'rablanır.

جَاءَ اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا / جَاءَتْ اثْنَتَا عَشْرَةَ بِنْتًا / رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا / رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشْرَةَ بِنْتًا

III) 100, 1000 ve bunların katlarının temyizi **müfred** ve **mecrûr** gelir.

Merfû' Olan 100 Sayısının Temyizi

فِي الْقَاعَةِ مِائَةٌ رَجُلٍ.	رَكِبَ الْقِطَارَ مِائَتًا مُسَافِرٍ.	حَضَرَ إِلَيْنَا خَمْسِمِائَةَ تَلْمِيذٍ.
Salonda 100 adam vardır.	Trene iki yüz yolcu bindi.	Bize 500 öğrenci geldi.

Mansûb ve Mecrûr Olan 100 Sayısının Temyizi

رَأَيْتُ مِائَةَ رَجُلٍ فِي الْقَاعَةِ.	نَظَرْنَا إِلَى مِائَتِي مُسَافِرٍ.	قَطَعَتِ السَّيَّارَةُ خَمْسِمِائَةَ مِيلٍ.
Salonda 100 adam gördüm.	İki yüz yolcuya baktık.	Araba 500 mil kat'etti.

Merfû' (Öznel) Olan 1000 Sayısının Temyizi

فِي الْحَدِيقَةِ أَلْفُ شَجَرَةٍ.	فِي الْمَدْرَسَةِ أَلْفَا تَلْمِيذٍ.	فِي سَاحَةِ الْأَلْعَابِ ثَلَاثَةُ آلَافٍ شَابٍ.
Bahçede bin ağaç var.	Okulda iki bin öğrenci var.	Oyun sahasında üç bin genç var.

Mansûb ve Mecrûr Olan 1000 Sayısının Temyizi

أَرْعَى ثَلَاثَةَ آلَافٍ شَاةٍ.	أَرْعَى أَلْفِي شَاةٍ.	أَرْعَى أَلْفَ شَاةٍ.
Üç bin koyunu güdüyorum.	İki bin koyunu güdüyorum.	Bin koyunu güdüyorum.

Sayı ile Temyîz Arasında Müzekkerlik-Müenneslik Uyumu

Tek basamaklı sayılarda 3 ile 10 arası (üç ve on dahil) rakamlar ile 13 rakamından itibaren çift hâneli sayılardaki birler basamağındaki 3 ile 9 arası (üç ve dokuz dahil) rakamlar, müzekkerlik-müenneslik yönünden temyiz ile birbirinin zıddı gelir. Yani eğer temyiz müzekker ise bu rakamlar müennes gelir; eğer temyiz müennes ise bu rakamlar müzekker gelir. Onlar basamağındaki sayılar ise dâima temyiz ile uyum halindedir.

Kural: Temyizin müzekkerlik ve müennesliğinde ölçü temyiz mufredidir. Yani sayı ile temyiz arasındaki müzekkerlik-müenneslik hususunda temyiz mufredine bakılır.

3'den 10'a kadar olan tek basamaklı sayıların temyiz ile müzekkerlik-müenneslik uyumuna örnek:

فِي الصَّفِّ عَشْرُ طَالِبَاتٍ		إِشْتَرَيْتُ خَمْسَةَ أَقْلَامٍ	
müennes - طَالِبَاتٍ	müzekker - عَشْرُ	müzekker - أَقْلَامٍ	müennes - خَمْسَةَ

13 ve üstü sayılardaki temyiz ile birler basamağı arasında müzekkerlik-müenneslik uyumuna örnek:

مِائَةٌ وَسِتَّةٌ عَشْرَ طَالِبًا	أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ طَالِبًا	تِسْعَةٌ عَشْرَ طَالِبًا	ثَلَاثَةٌ عَشْرَ طَالِبًا
müennes - سِتَّةٌ	müennes - أَرْبَعَةٌ	müennes - تِسْعَةٌ	müennes - ثَلَاثَةٌ
müzekker - طَالِبًا	müzekker - طَالِبًا	müzekker - طَالِبًا	müzekker - طَالِبًا
مِائَةٌ وَسَبْعٌ وَثَلَاثُونَ طَالِبَةً	أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ طَالِبَةً	تِسْعٌ عَشْرَةَ طَالِبَةً	ثَلَاثٌ عَشْرَةَ طَالِبَةً
müzekker - سَبْعٌ	müzekker - أَرْبَعٌ	müzekker - تِسْعٌ	müzekker - ثَلَاثٌ
müennes - طَالِبَةً	müennes - طَالِبَةً	müennes - طَالِبَةً	müennes - طَالِبَةً

Dikkat! On bir ve on iki sayılarının her iki cüzü de müzekkerlik-müenneslik yönünden temyizle herhangi bir zıtlık taşımayıp tam uyum içerisinde olur. Aynı şekilde çift basamaklı sayılardan, birler basamağında bir ve iki rakamı bulunan 21-22, 31-32, 41-42.... 91-92 vb. bütün sayılarda da müzekkerlik-müenneslik yönünden temyizle tam uyum vardır. 20, 30, 40.... 90, 100, 1000 ve katlarının ise müzekker ve müennesleri aynıdır.

جَاءَ أَحَدٌ عَشَرَ طَالِبًا	جَاءَ إِثْنَا عَشَرَ طَالِبًا	جَاءَ وَاحِدٌ وَعِشْرُونَ طَالِبًا	جَاءَ إِثْنَانِ وَتِسْعُونَ طَالِبًا
جَاءَتْ إِحْدَى عَشْرَةَ طَالِبَةً	جَاءَتْ إِثْنَتَا عَشْرَةَ طَالِبَةً	جَاءَتْ إِحْدَى وَعِشْرُونَ طَالِبَةً	جَاءَتْ إِثْنَتَانِ وَتِسْعُونَ طَالِبَةً
جَاءَ مِائَةٌ طَالِبٍ	جَاءَتْ مِائَةٌ طَالِبَةٍ	جَاءَ أَلْفٌ طَالِبٍ	جَاءَتْ أَلْفٌ طَالِبَةٍ

Temyiz İle İlgili Ayetler

"Rabbim, benim ilmimi artır" de. (Tâhâ, 114)	وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا
Allah'ın (verdiği) rengiyle boyandık. Allah'tan daha güzel rengi kim verebilir? (Bakara, 138).	صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً
Gerçek bir dost olarak Allah yeter, bir yardımcı olarak da Allah kâfidir. (Nisâ, 45)	وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا.
Allah katında (kesin hükmünde), ayların sayısı, on ikidir. (Tevbe, 36)	إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ
Derhal (taştan) on iki kaynak fışkırdı. (Bakara, 60)	فَافْجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا
Rabbim, ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır. (En'am, 80)	وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا
En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir. (Yusuf, 64)	فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ
Hani bir vakitler Yusuf, babasına demişti ki: "Babacığım, ben rüyada onbir yıldız gördüm. (Yusuf, 4)	إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا

Uygulama Soruları

A. Aşağıdaki ayetlerde temyiz ve mümeyyezi tespit ediniz. (أمثلة التمييد من الآيات)

- 1- { سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ }
- 2- { قَالَ كَمْ لَبِئْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ }
- 3- { لَوْ اِطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعبًا }
- 4- { وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ }
- 5- { إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ... }

B. Aşağıdaki cümlelerde temyizini çeşidini ve sebebini söyleyiniz.

سببه	نوع التمييد	أمثلة التمييد
... لأنه بعد العدد...	...الملفوظ...	1- في المعهد أربعون طالباً
.....	2- عندي مترٌ قماشاً.
.....	3- أعطيته قيراطاً ذهباً.
.....	4- شريتُ لتراً حليياً.
.....	5- اشتريتُ أحدَ عشرَ كتاباً

ج) هل استخدام التَّمْيِيزِ فِي هَذِهِ الْجُمْلِ صَوَابٌ أَمْ خَطَأٌ؟

- 1- ظَهَرَ الْإِسْلَامُ مِنْذُ أَرْبَعَةِ عَشَرَ قَرْنًا. : صواب / خَطَأً
- 2- فِي الْحَدِيقَةِ أَرْبَعُونَ شَجَرَةً. : : صواب / خَطَأً
- 3- الْمَدِينَةُ أَكْثَرُ مِنَ الْقَرْيَةِ سُكَّانًا. : صواب / خَطَأً
- 4- يَزِدَادُ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ عِلْمًا. : صواب / خَطَأً
- 5- مَسَاحَةُ الْغُرْفَةِ عِشْرُونَ الْمِترَ. : صواب / خَطَأً

د) اختر التَّمْيِيزَ الصَّحِيحَ الْمُنَاسِبَ لِإِكْمَالِ كُلِّ مِنَ الْجُمْلِ التَّالِيَةِ:

- 1- فِي السَّنَةِ اثْنَا عَشَرَ (أ) شَهْرًا (ب) شَهْرٍ (ج) الشَّهْرَ
- 2- زَرَعَ الْفَلَّاحُ أَرْضَهُ (أ) الْعِنْبَ (ب) عِنْبًا (ج) عِنْبٌ

- 3- زَارَ السَّائِحُ ثَلَاثِينَ (أ) بَلَدٍ (ب) بَلَدًا (ج) الْبَلَدَ
- 4- تَفَجَّرَتِ الْأَرْضُ (أ) عُيُونٌ (ب) الْعُيُونُ (ج) عُيُونًا
- 5- الذَّهَبُ أَكْثَرُ مِنَ الْفِصَّةِ ... (أ) ثَمْنَا (ب) ثَمْنٍ (ج) الثَّمَنَ

E. Aşağıdaki cümlelerde temyiz çeşidini ilgili alana yazınız.

الجملة	تَمْيِيزُ ذَاتٍ - ملفوظ	تَمْيِيزُ نِسْبَةٍ - ملحوظ
■ فِي السَّاعَةِ سِتُّونَ دَقِيقَةً.		
■ فِي الْيَوْمِ أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ سَاعَةً.		
■ تَصَبَّبَ اللَّاعِبُ عَرَفًا.		
■ الْأُمُّ أَرْقَ مِنَ الْأَبِ عَاطِفَةً.		

F. İçinde temyiz geçen 3 cümle yazınız. / اكتب ثلاث جمل مفيدة في كل منها تمييزاً.

.....

.....

.....

G. Boşluklara kendinize göre uygun olan bir temyiz yazınız. / اكتب تمييزاً مناسباً:

- 1 - مصر أقدم البلاد وشعبها أطيب الشعوب
- 2 - في فصلنا ثلاثة وأربعون 3 - استقبلت خمسة
- 4 - في السنة اثنا عشر 5 - برج القاهرة أعلي الأبنية

H. Temyiz ve mümeyyez açısından hangi cümle doğru değildir? Sebebi nedir?

(اختر الجملة التي ليست بصحيحة من حيث التمييز والمميز)

ا- شربت كوباً مائٍ

.....

.....

ب- شربت كوبَ ماءٍ.

.....

.....

ج- شربت كوباً مِنْ ماءٍ.

.....

.....

د- شربت كوباً ماءً.

.....

.....

ه- زادت الحديقة ثمراً.

.....

.....

I. Aşağıdaki cümlelerde boşluklara uygun temyizleri yerleştiriniz.

1. في الشهرِ ثلاثون..... وأربعة..... وفي الأسبوعِ سبعة.....

2. عددُ طلابِ الصّفِ أربعون.....

3. زرع المزارعُ فداناً.....

4. اشترتُ كيلو..... ولترًا..... وخمس.....

5. ازداد محمدٌ.....

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özeti)

Arapça’da cümle içinde mansûb olabilecek kelime türleri 13 tane olup bunlardan biri de “Temyîz”dir. Cümlede “Mef’ûl Çeşitleri”, Hâl, İne vb’nin İsmi, Kâne vb’nin Haberi olan isimler mansûb olduğu gibi “Temyîz” denilen unsur da mansûb olur.

Arapça’da bir konu çok değişik şekillerde anlatılabilir. Ancak bazı durumlarda muhatabın dikkatini çekmek, merak uyandırmak için kelime veya cümle önce üstü kapalı, manası çok net olmayan bir tarzda söylenir. Sonra da o kelime veya cümleye açıklık getirilerek zihinlerde daha kalıcı olması sağlanır. İşte manası kapalı olan bir isme veya bir cümleye **“ne bakımdan, hangi açıdan?” soruları** sorulduğu zaman verilen açıklayıcı kelimeye “Temyîz” denilmektedir. Temyîzden önce bulunan ve açıklanması istenen kelime veya cümleye de “mümeyyez” denilir.

Kapalılık bir isimde ise açıklanan o isme “Melfûz Mümeyyez” denir. Eğer bir cümlenin açıklanması isteniyorsa açıklanan o cümleye de “Melhûz Mümeyyez” denir. Arapça’da bazı isim ve cümleler kapalı (mübhem) kabul edilip özellikle bunların açıklanması istenmiştir. Sayı, ölçü, ağırlık, uzunluk, alan, hacim gibi miktar bildiren kelimelerde kapalılık meydana geldiği gibi ismu’t-tafdîl yapıları ile artmak-eksilmek, çoğalmak-azalmak, yükselmek-alçalmak gibi farklılık arz eden fiillerin yer aldığı cümleler de açıklanmaya muhtaç olabilir. İşte buna göre temyîz ve mümeyyezin çeşidi de belirlenmiştir.

Kısaca “ne bakımdan, hangi açıdan?” sorularının cevabını izah eden, nekra, mansûb ve türememiş (câmid) isimlere temyîz, bunlardan önceki kısımlara da mümeyyez denilmektedir.

Aşağıdaki eylemleri yapıp ilgili soruları cevaplayabiliyorsanız bu konu anlaşıldı demektir:

1. Gördüğünüz cümlelerdeki temyîzleri tespit edebiliyor musunuz?
2. Verilen şıklardan boşluğa uygun temyizi seçebiliyor musunuz?
3. Mübteda, Fail veya Mef’ûl olan kelimeyi temyize çevirebiliyor musunuz?
4. Temyîz olan kelimeyi yerine göre Mübteda, Fail veya Mef’ûle çevirebiliyor musunuz?
5. Verilen kelimeyi temyiz olarak kullanıp doğru düzgün harekeleyebiliyor musunuz?
6. Şıkları verilmeyen boşluklara kendiniz manaya göre uygun bir temyîz yerleştirebiliyor musunuz?
7. Karmaşık kelimelerden düzgün cümleler oluşturabiliyor musunuz?
8. Tüm çeşitlerine yönelik temyizle ilgili ayet ve hadîslerden örnekler verebiliyor musunuz?

BÖLÜM SORULARI

1.) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **altı çizili** kelimenin i'rabı yanlış verilmiştir?

- a) إِنْ تُحْسِنُ إِلَى النَّاسِ تَنَالُ مَحَبَّتَهُمْ (Mef'ûlün Bih)
- b) لَا يَقْتُلُ الْمُسْلِمَ مُسْلِمًا أَبَدًا (Temyîz)
- c) لَا أُقْبِلُ يَدَ أَحَدٍ غَيْرِ أَبِي (Muzafun İleyh)
- d) لَا تَلْبَسُ الثَّوْبَ الْمُمَزَّقَ. (Sıfat)

2) Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki temyiz diğerlerinden **farklıdır**?

- a) أَكْرَمْتُ الضُّيُوفَ كُوبًا عَصِيرًا
- b) اِشْتَرَى وَالِدِي كَيْسًا مِلْحًا
- c) نَحْتَاجُ إِلَى صُنْدُوقٍ بُرْتَقَالًا
- d) ازْدَادَ الْمُسْلِمُونَ إِيْمَانًا

3) “Çocuk bir bardak süt içti” cümlesinin en doğru Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) يَشْرَبُ الْوَلَدُ كُوبًا لَبْنًا.
- b) شَرِبَ الْوَلَدُ كُوبًا لَبْنًا.
- c) شَرِبَ الْوَلَدُ كُوبًا لَبْنٍ.
- d) شَرِبَ الْوَلَدُ مِنْ كُوبٍ لَبْنٍ.

4) Melhûz mümeyyezin temyizi nasıl gelir?

- a) Muzâfun ileyh b) Mansub
- c) Harf-i cerli d) Muzâf

5) كم الساعة الآن؟ sorusuna **10:37** olacak tarzda nasıl Arapça cevap verilir?

- a) السَّاعَةُ الْعَاشِرَةُ وَ سَبْعَةٌ وَ ثَلَاثُونَ دَقِيقَةً
- b) السَّاعَةُ الْعَاشِرَةُ وَ سَبْعَةٌ وَ ثَلَاثُونَ دَقَائِقَ
- c) السَّاعَةُ الْعَاشِرَةُ وَ سَبْعٌ وَ ثَلَاثُونَ دَقِيقَةً
- d) السَّاعَةُ الْعَاشِرَةُ وَ سَبْعٌ وَ ثَلَاثُونَ دَقِيقَةً

6) Aşağıdaki örneklerin hangisinde temyiz **doğru değildir**?

a) أَقْرَأُ فِي كُلِّ اللَّيْلَةِ مِنَ الْكِتَابِ حَمْسِينَ صَفْحَةً.

b) زُرْتُ فِي الْمَدِينَةِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ مَدْرَسَةً.

c) بَيْنَ الْبَيْتِ وَالْمَدْرَسَةِ حَمْسَةٌ وَتِسْعُونَ مِثْرًا.

d) اشْتَرَيْتَ الشَّرْكَةَ اثْنَيْ عَشْرَةَ سَيَّارَةً.

7) وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ayeti kerimesinde

“ عِلْمًا ” sözcüğü aşağıdakilerden hangisidir?

a) Mef'ûlün leh b) Haber

c) Temyiz d) Sıfat

8) الْعِنَبُ مِنَ أَلْدِّ الْفَاكِهَةِ طَعْمًا cümlesinde temyiz mümeyyezi hangisidir?

a) الْعِنَبُ مِنَ أَلْدِّ الْفَاكِهَةِ b) الْعِنَبُ

c) مِنَ أَلْدِّ الْفَاكِهَةِ d) الْفَاكِهَةِ

9) اَزْدَادَ جَيْشُنَا فِي السَّنَوَاتِ الْأَخِيرَةِ cümlesindeki boşluğa uygun temyiz aşağıdakilerden hangisi olabilir?

a) اَزْدِهَارًا b) قُوَّةً

c) مِنْ سِلَاحٍ d) وَتَقَدَّمَ

10) اَزْدَهَرَتْ تُرْكِيَا فِي السَّنَوَاتِ الْعَشْرِ الْأَخِيرَةِ بَيْنَ دَوْلِ الْعَالَمِ. cümlesindeki boşluğa uygun temyiz aşağıdakilerden hangisidir?

a) اِقْتِصَادًا b) مِنْ جَيْشٍ.

c) عُمْرَانٍ d) عَدَدَ السُّكَّانِ

Bölüm Sorularının Cevapları

1) B 2) D 3) B 4) B 5) C 6) D 7) C 8) A 9) B 10) A

IX. ÜNİTE

HÂL

IX. ÜNİTE: HÂL

IX. DERS	HÂL
----------	-----

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Anahtar Kavramlar

Giriş

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

I. HAL NEDİR?

II. HÂLİN ÇEŞİTLERİ

A. MÜFRED/ TEK KELİME

B. CÜMLE

C. ŞİBİH CÜMLE

III. HÂL İLE İLGİLİ AYETLER

UYGULAMA SORULARI

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Daha önce kendinden önceki isme ait maddi veya manevi bir yönü niteleyen sıfatları görmüş, bunları hakîki sıfat ve sebebi sıfat diye kısımlara ayırmıştık. Bunların da kendi içinde türlerini ve ayrıntılarını görmüş bu türlere ait özellikleri öğrenmiştik. Bu bölümde ise cümlede failin, mef'ûlün veya her ikisinin halini (eylemin yapıldığı andaki durumunu) bize bildiren kelimeleri öğreneceğiz. Bu kelimelere hâl denildiğini gördükten sonra bu hallerin türlerini ele alacağız. Bu bölümde hakiki hâli ele alacak ve özelliklerini tanıyacağız.

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Hâl nedir, Türkçe dilbilgisinde hangi terime karşılık gelmektedir?
- 2) Halin irabı nasıldır?
- 3) Halin türleri nelerdir?
- 4) Cümle olan hâl ne demektir?
- 5) Şibh-i cümle olan hâl ne demektir?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

Hâlin mahiyeti, özelliği, sahibu'l-hâl olan uyumu, hakiki hâlin ne olduğu hakkında açıklamada bulunabilir. İçinde Hâl bulunan cümleler kurabilir, Cümlelerdeki sıfatları doğru bir şekilde hâl dönüştürebilir.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırma ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

1. Hâl
2. Sahibu'l-hâl
3. Aid zamiri
4. Hâl ve Sahibu'l-Hâl Arasındaki Alaka

GİRİŞ

Cümlenin bir temel ögeleri (umde), bir de yardımcı/tamamlayıcı ögeleri (fuzlâ) vardır. Fiil cümlesinde cümlenin temel ögeleri fiil ve fâil; isim cümlesinde ise mübteda ve haberdur. Bu temel ögelerin yanı sıra bir de yardımcı ögeler vardır ki bunlar cümle içerisinde yer, zaman, durum, miktar, yön, koşul vb. hususları bildirir. Bunlar fiilin, sıfatın veya bir başka zarfın anlamını nasıllık-nicelik bakımından etkileyen, belirten zarflar olup Türkçe'de genel bir isimlendirmeyeyle "Zarf Tümleci" kavramıyla tanımlanır.

Zarfların her biri "niçin?", "nasıl?", "ne zaman?", "ne kadar?" vs. değişik bir soruya cevap olarak bulunur. Bunlardan özellikle "**nasıl?**" sorusuna cevap teşkil edenlerine "hâl" denir. Hâl ve tavır ifade eden her isim, hâl olarak kullanılabilir. Hemen hemen bütün niteleme sıfatları hâl olarak kullanılabilir: Uslu (durun), iyice (öğrendik), böyle (olmaz), sora sora (buluruz), hızlı (oku), tek tek (anlattı), doğru (söyle), yorgun (görünüyorsun), türkü çağırarak (arıyor) gibi.

Hâl, işin meydana geliş şeklini belirtir ve cümleyi durum yönünden tamamlar. Mesela; "**Koşarak yanımıza geldi**" cümlesinde, "**koşarak**" ifadesi, "**nasıl geldi?**" sorusuna; "Dosta düşmana muhtaç olmadan yaşamalıyız." cümlesinde "dosta düşmana muhtaç olmadan" ifadesi, "Nasıl yaşamalıyız?" sorusuna; "Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden" cümlesinde, "ağır ağır" ifadesi, "Nasıl çıkacaksın?" sorusuna cevap veren ve cümleyi durum yönünden tamamlayan durum zarfıdır.

Türkçedeki durum zarfı Arapçada, "hâl" kavramıyla ifade edilir. Hâl, fiil cümlesinde fail (özne), naibu'l-fail (sözde özne), mef'ûlün (nesnenin), mübteda ve haberin durumunu belirten tamamlayıcı ögedir. Nitelik bildiren isimler, sıfatlar, ismi fail ve ismi mefuller cümlede durum zarfı/hâl olarak kullanılabilirdiği gibi fiil ya da isim cümlesi de bu amaçla kullanılabilir. Hâlin, cümle içerisinde fail, naib-i fail, mef'ûl, mübteda ve haber gibi unsurların durumunu bildirir ki bunlara "sahibü'l-hâl" denir.

Hal, kelime ya da cümle olması bakımından "müfret/kelime, cümle veya şibh-i cümle kısımlarına ayrılır. Bu ünite de sahibü'l-hâlin durumunu açıklama bakımından hâl çeşitleri işlenecektir.

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

I. Hal Nedir?

Cümlede fail, naib-i fail, mef'ûl, mübteda ve haberin durumunu bildiren *nekre mansûb* kelimeye veya cümleye hâl denir. Hâlin durumunu belirttiği marife isme de “*sahibü'l-hâl*” veya “*zü'l-hâl*” denir.

Hâl, Türkçe'deki durum zarfı karşılığıdır. Fiile sorulan “nasıl” sorusuna cevap teşkil eder. Türkçe'ye (...rek, ..rak, ..ce, ..ca) ekleriyle veya (...dığı halde), (...ken, ...mı ş olduğu halde) vb. kelimelerle tercüme edilir. Genel itibariyle hâl **nekre**, sâhibu'l-hâl **marife** gelir.

Aşağıdaki cümlelerde sâhibu'l-hâlin altı çizilmiştir.

جَاءَ المُعَلِّمُ مُسْرِعًا (Öğretmen hızlıca geldi.) Sahibu'l-hâl: Fail.

شَرِبْتُ الحليبَ بَارِدًا (Sütü soğukken içtim.) Sahibu'l-hâl: Mef'ûlün bih.

كَلَّمَ أحمدُ خالدًا وَاقْفَيْنِ (Ahmet, Halit ile ikisi de ayaktayken konuştu.) Sahibu'l-hâl: Fâil ve mef'ûlün bih.

تُؤَكِّلُ الفاكهةَ نَاضِجَةً (Meyve olgunken yeniyor.) Sahibu'l-hâl: Nâib-i fâil.

هذا الهلالُ طَالِعًا (Bu, doğmuş olan hilaldir.) Sahibu'l-hâl: Haber.

أنتَ مجتهداً أَخِي (Sen çalışkan biri olarak kardeşimsin.) Sahibu'l-hâl: Mübteda.

cümlelerinde öğeler şu şekildedir:

II. HÂL ÇEŞİTLERİ

Hal; müfred/kelime şeklinde gelebileceği gibi cümle ya da şibh-i cümle şeklinde de gelebilir. Buna göre yapısı itibariyle üç türlü hâlden bahsedilebilir:

A. Müfred Olan Hâl

B. Cümle Olan Hâl

C. Şibh-i Cümle Olan Hâl

A. Müfred Hâl

Müfred hal, sâhibu'l-hâlin durumunu bildiren nekre kelime olup i'rab bakımından mansûbdur. Genellikle ism-i fail, ism-i meful, sıfatı müşebbehe gibi türetilmiş kelimelerden elde edilir. Müfred hâl ile sahibü'l-hâl arasında nicelik (müfredlik-tesniyelik-cemilik) ve cinsiyet (müzekkerlik-müenneslik) bakımından uyum bulunur.

Dikkat! Burada **müfred** lafzından kastedilen şey cümle yahut şibh-i cümle olmayan demektir. Buna göre müfred hâlin tesniye ya da çoğul sîgasında gelmiş olması, onu müfred olmaktan çıkarmadığı gibi tamlama şeklinde gelmesi de ona müfredlik vasfını kaybettirmez.

Örnekler		MÜFRED HAL
Mefulün bihle ilgili	Fâille ilgili	
رَأَيْتُ عَائِشَةَ بَاكِئَةً. Ayşe'yi ağlarken gördüm.	رَجَعَ الْقَائِدُ مَنْصُورًا. Kumandan muzaffer olarak döndü.	Müfred
أَشْرَبُ الشَّايَ وَالْقَهْوَةَ سَاخِنِينَ. Çayı ve kahveyi sıcak içirim.	جَلَسْتُ أَنَا وَأَخِي فِي الْمَطْعَمِ مُتَقَابِلِينَ. Kardeşimle ben lokantada karşılıklı oturduk.	Tesniye
شَاهَدْتُ الطَّالِبَاتِ سَعِيدَاتِ. Kız öğrencilerini sevinçlilerken gördüm.	رَجَعَ الْجُنُودُ مِنَ الْمَعْرَكَةِ مُنْتَصِرِينَ. Askerler savaştan zaferle döndüler.	Cemi
سَاقَ الشَّرْطِيُّ الْمُتَّهَمَ مُكَبَّلَ الْأَيْدِي. Polis, sanığı elleri kelepçeli nakletti.	جَاءَ أَحْمَدُ رَاكِبَ حِصَانٍ. Ahmet bir at sırtında geldi.	Tamlama

Not: Sâhibü'l-hâl insan dışındaki varlıklara âit (gayr-i âkil) bir cemi olursa, hâl müfred ve müennes gelir.

Yıldızları parıldarlarken seyrettim.

مُتَلَأَلَةٌ	النُّجُومَ	شَاهَدْتُ
Hâl – Müfred-Müennes	Sâhibü'l-hâl – Gayr-i âkil cemi	Fiil - Fâil

B. Cümle Hâl

Marife bir kelimedenden sonra gelen isim cümlesi veya fiil cümlesi hâl olur. Cümleler mebnî olduğundan irab bakımından mahallen mansûb kabul edilir. Hâl cümlesinde sahibü'l-hal ile irtibat sağlayan gizli veya açık bir râbıt zamiri veya vâv-ı hâliyye veya her ikisi birden bulunur. Râbıt zamiri ile sahibü'l-hâl arasında aded ve cinsiyet yönünden olmak üzere iki yerde uyum aranır.

Ömer evine yorgun vaziyette döndü.	رَجَعَ عَمْرٌ إِلَى بَيْتِهِ وَهُوَ مُتَعَبٌ
Güneş doğarken evden çıktım.	خَرَجْتُ مِنَ الْبَيْتِ وَالشَّمْسُ مُشْرِقَةً
Çiftçiye buğday ekerken seyrettim.	شَاهَدْتُ الْمُزَارِعَ يَزْرَعُ الْقَمْحَ
Öğrenciler kitapları açık bir şekilde beklediler.	اِنْتَظَرَ الطُّلَّابُ كُتُبَهُمْ مَفْتُوحَةً

Önemli: 1. Hâl, isim cümlesi olursa, çoğunlukla râbıt zamiri açıktan gelir ve umumiyetle de başında vav-ı haliye bulunur.

3. Hâl, eğer fiil cümlesi olursa, müsbet (olumlu) mazi fiille başlayan cümlelerde râbıt zamiriyle birlikte başında genellikle vâv-ı hâliye ve “kad” harfi (وَقَدْ) bulunur.

4. Olumlu muzari fiille başlayan cümlelerde ise genellikle vâv-ı hâliye ve başka bir harf bulunmadan sadece gizli veya açık bir râbıt zamiri olur.

Örnekler		Hâl Cümlesi
Mefulü bihle ilgili	Faille ilgili	
يُنصَحُ الْقَائِدُ جُنُودَهُ وَهُمْ مُسْتَعِدُّونَ لِلْقِتَالِ. Komutan, askerleri savaşa hazırlanırken onlara nasihat ediyor.	أَمْ تَرَى إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ... “Binlerce kişi oldukları halde, yurtlarını terk edenleri görmedin mi?” Bakara 2/243	İsim Cümlesi
شَاهَدْتُ الْأَطْفَالَ يَلْعَبُونَ فِي الْحَدِيقَةِ. Çocukları bahçede oynarlarken seyrettim.	وَجَاءُوا آبَاءَهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ. (Yûsuf’u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler” (Yusuf 12/16)	Muzari Fiil Cümlesi
رَأَيْتُ الْوَلَدَ وَقَدْ تَعَبَ مِنَ الْمَشْيِ Çocuğu, yürümekten yorulmuş bir haldeyken gördüm.	عَادَ صَالِحٌ مِنْ مِصْرَ وَقَدْ حَصَلَ عَلَى شَهَادَةِ جَامِعِيَّةٍ. Salih, Mısır’dan lisans diploması almış olarak döndü.	Mazi Fiil Zaman

Not: Hâl olan cümle:

1. Gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi mümkün olan haber cümlesi olmalıdır. Emir, nehy, soru, dilek ya da şaşkınlık bildiren inşâî cümleler hâl olmaz.

2. Başında gelecek zaman edatı (س) ve (سوف) bulunmamalıdır.

C. Şibh-i Cümle Hâl: Marife bir isimden sonra gelen, zarf ya da harf-i cerli isimlerdir. Sâhibü'l-hâl'i durum yönünden belirten hâl ögesi, isim veya fiil cümlesi biçiminde olabileceği gibi harf-i cer ve mecrûrundan yahut zarflı isimlerden teşekkül etmiş bir şibh-i cümle de olabilir. Şibh-i cümle olan hâl mahallen mansub kabul edilir.

Not: Şibh-i cümle olan hâl'de, kendisini sahibü'l hâl'e bağlayan bir râbit zamiri veya vâv-ı hâliye bulunmaz. Dolayısıyla sâhibü'l-hâl ile aralarında bir uyum **aranmaz**.

Örnek		Şibih Cümle
Mefulün Bihle İlgili	Faile İlgili	
رَأَيْتُ الْعَصَافِيرَ فَوْقَ الْأَشْجَارِ Serçeleri ağaçların üstüneyken gördüm.	رَجَعَ الْقَائِدُ أَمَامَ جُنُودِهِ Komutan askerlerinin önünde döndü.	Zarf
نَقَلَ الرَّجُلُ الْكُتُبَ عَلَى الْحِمَارِ Adam kitapları merkebin üzerinde taşıdı.	أَتَحَدَّثُ مَعَ الْكِبَارِ فِي أَدَبٍ Ben, büyüklere karşı edeple konuşurum.	Car-Mecrur
بَعْتُ الْأَثْمَارَ عَلَى الشَّجَرِ Meyveleri ağacın üzerindegken sattım.	شَاهَدْنَا الْعَاصِفَةَ فِي دَهْشَةٍ Fırtınayı dehşet içinde izledik.	
أَطَعَمْتُ الْقِطَّةَ أَمَامَ الْبَيْتِ Kediyi evin önüneyken doyurdum.	يَنْتَظِرُكَ التَّلَامِيذُ بِفَارِغِ الصَّبْرِ Öğrenciler seni sabırsızlıkla bekliyor.	

HÂL ÇEŞİTLERİNE TABLO ÜZERİNDE ÖRNEKLER

A) Müfred	B) Cümle		C) Şibih Cümle	
	1. İsim Cümlesi	2. Fiil Cümlesi	1. Câr-Mecrûr	2. Zarflı
جاء محمدٌ <u>ضاحِكًا</u> .	مَا خَالِدٌ رَجُلًا مشهورًا وغلَّامه يُعرفُ.	جاء محمدٌ وقد <u>ضحك</u> / يضحكُ.	جاءَ الولدُ في <u>سرورٍ وسعادةٍ</u> .	جاءَ الولدُ فوقَ الدَّرَاجَةِ.
جاء عبدُ الله راكبًا.	صارَ الشابُّ مُعَلِّمًا وأخوه تلميذٌ.	جاءَ الولدُ وقد <u>ضحك</u> / يضحكُ.	لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ في كَبَدٍ.	رَأَيْتُ الْعَصَافِيرَ فوقَ الأشجارِ.
ركبت الفرسَ مُسْرَجًا.	جاءَ الولدُ وهو مَسْرُورٌ.	رَأَيْتُ الْوَلَدَ يضحكُ.	رَأَيْتُ الْوَلَدَ في سرورٍ وسعادةٍ.	جاءَ الْوَلَدُ خَلْفَ أبيه.
لقيتُ عبدَ الله راكبًا / رَاكِبِينَ.	رَأَيْتُ الْوَلَدَ وهو مَسْرُورٌ.	فَأَصْبَحَ في الْمَدِينَةِ حَائِفًا يترقبُ	قَرَأْتُ التَّلْمِيذَةَ الرِّسَالَةَ في فَرَحٍ.	رَأَيْتُ الْوَلَدَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ.
أنت صديقي مخلصًا.	لَا تَتَكَلَّمُوا وَأَنْتُمْ تَأْكُلُونَ.	فَخَرَجَ مِنْهَا حَائِفًا يترقبُ	فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى استحياءٍ.	رَأَيْنَا الْعَمِيدَ وَسَطَ فِنَاءِ الْكَلْبِيِّ.
مررت بهندٍ رَاكِبَةً.	جاءَ عَدَابٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ.	جاءتِ الْبِنْتُ تَحْمِلُ حَقِيْبَتَهَا.	فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنِ	عَزَا الْقَائِدُ عَلَى عَدُوِّهِ أَمَامَ جَيْشِهِ.
اتَّبَعِ مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا.	كُنِبَ عَلَيْكُمْ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ	حَضَرَ الْغُلَامُ يَبْكِي.	يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ.	طَلَعَ الْبَدْرُ بَيْنَ السَّحَابِ.
كيفَ قدمَ عليٌّ؟	أَهْلَكْنَا الْقَرْيَةَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ.	قَطَفَ الْأَوْلَادُ الْأَزْهَارَ وَلَمَّا تَتَفَتَّحَ.	شاهدت النحلة على الزهرة.	رَأَيْتُ الطَّائِرَةَ بَيْنَ السَّحَابِ.

III. HÂL İLE İLGİLİ AYETLER

<p>1- الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا...</p>
<p>“Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın...” (Âl-i-İmran 3/191).</p>
<p>2- أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمِ الصَّابِرِينَ .</p>
<p>“Yoksa Allah içinizden cihad edenleri belli etmeden, sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?” (Âl-i İmrân 3/142).</p>
<p>3- إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا .</p>
<p>“Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.” (Nisâ 4/10).</p>
<p>4- وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِنَ الْغَافِلِينَ .</p>
<p>“Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam Rabbini an. Gafillerden olma.” (A'râf 7/205).</p>
<p>5- وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ .</p>
<p>“Halbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfiret dilerlerken de Allah onlara azap edici değildir.” (Enfâl 8/33).</p>
<p>6- وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ.</p>
<p>“Onların harcamalarının kabul edilmesini engelleyen, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmeleri, namaza ancak üşenerek gelmeleri ve istemeyerek harcamalarından başka bir şey değildir.” (Tevbe 9/54)</p>
<p>7- وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ .</p>
<p>“Rabbin, haksızlık eden memleketleri (onların halkını) yakaladığında, onun yakalayışı işte böyle (şiddetlidir). Şüphesiz onun yakalaması pek elem vericidir, pek çetindir!” (Hûd 11/102).</p>
<p>8- وَلَا تَمَسَّ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا.</p>
<p>“Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen (ağırlık ve azametle) ne yeri yarabilir ne de boy bakımından dağlara ulaşabilirsin (ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin).” (İsrâ 17/37).</p>
<p>9- وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ .</p>
<p>“Halbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur.” (Beyyine 98/5).</p>
<p>10- فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ .</p>
<p>“Zekeriyyâ mâbedde durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle nida ettiler: Allah sana, kendisi tarafından gelen bir Kelime'yi tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlihlerden bir peygamber olarak Yahyâ'yı müjdeler.” (Âl-i İmrân 3/39).</p>

UYGULAMA SORULARI-I

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen müfret hali gösteriniz.

أ- يقبل الناس على التاجر الأمين مطمئنين إلى معاملته.

ب- يؤدى الحاكم العادل الى رعاياه حقوقهم كاملةً.

ج- لا تأكل الطعام حارا.

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen Hâl cümlelerini gösteriniz.

أ- حضر الضيوف والمضيف غائب.

ب- ركبت الحافلة تسرع في سيرها.

ج- بعث الله محمدا يهدى الناس إلى الصراط المستقيم.

3. Aşağıdaki cümlelerde şibih cümle şeklinde yer alan halleri gösteriniz.

أ- تألم البلبل في القفص.

ب- بعث الثمر على الشجر.

ج- طلع البدر بين السحاب.

4. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun Hâl türleriyle doldurunuz.

أ- أكل الفريد وهو

ب- قام الطفل في معدته.

ج- عاد الجنود

5. Aşağıdaki kelime ve cümlelerden her birini farklı bir cümlede Hâl olarak kullanınız.

أ- راكبا

ب- خاشعا

ج- وهم فرحون

6. Aşağıdaki cümlede hali bulup türünü açıklayınız.

عاد محمد من مصر وقد حصل على شهادة جامعية

7. Aşağıdaki cümlede bulunan halin türünü cümle hale çeviriniz.

جلست أنا وأخي في المطعم متقابلين

8. Aşağıdaki cümledeki hali müfret hale çeviriniz.

عاد محمد من مصر وقد حصل على شهادة جامعية

9. Aşağıdaki cümlede hali bulup türünü belirtip irabını yapınız.

رجع الجنودُ من المعركة منتصرينَ

10. Aşağıdaki cümlede müfret hali sıfata dönüştürünüz.

رجع القائدُ ظافرا

Uygulama Soruları-II

A. Aşağıdaki farklı metin türlerini okuyarak hâl ve sahibu'l-hâl olan kelimeleri tespit ediniz!

1. Aşağıdaki cümleleri okuyup hâl ve sahibu'l-hâlin alını çiziniz: / اقرأ الجمل التالية:

- 1- عاد الجيش ظافراً.
- 2- أقبل المظلوم باكياً.
- 3- جرى الماء صافياً.
- 4- بعث القطن محلوّجاً.
- 5- لا تشرب الماء كدرّاً.
- 6- لا تلبس الثوب ممزقاً.
- 7- ظهر القمر هلالاً.
- 8- أبصرت النجوم متألئنةً.
- 9- فحص الطبيب المريض جالسين.
- 10- استرجع المساهم قيمة أسهمه كاملةً.
- 11- يشرب الماء مثلجاً.
- 12- استقبل الرجل زوجته ضيوفهم باسمين.

2. Aşağıdaki ayetleri okuyup hâl ve sahibu'l-hâlin alını çiziniz: / اقرأ الآيات القرآنية:

- 1- (وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ)
- 2- (وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا)
- 3- (وَهَذَا صِرَاطٌ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ)
- 4- (ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً)
- 5- (فَتَبَسَّ مِ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ)

3. Aşağıdaki metni okuyup hâl ve sahibu'l-hâlin alını çiziniz: / اقرأ المتن:

يُقْبِلُ النَّاسُ عَلَى التَّاجِرِ الْأَمِينِ، وَاتَّقِينَ بِذِمَّتِهِ مُطْمَئِنِّينَ إِلَى مُعَامَلَتِهِ؛ لِأَنَّهُ يَبِيعُهُمْ سَلْعَهُ خَالِيَةً مِنْ كُلِّ غِشٍّ، وَيُؤَدِّي إِلَيْهِمْ حَقُوقَهُمْ كَامِلَةً، وَإِذَا طَلَّبَ إِلَيْهِ أَحَدُ الْحُرَفَاءِ نَصِيحَةً أَدَّاهَا إِلَيْهِ مُغْتَبِطًا مَسْرُورًا، وَإِنْ فَاتَهُ مِنْ وَرَاءِ ذَلِكَ رِبْحٌ كَثِيرٌ.

B. Aşağıdaki cümlelerde hâlin irabını doğru veya yanlış olarak tesbit ediniz.

هل حركة إعراب الحال في هذه الجملة "صواب" أم "خطأ"؟

- 1- وَقَفَ الْمُصَلِّي خَاشِعًا. / صواب خطأ
- 2- نَجَحَ مُحَمَّدٌ مُتَفَوِّقًا. / صواب خطأ

3- أَنْشَدَ الشَّاعِرُ الْقَصِيدَةَ مُلْحَنَةً. خَطَأً / صَوَاب

4- يُنْجِزُ الْمُوظَّفُونَ الْعَمَلَ مُتَعَاوِنِينَ. خَطَأً / صَوَاب

C. Aşağıdaki boşlukları uygun olan hâl ile tamamayınız!

اخْتَرِ الْأِسْمَ الَّذِي يُمَكِّنُ أَنْ يَكُونَ حَالًا يُكْمِلُ الْجُمْلَةَ فِي مَا يَلِي:

- 1- يُؤَدِّي الْعَامِلُ الْمُجْتَهِدُ عَمَلَهُ (أ) مُرْتَاخًا (ب) مُرْتَاخٌ (ج) مُرْتَاخٍ
2- قَدَّمَ الْبَاحِثُ الْحَقَائِقَ (أ) الْمُنْسَقَّةُ (ب) الْمُنْسَقَّةُ (ج) مُنْسَقَّةً
3- إِلَيْكُمْ نَشْرَةُ الْأَخْبَارِ (أ) مُفْصَّلَةٌ (ب) الْمَفْصَّلَةُ (ج) الْمَفْصَّلَةَ
4- خَرَجَ الْفَرِيقُ مِنَ الْمُسَابَقَةِ (أ) فَائِزًا (ب) الْفَائِزَ (ج) الْفَوْزَ

D. Aşağıdaki cümleleri inceleyerek hâl ve sahibul'l-hâli tabloya yerleştiriniz!

بَيِّنِ الْحَالَ وَصَاحِبَ الْحَالِ فِي الْجُمْلِ التَّالِيَةِ:

حُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا. / طَلَعَ الْقَمَرُ مُنِيرًا. / قَرَأْتُ الْكِتَابَ كَامِلًا.

صَاحِبُ الْحَالِ	الْحَالُ

E. Aşağıdaki kelimeleri fâilin ve mef'ûlün hâli olarak ikişer cümlede kullanınız!

الكلمات	حال من الفاعل	حال من المفعول
مُسْتَبْشِرًا		
ظَافِرًا		
مُسْرِعِينَ		
جَاهِلَاتٍ		
غَضَبَانَ		

E. Aşağıdaki cümleleri uygun bir hal ile tamamlayınız! / أكتب حالاً مناسباً.

- 1- لا تَمْشِ فِي اللَّيْلِ ...
 2- عَادَ الْجُنُودُ ...
 3- فَرَّ الْمُجْرِمُونَ مِنَ السِّجْنِ ...
 4- يَعُودُ الْأَطْفَالُ مِنَ اللَّعِبِ ...
 5- ذَهَبَتْ الْمَاشِيَةُ إِلَى الْمَرْعَى ...
 6- لَا تَأْكُلِ الطَّعَامَ ...
 7- أَقْبَلَتِ الْخَيْلُ ...
 8- حَضَرَ الْجَانِي أَمَامَ الْقَاضِي ...
 9- لَمْ تُؤْذُونَ أَحَاكُمُ ...
 10- الْبَسَ ثِيَابَكَ ...

F. İki örnekte olduğu gibi aşağıdaki cümleleri Türkçe'ye çeviriniz hâlin türünü belirtiniz!

Hâlin Türü	Sahibû'l-Hal	Türkçe Çevirisi	Arapça Cümle
Müfred	Fâil (الْوَلَدُ)	Çocuk yemeği oturarak yedi.	أَكَلَ الْوَلَدُ الطَّعَامَ جَالِسًا.
Müfred	Mef'ûl (الطَّعَامَ)	Çocuk yemeği sıcak olarak yedi.	أَكَلَ الْوَلَدُ الطَّعَامَ حَارًّا.
			جَاءَ الْوَلَدُ ضَاحِكًا.
			رَأَيْتُ الْوَلَدَ ضَاحِكًا.
			أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى خَائِفًا رَاجِيًا.
			رَأَيْتُ الطَّيْرَ فِي فَوْقِ الْأَشْجَارِ.
			رَأَيْتُ الطَّيْرَ فِي الْقَفْصِ.
			بَعْتُ الْأَثْمَارَ عَلَى أَشْجَارِهَا.

ÖZET

Cümlede fail, naibu'l-fail ya da mefulü bihin durumunu belirten kelime ya da cümleye hal; durumunu belirtilen isme de "Sahibü'l-hal" denir.

Hal, müfred/tek kelime şeklinde gelebileceği gibi cümle ya da şibih cümle şeklinde de gelebilir. O zaman hâl; mahallen mansûb olur. (Farklı görünümde olsa bile nesnel konumda olur.)

Müfred hal, belirtisiz (nekra) kelime olup mansûbtur. Sahibül Hâl ile arasında nicelik ve cinsiyet bakımından uyum aranır.

Bir cümlenin Hâl olabilmesi için;

1. Haber cümlesi olması,

2. Başında gelecek zaman edatı (س) ve (سوف) bulunmaması,

3. Kendisini sahibül hale bağlayan bir bağlaç (râbit) bulunması gerekir.

Hâl cümlesini sahibü'l-hale bağlayan bağlaç, vav-1 haliye, zamir ya da her ikisi birlikte olabilir.

I. Müfred Hâl: Burada Hâl nekra olup nicelik ve nitelik bakımından Sâhibü'l-Hâle uyar.

عَادَتُ التِّلْمِيذَاتُ مَسْرُورَاتٍ.	نَزَلَ الصَّدِيقَانِ فِي الْفُنْدُقِ مُتَعَبَيْنِ.	أَكَلَ السَّائِلُ الطَّعَامَ حَارًّا.
Kız öğrenciler sevinçli döndüler.	İki arkadaş otele yorgun olarak indi.	Dilenci yemeği sıcak olarak yedi.

II. Cümle Hâl:

A. İsim Cümlesi Hâl:

Hâl isim cümlesi ya da fiil cümlesi olduğunda, bu cümleyi asıl cümleye bağlayan "hâl vâvı" denen bir vâv (و) bulunur. Veya yalnız zamir veya hem vâv hem zamirden oluşan bir bağlayıcı bulunur.

قَاتَلَ الصَّابِطُ وَهُوَ عَطْشَانٌ.	سَارَ الْجَيْشُ وَالْقَائِدُ أَمَامَهُ.	حَضَرَ الضُّيُوفُ وَالْمُضِيفُ غَائِبٌ
Subay susamış olarak savaştı.	Ordu komutan önlerinde olduğu halde yürüdü.	Ev sahibi (misafir eden) yok olduğu hâlde misafirler geldi.

B. Fiil Cümlesi Hâl:

1) Bazen olumlu mâzî hâl cümlesinin başında (وَقَدْ) bulunur. Böylece fiilin oluşmasından daha önceki zamanda oluşan bir eylemi belirtir:

Butün arkadaşlar geldiği halde kardeşin gelmedi.	غَابَ أَخُوكَ وَقَدْ حَضَرَ جَمِيعُ الْأَصْدِقَاءِ.
--	---

2) Olumlu muzâri ile başlayan hâl cümlesi genellikle önünde hâl vâvı (vâv-1 hâliye) ve başka bir ön takı almaksızın sâhibü'l-hâle bağlanır.

ذَهَبَ الْجَائِي تَحْرُسُهُ الْجُنُودُ.	رَأَيْتُ الْوَلَدَ يَبْكِي.	سَمِعْتُ الْمُؤْمِنَ يَدْعُو رَبَّهُ.
Askerler onu koruduğu halde canı gitti.	Çocuğu ağlarken gördüm.	Mü'mini Rabbine dua ederken işittim.

3) **Olumsuz mâzî ve muzâri** ile başlayan hâl cümlesinin başında bazen vâv-1 hâliye bulunur, bazen bulunmaz:

قَطَفَ الْأَوْلَادُ الْأَزْهَارَ وَلَمَّا تَتَفَتَّحْ.	ذَهَبَ الْعَامِلُ إِلَى الْمَصْنَعِ لَمَّا يَأْكُلُ سَيْنًا
Henüz açmamış olduğu halde çocuklar çiçekleri kopardı	İşçi fabrikaya hiçbirşey yemeden gitti.
كَانَ خَالِدٌ يَبْكِي مَا ضَرَبَهُ أَحَدٌ (= كَانَ خَالِدٌ يَبْكِي وَ مَا ضَرَبَهُ أَحَدٌ)	إِسْتَيْقَظْنَا مِنَ النَّوْمِ وَمَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ.
Hâlid'i kimse dövmediği halde ağlıyordu.	Güneş doğmadığı halde (doğmadan) uykudan uyandık.

III. Şibh-i Cümle Hâl:

A. Zarf Hâl:

Şibh-i cümle olan hâl arada vâv-1 hâliye olmaksızın doğrudan bağlanır:

شَاهَدْتُ الْحَطِيبَ فَوْقَ الْمِنْبَرِ	مَيَّزْتُ صَوْتَ صَدِيقِي خَلْفَ الْبَابِ.	طَلَعَ الْبَدْرُ بَيْنَ السَّحَابِ.
Hatibi minberin üstünde gördüm.	Dostumun sesini kapı arkasında olduğu halde tanıdım	Ay (dolunay) bulutların arasında doğdu.

B. Câr-Mecrûr Hâl:

بَعْتُ التَّمْرَ عَلَى شَجَرِهِ.	قَرَأْتُ التَّلْمِيذَةَ الرَّسَالَةَ فِي فَرَجِ.	تَأَلَّمَ الطَّائِرُ فِي الْقَفْصِ
Meyveyi ağacının üzerinde olduğu halde (ağacının üzerinde iken) sattım	Öğrenci mektubu sevinç içinde okudu	Kuş kafesteyken acı duydu.

Bu Bölümde Neler Öğrendik?

Bu üniteyi okuyan öğrencinin aşağıdaki kazanımları elde etmesi beklenir:

1. Arapçada “hal” ve “sahibü'l-hal” kavramını öğretebilir.
2. Hakiki Hâlve sebebi Hâlayırımını yapabilir.
3. Yapısı bakımından Hâlçeşitlerini ve irab durumlarını öğrenir.
4. Müfret, cümle ve şibh cümle şeklinde gelen Hâlçeşitleri ile ilgili örnekler üzerinde çalışarak bunları değişik cümlelerde kullanma becerisi kazanır.

BÖLÜM SORULARI

1. “مُفَصَّلًا” ayeti kerimesinde “مُفَصَّلًا” sözcüğü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Temyiz b) Haber
c) Hal d) Sıfat

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hâl vardır?

- a) شَرِبَ الْوَلَدُ كُوبًا لَبَنًا.
b) دَخَلَ الْوَلَدُ بَيْتًا وَجَلَسَ يَوْمًا.
c) أَكَلَ وَلَدٌ جَالِسٌ خُبْزًا وَاحِدًا.
d) أَكَلَ الْوَلَدُ الطَّعَامَ جَالِسًا.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hâl vardır?

- a) أَرْسَلْتُ خَالَتَنَا إِلَيْنَا صَنْدُوقًا بَرْتَقَالًا.
b) اشْتَرَيْتُ سَيَارَةً فَاحِرَةً قَبْلَ شَهْرٍ.
c) يَمْكُثُ الْمُصَلُونَ فِي الْمَسْجِدِ تَسْبِيحًا لِلَّهِ.
d) اسْتَرَدَّ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ مُحَاوَلًا إِقْنَاعَ أَبِيهَا.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde Hâl yoktur?

- a) نَامَ الْمَرِيضُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ يَتَنَاوَلُ دَوَاءَهُ.
b) قَدْ انْتَهَى الْوَقْتُ وَلَمْ أُكْمِلْ كِتَابَةَ جَمِيعِ الْأَجْوِبَةِ.
c) قَدْ مَاتَ وَالِدُهَا وَلَمْ يَحِبْ شَقِيْقُهَا بَعْدُ.
d) أَعْجَبْتَنِي بِنْتٌ صَغِيرَةٌ تُسَاعِدُ أُمَّهَا بَعْدَ الْفُطُورِ.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **Hâl** vardır?

- a) لَا بُدَّ لَنَا أَنْ نَلْبَسَ الْأَحْدِيَةَ مَصْبُوعَةً.
- b) أَذْهَبُ إِلَى النَّادِي أحيانًا ظُهْرًا وَأحيانًا بَعْدَ الظُّهْرِ.
- c) فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا.
- d) أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ.

6. Aşağıdakilerin hangisinde hâl türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- a) فَحَصَّ الطَّيِّبُ مَرْضَاهُ قَائِمِينَ.
- b) عَادَ آبَاؤُنَا يَحْمِلُونَ لَنَا عِدَّةَ هَدَايَا.
- c) مَاتَتْ هُوَلاءِ التِّسَاءِ مُدَافِعَاتٍ عَنِ وَطَنِهِنَّ.
- d) يَقْضِي الْمُعْتَقَلُونَ أَيَّامَهُمْ فِي السِّجْنِ يَائِسِينَ.

7. “عَادَ الْحُجَّاجُ إِلَى بِلَادِهِمْ” cümlesinde “hal” olarak getirilirse aşağıdaki şekillerden hangisi söylenmelidir?

- a) مَسْرُورُونَ b) الْمَسْرُورُونَ
- d) الْمَسْرُورِينَ d) مَسْرُورِينَ

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin i'râbı/konumu diğerlerinden farklıdır?

- a) وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا.
- b) وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا.
- c) جَعَلَتِ التَّكْنُولُوجِيَا حَيَاتَنَا سَهْلَةً.
- d) رَأَيْتُ أَخَاكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ جَالِسًا.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **altı çizili** kelimenin i'rabı parantez içinde **yanlış** verilmiştir?

- a) إِن تُحْسِنِ إِلَى الْفُقَرَاءِ تَنَالِ الثَّوَابَ (Mef'ûlün Bih)
- b) لَا يَتَكَلَّمُ الْمُسْلِمُ كَلِمًا كَذِبًا (Temyîz)
- c) لَا أَرْكَعُ أَمَامَ أَحَدٍ غَيْرِ رَبِّي. (Muzafun İleyh)
- d) لَا تَلْبَسُ الْمَلَابِيسَ وَسَخَةً. (Hâl)

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde atıf değil hâl bulunmaktadır?

- a) دَخَلَ جُورْجٌ وَ مَايْكِلٌ فِي الدِّينِ الْإِسْلَامَ
- b) لَمْ تَكْذِبُونَ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.
- c) يَمُوتُ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ
- d) أَتَقُولُ الْحَقَّ أَمْ تَكْذِبُ؟

11. أَعْجَبْتَنِي الْبِنْتُ الصَّغِيرَةُ تُسَاعِدُ أُمَّهَا بعد cümlesinde altı çizili kelimenin görevi nedir?

الفطور.

- a) Hâl b) Sıfat
- c) Temyîz d) Mef'ûl-ü Li Eclih

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **Hâl** vardır?

- a) أَنْفَقْتُ النُّقُودَ كُلَّهَا إِلَّا خَمْسِينَ دُولَارًا.
- b) أَقَامَتِ الدَّوْلَةُ الْمَسْتَشْفِيَّاتِ فِي الْمَنَاطِقِ الْمُتَخَلِّفَةِ.
- c) أَلْبَسَتِ الْمَرْأَةُ ابْنَتَهَا تَنْوْرَةَ حَمْرَاءَ.
- d) اسْتَرَدَّ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ يُجَاوِلُ إِقْنَاعَ أَبِيهَا.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **Hâl** kurallarına uygun kullanılmamıştır?

- a) ترك الأبُ الظالمُ أطفاله و زوجته في البيتِ جائعِينَ.
b) يا أيها الأطفالُ! لا تتكلمُوا و أنتم تأكلون.
c) نامَ المريضُ هذه الليلةَ تناولَ دواءه.
d) تقضي البنتُ الصغيرةُ يومها تُساعدُ أمها.

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisi Türkçe'ye yanlış tercüme dilmiştir?

- a) زَارَنِي خَالِدٌ هَذَا بِمَكْتَبِي فِي الْخَامِسَةِ.

Bu Halit beni ofisimde beşte ziyaret etti.

- b) ضَاعَ عَامِلُكَ هَذَا مُنْذُ بَضْعَةِ أَيَّامٍ.

Senin bu elemanın birkaç gündür kayboldu.

- c) شَاهَدْتُ الطَّائِرَةَ الَّتِي تُحَلِّقُ فِي السَّمَاءِ.

Havada daire çizerken bir uçak izledim.

- d) أَثَّتَ هَذَا الْعَرِيسُ الَّذِي تَزَوَّجَ قَرِيبًا شَقَّتَهُ.

Yakında evlenen bu damat dairesini döşedi.

15. Altı çizili olan cümle için tercih edilecek doğru şık hangisidir?

دَخَلَ الْأُسْتَاذُ الصَّفَّ وَلمَ تَنَتَهِ الْإِسْتِرَاحَةَ

- a) Hâl b) Sıfat
c) Haber d) Mef'ûl-ü bih

Cevap Anahtarı

1) C 2) D 3) D 4) D 5) A 6) B 7) D 8) D 9) B 10) B 11) A 12) D
13) C 14) C 15) A

X. ÜNİTE

OKUMA PARÇASI

X. ÜNİTE: OKUMA PARÇASI

فتح القسطنطينية... بشارة نبوية

لقد بشر الرسول عليه السلام المسلمين وهم في قلة عددا وضعف عدة، بفتح القسطنطينية عاصمة الدولة البيزنطية وهي إحدى الدولتين العظميين حينذاك، حيث قال (صلى الله عليه وسلم): "لنفتحن القسطنطينية، فلنعم الأمير أميرها، ولنعم الجيش ذلك الجيش". وانتظر المسلمون أكثر من ثمانية قرون متطلعين إلى تحقق هذه البشارة النبوية. وكان فتح القسطنطينية حلمًا غالبا وأملا عزيزا راود القادة والفاحين المسلمين قرونا، آملا كل منهم أن يكون صاحب بشارة ومحل ثناء النبي (صلى الله عليه وسلم).

لقد كانت هناك محاولات جميلة من قبل المسلمين لفتح القسطنطينية حيث قامت إحدى عشر محاولة لفتح القسطنطينية. وقد بدأت المحاولات الجادة في عهد معاوية بن أبي سفيان ولكن الحملة الأولى انتهت غير مكتوب لها النجاح؛ فقد حال سوء الأحوال الجوية دون استمرار المسلمين في الحصار الذي فرضوه على المدينة. وقد تكررت حملات أخرى في عهده إلا أنه حظيت كلها بالفشل. وشهد العصر العباسي الأول حملات جهادية مكثفة ضد الدولة البيزنطية، ولكنها لم تتمكن من الوصول إلى القسطنطينية مع أنها هزتها وأثرت على الأحداث داخلها. ثم تجدد الأمل في فتح القسطنطينية في مطلع عهود العثمانيين وملك على سلاطينهم حلم الفتح، وكانوا من أشد الناس حماسا للإسلام وأطبعهم على حياة الجندي؛ فحاصر المدينة العتيدة كل من السلطان بايزيد الأول ومراد الثاني بإذلا كل منهما ما بوسعه من جهد ومستخدما ما يملك من قوة وامكانية حتى ينال بشارة النبي (صلى الله عليه وسلم)؛ ولكن لم تكمل جهودهما بالنجاح والظفر. وشاء الله أن يكون محمد الثاني بن مراد الثاني هو صاحب الفتح العظيم والبشارة النبوية الكريمة.

نشأ السلطان محمد الفاتح في كنف أبيه السلطان مراد الثاني سابع سلاطين الدولة العثمانية، الذي تعهده بالرعاية والتعليم؛ ليكون جديرا بالسلطنة والنهوض بتبعاتها؛ فحفظ القرآن صغيرا وقرأ الحديث وتعلم الفقه ودرس الرياضيات والفلك، وأتقن فنون الحرب والقتال، وأجاد العربية والفارسية واللاتينية واليونانية، واشترك في الحروب والغزوات، وبعد وفاة أبيه تولى السلطنة فتى في الثانية والعشرين من عمره وافر العزم شديد الطموح.

كان السلطان بايزيد الأول قد أنشأ على ضفة البوسفور الآسيوية في أثناء حصاره للقسطنطينية حصنا تجاه أسوارها عُرف باسم قلعة الأناضول، وكانت تقوم على أضيق نقطة من مضيق البوسفور، وعزم محمد الفاتح أن يبني قلعة تجاهها على الجانب الأوروبي من البوسفور في مواجهة الأسوار القسطنطينية. وبدأ البناء في الارتفاع شامخ الرأس وكان الإمبراطور قسطنطين لا يملك وقف هذا البناء، واكتفى بالنظر حزنا وهو يرى أن الخطر الداهم سيحدث به دون أن يملك من دفعه شيئاً. ولم تمض ثلاثة شهور حتى تم بناء القلعة وقد عرفت هذه القلعة باسم "روملي حصار"، أي قلعة الروم.

كان السلطان محمد الثاني يفكر في فتح القسطنطينية ويخطط لما يمكن عمله من أجل تحقيق الهدف والطموح، مسيطرة على عقله وكل جوارحه فكرة الفتح، فلا يتحدث إلا في أمر الفتح ولا يأذن لأحد أن يتكلم في غير الفتح. فعرض عليه مهندس مجري يدعى "أوربان" أن يصنع له مدفعا ضخما يقذف قذائف هائلة تكفي لثلم أسوار القسطنطينية فرحب به السلطان آمرا بتزويده بكل المواد والمعدات اللازمة لتصنيع المدفع. ولم تمض ثلاثة أشهر حتى تمكن أوربان من صنع مدفع عظيم لم يُر مثله قط.

وصل السلطان العثماني في جيشه الضخم أمام الأسوار الغربية للقسطنطينية المتصلة بقارة أوروبا يوم الجمعة ونصب سرادقه ومركز قيادته ونصبت المدافع القوية البعيدة المدى، ثم صلى ركعتين متجها إلى القبلة، مستعينا بالله. وطلب السلطان من الإمبراطور "قسطنطين" أن يسلم المدينة إليه متعهدا له باحترام سكانها وتأمينهم على أرواحهم ومعتقداتهم وممتلكاتهم، ولكن الإمبراطور رفض معتمداً على حصون المدينة المنيعه ومساعدة الدول النصرانية له.

بدأت المدافع العثمانية تطلق قذائفها الهائلة على السور ليل نهار لا تكاد تنقطع، وفي الوقت نفسه حاولت بعض السفن العثمانية تحطيم السلسلة على مدخل ميناء القرن الذهبي واقتحامه ولكن السفن البيزنطية والإيطالية المكلفة بالحراسة واقفة خلف السلسلة نجحت في رد هجمات السفن العثمانية. وكانت المدينة المحاصرة تتلقى بعض الإمدادات الخارجية أيضا ولم يكد يمضي خمسة أيام على الحصار البحري حتى ظهرت خمسة سفن غربية جاءت لمساعدة المدينة المحاصرة، وحاول الأسطول العثماني أن يحول بينها وبين الوصول إلى

الميناء ولكنه فشل. كان لنجاح السفن في المرور أثره الايجابي في نفوس أهالي المدينة المحاصرة فانتعشت آمالهم مغمورين بموجة من الفرح.

أخذ السلطان محمد الثاني يفكر في وسيلة لإدخال الاسطول العثماني القرن الذهبي نفسه وحصار القسطنطينية من أضعف جوانبها. واهتدى إلى خطة موفقة اقتضت أن ينقل جزءاً من أسطوله بطريق البر من منطقة غلطة إلى داخل الخليج متفاديا السلسلة. وفي ليلة واحدة تمكن العثمانيون من نقل سبعين سفينة الى مياه القرن الذهبي تجرها البغال والرجال الأشداء، وما كاد الصباح يسفر حتى نشرت السفن العثمانية قلوبها في الخليج مفاجأة لأهل المدينة المحاصرة مفاجأة مروعة.

استمر الحصار بطيئاً مرهقاً والعثمانيون مستمرين في ضرب الأسوار دون هوادة، وأهل المدينة المحاصرة يعانون نقص المؤن ويتوقعون سقوط مدينتهم بين يوم وآخر. وكان السلطان العثماني يفاجئ خصمه في كل مرة بخطة جديدة لعله يجعله على الاستسلام أو طلب الصلح، لكن قسطنطين ملك البيزنطية كان يأبى في كل مرة، ولم يعد أمام السلطان سوى معاودة القتال بكل ما يملك من قوة.

وفي فجر يوم الثلاثاء (20 من جمادى الأولى 857هـ = 29 من مايو 1453م) بدأ الهجوم برًا وبحرًا، واشتد هيب المعركة وقذائف المدافع يشق دويها عنان السماء ويثير الفزع في النفوس، وتكبيرات الجند ترجح المكان، وضاعف العثمانيون جهدهم واندفعوا بسلاطهم نحو الأسوار باسلين أرواحهم غير مبالين بالموت الذي يحصدهم حصداً، حتى وثب جماعة من الانكشارية إلى أعلى السور، وسهام العدو تنفذ إليهم، فقد استطاع العثمانيون أن يتدفقوا نحو المدينة، ونجح الأسطول العثماني في رفع السلاسل الحديدية التي وُضعت في مدخل الخليج وما هي إلا ثلاث ساعات من بدء الهجوم حتى كانت المدينة العتيقة تحت أقدام الفاتحين.

ولما دخل محمد الفاتح المدينة ظافراً ترجل عن فرسه، وسجد لله شكراً على هذا الظفر ثم تقدم متوجهاً إلى كنيسة "أيا صوفيا"؛ حيث احتشد فيها الشعب البيزنطي ورهبانه، فمنحهم الأمان، وأمر بتحويل كنيسة "أيا صوفيا" إلى مسجد، وأمر بإقامة مسجد أيضاً في موضع قبر الصحابي الجليل أبي أيوب الأنصاري. وقرر الفاتح الذي لُقّب بهذا اللقب بعد الفتح اتخاذ القسطنطينية عاصمة لدولته، وأطلق عليها اسم "إسلام بول" أي "دار الإسلام". باختصار وتصرف شديد من "الدولة العثمانية: عوامل النهوض وأسباب السقوط" / تأليف الدكتور علي محمد محمد الصلابي

1. Anlama ve Kavrama Sorulari

أ- الأسئلة عن الفقرات الثلاث الأولى

- 1- ماذا قال النبي صلى الله عليه وسلم بخصوص فتح القسطنطينية؟
- 2- هل قامت محاولات جادة لنيل البشارة النبوية بفتح القسطنطينية قبل فتحها من قبل السلطان محمد فاتح؟ اذا كان الجواب "نعم" فكم عدد تلك المحاولات وما هي نتائجها؟
- 3- كيف نظر قادة المسلمين الى البشارة النبوية بفتح القسطنطينية؟
- 4- وماهي ميزات السلطان محمد الفاتح الهامة في العلوم الاسلامية والشؤون الإدارية وأمور الحرب؟

ب- الأسئلة عن الفقرات الثلاث الثانية

- 1- وماذا فعل السلطان فاتح أولا استعدادا لفتح القسطنطينية؟
- 2- وما كان موقف الملك قسطنطين من بناء حصار روملي؟
- 3- من أين جاءت فكرة صنع مدفع ضخم على عقل السلطان فاتح؟
- 4- كم شهرا استغرق اتمام صنع المدفع الضخم؟

ج- الأسئلة عن الفقرة السابعة وما بعدها

- 1- ماذا فعل السلطان فاتح أول ما وصل أمام الأسوار المنيعة العالية للقسطنطينية؟
- 2- هل البيزنطيون تلقوا مساعدات خارجية؟ اشرح الموضوع مشيرا إلى أسبابها ونتائجها.
- 3- كيف خطط السلطان فاتح لاجتياز عائق السلسلة الممتدة على مدخل القرن الذهبي؟
- 4- ماذا فعل السلطان فاتح بعد ما تحقق الفتح؟ وكيف تعامل سكان المدينة وقادتها؟

2. Eşanlı ve Zıt Ananlı Kelimeler

المرادفات والمضادات

أ- هات من القائمة مرادف ما تحته خط.

القائمة: (ينتظرون - قاصدا - المساعدات - مستقبلا - كبيرا - الروح - ثمينا - طالبا العون - اجتمع - نزل ومشى)

1- تقدم متوجها إلى كنيسة "أيا صوفيا"؟.

2- ترجل عن فرسه.

3- ويتوقعون سقوط مدينتهم بين يوم وآخر.

4- احتشد فيها الشعب البيزنطي ورهبانه.

5- صلى ركعتين متجها إلى القبلة، مستعينا بالله.

6- وكان فتح القسطنطينية حلما غاليا وأملا عزيزا.

7- ويثير الفرع في النفوس؟

8- وكانت المدينة المحاصرة تتلقى بعض الإمدادات الخارجية أيضا

ب- هات من القائمة مضاد ما تحته خط.

القائمة: (أقل - رفض - أمكن - سريع - تأخر - خمد - فشل - نفرة - حرمان - يتمتع - مريح)

1- استمر الحصار بطيئا مرهقا

2- وأهل المدينة المحاصرة يعانون نقص المؤن.

3- فرح به السلطان آمرا بتزويده بكل المواد والمعدات.

4- واشتد لهيب المعركة.

5- فقد حال سوء الأحوال الجوية دون استمرار المسلمين في الحصار.

6- ثم تقدم متوجها إلى كنيسة "أيا صوفيا"؛.

7- كان لنجاح السفن في المرور أثره الايجابي.

8- وكانوا من أشد الناس حماسا للإسلام.

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

المفردات والجموع

أ- هات جمع ما يأتي من المفردات.

ني - بشارة - اسطول - سور - مدفع - ركعة - حصار - معركة - أثر - شعب - طريق - بر - بحر
- سلسلة - مسلم - قائد - عزيز - حديث - حرب - قرن - جيش - قلعة - أمر - ملك - أمل -
مدينة.

ب- هات مفرد ما يأتي من الجموع.

ناس - قادة - رهبان - قلع - سفن - امدادات - تكبيرات - أسوار - معتقدات - ممتلكات - أرواح
- سلاطين - فاتحين - باسلين - قرون - معدات.

İSTANBUL'UN FETHİ METNİNİN TERCÜMESİ

İSTANBUL'UN FETHİ

Peygamber (a.s.) sayıca az, mühimmat bakımından zayıf olan Müslümanlara dönemin iki büyük devletinden biri olan Bizans Devleti'nin başkenti

Konstantinopolis'in fethini müjdeledi. لقد بشر الرسول عليه السلام المسلمين وهم في قلة عدداً وضعف عدة، بفتح القسطنطينية عاصمة الدولة البيزنطية وهي إحدى الدولتين العظيمين حينذاك

Nitekim Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Konstantinopolis (Kostantiniye) bir gün fethedilecek. Onu fetheden komutan ne iyi komutandır, o ordu ne iyi ordudur. "حيث قال (صلى الله عليه وسلم): "لنفتحن القسطنطينية، فلنعم الأمير أميرها، ولنعم الجيش ذلك الجيش"

Müslümanlar sekiz asırdan fazladır heyecanla bu nebevi müjdenin gerçekleşmesini beklediler. وانتظر المسلمون أكثر من ثمانية قرون متطلعين الى تحقق هذه البشارة النبوية.

Konstantinopolis'in fethi yüce bir hayal ve değer verilen bir umuttu. وكان فتح

القسطنطينية حلمًا غالياً وأملاً عزيزاً

Bu hayal ve umut asırlarca, her biri Peygamber'in (s.a.s.) müjdesi ve övgüsüne mazhar olmayı uman (umarak) Müslüman kumandan ve fatihlerin zihnini meşgul etti. راود القادة والفاحين المسلمين قروناً، آملاً كل منهم أن يكون صاحب بشارة ومحل ثناء النبي (صلى الله عليه وسلم).

Daha önce Konstantinopolis'in fethi için Müslümanlar tarafından bir kaç takdire şayan (güzel) bazı çabalar olmuştu. لقد كانت هناك محاولات جميلة من قبل المسلمين لفتح

القسطنطينية

Konstantinopolis'in fethi için on bir teşebbüs oldu. حيث قامت إحدى عشرة محاولة لفتح

القسطنطينية

İlk ciddi teşebbüsler Muaviye b. Ebî Süfyan zamanında başladı. وقد بدأت المحاولات

الجادة في عهد معاوية بن أبي سفيان

Fakat ilk hamle, başarı nasip olmadan/başarısızlıkla sonuçlandı. . ولكن الحملة الأولى

انتهت غير مكتوب لها النجاح

Kötü hava şartları, Müslümanların şehir üzerine kurdukları kuşatmayı

sürdüremelerine mani oldu. فقد حال سوء الأحوال الجوية دون استمرار المسلمين في الحصار الذي

فرضوه على المدينة

Onun döneminde başka hamleler de oldu; ancak hepsi de başarısızlıkla sonuçlandı.

وقد تكررت حملات أخرى في عهده إلا أنه حظيت كلها بالفشل

Abbasilerin ilk dönemi, Bizans devletine karşı yoğun cihat kampanyalarına tanık

oldu. وشهد العصر العباسي الأول حملات جهادية مكثفة ضد الدولة البيزنطية.

Ancak bu hamleler Bizans'ın iç olaylarını etkileyip sarsmasına rağmen

Konstantinopolis'e ulaşamadı;. ولكنها لم تتمكن من الوصول إلى القسطنطينية مع أنها هزتها.

وآثرت على الأحداث داخلها.

Sonra Osmanlı döneminin başında Konstantinopolis'i fetih umudu yeniden yeşerdi,

Osmanlı sultanlarını fetih hayali sardı. ثم تجدد الأمل في فتح القسطنطينية في مطلع عهود

العثمانيين وملك على سلاطينهم حلم الفتح،

Onlar insanların İslam'a en fazla bağlılık gösterenleri ve askerlik hayatına en yatkın

olanlarıydı. وكانوا من أشد الناس حماسا للإسلام وأطبعهم على حياة الجندية.

Tarihi şehri I. Beyazıt ve II. Murat, her biri Peygamber'in müjdesine nail olmak için elinden gelen gayreti göstererek ve sahip olduğu güç ve imkânları kullanarak kuşattı.

فحاصر المدينة العتيدة كل من السلطان بايزيد الأول ومراد الثاني باذلاً كل منهما ما بوسعه من جهد

(ومستخدما ما يملك من قوة وامكانية حتى ينال ببشارة النبي (صلى الله عليه وسلم

Fakat ikisinin de çabaları başarı ve zaferle taçlanmadı. ولكن لم تكلل جهودهما بالنجاح

والظفر

Allah, II. Murat'ın oğlu II. Mehmet'in, büyük fethin ve değerli nebevi müjdenin sahibi olmasını diledi. وشاء الله أن يكون محمد الثاني بن مراد الثاني هو صاحب الفتح العظيم والبخارة النبوية الكريمة.

Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı Devletinin yedinci padişahı babası Sultan II. Murad'ın gözetiminde yetişti. نشأ السلطان محمد الفاتح في كنف أبيه السلطان مراد الثاني سابع سلاطين الدولة العثمانية،

Sultan Murat, saltanata ehil ve saltanat yükünü kaldırmaya muktedir olması için onun yetişmesi ve eğitimiyle bizzat ilgilendi. الذي تعهده بالرعاية والتعليم؛ ليكون جديراً بالسلطنة والنهوض بتبعاتها

Küçük yaşta Kur'ân'ı ezberledi, hadis okudu, fıkıh öğrendi, matematik ve astronomi dersleri aldı. ؛ فحفظ القرآن صغيراً وقرأ الحديث وتعلم الفقه ودرس الرياضيات والفلك.

Harp ve savaş tekniklerini sağlam öğrendi. İyi düzeyde Arapça, Farsça, Latince ve Yunanca öğrendi. Savaşlara ve seferlere katıldı. وأتقن فنون الحرب والقتال، وأجاد العربية والفارسية واللاتينية واليونانية واشترك في الحروب والغزوات

Babasının vefatından sonra 22 yaşında (burası tartışılabilir), son derece azimli ve hırslı bir genç olarak saltanat görevini üslendi. وبعد وفاة أبيه تولى السلطنة فتى في الثانية والعشرين من عمره وافر العزم شديد الطموح.

Sultan I. Beyazıt Konstantinopolis'i kuşatması sırasında Boğazın Asya yakasına, şehrin surlarının karşısına Anadolu hisarı adıyla bilinen bir kale inşa etmişti. كان السلطان بايزيد الأول قد أنشأ على ضفة البوسفور الآسيوية في أثناء حصاره للقسطنطينية حصناً تجاه أسوارها عُرف باسم قلعة الأناضول

Kale, İstanbul boğazının en dar noktasında bulunuyordu. وكانت تقوم على أضيق نقطة من مضيق البوسفور

Fatih Sultan Mehmet de boğazın Avrupa yakasına, onun karşısına, Konstantinopolis surlarına bakan bir kale kurmaya karar verdi. وعزم محمد الفاتح أن يبني قلعة تجاهها على الجانب الأوروبي من البوسفور في مواجهة الأسوار القسطنطينية

Kale inşaatı, başı dik olarak yükselmeye başladı. وبدأ البناء في الارتفاع شامخ الرأس

İmparator Konstantin bu inşaatı durdurma imkânına sahip değildi. وكان الإمبراطور قسطنطين لا يملك وقف هذا البناء

Kendisini çembere alan bu beklenmedik tehlikeyi savmak için elinden hiçbir şey gelmediğini görerek, olanları üzüntüyle izlemekle yetindi. واكتفى بالنظر حزنا وهو يرى أن الخطر الداهم سيحرق به دون أن يملك من دفعه شيئا

Üç ay geçmeden kalenin yapımı tamamlandı ve bu kale "Rumeli Hisarı", yani Rum kalesi, adıyla meşhur oldu. ولم تمض ثلاثة شهور حتى تم بناء القلعة وقد عرفت هذه القلعة باسم "روملي حصار"، أي قلعة الروم

Sultan II. Mehmet Konstantinopolis'in fethini düşünüyor, akli ve bütün azalarına fetih fikri egemen olmuş bir halde hedef ve tutkusunu gerçekleştirmek için yapılabileceklerle ilgili planlama yapıyordu. كان السلطان محمد الثاني يفكر في فتح القسطنطينية ويخطط لما يمكن عمله من أجل تحقيق الهدف والطموح، مسيطرة على عقله وكل جوارحه فكرة الفتح

Ne kendisi fetih dışında bir şey konuşuyor ne de bir kimsenin fetih dışında bir şey konuşmasına izin veriyordu. فلا يتحدث إلا في أمر الفتح ولا يأذن لأحد أن يتكلم في غير الفتح

Urban isimli bir Macar mühendis kendisine, Konstantinopolis surlarını delmeye yetecek güller atan büyük bir top yapmayı teklif etti. فعرض عليه مهندس مجري يدعى "أوربان" أن يصنع له مدفعا ضخما يقذف قذائف هائلة تكفي لثلم أسوار القسطنطينية

Padişah topun yapılması için gerekli olan bütün malzeme ve teçizatın kendisine sağlanmasını emrederek teklifi memnuniyetle karşıladı. فرحب به السلطان آمرا بتزويده بكل المواد والمعدات اللازمة لتصنيع المدفع

Üç ay geçmeden Urban, tarihte benzeri görülmemiş büyük bir top yapmayı başardı. ولم تمض ثلاثة أشهر حتى تمكن أوربان من صنع مدفع عظيم لم يُر مثله قط

Osmanlı padişahı Cuma günü koca ordusuyla Konstantinopolis'in Avrupa kıtasına bitişik batı surlarının önüne ulaştı. وصل السلطان العثماني في جيشه الضخم أمام الأسوار الغربية للقسطنطينية المتصلة بقارة أوروبا يوم الجمعة

Çadırını ve karargâhını kurdu/ Çadırı ve karargâhı kuruldu, uzun menzilli güçlü toplar yerleştirildi. ونصب سرادقه ومركز قيادته ونصبت المدافع القوية البعيدة المدى

Sonra kibleye dönerek ve Allah'ın yardımını dileyerek iki rekât namaz kıldı. ثم صلى ركعتين متجها إلى القبلة، مستعينا بالله

Padişah, sakinlerine saygı gösterileceği, canları, inançları ve mal varlıklarının korunacağı garantisini vererek imparator Konstantin'den şehri teslim etmesini istedi. وطلب السلطان من الإمبراطور "قسطنطين" أن يسلم المدينة إليه متعهدا له باحترام سكانها وتأمينهم على أرواحهم ومعتقداتهم وممتلكاتهم

Fakat İmparator şehrin sağlam surlarına ve Hristiyan devletlerin kendisine yardım edeceğine güvenerek reddetti. ولكن الإمبراطور رفض معتمداً على حصون المدينة المنيعه ومساعدة الدول النصرانية له

Osmanlı topları korkunç güllerini neredeyse kesintisiz bir şekilde gece gündüz surlara atmaya başladı. بدأت المدافع العثمانية تطلق قذائفها الهائلة على السور ليل نهار لا تكاد تنقطع

Aynı anda bazı Osmanlı gemileri de Altın Boynuz (Haliç) limanı önüne çekilmiş zinciri kırmaya ve Haliç'e girmeye çalıştı. وفي الوقت نفسه حاولت بعض السفن العثمانية تحطيم السلسلة على مدخل ميناء القرن الذهبي واقتحامه

Fakat zincirin arka kısmında durarak onu korumakla görevli Bizans ve İtalyan gemileri, Osmanlı gemilerinin saldırılarını püskürtmeyi başardı. ولكن السفن البيزنطية والإيطالية المكلفة بالحراسة واقفة خلف السلسلة نجحت في رد هجمات السفن العثمانية.

Kuşatma altındaki şehir, bazı dış yardımlar da alıyordu. وكانت المدينة المحاصرة تتلقى بعض الإمدادات الخارجية أيضا

Deniz kuşatmasının üzerinden beş gün geçmemişti ki kuşatma altındaki şehre yardım için gelen batıya ait beş gemi görüldü. ولم يكدهمضي خمسة أيام على الحصار البحري حتى ظهرت خمسة سفن غربية جاءت لمساعدة المدينة المحاصرة

Osmanlı donanması, gemilerin limana/Haliç'e ulaşmasına engel olmaya çalıştı; ancak başaramadı. وحاول الأسطول العثماني أن يحول بينها وبين الوصول إلى الميناء ولكنه فشل

Gemilerin (Haliç'e) geçmeyi başarmasının kuşatma altındaki şehrin ahalisi üzerinde olumlu etkisi oldu, sevinç dalgasıyla coşarak ümitleri yeniden yeşerdi. كان لنجاح السفن في المرور أثره الايجابي في نفوس أهالي المدينة المحاصرة فانتعشت آمالهم مغمورين بموجة من الفرح

Sultan II. Mehmet Osmanlı donanmasını bizzat altın boynuz (Haliç'e) sokmak ve Konstantinopolis'i en zayıf noktasından kuşatmak için bir çare düşünmeye başladı. أخذ السلطان محمد الثاني يفكر في وسيلة لإدخال الاسطول العثماني القرن الذهبي نفسه وحصار القسطنطينية من أضعف جوانبها

Donanmanın bir bölümünü, zincir engelini aşarak kara yoluyla Galata bölgesinden Haliç'e nakletmeyi gerektiren başarılı bir plan kurdu. واهتدى إلى خطة موفقة اقتضت أن ينقل جزءاً من أسطوله بطريق البر من منطقة غلطة إلى داخل الخليج متفاديا السلسلة

Bir gecede Osmanlılar katırların ve güçlü erkeklerin çektiği yetmiş gemiyi Altın Boynuz'un (Haliç'in) sularına nakletmeyi başardılar. وفي ليلة واحدة تمكن العثمانيون من نقل سبعين سفينة الى مياه القرن الذهبي تجرها البغال والرجال الأشداء

Sabah aydınlanmadan Osmanlı gemileri, kuşatma altındaki şehir halkına ürkütücü bir sürpriz yaparak Haliç'te yelkenlerini açtılar. وما كاد الصبح يسفر حتى نشرت السفن العثمانية قلوبها في الخليج مفاجأة لأهل المدينة المحاصرة مفاجأة مروعة

Osmanlılar amansızca surları dövmeyi sürdürürken kuşatma yavaş ve yorucu biçimde devam etti. Kuşatma altındaki şehir halkı ise yiyecek sıkıntısı çekiyor, her an (gün be gün) şehirlerinin düşmesini bekliyorlardı. استمر الحصار بطيئا مرهقا والعثمانيون مستمرون في ضرب الأسوار دون هوادة، وأهل المدينة المحاصرة يعانون نقص المؤن ويتوقعون سقوط مدينتهم بين يوم وآخر

Osmanlı padişahı, teslim olmaya ya da barış talep etmeye zorlarını düşüncesiyle her defasında yeni bir planla hasmına sürpriz yapıyordu. وكان السلطان العثماني يفاجئ خصمه في كل مرة بخطة جديدة لعله يحمله على الاستسلام أو طلب الصلح

Fakat Bizans imparatoru Kostantin, her defasında reddediyordu. Padişahın önünde, sahip olduğu bütün güçle savaşa devam etmekten başka seçenek kalmadı. لكن قسطنطين ملك البيزنطية كان يأبى في كل مرة، ولم يعد أمام السلطان سوى معاودة القتال بكل ما يملك من قوة.

Salı günü şafak vakti, (20 Cemaziyelevvel 857/29 Mayıs 1453) karadan ve denizden saldırılar başladı. وفي فجر يوم الثلاثاء (20 من جمادى الأولى 857هـ = 29 من مايو 1453م) بدأ الهجوم برًا وبحرًا،

Top güllerinin vızıltısı gökleri yarıp kalplere korku salarken savaş şiddetlendi. Askerlerin tekbir sesleri ise yeri (göğü) titretiyordu. واشتد هيب المعركة وقذائف المدافع يشق دويها عنان السماء ويثير الفزع في النفوس، وتكبيرات الجند ترح المكان

Osmanlılar hamlelerini artırdılar, canlarını hiçe sayarak, kendilerini ekin gibi biçen ölüme aldırmaksızın merdivenleriyle surlara doğru taarruza geçtiler. Hatta bir grup yeniçeri, vücutlarına saplanan düşman oklarına rağmen surun en yüksek noktasına çıktı. وضاعف العثمانيون جهدهم واندفعوا بسلاطهم نحو الأسوار بأسلين أرواحهم غير مبالين بالموت الذي يحصدهم حصدا، حتى وثب جماعة من الانكشارية إلى أعلى السور، وسهام العدو تنفذ إليهم

Sonunda Osmanlılar şehre doğu akın edebildiler. فقد استطاع العثمانيون أن يتدفقوا نحو المدينة.

Osmanlı donanması da Haliç'in girişine çekilen demir zincirleri kaldırmayı başardı. ونجح الأسطول العثماني في رفع السلاسل الحديدية التي وُضعت في مدخل الخليج

Hücumun başlamasının üzerinden sadece üç saat geçmişti ki tarihi şehir fatihlerin eline geçmişti (ayakları altındaydı). وما هي إلا ثلاث ساعات من بدء الهجوم حتى كانت المدينة العتيقة تحت أقدام الفاتحين

Fatih Sultan Mehmet muzaffer olarak şehre girince, atından indi, bu zafer dolayısıyla Allah'a şükür secdesi etti, sonra Ayasofya kilisesine yinelerek oraya doğru ilerledi. ولما دخل محمد الفاتح المدينة ظافرا ترجل عن فرسه، وسجد لله شكرا على هذا الظفر ثم تقدم متوجها إلى كنيسة "أيا صوفيا"؛

Bizans halkı ve rahipleri kilisede toplanmıştı. Onlara güvence (eman) verip, Ayasofya kilisesinin camiye dönüştürülmesini emretti. حيث احتشد فيها الشعب البيزنطي ورهبانه، فمنحهم الأمان، وأمر بتحويل كنيسة "أيا صوفيا" إلى مسجد،

Ayrıca büyük sahabi Ebû Eyyub el-Ensarî'nin kabrinin bulunduğu yere de bir cami (mescit) yapılmasını emretti. وأمر بإقامة مسجد أيضا في موضع قبر الصحابي الجليل أبي أيوب الأنصاري

Fatih ki fetihten sonra bu lakabı almıştı, Konstantinopolis'i devletinin başkenti yapma kararı aldı ve ona, "İslambol", yani, Dâru'l-İslâm/Darüsselam (Selamet ve Barış Yurdu) adını verdi. وقرر الفاتح الذي لُقّب بهذا اللقب بعد الفتح اتخاذ القسطنطينية عاصمة. "لدولته، وأطلق عليها اسم "إسلام بول" أي "دار الإسلام".

Dr. Ali Muhammed Muhammed es-Salabî'nin "Osmanlı Devleti; Yükseliş ve Çöküş Nedenleri" adlı eserinden son derece özetlenerek (hazırlanmıştır). باختصار وتصرف شديد من "الدولة العثمانية: عوامل النهوض وأسباب السقوط" / تأليف الدكتور علي محمد محمد الصلابي

XI. ÜNİTE

HABER TÜRLERİ

XI. ÜNİTE HABER TÜRLERİ

ÜNİTENİN ANA PLANI

Konuya Dair Gramer Bilgileri

A. Haberin Tanımı

1. Hakîkî Haber

Hakîkî Haber Türleri

- a. Müfred Olan Hakîkî Haber
- b. Cümle Olan Hakîkî Haber
- c. Şibh-i Cümle Olan Hakiki Haber

2. Sebebî Haber

B. Haberin Takaddümü (Öne Geçmesi)

Uygulama Soruları

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özet)

Konuya Dair Bölüm Soruları

Cevap Anahtarı

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bu bölümde Mübtedanın bizzat kendisi hakkında bilgi verilip yargı oluşturan haber tipi ele alınacaktır. Bir başka deyişle “Mübteda”, “Haber”in gerçek öznesi olduğu takdirde “Haber”, “Hakiki Haber” adını alır. Bu konu işlenecektir.

Bu bölümde ayrıca hakiki haberin karşıtı olan sebebi haber öğrenilecektir. Sebebi haberin, ne olduğu, özellikleri, irabı, cümledeki yeri, ifade ettiği anlam incelenecektir. Böylece bir metinde sebebi haber görüldüğü zaman anlaşılacak ve hakiki haber ve diğer haber türlerinden farkı kavranmış olacaktır.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

1. Arap dilinde haber hangi cümlede bulunur?
2. Bu haberin cümledeki yeri hakkında ne söylenebilir?
3. Haberin hakiki olması nasıl olur? Hangi haber hakikidir?
4. Hakiki haberin diğer haber türlerinden farkı nedir?
5. Sebebi haber ne demektir?
6. Arap dilinde sebebi haberin özellikleri nelerdir?
7. Arap dilinde sebebi haber ile sebebi sıfat arasındaki farklılık ve benzerlik nedir?
8. Arap dilinde hakiki haber ile sebebi haberin mukayesesi nasıldır?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

Tüm çeşitleriyle hakiki haberi bilir ve bu bilgi sayesinde şu ya da bu şekilde karşılaştığı Arapça metinleri hatasız okur. Geçmişte ayrı ayrı ünitelerde öğrendiği konulara bütünsel açıdan bakarak onları kategorik olarak izah edebilir.

Bütün sebebi haberleri bilir ve bu bilgi sayesinde Arapça metinleri hatasız okur, cümleleri öğelerine ayırabilir. Diğer taraftan sebebi haberin diğer haber türlerinden farkını kavrar ve bir metinde bununla karşılaştığında bunu anlar.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

- İsim cümlesi
- Mübteda
- Haber
- Hakiki haber
- Sebebi Haber
- Merfu

Giriş

Türkçede “yüklem” olarak tanımlanan temel ögenin Arapça gramerindeki karşılıklarından biri de haberdir. Yüklemin, öznesi yahut öznesi ile şu ya da bu şekilde ilintili merfû‘ bir ismin ardı sıra gelen türüne haber adı verildiğini daha önceden biliyoruz.

Arapçada iki tür cümle vardır. Birincisi isim cümlesi, ikincisi ise fiil cümlesidir. İsim cümlesi iki temel ögeden oluşur: Mübteda ve haber. Haber, çeşitli açılardan kısımlandırılır. Yapısı açısından müfret, cümle ve şibh-i cümle olabilir. Bunlarla beraber bu ünite de hakiki haber ve sebepî haber türleriyle haber konusu ele alınacaktır.

İlitam Arapça konularının başlangıcında gerek geçmişte öğrenilenlerin özeti, gerekse gelecekte öğrenileceklerin zemini olması bakımından Arap gramerinin iskeleti mesabesindeki hakiki haber konusunun hatırlatılması ve şayet varsa iskeletin eksik kısımlarının tamamlanarak yola çıkılması yararlı ve oldukça önemlidir.

Bu bölümde önce konuya dair gramer bilgileri verilecek, daha sonra alıştırmaya soruları ve örnek uygulamalarla zihinlerin konuyu iyice kavramış olması sağlanacaktır.

Arapçada isim cümlesinin en temel iki ögesinden biri olan haber, yapısı ve ifade ettiği anlam olarak çeşitli kısımlara ayrılabilir. Haberin kelime yapısı olarak müfret, cümle ve şibh-i cümle olduğu malumdur. Bir de haberin ifade ettiği anlam bakımından hakiki ve sebepî diye iki kısmı vardır. Bu derste aynı zamanda sebepî haber de incelenecektir.

Haberler, *mübteda* adı verilen söz konusu öznelerin örnekte görülen çeşitliliği çerçevesinde ikiye ayrılır. Eğer mübteda gerçek özne ise kendisini takip eden haber gerçek yüklem anlamında *hakiki haber*, şayet öznenin kendisi değil de maddi yahut manevi bir ilişkisi ise *sebepî haber* adı verilir. Bu ünite de bu iki haber türünden sebepî haber konusu da örneklerle işlenecektir.

Devamındaki bölüm soruları ve cevap anahtarı ile de öğrencinin kendini test etmesine imkân tanınmış olacaktır.

KONU YA DA İR GRAMER BİLGİLERİ

A. Haber ve Kısımları

İsim cümlesinde bulunup mübteda hakkında hüküm bildiren ve mübteda ile birlikte ana cümlenin anlamını tamamlayan ögeye haber denir.

Ali <u>öğretmendir.</u>	عَلِيٌّ مُدَرِّسٌ
Fatma <u>öğrencidir.</u>	فَاطِمَةٌ طَالِبَةٌ

Yukarıdaki her iki örnekte altı çizili olan kelimeler haberdir ve kendisinden önce geçen mübteda hakkında bir hüküm bildirmektedir. Ayrıca mübteda ile bir araya gelerek cümlenin anlamını tamamlamaktadır.

Haber, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, bazen bizzat mübteda hakkında bir hüküm bildirir ki buna *hakiki haber* denir. Bazen de bizzat mübteda hakkında değil de mübteda ile maddî ya da manevî bir ilişkisi bulunan bir şey hakkında hüküm bildirir. Haberin bu türüne de *sebebî haber* denir.

Hakiki haber	Adam <u>âlimdir.</u>	الرجلُ عالمٌ
Sebebî haber	Fatma'nın kızı <u>öğrencidir.</u>	فاطمةُ طالبةٌ بنتُها

Verilen bu bilgilerden de anlaşıldığı üzere haber iki kısma ayrılmaktadır: Hakiki haber ve sebebî haber.

1. Hakiki Haber

Mübtedanın bizzat kendisi hakkında bilgi verip yargı oluşturan haber türüne hakikî haber dendiği yukarıda geçti. Bir başka deyişle mübtedanın gerçek özne olduğu haber türüne hakiki haber denir.

Not: Edilgen yüklemlere ait sözde özneler de buradaki gerçek özne kavramı kapsamına dâhildir. Diğer bir deyişle isim cümlesinde öznenin sözde veya gerçek olması haberin hakiki haber sayılması için yeterlidir.

Ali <u>bilendir</u> .	عَلِيٌّ عَارِفٌ
Ali <u>binendir</u> .	عَلِيٌّ مَعْرُوفٌ
Ali <u>dövüyor</u> .	عَلِيٌّ يَضْرِبُ
Ali <u>dövülüyor</u> .	عَلِيٌّ يُضْرَبُ

Hakîkî Haber Türleri

Hakiki haber kendisini oluşturan kelimelerin niteliğine göre şu üç kısma ayrılır: Müfred, cümle, şibh-i cümle.

a. Müfred Olan Hakiki Haber

Haberin tek kelimelik bir isim olması durumunda bu habere *müfred haber* denir.

Haber <u>sevindiricidir</u> .	أَخْبَرٌ سَارٌّ
Aslan <u>yırtıcıdır</u> .	الْأَسَدُ مُفْتَرِسٌ
Altın <u>kıymetlidir</u> .	الذَّهَبُ قِيمٌ
Marangoz <u>ustadır</u> .	النَّجَّارُ بَارِعٌ
Ben <u>güçlüyüm</u> .	أَنَا قَوِيٌّ

Not: Buradaki müfred kavramıyla kastedilen şey tekil olması değil, tek kelimelik isim olmasıdır. Bu sebeple tek kelimelik isim olan tesniye ve cemi isimler de müfred kapsamında değerlendirilir.

Erkek öğrenci çalışkandır.	الطَّالِبُ مُجْتَهِدٌ
İki erkek öğrenci çalışkandır.	الطَّالِبَانِ مُجْتَهِدَانِ
Erkek öğrenciler çalışkandırlar.	الطَّالِبُ مُجْتَهِدُونَ
Kız öğrenci çalışkandır.	الطَّالِبَةُ مُجْتَهِدَةٌ
İki kız öğrenci çalışkandır.	الطَّالِبَتَانِ مُجْتَهِدَتَانِ
Kız öğrenciler çalışkandırlar.	الطَّالِبَاتُ مُجْتَهِدَاتُ

Tamlamaların haber olması durumunda isim tamlamasında *muzaf*, sıfat tamlamasında ise *mevsuf* olan kelime haber olarak i'rablanır ve tek kelimelik isim kabul edilerek *müfred haber* olarak değerlendirilir.

Muhammed, Allah'ın elçisidir.	مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
Ömer, adaletli bir yöneticidir.	عُمَرُ حَاكِمٌ عَادِلٌ

Kural:

Müfred olan hakiki haber, *müştak* (türemiş) bir isim olduğunda mübtedaya cinsiyet ve sayı bakımından uyar. *Câmid* (türememiş) bir isim olduğunda ise mübtedaya sadece sayı bakımından uyar.

Aşağıdaki örneklerde haberlerin hepsi *müfred-müştak* (türemiş) olduğundan bu haberler mübtedaya hem sayı (müfred-tesniye-cemi) açısından hem de cinsiyet (müzekkerlik-müenneslik) açısından uymuştur:

Erkek öğrenci <u>çalışkandır.</u>	الطَّالِبُ مُجْتَهِدٌ
İki erkek öğrenci <u>çalışkandır.</u>	الطَّالِبَانِ مُجْتَهِدَانِ
Erkek öğrenciler <u>çalışkandırlar.</u>	الطُّلَّابُ مُجْتَهِدُونَ
Kız öğrenci <u>çalışkandır.</u>	الطَّالِبَةُ مُجْتَهِدَةٌ
İki kız öğrenci <u>çalışkandır.</u>	الطَّالِبَتَانِ مُجْتَهِدَتَانِ
Kız öğrenciler <u>çalışkandırlar.</u>	الطَّالِبَاتُ مُجْتَهِدَاتٌ

Gelen örneklerde ise haberler *câmid* (türememiş) olduğu için mübtedaya sadece sayı yönünden uymuştur.

Susmak <u>selamettir.</u>	الصَّمْتُ سَلَامَةٌ
Namaz <u>nurdur.</u>	الصَّلَاةُ نُورٌ
Erkek öğrenci <u>bir tohumdur.</u>	الطَّالِبُ بُدْرَةٌ.
İki erkek öğrenci <u>iki tohumdur.</u>	الطَّالِبَانِ بُدْرَتَانِ.
Erkek öğrenciler <u>birer tohumdur.</u>	الطُّلَّابُ بُدُورٌ.
Kız öğrenci <u>bir tohumdur.</u>	الطَّالِبَةُ بُدْرَةٌ.
İki kız öğrenci <u>iki tohumdur.</u>	الطَّالِبَتَانِ بُدْرَتَانِ.
Kız öğrenciler <u>birer tohumdur.</u>	الطَّالِبَاتُ بُدُورٌ.

b. Cümle Olan Hakiki Haber

Haber bazen müstakil bir cümle şeklinde gelir. Bu cümle bir fiil cümlesi olabileceği gibi isim cümlesi de olabilir.

Ali yürüyor.	علي يمشي
Ali'nin oğlu öğrencidir.	علي ابنه طالب

Yukarıdaki her iki örnek de haber, mübtedanın bizzat kendisi hakkında bir hüküm/yargı bildirmekte olduğundan hakiki haber kısmında değerlendirilir.

Haberin cümle olarak gelmesi durumunda i'rab şu şekilde yapılır (Yukarıdaki iki örnek üzerinden):

• Birinci örnek:

علي : Mübtedadır. Lafzen merfû olup ref alameti zammedir.

يمشي : Muzari fiil olup merfûdur. Ref alameti takdirî zammedir. Bu fiilin fâili gizli bir zamir olup هو'dur.

يمشي (هو) : Fâiliyle birlikte bir fiil cümlesidir ve bu cümle mahallen merfû olup mübtedanın haberidir.

• İkinci örnek:

علي : Birinci mübtedadır. Lafzen merfû olup ref alameti zammedir.

ابن : İkinci mübtedadır. Lafzen merfû olup ref alameti zammedir. Aynı zamanda muzaftır.

ه : Muzafun ileyhtir. Mahallen mecrurdur.

طالب : İkinci mübtedanın haberi olup lafzen merfudur. Ref alameti zammedir.

ابنه طالب : İkinci mübteda ve haberinden oluşan bu cümle, birinci mübteda olan علي'un haberidir. Mahallen merfûdur.

Kural:

Hakiki haber, fiil cümlesinden oluşup da bu fiilin faili mübtedaya dönen bir zamir olduğunda haber cümlesindeki fiilin kalıbı mübteda ile cinsiyet ve sayı bakımından uyumlu olur.

Erkek öğrenci hedeflerini gerçekleştirdi.	الطَّالِبُ حَقَّقَ أَهْدَافَهُ
İki erkek öğrenci hedeflerini gerçekleştirdi.	الطَّالِبَانِ حَقَّقَا أَهْدَافَهُمَا
Erkek öğrenciler hedeflerini gerçekleştirdiler.	الطُّلَّابُ حَقَّقُوا أَهْدَافَهُمْ
Kız öğrenci hedeflerini gerçekleştirdi.	الطَّالِبَةُ حَقَّقَتْ أَهْدَافَهَا
İki kız öğrenci hedeflerini gerçekleştirdi	الطَّالِبَتَانِ حَقَّقَتَا أَهْدَافَهُمَا
Kız öğrenciler hedeflerini gerçekleştirdiler.	الطَّالِبَاتُ حَقَّقْنَ أَهْدَافَهُنَّ
Erkek öğrenci hedeflerini gerçekleştiriyor.	الطَّالِبُ يُحَقِّقُ أَهْدَافَهُ
İki erkek öğrenci hedeflerini gerçekleştiriyor.	الطَّالِبَانِ يُحَقِّقَانِ أَهْدَافَهُمَا
Erkek öğrenciler hedeflerini gerçekleştiriyorlar.	الطُّلَّابُ يُحَقِّقُونَ أَهْدَافَهُمْ
Kız öğrenci hedeflerini gerçekleştiriyor.	الطَّالِبَةُ تُحَقِّقُ أَهْدَافَهَا
İki kız öğrenci hedeflerini gerçekleştiriyor.	الطَّالِبَتَانِ تُحَقِّقَانِ أَهْدَافَهُمَا
Kız öğrenciler hedeflerini gerçekleştiriyorlar.	الطَّالِبَاتُ يُحَقِّقْنَ أَهْدَافَهُنَّ
Ben hedeflerimi gerçekleştirdim.	أَنَا حَقَّقْتُ أَهْدَافِي
Sen hedeflerini gerçekleştirdin.	أَنْتَ حَقَّقْتَ أَهْدَافَكَ
Ben hedeflerimi gerçekleştiriyorum.	أَنَا أُحَقِّقُ أَهْدَافِي
Sen hedeflerini gerçekleştiriyorsun.	أَنْتَ تُحَقِّقُ أَهْدَافَكَ

Kural: Haber, isim cümlesi olduğunda bu isim cümlesi kendi arasında mübteda-haber olacağından aralarında sayı ve cinsiyet bakımından uyum aranır.

Adamın oğlu bilgindir.	الرجلُ ابْنُهُ عَالِمٌ
Adamın iki oğlu bilgindir.	الرجلُ ابْنَاهُ عَالِمَانِ
Adamın oğulları bilgindir.	الرجلُ أَبْنَاؤُهُ عَالِمُونَ / عُلَمَاءُ
Adamın kızı bilgindir.	الرجلُ بِنْتُهُ عَالِمَةٌ
Adamın iki kızı bilgindir.	الرجلُ بِنْتَاهُ عَالِمَتَانِ
Adamın kızları bilgindir.	الرجلُ بَنَاتُهُ عَالِمَاتٌ
Erkek öğrencinin arkadaşları terbiyelidir.	الطَّالِبُ أَصْدِقَاؤُهُ مُهَدَّبُونَ
Kız öğrencinin arkadaşları terbiyelidir.	الطَّالِبَةُ صَدِيقَاتُهَا مُهَدَّبَاتٌ

Kural: Haber cümle olduğunda mübteda ile arasında bağlantı sağlayacak bir unsur (rabıt) mutlaka bulunmalıdır. Bu rabıt genelde mübtedaya dönen açık ya da gizli bir zamir olmakla beraber bazen ism-i işaret, bazen mübtedanın tekrarı olur.

Muhammed dersi yazıyor.	مُحَمَّدٌ يَكْتُبُ الدَّرْسَ
İki adam çarşıda yürüyor.	الرَّجُلَانِ يَمْشِيَانِ فِي السُّوقِ
Alinin babası âlimdir.	عَلِيِّ أَبِيهِ عَالِمٌ
Fatma'nın babası âlimdir.	فَاطِمَةَ أَبِيهَا عَالِمٌ
Zeyd ve Amr'ın huyu güzeldir.	زَيْدٌ وَعَمْرٌ خُلُقُهُمَا حَسَنٌ
Erkek öğrencilerin seviyeleri iyidir.	الطُّالِبُ مُسْتَوَاهُمْ جَيِّدٌ
Kız öğrencilerin seviyeleri iyidir.	الطَّالِبَاتُ مُسْتَوَاهُنَّ جَيِّدٌ
Takvâ elbisesi, o daha hayırlıdır.	وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكُ خَيْرٌ
Kıyamet, nedir kıyamet?	الْحَاقَّةُ مَا الْحَاقَّةُ

c. Şibh-i Cümle Olan Haber

Arapça'da şibh-i cümle denince iki şey anlaşılır:

1. Harf-i cer ile mecrûru.

2. Zarf.

Önceki ünitelerde de geçtiği üzere şibh-i cümleler, anlamca kendisini tamamlayan bir fiil ya da şibh-i fiile (masdar, ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe, ism-i tafdîl, mübalağa sîgaları gibi bir kelimeye) taalluk ederler. Ancak şibh-i cümleler haber konumunda bulunduğu vakit *hazfedilmesi vacip olan umûmî manalı bir fiile veya şibh-i fiile* taalluk eder.

Bu fiil وَجَدَ، اسْتَقَرَّ، حَصَلَ، ثَبَتَ، كَانَ fiillerinden biri olabilir. Şibh-i fiil ise bu fiillerden türetilen مَوْجُودٌ، مُسْتَقَرٌّ، حَاصِلٌ، ثَابِتٌ، كَائِنٌ kelimelerden biri olabilir.

Örneğin الْحَمْدُ لِلَّهِ (Hamd Allah'a mahsustur.) dendiğinde bu cümlede bulunan câr-mecrûrun taalluk ettiği gizli ve umûmî manalı bir fiil veya şibh-i fiil bulunmaktadır. Buna göre bu cümlenin açılımı şu şekilde olmaktadır:

الْحَمْدُ (ثَبَتَ / ثَابِتٌ) لِلَّهِ

Dilciler arasında yaygın kanaate göre bu vb. durumlarda asıl haber, hazfedilmiş olan bu fiil veya şibh-i fiildir. Ancak “Haber, cümlede zikredilen câr-mecrûrdur” diyen dilciler de bulunmaktadır. Haber olduğu için de mahallen merfû olur.

Zaman ya da mekân zarfı olan isimlerin haber konumunda bulunması durumunda ise bu isimler zarf olmak üzere mansûb olurlar. Örneğin عَلِيٌّ عِنْدَكَ (Ali senin yanındadır.) cümlesinde, tıpkı önceki cümlede olduğu gibi bu cümlede de şibh-i cümle olan zarf (عِنْدَ)، haberin yerinde bulunduğu için umûmî manalı gizli bir fiil veya şibh-i fiile taalluk eder.

Buna göre bu cümlenin açılımı şu şekilde olmaktadır:

عَلِيٌّ (وَجَدَ / مَوْجُودٌ) عِنْدَكَ

Burada da yine dilciler arasında yaygın kanaate göre asıl haber, hazfedilmiş olan وَجَدَ veya مَوْجُودٌ kelimesidir. عِنْدَ ise hazfedilen müteallakın zarfı yani mef'ûlün fih'idir. Ancak “Haber, cümlede zikredilen zarftır ve bu zarf haber olduğu için mahallen merfûdur” diyen dilciler de bulunmaktadır.

Ali <u>okuldadır.</u>	عَلِيٌّ فِي الْمَدْرَسَةِ
Fatma <u>okuldadır.</u>	فَاطِمَةٌ فِي الْمَدْرَسَةِ
Kitap <u>masanın üzerindedir.</u>	الْكِتَابُ عَلَى الْمَنْضَدَةِ
Yolculuk <u>Kahire' yedir.</u>	السَّفَرُ إِلَى الْقَاهِرَةِ
Ali okulun <u>önündedir.</u>	عَلِيٌّ أَمَامَ الْمَسْجِدِ
Fatma ağacın <u>altındadır.</u>	فَاطِمَةٌ تَحْتَ الشَّجَرَةِ
Erkek öğrenci <u>fakültede,</u> kütüphanenin <u>önündedir.</u>	الطَّالِبُ أَمَامَ الْمَكْتَبَةِ فِي الْكُلِّيَّةِ
Erkek öğrenciler <u>fakültede,</u> kütüphanenin <u>önündedirler.</u>	الطُّلَّابُ أَمَامَ الْمَكْتَبَةِ فِي الْكُلِّيَّةِ
Kız öğrenciler <u>fakültede</u> kütüphanenin <u>önündedirler.</u>	الطَّالِبَاتُ أَمَامَ الْمَكْتَبَةِ فِي الْكُلِّيَّةِ
Oruç perşembe günüdür.	الصَّوْمُ يَوْمَ الْحَمِيسِ
Yolculuk sabahtır.	الرَّحْلَةُ صَبَاحًا

2. Sebebî Haber

Bizzat mübteda hakkında değil de mübteda ile maddî ya da manevî bir ilişiği bulunan bir şey hakkında hüküm bildiren haber türüne *sebebî haber* denir.

Ali'nin oğlu <u>öğretmendir.</u>	عَلِيٌّ مُدْرَسٌ ابْنُهُ
Fatma'nın kızı <u>öğrencidir.</u>	فَاطِمَةٌ طَالِبَةٌ بِنْتُهَا

Yukarıdaki birinci örnekte عَلِيٌّ mübteda; مُدْرَسٌ haber; ابْنٌ ise fâildir. Dikkat edilirse haber olan مُدْرَسٌ kelimesi bizzat mübteda olan عَلِيٌّ hakkında değil, mübteda ile ilişiği bulunan ابْنٌ kelimesi hakkında hüküm vermektedir. Bu sebeple de haber, sebebî haber olmaktadır. İkinci örnekte de durum aynıdır.

Kural: Sebebî haberler, haberin müştak bir isim olup kendisinden sonra fâili veya naib-i fâilinin açık isim olması durumunda olur. Bu durumda mübteda ile arasında sayı ve cinsiyet bakımından uyum aranmaz. Uyum, sadece haber ile kendisinden sonra gelen merfû isim arasında müzekkerlik-müenneslik açısından aranır. Sayıda ise yine uyum aranmaz. Çünkü bu durumda haber her zaman müfred olarak gelir.

Zeyd'in hafızası güçlüdür.	زَيْدٌ قَوِيٌّ ذَاكِرْتُهُ
Fatma'nın babası güçlüdür.	فَاطِمَةُ قَوِيٌّ أَبُوهَا
İki adamın arkadaşlıkları eskidir.	الرَّجُلَانِ قَدِيمَةٌ صُحْبَتُهُمَا
Erkek öğrencilerin babaları zengindir.	الطَّلَابُ غَنِيٌّ آبَاؤُهُمْ
Kız öğrencilerin babaları zengindir.	الطَّلَبَاتُ غَنِيٌّ آبَاؤُهُنَّ

B. Haberin Takaddümü (Öne Geçmesi)

Normalde isim cümlesinde önce mübteda sonra haber gelir. Ancak bazı durumlarda haber mübtedanın önüne geçer. Haberin mübtedadan önce gelmesi bazen vacip (zorunlu) olur, bazen de caiz (isteğe bağlı) olur.

Haber şu durumlarda zorunlu olarak öne geçer:

1. Mübteda nekra olup haber şibh-i cümle olduğunda.

Evde bir çocuk vardır.	فِي الْبَيْتِ وَلَدٌ
Ali'nin iki kalemi vardır.	لِعَلِيِّ قَلَمَانِ
Evin önünde bir araba vardır.	أَمَامَ الْبَيْتِ سَيَّارَةٌ
Ağacın altında bir adam vardır.	تَحْتَ الشَّجَرَةِ رَجُلٌ

Dikkat: Şibh-i cümle başa geldiği zaman cümleye genelde "... vardır." anlamı katar.

2. Haber soru ismi olduğunda.

Kıyamet ne zamandır?	مَتَى السَّاعَةُ؟
Adın nedir?	مَا اسْمُكَ؟
Durumun nasıldır (nasılsın)?	كَيْفَ حَالُكَ؟
Kitabın nerededir?	أَيْنَ كِتَابُكَ؟

3. Habere dönen bir zamir mübtedaya bitiştiğinde.

(Evin) sahibi evdedir.	فِي الدَّارِ صَاحِبُهَا
Yoksa kalplerinin üzerinde kilitleri mi var?	أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

UYGULAMA SORULARI

1. Aşağıdaki cümleler içerisinde hakiki haberleri bulup altlarını çiziniz.

1. البيت مكان استراحة للإنسان.
2. مصطفى محام مشهور في المدينة.
3. الخريف فصل بين الصيف والشتاء.
4. الجامعات تفتح أبوابها لأبناء البلاد.
5. الحديقة متفتحة أزهارها في الربيع.
6. الكباب مفضَّل عند الأتراك والعرب.
7. الشرفة تشرف على شاطئ البحر.
8. النهر ماءً عذب ومنظره جميل.

2. Aşağıda cümlelerde müfred olan hakiki haberleri bulup altlarını çiziniz.

1. العمارة مملوءة بالسكان المهاجرين اللاجئین.
2. السفارة قريبة من مبنى الولاية.
3. محمد ملزمة أقواله وأفعاله وتقاريره.
4. الزمرد حجر قيم مفضل لدى النساء.
5. الناس ماشون على سلوك ملوكهم.
6. المؤمن مغفورة ذنوبه، ومقبولة توبته إن تاب.
7. الله غافر الذنب قابل التوب شديد العقاب.
8. المساجد بيوت الله.

3. Aşağıda cümlelerde cümle olan hakiki haberleri bulup altlarını çiziniz.

1. إسطنبول فُتِحَتْ عام ألف وأربعمائة وثلاثة وخمسين من قبل السلطان الفاتح.
2. السائق أوقفت السيارة بجوار الرصيف.
3. الأبوان تربيان أولادهما على تعاليم الإسلام.
4. الأستاذ يسع علمه ويحسن خلقه.
5. نحن نؤمن بما جاء به النبي صلى الله عليه وسلم.
6. أنا ألقيت محاضرة حول العولمة وأثرها في المجتمع الإسلامي.
7. أحمد تُمدِّح سيرته وتُحمِّدُ شيمته.
8. المسلمون يعبدون الله كأنهم يرونه امتثالاً بالنبي (ص).

4. Aşağıda cümlelerde cümle olan hakiki haberleri bulup altlarını çiziniz.

1. المكتبة عند مَبْنَى الجامعة.
2. الثُلثان على طَرَفِي الطَّاوَلَةِ.
3. الكَلْبِيَّة في حَيِّ إِسْكَنْدَرٍ بِأَشَا مِنْ دَائِرَةِ فَاتِحٍ.
4. الأدوية في القوارير مخزونة.
5. الحمد لله رب العالمين.
6. رجال الشرطة على وشك قبض الجناة.
7. سيارة مدير أمام مكتبه واقفة.
8. العجلة من الشيطان والتأني من الرحمان.

5. Müfred olan hakiki haberleri örnekteki gibi cümle olan hakiki habere çeviriniz.

المثال 1- تركيا مُؤَيَّةُ اللاجئِين السورِين مُرَاعَاةً لِلأخوة. ← تركيا تُؤَيُّو اللاجئِين السورِين مُرَاعَاةً لِلأخوة.

المثال 2 - القرآنُ مُتَلَوٌ مِن قِبَلِ القُرَاءِ بِأصواتِهِم الحسنة. ← القرآنُ يُتَلَى مِن قِبَلِ القُرَاءِ بِأصواتِهِم الحسنة.

1. الطاقة الكهربائية مُستَعْمَلَةٌ فِي تكنولوجية السيارَات فِي السنوات الأخيرة.

2. الدَّوَائِرُ الرِّسْمِيَّةُ مُعَلَّقَةٌ فِي أيام العطلة والأعياد.

3. التِّلْفَازُ مُسَمَّى بِالعلبة السحرية منذ يوم اختراعه.

4. الوزراءُ مُجْتَمِعُونَ مع رئيسهم حول طاولة المفاوضات.

5. الأطباءُ فاحصون المرضى حتى العصر.

6. المهندسون عاملون على مشروع يصلح كثافة المرور.

7. العلمُ نافع للجميع علماً كان أو معلماً أو متعلماً.

6. Cümle olan hakiki haberleri örnekteki gibi müfred olan hakiki habere çeviriniz.

المثال: أَنْقَرَةُ تَقَعُ بَعِيدَةً عَن إسطنبول بِأربع مائة كيلومترٍ. ← أَنْقَرَةُ واقعة بعيدة عن إسطنبول بأربع مائة كيلومتر.

الأساورَةُ قُفِدَتْ مِن قِبَلِ العُرُوسِ عند السفر. ← الأساورَةُ مَفْقُودَةٌ مِن قِبَلِ العُرُوسِ عند السفر.

1. الفَنَّانَةُ تُؤَدِّي دورها ببراعة عظيمة.

2. المدارسُ تفتتح في أوائل الخريف.

3. القضاةُ حكموا على المتهمين بالحبس.

4. الأبوان يقفان عند أولادهم في الأحيان الصعبة.

5. السفينةُ تُحَشَى بِالأمْتعة الاستراتيجية.

6. القرآنُ يهدي للطريق الأقوم.

7. التاريخُ يخبر من يقرؤه بمن خلوا من قبلهم.

7. Cümle olan hakiki haberleri örnekteki gibi şibh-i cümle olan hakiki habere çeviriniz.

المثال: أنقرة تقع في وسط تركيا. ← أنقرة في وسط تركيا.

1. النظافة تنشأ من الإيمان.

2. الناس يمشون على سلوك ملوكهم.

3. اليوم يكون لك والغد يكون عليك لأن الدهر يومان.

4. المرء يُقَوِّمُ بِأَصْغَرِيهِ قلبه ولسانه.

5. أمر العباد يعود إلى ربهم.

6. الناس يتنازلون عن مصالحهم لمصالح نسائهم.

7. الحديث يأتي عن عائشة رضي الله عنها.

8. Cümlelerdeki boşlukları listeden uygun haberlerle doldurunuz.

(مُؤَدِّيَّة - مُحْرُوسَة - بالجنان - يقترب - مَبْنِيَّة - يَعْتَرِّانِ - يُوجِّه - عن وفره)

1. المُدَرِّبُ اللاعبين لرفع مستوى اللعب.

2. الحائط من الانهدام لعدم الاهتمام.

3. الأبوان بنجاح أبنائهم وبناتهم

4. الأطعمة في الثلاجات.

5. الأشربة الباردة إلى الرَّشْحِ والرُّكَامِ.

6. بيوت الحي بالتكنولوجية الحديثة.

7. الغني القناعة لا عن كثرة العرض.

9. Aşağıdaki cümleleri isim cümlesi olarak Arapçaya çeviriniz.

- Biletler, gişelerde satışa sunuldu.
- Ekranlar herkesin büyük bir merakla beklediği starı ağırladı.
- Anne, çocuğunu ibadet vecdiyle emzirir.
- Mümin lehinde ve aleyhinde olanı bilendir.
- Sabır acı, meyvesi tatlıdır.

10. Aşağıdaki cümleler içerisinde sebebi haberleri bulup altlarını çiziniz.

1. البيت نظيفة عُرفُهُ.
2. مصطفى طبيب مشهور في المدينة.
3. الخريف معتدل جوّه.
4. الجامعات متزود أساتيدُها بالبراعات المتنوعة.
5. الحديقة متفتحة أزهارها في الربيع.

11. Cümlelerdeki boşlukları listeden uygun haberlerle doldurunuz.

(مؤدّ - محفوظة - منعكسة - قريب - تبتهج - دامعة - خطير - عن وفرة)

1. المدرب توجيهه لرفع مستوى اللعب.
2. الحائط انهدامه لعدم الاهتمام.
3. الأبوان أعينهما بنجاح أبنائهم وبناتهم
4. الأطعمة طراوتها بواسطة الثلجات.
5. الأشربة الباردة تناولها لصحة الجسم.

Bu Bölümde Neler Öğrendik?

Türkçede “yüklem” olarak tanımlanan temel ögenin Arapça gramerindeki karşılıklarından biri de haberdur. Yüklemin, öznesi yahut öznesi ile şu ya da bu şekilde ilintili merfû‘ bir ismin ardı sıra gelen türüne haber adı verildiğini daha önceden biliyoruz.

1- Arapçada isimle başlayan cümleye isim cümlesi adı verilir. Diğer bütün cümleler gibi iki temel ögeye sahiptir: Söz dizim sırasına göre önde olana mübteda, ardı sıra gelene ise haber adı verilir.

2- Mübteda Türkçedeki özne, haber ise yüklem terimlerine karşılık gelir.

3- Yüklem durumundaki haber öncesindeki mübteda’nın;

a) Ya bizzat kendisi,

b) Ya da bizzat kendisi değil de herhangi bir ilişkisi hakkındaki yargıyı muhataba aktarma işlevi görür.

4- Bir önceki maddede sıralananlardan şu hükümler elde edilmektedir:

a) Mübtedanın bizzat kendisi hakkındaki bir yargıyı bildiren haber tiplerine “hakiki haber”,

b) Mübtedanın herhangi bir ilişkisi hakkındaki bir nitelemeyi nakleden haber tiplerine “sebebî haber” denir.

5- Hakiki haber şayet zarf dışında herhangi bir isim ise “müfred haber”, fiil veya isim cümlesinden meydana geliyorsa “cümle haber”, zarf veya harf-i cer ve mecrûrundan oluşan bir söz öbeği ise “şibh-i cümle haber” adıyla anılır.

Bu üniteyi öğrenerek içselleştirmiş bir öğrenci;

- Arapça metinleri okurken içlerindeki isim cümlelerini ayırt eder, başkalarına anlatır, örneklerle açıklar.

- İsim cümlelerini ögelerine ayırır. Haberleri öznenin kendisi veya ilişkisi hakkında bildirdiği yargı çerçevesinde hakiki ve sebebi olmak üzere tasnif eder, bu kategorilerden her birini örneklerle açıklar.

- Hakiki haberi kelime türleri bağlamında müfred, cümle ve şibh-i cümle olmak üzere sınıflandırır. Her birinin diğerinden farklı yönlerini örneklerle izah eder.

- Mübteda – haber uyumu ve haberin i‘râbı hususunda örnekler eşliğinde doyurucu bilgiler verir.

‘Haber’ler, “Mübteda” adı verilen söz konusu öznelerin örnekte görülen çeşitliliği çerçevesinde ikiye ayrılır. Eğer mübteda gerçek özne ise takip eden haber “gerçek yüklem” anlamında “hakiki haber”, şayet öznenin kendisi değil de maddi yahut manevi bir ilişkisi ise “sebebi haber” adı verilir. Bu kısımda ayrıca “sebebi haber” meselesi de ele alınmış, örneklerle ayrıntıları izah edilmiştir.

“Sebebi haber” mübtedanın bizzat kendisi değil de maddi yahut manevi bir ilişkisi hakkında bilgi verip yargı oluşturan haber tipidir. Bir başka deyişle “mübteda”, “haber”in gerçek öznesi olmayıp gerçek öznesi ile şu ya da bu biçimde ilişkili olması halinde “haber”, “sebebi haber” adını alır.

5. “Anladım ki çocuğun anne babası okulun iki öğretmenidir.” cümlesinin Arapçasındaki iki boşluğa aşağıdakilerden hangi ikisi gelebilir?

فهمت أن الولد المدرسة.

- a) وَالِدَا - مُعَلِّمًا b) وَالِدَيْ - مُعَلِّمَي
c) وَالِدَا - مُعَلِّمَي d) وَالِدَيْ - مُعَلِّمًا

6. Aşağıdaki cümlelerde haberin öne geçmesi zorunlu (vacip) olanların yanına “V”, caiz olan kelimelerin yanına da “C” yazınız.

a) اِنَّا لَنَا لَأَجْرًا / Kesinlikle bize bir ücret vardır.

(... ..)

b) لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ / Her toplumun işi kendine aittir.

(... ..)

c) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ / Her toplumun bir süresi vardır.

(... ..)

d) لِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ / Her toplumun bir elçisi vardır.

(... ..)

e) اِنَّا لِيَا بَهُمْ / Onların dönüşü kesinlikle bizedir.

(... ..)

f) اِنَّا عَلَيْنَا حِسَابُهُمْ / Onların hesabı da kesinlikle bize aittir.

(... ..)

g) اِنَّا لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا / Hiç şüphesiz müttakiler için kurtuluş vardır.

(... ..)

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde i’rab ve hareke yanlış vardır?

A- عَلِمْتُ أَنَّ الزَّهْرَةَ نَاصِرَةٌ.

B- الْبَيْتُ جَدِيدٌ لَكِنَّ الْأَثَاثَ قَدِيمٌ.

C- لَيْتَ الْفَاكِهِةَ نَاصِحَةً.

D- أَصْبَحَ الْجَوُّ مُمْطِرًا.

E- لَيْسَ الْعَامِلُ نَشِيطًا.

8. Aşağıdakilerden hangisi tam ve anlamlı bir cümledir?

A- مُعَلِّمُ الْمَدْرَسَةِ مُسَلِّمٌ

B- صَارَ خَادِمُ الْبَيْتِ

C- بَابُ الْبَيْتِ

D- الْجُمْلَةُ الْمَفِيدَةُ

E- كُتِبَ مَفِيدَةٌ

9. Aşağıdaki boşluklara uygun düşen edatları, parantez içerisinde seçmek suretiyle yerleştiriniz. **Sadece edatlardan** sonra gelen kelimeleri **harekeleyiniz**.

(إِنَّ - كان - على - لكنَّ - أنَّ)

- a) ترقد الدجاجة البيض.
- b) الكتاب مفيد الصور مضرة.
- c) ما علمتُ المفتاح ضائع.
- d) الميزاح يجلب البغضاء و يقطع الإخاء.
- e) البناء عالياً

10. Aşağıdaki boşluklara uygun düşen kelimeleri harekeli olarak yazınız.

ا- باتتْ البنت

ب- ليتْ الفاكهة

ج- ليسَ جائعا.

د- كأنَّ القمر

هـ- يُضْحِي الشارع

CEVAP ANAHTARI

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde haberin öne geçmesi câiz olup zorunlu (vâcib) değildir?

a) إِنَّ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسَ / Hiç şüphesiz onlardan her biri için 1/6 (hisse) vardır.

b) إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا / Her zorlukla beraber mutlaka bir kolaylık vardır.

c) إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا / Hiç şüphesiz senin gündüz uzunca bir koşuşturman vardır.

d) إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا / Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar ve yakıcı bir ateş vardır.

Çözüm: Çünkü a) şıkkındaki “es-Südüsü” kelimesi marife olup inneden hemen sonra da olabilirdi.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mübteda-haber uyumu söz konusu **değildir**?

a) الماء ضروريٌّ للحياة.

b) الحركة تقوي العضلات.

c) المصباح ضوءه شديدٌ.

d) الساعة تحت الوسادة.

Not: Haber şibih cümle olduğu zaman Mübteda-Haber uyumu aranmaz...

3. “ / Yaşlı adamın iki küçük çocuğu var idi.”

cümlesindeki boşluk aşağıdakilerden hangisi ile tamamlanabilir?

a) ولدين صغيرين

b) ولدان صغيران

c) ولدان صغيرتان

d) ولدان كبيران

a) Şıkkında şekil değişmiş, mansûb kelime olamaz.

c) Şıkkında Sağîratâni müennes olduğu için uyum yok.

d) Şıkkında mana açısından yanlışlık var. küçük/büyük.

Doğru cevap b) şıkkı. Kâne olmasa cümle şöyle olurdu:

“ ولدان صغيران / Yaşlı adamın iki küçük çocuğu var.”

4. صَارَ/لَعَلَّ cümlesinin başına sırasıyla صَارَ/لَعَلَّ getirilse hangi değişiklikler olur?

- a) صَارَ getirilse ذَا ; لَعَلَّ getirilse أَبُوكَ olur.
b) صَارَ getirilse ذُو ; لَعَلَّ getirilse أَبَاكَ olur.
c) صَارَ getirilse الْعِلْمَ ; لَعَلَّ getirilse أَبِيكَ olur.
d) صَارَ getirilse ذَا ; لَعَلَّ getirilse أَبَاكَ olur.

Not-4: “Sâra” kelimesi “Kâne vb.”den olup mübtedaya dokunmaz; cümlenin başına gelirse haber mansûb olur... Burada “Zû” kelimesi “Zâ” olur.

“Lealle” kelimesi “İnne vb.”den biri olup mübtedayı değiştirir, mansûb yapar; habere dokunmaz. Burada Lealle gelirse “Ebûke” kelimesi “Ebâke” olur.

5. “Anladım ki çocuğun anne babası okulun iki öğretmenidir.” cümlesinin Arapçasındaki iki boşluğa aşağıdakilerden hangi ikisi gelebilir?

فهمت أن الولد المدرّسة.

- a) وَالِدَا - مُعَلِّمًا b) وَالِدَيْ - مُعَلِّمَي
c) وَالِدَا - مُعَلِّمَي d) وَالِدَيْ - مُعَلِّمًا

Not: “Enne” kelimesi “İnne vb.”den biri olup mübtedayı değiştirir, mansûb yapar; habere dokunmaz. Burada birinci boşluğa gelecek kelime mansûb yani “Vâlideyni” olmalı, ancak Muzâftan bir de nûn düşer... Sonuç olarak ilk boşluğa gelecek kelime “Vâlidey” olur. İkinci boşluğa gelecek kelime ise Enne’nin haberi olduğu için değişmez, merfû olarak kalır. Yani Elif Ye’ye dönüşmez. Ancak o da muzâf olduğu için yine de nûnu düşer. Sonuç olarak ikinci boşluğa gelecek kelime “Muallimâa” olur.

6. Aşağıdaki cümlelerde haberin öne geçmesi zorunlu (vacip) olanların yanına “V”, kişisel tercihe bağlı olup zorunlu olmayan (caiz olan) kelimelerin yanına da “C” yazınız.

a) إِنَّ لَنَا لِأَجْرًا / Kesilikle bize bir ücret vardır.

(.....V.....)

b) لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ / Her toplumun işi kendine aittir.

(.....V.....)

c) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ / Her toplumun bir süresi vardır.

(.....V.....)

d) لِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ / Her toplumun bir elçisi vardır.

(.....V.....)

e) إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ / Onların dönüşü kesinlikle bizedir.

(.....C.....)

f) إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ / Onların hesabı da kesinlikle bize aittir.

(.....C.....)

g) إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا / Hiç şüphesiz müttakiler için kurtuluş vardır.

(.....V.....)

Not: Haber harf-i cerli olunca başa gelebilir ve gelir. Eğer mübteda nekra ise haberin başa gelmesi **vaciptir, zorunludur. Nekra bir isimle cümleye başlanılamaz.** Mübteda marife ise haberin başa gelmesi **câizdir.** Yani kişisel tercihe bağlıdır, gelebilir de gelmeyebilir de... Cümlenin başına İne vb. ya da Kâne vb. gelmesi ise bu durumu değiştirmez.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde i'rab ve hareke yanlışı vardır?

A - عَلِمْتُ أَنَّ الزَّهْرَةَ نَاضِرَةٌ.

B - الْبَيْتُ جَدِيدٌ لَكِنَّ الْأَثَاثَ قَدِيمٌ.

C - لَيْتَ الْفَاكِهَةَ نَاضِجَةً.

D - أَصْبَحَ الْجُوُّ مُمَطَّرًا.

E - لَيْسَ الْعَامِلُ نَشِيطًا.

Not: “İne vb.” edatlar mübtedayı değiştirir, mansûb yapar; habere dokunmaz. Kâne vb. yardımcı fiiller ise mübtedaya dokunmaz; yani ismini merf'û' yapar, haberini mansûb yapar. Burada **B ve C şikkında** İne vb.den olan edatlar görevni yapmış... **D ve E şikkında** Kâne vb.den olan Nakıs Fiiller görevini yapmış... Ancak A şikkındaki Enne edatı İne vb.den biri olduğu halde görevini yapmamış, orada bir yanlılık mevcuttur.

8. Aşağıdakilerden hangisi **tam ve anlamlı** bir cümledir?

A - مُعَلِّمُ الْمَدْرَسَةِ مُسْلِمٌ

B - صَارَ خَادِمُ الْبَيْتِ

C - بَابُ الْبَيْتِ

D - الْجُمْلَةُ الْمَفِيدَةُ

E - كُتِبَ مَفِيدَةٌ

Not: **Tam ve Anlamlı** bir cümle olabilmesi için

a) **İsim Cümlesinde: Mübteda+Haber**

b) **Fiil Cümlesinde: Fiil+Fâil+Mef'ûl** olmalıdır.

Bu temel unsurlardan biri eksik olursa, tam ve anlamlı bir cümle olamaz. Bütün bu unsurları içinde bulunduran **tek doğru cevap A şıkkıdır.**

9. Aşağıdaki boşluklara uygun düşen edatları, parantez içerisinde seçmek suretiyle yerleştiriniz. **Sadece edatlardan** sonra gelen kelimeleri **harekeleyiniz.**

(إِنَّ - كان - على - لكنَّ - أنَّ)

a) ترقد الدجاجة على البيض.

b) الكتاب مفيد لكنَّ الصور مضرّة.

c) ما علمتُ أنَّ المفتاح ضائع.

d) إنَّ الميزاح يجلب البغضاء و يقطع الإخاء.

e) كان البناء عالياً.

Not: Bu soruyu cevaplayabilmek için; Harf-i Cerleri, **İnne vb. Fiile Benzeyen Edatlar (el-Hurûfu'l-Müşebbehe bi'l-Fiil)** ile **Kâne vb. Nâkıs (Yardımcı Fiilleri)** ve bunların her birinin nerede, hangi görevde ne anlamda kullanıldığını kısacası ismin başına gelip sonunu etkileyen amilleri (etkenleri) çok iyi kavramak gerekir.

10. Aşağıdaki boşluklara uygun düşen kelimeleri **harekeli olarak** yazınız.

ا- بَاتَتْ الْبِنْتُ مَرِيضَةً.

ب- لَيْتَ الْفَاكِهَةَ طَازِجَةً.

ج- لَيْسَ الْوَلَدُ جَائِعًا.

د- كَأَنَّ الْقَمَرَ نَوْزًا.

ه- يُضْحِي الشَّارِعَ مُزْدَجِمًا.

Not: Bu soruyu cevaplayabilmek için de; **nevâsıh** (isimlerin sonlarını değiştiren etkenler) denilen **inne vb. fiile benzeyen edatlar (el-hurûfu'l-müşebbehe bi'l-fiil)** ile **kâne vb. nâkıs (yardımcı) fiilleri** ve bunların fonksiyonlarını çok iyi kavramak gerekir.

XII. ÜNİTE

TE'KİD

XII. ÜNİTE: TE’KÎD

ÜNİTENİN ANA PLANI KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Anahtar Kavramlar

Giriş

I. Lafzî Te’kid

II. Manevî Te’kîd

III. Zamirlerin Tekîdi

IV. Te’kîdin İ’râbı

Uygulama Soruları

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özet)

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bu bölümde farklı tabirler ve deyimler öğrenilecektir. Te'kîdîn ne olduğunu öğrendiğimiz gibi lafzî ve manevî te'kîd tarzındaki türleriyle birlikte zamirlerin de nasıl te'kîd edildiğini öğreneceğiz. Ayrıca ma'mûller konusunda görmüş olduğumuz tabi ma'mûllerden te'kîdin i'râbını da ayrıntılı bir şekilde yeniden öğrenmiş olacağız.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

1. Te'kîd nedir ve niçin kullanılır?
2. Te'kîd çeşitleri nelerdir?
3. Lafzî ve manevî te'kid nedir?
4. Manevî te'kîd nerelerde kullanılır?
5. Zamirlerin te'kîdi nasıl yapılır?
6. Te'kîdin i'râbı neye tabidir?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

Tüm çeşitleriyle lafzî ve manevî te’kîdi bilir ve bu bilgi sayesinde karşılaştığı Arapça metinleri hatasız okur. Geçmişte ayrı ayrı ünitelerde öğrendiği konulara bütünsel açıdan bakarak onları kategorik olarak izah edebilir.

Konunun kavranması için;

Metin çözümlemesi, eş anlamlı ve karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi; örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanır.

Anahtar Kavramlar

- Te’kîd
- Lafzî Te’kîd
- Manevî Te’kîd
- Müekkid
- Müekked
- Tevâbi’

Giriş

Türkçe’de te’kîdli ve vurgulu ifadelerle oldukça sık rastlanır. Örneğin “Dedemi, dedemi gördüm” ve “Bu saati, aynısını istiyorum” cümleleri vurgulu ifadelerdir. Aynı ifadeleri Arapça’da da oluşturmak mümkündür.

Muhatabın zihninde anlamı kuvvetlendirmek, takviye etmek ya da karşı tarafın zihninde oluşan tereddüt ve yanlış anlamaları gidermek amacıyla yapılan tekrarlı anlatım tarzına te’kîd denir.

Daha önce avamilde ma’ mûller konusu görülmüş ve sayılarının otuz olduğu ifade edilmişti. Bunlardan yirmi beşi, amil olan kelimedden bizzat etkilenir ve bunlara *aslî ma’ mûller* (المعمول بالأصالة) denir. Bunların merfû (9), mansûb (13), mecrûr (2) ve meczûm (1) kısımları bulunmaktadır.

Bir de önceki kelimeye uyduğu için onun harekesini ve i’rabını alan ma’ mûller vardır ki bunlara da *tabi’ ma’ mûller* (المعمول بالتبعية) denir. Bunlar beş tane olup şunlardır: Sıfat, atıf, te’kîd, bedel ve atfu’l-beyân. Bunlar âmil denilen etkenlerden bizzat etkilenmeyip bağlı buldukları önceki kelimeye göre i’râb alırlar. O yüzden “öncesine uyanlar” anlamında bunlara tabi’ler (التوابع) denir.

Bu bölümde tabi’ ma’ mûllerden olan te’kîd ayrıntılı bir şekilde görülecektir.

KONUVA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

Te'kîd

Bir şeyi muhatabın zihnine tam olarak yerleştirmek ya da dinleyicinin yanlış anlayabileceği sözleri yanlış anlamalara imkân vermeyecek şekilde pekiştirmeye *te'kîd* denir.

Karşımızdaki kişilere duygu ve düşüncelerimizi kelime ve cümlelerle anlatırız. Muhataplarımız bizim sözlerimize her zaman aynı derecede inanmayabilir. Bunun da çeşitli sebepleri olabilir. Bazen muhatabımız bizi iyi tanımıyor olabilir. Bazen söylediğimiz söz kesinlik ifade etmeyebilir. Ya da kullandığımız cümleden kastetmediğimiz manalar anlaşılabilir.

Bu gibi durumlarda muhatabımızı iknâ etme yollarına başvururuz. Bu amaçla sözümüzü pekiştirerek kimi zaman cümle içinde kullandığımız bir edatı, bir ismi veya bir fiili tekrar ederiz. Bazen de bir cümleyi olduğu gibi tekrar ederiz. İşte bu üsluba Arapça'da tekîd denir.

Cümlede önce geçen ve gerçek manası vurgulanmak istenene *müekked*, *müekked*in manasını muhatabın zihnine yerleştirmek maksadıyla tekrarlanan isim, fiil, harf veya cümleye ise *müekkid* denir.

İrâb bakımından *müekkid/tekîd* (tekrarlanan söz) *müekkede* (birinci söze) tâbîdir, uyar. Başka bir ifadeyle *te'kîd* tevâbidendir. İrâb bakımından kendisinden öncesine tâbi olan beş türden (sıfat, bedel, atıf, tekîd ve atfı beyân) biridir.

Tekîd iki kısma ayrılır:

1. Lafzî Tekîd (التَّأْكِيدُ اللَّفْظِيُّ)
2. Manevî Tekîd (التَّأْكِيدُ الْمَعْنَوِيُّ)

1. Lafzî Te'kîd

Cümle içerisinde geçen bir ismin, fiilin, harfin, zamirin ya da cümlenin aynısının veya eş anlamlısının tekrarı ile yapılan *te'kîde* *lafzî te'kîd* denir.

Te'kîd bildiren bu kelimeler, te'kîd ettikleri kelimeye (müekkede) uygun olan zamire muzaf olurlar ve tekit ettikleri kelimenin irabına tabi olurlar.

Manevi tekit yoluyla sadece marife olan isimler tekit edilir, nekire olanlar tekit edilmez. **نَفْسٌ** ve **عَيْنٌ** (bizzat, kendisi) kelimeleriyle yapılan manevî te'kîd, cümlede

mecâz, unutmaya veya hata olma ihtimalini kaldırır. **كَلَّا** ve **كَلْنَا** kelimeleri ile yapılan

te'kîd, hükmün her iki kişiyi veya nesneyi kapsadığını ifade eder. **كُلُّ** vb.

kelimelerle yapılan te'kîd ise müekked olan ismin bütün fertlerini kapsadığını (şümül) ifade eder.

Bakanın kendisi beni ziyaret etti.	زَارَنِ الْوَزِيرُ نَفْسُهُ.
Bakanın kendisiyle karşılaştım.	قَابَلْتُ الْوَزِيرَ نَفْسَهُ.
Bakanın kendisine yazdım.	كَتَبْتُ إِلَى الْوَزِيرِ نَفْسِهِ.
Fatma bizzat geldi.	حَضَرَتْ فَاطِمَةُ عَيْنُهَا.
Hikâyenin kendisini okudum.	قَرَأْتُ الْقِصَّةَ عَيْنُهَا.
Kız öğrencilerin hepsi geldi.	حَضَرَتِ التَّلْمِيذَاتُ كُلُّهُنَّ.
Erkek öğrencilerin hepsi geldi.	حَضَرَ التَّلَامِيذُ كُلُّهُمْ.
Kitabın hepsini okudum.	قَرَأْتُ الْكِتَابَ كُلَّهُ.
Bütün öğrenciler başardı.	نَجَحَ الطُّلَّابُ جَمِيعُهُمْ.
Öğrencilerin tamamı geldi.	جَاءَ الطُّلَّابُ كَافَّةً.
İki kardeşin ikisi de başardı.	نَجَحَ الْأَخَوَانِ كِلَاهُمَا.
İki kardeşin ikisine de yardım ettim.	أَعَنْتُ الْأَخَوَيْنِ كِلَيْهِمَا.
İki kız kardeşin ikisi de başardı.	نَجَحَتِ الْأُخْتَانِ كِلْتَاهُمَا.
İki kardeşin ikisine de yardım ettim.	أَعَنْتُ الْأُخْتَيْنِ كِلْتَيْهِمَا.

Manevî te'kîd bildiren kelimelerle ilgili bazı kurallar

a. **نَفْسٌ** ve **عَيْنٌ** kelimeleri ile müfred isimler te'kîd edilir. Tesniye ya da cemi olan bir isim te'kîd edileceği zaman bu kelimelerin cemisi kullanılır.

İki öğretmen, bizzat çarşıya gitti.	ذَهَبَ الْمُعَلِّمَانِ <u>أَنْفُسُهُمَا</u> إِلَى السُّوقِ.
İki öğretmen, bizzat çarşıya gitti.	ذَهَبَ الْمُعَلِّمَانِ <u>أَعْيُنُهُمَا</u> إِلَى السُّوقِ.
Öğretmenler bizzat çarşıya gittiler.	ذَهَبَ الْمُعَلِّمُونَ <u>أَنْفُسَهُمْ</u> إِلَى السُّوقِ.
Öğretmenler bizzat çarşıya gittiler.	ذَهَبَ الْمُعَلِّمُونَ <u>أَعْيُنَهُمْ</u> إِلَى السُّوقِ.

b. Bazen **نَفْس** ve **عَيْن** kelimelerinin başında zâid **بِ** harf-i cerri gelebilir.

Öğretmenin kendisi gitti.	ذَهَبَ الْمُعَلِّمُ <u>بِنَفْسِهِ</u> .
Öğretmenin kendisi gitti.	ذَهَبَ الْمُعَلِّمُ <u>بِعَيْنِهِ</u> .

Bu durumda **نَفْس** ve **عَيْن** kelimeleri, lafzen mecrûr olup mahallen metbû'unun i'rabını alır.

c. **كِلَا** ve **كِلْتَا** kelimeleri, tesniye isimleri te'kîd eder. Müzekker isimler **كِلَا** ile, müennes isimler ise **كِلْتَا** ile te'kîd edilir. Bu iki kelimenin te'kîd olabilmesi için zamire (**هُمَا**) muzaf olması şarttır. Bu durumda tıpkı tesniye kelimelerin i'rabı ile i'rablanır. Yani ref halinde *elif* ile, nasb ve cer halinde *yâ* ile i'rablanır. Zamire değil de açık isme muzaf olduğunda ise te'kîd olmaktan çıkar ve cümledeki konumuna göre i'rablanır. Ayrıca bu durumda maksûr isimlerin i'rabı gibi, yani her üç halde de takdirî i'rab alır.

İki arkadaşın ikisi de geldi.	جَاءَ الصَّدِيقَانِ <u>كِلَاهُمَا</u>
İki arkadaşın ikisini de gördüm.	رَأَيْتُ الصَّدِيقَيْنِ <u>كِلَيْهِمَا</u>

İki arkadaşın ikisine de uğradım.	مَرَرْتُ بِالصَّدِيقَيْنِ كِلَيْهِمَا
İki adam geldi.	جَاءَ كِلَا الرَّجُلَيْنِ
İki adamın ikisini de gördüm.	رَأَيْتُ كِلَا الرَّجُلَيْنِ
İki adamın ikisine de uğradım.	مَرَرْتُ بِكِلَا الرَّجُلَيْنِ
İki bayan öğretmenin ikisi de geldi.	جَاءَتُ كِلْتَا الْمُعَلِّمَتَيْنِ

d. كُلٌّ ve جَمِيعٌ kelimeler, cemi olan veya müfred olup da cüzleri-fertleri bulunan müfredleri te'kîd eder.

Öğrencilerin hepsi geldi.	جَاءَ الطَّلَابُ كُلُّهُمْ
Ömrün tamamı boşa gitmiştir.	أَعْمُرُ كُلَّهُ ضَاعَ
Ordunun tamamı geldi.	أَتَى الْجَيْشُ جَمِيعُهُ
Kitabın tamamını okudum.	قَرَأْتُ الْكِتَابَ جَمِيعَهُ

e. Kendisiyle te'kîd yapılan kelimelerden biri de أَجْمَعٌ kelimesidir. Bu kelime müfred-müzekker kalıpta bulunan cemileri te'kîd eder. Eğer müekked kelime müfred-müennes ise جَمْعَاءُ kelimesi kullanılır. Eğer müekked kelime kalıp olarak cemi ise أَجْمَعِينَ kelimesi kullanılır. Müekked kelimenin cem-i müennes olması durumunda ise جَمْعٌ kelimesi te'kîd olarak kullanılır.

Ordunun tamamı geldi.	جَاءَ الْجَيْشُ أَجْمَعُ
Bölüğün tamamı geldi.	جَاءَتِ الْكِنْبِيَّةُ جَمْعَاءُ
Topluluğun tamamı geldi.	جَاءَ الْقَوْمُ أَجْمَعُونَ
Topluluğun tamamını gördüm.	رَأَيْتُ الْقَوْمَ أَجْمَعِينَ
Kadınların tamamı geldi.	جَاءَ النِّسَاءُ جَمْعُ

f. Bir cümlede te'kîd yapıldıktan sonra ihtiyaç duyulması halinde ikinci bir te'kîd daha yapılabilir.

Bunun üzerine bütün melekler hep birden secde ettiler.	فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ
--	---

g. Fiile bitişen merfû muttasıl zamir veya merfû müstetir zamir üzerine bir kelime atıf yapılacağı zaman, bu kelime ile zamir arasında başka bir kelime yoksa, muttasıl olan o zamir munfasıl olan bir zamirle te'kîd edilir. Ancak ikisi arasında başka bir kelime varsa bu te'kîde gerek yoktur.

Ben ve Ali geldik.	جِئْتُ أَنَا وَعَلِيٌّ
Ben ve Ali bugün geldik.	جِئْتُ الْيَوْمَ وَعَلِيٌّ
<i>Ey Âdem, sen ve eşin cennette yerleşin!</i> (Bakara, 2/35)	يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ

Manevî Te'kîdin Özetini Gösteren Bir Tablo

التوكيد المعنوي	الجملة	معناها
نفسه	جاءَ زيدٌ نفسه.	Zeydin bizzat kendisi geldi.
أعينهم	حضرَ الطلابُ أعيُنهم.	Öğrencilerin bizzat kendileri geldiler.
كلهم	نَجَحَ التلاميذُ كلهم.	Öğrencilerin hepsi geldi.
كلاهما	الصحةُ والشبابُ كلاهما آلهُ العيشِ.	Sağlık ve gençliğin ikisi de yaşama aracıdır.
كليهما	غسلَ فريدٌ يديهِ كليهما	Ferit ellerinin ikisini de yıkadı.
أجمعين	أحترمُكم أجمعين	Sizin hepinize saygı duyuyorum.
عامتهم	فرحَ الناسُ عامَّتُهم بالعيد	
كافتها	تزينتُ المدرسةُ كافتها بالاحتفال	
جميعهم	أُقيُّ أعلى من الناسِ جميعهم	
ذاتها	سَمَكَةُ القرشِ ذاتُها عَجبية	Köpek balığının kendisi gariptir.

Te'kîdin İ'râbı

Daha önce de belirtildiği gibi pekiştiren kelimeye *te'kîd*; öncesinde bulunup pekiştirilen kelimeye de *müekked* denilir. Te'kîd müekkedine tabî olup onun irabını alır. Aşağıdaki cümleler tahlil edildiği zaman bu konu daha iyi anlaşılacaktır.

تَجَحَّ المَجْتَهِدُ نَفْسَهُ

تَجَحَّ: فعل ماضٍ مبني على الفتححة الظاهرة.

المجتهد: فاعل مرفوع بالضممة الظاهرة.

نفسه: توكيد معنوي مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة وهو مضاف.

هاء الغيبة: ضمير متصل في محل جر مضاف إليه.

Örnekler

• اجتهد اجتهد الطالب المؤدّب

اجتهد: فعل ماضٍ مبني على الفتح الظاهر على آخره.

اجتهد: توكيد لفظي مبني على الفتح الظاهر على آخره.

الطالب: فاعل مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره.

المؤدّب: نعت مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره.

• يحضّر التلاميذ جميعهم إلى المدرسة.

يحضّر: فعل مضارع مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره.

التلاميذ: فاعل مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره.

جميعهم: توكيد معنوي مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة على آخره, وهو مضاف.

الهاء: ضمير متصل مبني على الضم في محل جر مضاف اليه, والميم: علامة جمع الذكور العقلاء.

إلى المدرسة: إلى: حرف جر مبني على السكون, المدرسة: اسم مجرور وعلامة جره الكسرة الظاهرة

على آخره.

C. Aşağıdaki 3 cümleyi de kendiniz Arapça veya Türkçe olarak i'râb ediniz.

أَحْتَرِّمُ الْمَعْلَمِينَ جَمِيعَهُمْ.

.....

.....

.....

.....

إِذْهَبْ إِذْهَبْ إِلَى عَمَلِكَ.

.....

.....

.....

.....

جِئْتُ أَنَا نَفْسِي طَلِبًا لِلْعِلْمِ.

.....

.....

.....

.....

Te’kîd İle İlgili Ayetler

(Aşağıdaki ayetleri dikkatlice inceleyip lafzî ve manevî te’kîdleri tespit ediniz.)

1- وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ.

“Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yeyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. (Eğer bu ağaçtan yerseniz) her ikiniz de (kendine kötülük eden) zâlimlerden olursunuz, dedik.” (Bakara 2/35).

2- قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنُ نَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ.

“Ey Musa! Onlar orada buldukları müddetçe biz oraya asla girmeyiz; şu halde, sen bizzat kendin ve Rabbin gidin savaşın; biz burada oturacağız” dediler.” (Maide 5/24).

3- يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ.

“Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana-babanızı, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanların dostları kıldık.” (A’râf 7/27).

4- تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ.

“(Resûlüm!) İşte bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü iyi sonuç (sabredip) sakınanlarındır.” (Hûd 11/49).

5- وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَيِّي حَمِيدٌ.

“Musa dedi ki: “Eğer siz ve yeryüzünde olanların hepsi nankörlük etseniz, bilin ki Allah gerçekten zengindir, hamedilmeye lâyıktır.” (İbrâhîm 14/8).

6- وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ.

“Göklerin ve yerin gaybı (sırrı) yalnız Allah’a aittir. Her iş O’na döndürülür. Öyle ise O’na kulluk et ve O’na dayan! Rabbin yaptıklarınızdan gafil değildir.” (Hûd 11/123).

7- فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ.

“Meleklerin hepsi de hemen secde ettiler.” (Hicr 15/30).

8- وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ.

“(Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler.” (Vâkıa 56/10).

9- وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

“Allah Adem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz (sözünüzde) sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” (Bakara 2/31).

10- إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لِأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

“Ancak Rabbinin merhamet ettikleri müstesnadır. Zaten Rabbin onları bunun için yarattı. Rabbinin, “Andolsun ki cehennemini tümüyle insanlar ve cinlerle dolduracağım” sözü yerini buldu.” (Hûd 11/119).

11- فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ.

“Rabbin hakkı için, mutlaka onların hepsini sorguya çekeceğiz.” (Hicr 15/92).

12- وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى.

“Andolsun biz ona (Firavun’a) bütün (bu) delillerimizi gösterdik; yine de yalanladı ve diretti.” (Tâhâ 20/56).

13- سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ.

“Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah’ı tesbih ve takdis ederim.” (Yâsîn 36/36).

14- إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ.

“Hani biz Lût’u ve ailesinin hepsini kurtarmıştık.” (Saffat 37/134).

15- وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا.

“Rabbin(in emri) geldiği ve melekler saf saf dizildiği zaman (her şey ortaya çıkacaktır).” (Fecr 89/22).

16- إِلَّا قِيلاً سَلَامًا سَلَامًا.

“Söylenen (söz olarak), yalnızca “selâm, selâm” dır.” (Vâkıa 56/26).

17- أُولَئِكَ جَزَاءُ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

“İşte onların cezası, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanlığın lânetine uğramalarıdır.” (Âl-i İmrân 3/87).

18- هَا أَنْتُمْ أَوْلَاءُ تُحِبُّوهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ.

“İşte siz öyle kimselersiniz ki, onlar sizi sevmedikleri halde siz onları seversiniz. Siz, bütün kitaplara inanırsınız; onlar ise, sizinle karşılaştıklarında “İnandık” derler; kendi başlarına kaldıklarında da, size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar. De ki: Kininizden (kahrolup) ölün! Şüphesiz Allah kalplerin içindekini hakkıyla bilmektedir.” (Âl-i İmrân 3/119).

19- قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْذُومًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ.

“Allah buyurdu: Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun ki, onlardan kim sana uyarsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!” (A’râf 7/18).

20- هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ.

“O (Allah), müşrikler hoşlanmasalar da (kendi) dinini bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve Hak Din ile gönderendir.” (Tevbe 9/33).

21- هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا.

“Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidâyet ve hak din ile gönderen O’dur. Şahit olarak Allah yeter.” (Feth 48/28).

22- كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاَهُمْ أَخَذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ.

“Lâkin onlar bütün âyetlerimizi yalanladılar. Biz de onları güç ve kudretimize lâyıf bir şekilde yakaladık.” (Kamer 54/42).

23- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

“(Ayetlerimizi) inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah’ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerinedir.” (Bakara 2/161).

UYGULAMA SORULARI

1. Aşağıdaki cümleler içerisinde manevî te'kîdi bulup altını çiziniz. Sonra da bunların tabi ve metbû'nu tabloya yazınız.

متبوع	تابع	الجملة بالتوكيد
القوم	كلُّ	وصلَ القومُ كلَّهم.
		نجحَ المجتهدُ نفسه.
		رأيتكَ عينكَ في السَّوقِ.
		رأيتُ المعلمينَ جميعهم.

2. Aşağıda cümlede te'kîd'in altına bir; müekked'in altına iki çizgi çiziniz. Cümlelerin anlamını yazınız.

..... رأيتكَ عينكَ في السَّوقِ:

3. Aşağıdaki cümlelerde boşlukları manevî te'kîd ile doldurunuz.

أ) صمت الشهرَ (ب) عاد المهاجرون (ج) أي عاد إلى البيت.

د) وصلت المكان (ه) وصل المعلمُ

4. Aşağıdaki tabloda verilen örnek cümleyi her iki cinsiyle tekil-ikil-çoğula çeviriniz.

الجملة	نوعها
رأيت العاملَ عينه في المصنعِ.	مفرد مذکر
	مفرد مؤنث
	مثنى مذکر
	مثنى مؤنث
	جمع مذکر
	جمع مؤنث

5. Aşağıdaki cümlelerde te'kîd ve müekkedi belirleyiniz. Te'kidin türünü belirtiniz.

نوع التوكيد	المؤكّد	التوكيد	الجملة
			ساعِدْ ساعِدِ الرجلَ المسكينَ.
			عليٌّ عليٌّ نجحَ في الامتحانِ.
			رحلتنا بعدَ غدٍ بعدَ غدٍ.
			صمّ رمضانَ صمّ رمضانَ ليكنَ أجركَ عظيماً.

6. Üç tane te'kîd-i lafzî; üç tane de te'kîd-i manevînin yer aldığı cümle yazınız.

الجمل بالتوكيد المعنوي	الجمل بالتوكيد اللفظي

7. Aşağıdaki cümlelerde munfasıl zamirlerin te'kîd ettiği müekked zamirleri belirtip cümleleri Türkçe'ye çeviriniz.

معنى الجملة	الضمير المؤكّد	الجملة
		ننتمي نحن لآدم وحواء
		هل تفرح أنتَ بنجاحك
		رأيتك أنتَ نفسك الرأي الصواب
		هذا الرجلُ نراهُ هو في ذلك المكان

8. Aşağıdaki cümlelerdeki muttasıl veya müstetir zamirleri uygun bir munfasıl zamirlerle te'kîd ediniz.

(أ) إسمعي نصيحة والديك.

(ب) ذهبنا لزيارته.

(ج) جئتُ إلى ذلك المكان فوجدتهُ جالساً هناك.

(د) نصحتكم ولم تعملوا بتلك النصيحة.

9. Aşağıdaki cümlelerdeki boşluklara uygun bir te'kîd yazınız.

أ) ذهبْتُ للقائِكَ .

ب) أخاك ساعدهُ .

ج. صلَّ المعلمُ

د. عادَ المهاجرون.....

هـ. إياكَ الكسل .

10. Aşağıdaki metni okuyup Türkçeye çeviriniz. Te'kîd türlerini tespit ediniz. Müekkedini altına bir çizgi; te'kîdin altına iki çizgi çiziniz.

الشتاءُ الشتاءُ، قديمٌ بثلوجِهِ وعواصِفِهِ ، وخلصَ الحقولَ إلا من الغربانِ الناعبةِ والأشجارِ العاريةِ.
انزوتِ البهائمُ كلُّها بقربِ المعالفِ ، واختبأتِ الكلابُ أنفُسُها في القرائيِ .
هُرِعَ جازناً نفسُهُ ممسكاً بولديهِ أعينِهِما يفتشُ عن موقدٍ دافئٍ لم تنطفئِ جمراتُهُ جميعها، وعن سراجٍ لم تخبُ
أنوارُهُ كلُّها.
قرعَ بابنا، وولداهُ ولداهُ كلاهما يرتجفانِ من البردِ والخوفِ كليهما. ففتحتُ البابَ ، وعندما رأيتُ كِلا الولدينِ
خائفاً مرتعباً . شفقتُ على حالتيهِما كلتِيهِما. وأدخلتُهُما أنا نفسي، فأجلستُهُما قُربَ النارِ .
ألا ساعدَ اللهُ الآباءَ جميعهم، والامهاتِ كُلَّهُنَّ والناسَ كافةًهم ليستطيعوا الصمودَ بوجهِ هذهِ العاصفةِ الغضوبِ
التي لا ترحمُ.

Tercüme:

Bu Bölümde Neler Öğrendik?

Arapça'da edat, kelime veya cümlelerin bizzat kendileri tekrar edilerek pekiştirmeler yapılabildiği gibi bazı özel kelimelerle de pekiştirme yapılabilir. Eğer bir kelime ve cümlenin kendisi bizzat tekrar ediyorsa buna "lafzî te'kîd" denir. Bazı özel kelimeler kullanılarak yapılan pekiştirmelere de "manevî te'kîd" denir.

Manevî te'kîd için kullanılan kelimelerin isimleri te'kîd etmeye özel olduğunu öğrenmiş olduk.

Ayrıca müstetir veya muttasıl zamirlerin de kendine uygun munfasıl zamirlerle te'kîd edildiğini görmüş olduk. Zamirler munfasıl zamirle te'kîd edildikten sonra yine manevî te'kîd lafızlarıyla te'kîd edilebilir.

XIII. ÜNİTE

İSM-İ MEVSÛLLER

XIII. ÜNİTE: İSM-İ MEVSÛLLER

ÜNİTENİN ANA PLANI

I. Tanımlar Ve Temel Kurallar

2. İsm-i Mevsûllerin Çeşitleri

A. Hâs İsm-i Mevsûller

B. Müşterek İsm-i Mevsûller

3. İsm-i Mevsullerin Cümlelerdeki Kullanımı Ve İ'râbı

A. Hâs İsm-i Mevsûller ile Bileşik Cümle Kurmak

B. Müşterek İsm-i Mevsûller ile Bileşik Cümle Kurmak

4. Sıla Cümlesi Ve Âid Zamîri

A. Sıla Cümlesinin Çeşitleri

B. Âid Zamîrinin Hazfi (Atılması)

Okuma Parçası

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özet)

Bölüm Soruları

Cevaplar

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Daha önceki ünitelerde basit ve yalın cümleler üzerinde durulmuştur. İsim cümlelerinde mübteda-haber unsurları ve bunların çeşitli halleri ile Fiil cümlelerinde fiil-fâil ve mef'ûl unsurları, bu öğelerin cümle içindeki durumuna ve başına gelen âmillere göre i'râb halleri incelenmiştir. Ayrıca fiilden türeyen çeşitli kelimelerin cümle içindeki kullanımları ve bunların fiil gibi amel etmesinin şartları üzerinde ayrıntılı durulmuştur.

Yine yanyana gelen kelimelerin oluşturdukları terkîbler ele alınmış, hangi terkîblerin cümle oluşturup oluşturmayacağı çeşitli bölümlerde izah edilmiştir. Bu vesileyle izâfet terkîbi (isim tamlaması) ile sıfat terkîbi (sıfat tamlaması) ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. sıfat terkîbi aynı zamanda ism-i mevsûllere adeta bir ön hazırlık olmuş, bir geçiş sağlamıştır.

Bu bölümde ise en az iki cümleden meydana gelen bileşit cümleler ele alınacak, bu cümleleri birbirine bağlayan ism-i mevsûller (ortaçlar) üzerinde durulacaktır. Aslında marife bir kelimededen sonra gelip sıfat görevinde bulunan ism-i mevsûllerin tanımı, çeşitleri ve cümledeki kullanım şekilleri ele alınacak, çeşitli örneklerle ve sorularla konunun daha iyi anlaşılması sağlanacaktır.

Bölüm Hakkında Hazırlık Soruları

7. İsm-i mevsûl nedir?
8. İsm-i mevsûl nerelerde kullanılır? Cümlelerin hangi unsurlarını niteler?
9. İsm-i mevsûlün çeşitleri nelerdir? Hâs ve Müşterek İsm-i Mevsûl ne demektir?
10. İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye ne ad verilir?
11. Sıla cümlesinin çeşitleri nelerdir?
12. Âid zamiri nedir? İsm-i mevsûlle alakası nedir? Ne zaman hazfedilebilir?

Kazanımlar ve Yöntemler

Bu üniteden sonra öğrenci;

1. İsm-i mevsûlün mahiyeti, çeşitleri, kullanımı ve irab durumu hakkında bilgi verebilir.
2. İçinde ism-i mevsûl bulunan cümleleri doğru anlayabilir, bu tür terkiplerin geçtiği cümleler kurup kullanabilir.
3. Has ve müşterek ism-i mevsûlleri birbiri yerine kullanabilir, İsm-i Mevsûlün, cümlenin bir unsuru veya bir unsurun sıfatı olduğunu anlar.izah edebilir.

Konunun kavranması için;

Metin, metin çözümlemesi, eş anlamlı karşıt anlamlı kelimelerle kelime hazinesi, örneklerle anlatım, alıştırmalar ile konuların daha kolay anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kavramlar

- İsm-i Mevsûl
- Hâs İsm-i Mevsûl
- Müşterek İsm-i Mevsûl
- Sıla Cümlesi
- Âid Zamîri
- Nekra-Ma'rife

Giriş

Arapça'da kendisine *ism-i mevsûl* denen ve kendisinden sonra gelen cümle aracılığıyla marifelik kazanan bazı isimler bulunmaktadır. Bu isimlerden sonra her zaman bir cümle bulunur ki bu cümleye *sıla cümlesi* adı verilir. İsm-i mevsûller sila cümlesiyle birlikte Türkçe'ye yerine göre bazen “-en, -an” bazen “-dığı, -diği” bazen de “-ki, o ki” gibi eklerle tercüme edilir. İsm-i mevsûller, kelam içinde bağlantı görevi görür. Şöyle ki ism-i mevsûller, genelde kendilerinden önce geçen isim ile kendilerinden sonra gelen cümleyi birbirine bağlar ve sonradan gelen cümle aracılığıyla önceki ismi niteler. Arapça'da sıkça karşılaşılan ism-i mevsûller, kişiye meramını ifade etmede, bir ismi nitelemede, sözü ifade etmede çeşitlilik gibi birçok fayda sağlar.

Bazı kitaplarda Arapça'daki ism-i mevsûllerin Türkçe'deki karşılığının *ilgi zamiri* olduğu ifade edilir ki bu çok isabetli bir karşılaştırma değildir. Çünkü Türk dilindeki ilgi zamiri “ki” ekidir ve bu ek, isim tamlamalarında tamlayana bitişerek tamlanan olan ismin yerine geçmektedir. Örneğin “Benim kitabımı aldı, çünkü onunki kaybolmuş” cümlesinde geçen –ki eki ilgi zamiridir ve asıl tamlanan olan “kitabı” kelimesinin yerine kullanılmıştır. Hâlbuki ilgi zamiri denen –ki şeklindeki bu edat, Arapça'daki ism-i mevsûllerin birçok kullanımından sadece birini karşılamaktadır. O da sila cümlesinin başında lâm harf-i cerrinin bulunduğu şekildedir. Ayrıca ilgi zamiri dışında Türkçe'de isimlerden sıfat yapan –ki eki de Arapça'daki ism-i mevsûl konusuna dâhildir. Örneğin “Hastanedeki adam geldi” cümlesindeki -ki eki ilgi zamiri değil, isimden sıfat yapan ektir. Buna rağmen bu da Arapça'da ism-i mevsûlle (جاء الرجلُ الَّذِي فِي الْمُسْتَشْفَى) şeklinde ifade edilir. Bu sebeple ism-i mevsûlleri Türk dilindeki herhangi bir terimle ifade etmek yerine *ism-i mevsûl* olarak ifade etmek doğru olanıdır.

İSM-İ MEVSÛLLER

1. Tanım

İsm-i mevsûl konusunda öncelikli olarak bilinmesi gereken iki terim bulunmaktadır. Bunlardan ilki ism-i *mevsûl*, ikincisi ise *sıla* terimidir.

İsm-i mevsûl: Kendisinden sonra gelen cümle aracılığıyla belli bir şeye delalet eden (marife olan) isimlere *ism-i mevsûl* denir.

Sıla cümlesi: İsm-i mevsûllerden sonra gelen ve ism-i mevsûlle neyin kastedildiğini ifade eden cümleye *sıla cümlesi* denir.

Mümin, zulmedilen adama yardım etti.

أَعَانَ الْمُؤْمِنُ الرَّجُلَ الَّذِي ظَلَمَ

Yukarıdaki cümlede geçen *الَّذِي* kelimesi ism-i mevsûl, *ظَلَمَ* cümlesi ise *sıla* cümlesidir. Dikkat edilirse ism-i mevsûl olan *الَّذِي* kelimesi, kendisinden önceki *الرجل* ismiyle *sıla* cümlesi arasında bir bağlantı sağlayarak kendisinden önceki ismin nitelenmesine yardımcı olmuştur.

İsm-i mevsûller *sıla* cümlesiyle birlikte yerine göre farklı eklerle Türkçe'ye çevrilir. Bu ekler bazen “-en, -an” bazen “-dığı, -diği” bazen “-ki, o ki” şeklinde olur.

2. İsm-i Mevsûllerin Çeşitleri

İsm-i mevsûller, buldukları cümlede duruma göre farklı kalıplarla gelip gelmemesi açısından ikiye ayrılır:

A. Hâs (الْحَاصُّ) ism-i mevsûller

Hâs ism-i mevsûller: Müfred-tesniye-cemi ve müzekker-müennes için ayrı ayrı lafızlarla kullanılan ism-i mevsûllere *hâs ism-i mevsûller* denir.

Cemi	Tesniye	Müfred	
الَّذِينَ (Onlar ki)	الَّذَانِ / الَّذِينَ (O ikisi ki)	الَّذِي (O ki)	Müzekker
الَّتِي - اللَّوَاتِي - اللَّائِي (Onlar ki)	الَّتَانِ / اللَّائِي (O ikisi ki)	الَّتِي (O ki)	Müennes

Babası alim olan adam geldi.	جَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي أَبُوهُ عَالِمٌ
İlahiyat fakültesinde okuyan kız geldi.	جَاءَتِ الْبِنْتُ الَّتِي تَدْرُسُ فِي كَلِيَّةِ الْإِلَهِيَّاتِ
Lisede okuyan iki erkek öğrenci geldi.	جَاءَ الطَّالِبَانِ اللَّذَانِ يَدْرُسَانِ فِي الثَّانَوِيَّةِ
Lisede okuyan iki erkek öğrenciyi gördüm.	رَأَيْتُ الطَّالِبَيْنِ اللَّذَيْنِ يَدْرُسَانِ فِي الثَّانَوِيَّةِ
Lisede okuyan iki kız öğrenci geldi.	جَاءَتِ الطَّالِبَتَانِ اللَّتَانِ تَدْرُسَانِ فِي الثَّانَوِيَّةِ
Lisede okuyan iki kız öğrenciyi gördüm.	رَأَيْتُ الطَّالِبَتَيْنِ اللَّتَيْنِ تَدْرُسَانِ فِي الثَّانَوِيَّةِ
Kendilerine ikram ettiğimiz erkek öğrenciler geldi.	جَاءَ الطَّلَابُ الَّذِينَ أَكْرَمْنَاهُمْ
Kendilerine ikram ettiğimiz kız öğrenciler geldi	جَاءَتِ الطَّالِبَاتُ اللَّاتِي أَكْرَمْنَاهُنَّ

Not: Hâs ism-i mevsûller mebnî olup i'rabları her zaman mahallîdir.

B. Müşterek ism-i mevsûller

Müşterek ism-i mevsûller: İlgili oldukları ismin müfred-tesniye-cemi veya müzekker-müennes olduğuna bakılmaksızın hepsi için ortak kullanılan ism-i mevsûllere *müşterek ism-i mevsûller* denir.

Müşterek ism-i mevsûller şunlardır:

مَنْ، مَا، أَيُّ، ذَا

1. مَنْ

İsm-i mevsûl olan مَنْ kelimesi, genellikle akıllı varlıklar için kullanılır. Her zaman mebnîdir.

Yaratan bilmez mi?	أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ
İman eden erkek kurtuldu.	فَازَ مَنْ آمَنَ
İman eden kadın kurtuldu.	فَازَتْ مَنْ آمَنَتْ
İman eden erkekler kurtuldu.	فَازَ مَنْ آمَنُوا
İman eden kadınlar kurtuldu.	فَازَتْ مَنْ آمَنَ

2. مَا

İsm-i mevsûl olan مَا kelimesi, genellikle akılsız varlıklar için kullanılır. Her zaman mebnîdir.

Kaybettiğim şeyi buldum.	وَجَدْتُ مَا فَقَدْتُهُ
Her duyduğuna inanma!	لَا تُصَدِّقْ كُلَّ مَا تَسْمَعُ
Ben sizin taptıklarınıza tapmam!	لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ
Allah dilediğini yaratır.	اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ

3. أَيُّ

İsm-i mevsûl olan أَيُّ kelimesi, hem akıllı hem akılsız varlıklar için kullanılır. Bir durum dışında her zaman mu'rabtır.

Hangi erkek çalışkan ise beni sevindirir.	يَسُرُّنِي أَيُّ هُوَ مُجْتَهِدٌ
Hangi iki erkek çalışkan ise beni sevindirir.	يَسُرُّنِي أَيُّ هُمَا مُجْتَهِدَانِ
Hangi erkekler çalışkan ise beni sevindirirler.	يَسُرُّنِي أَيُّ هُمْ مُجْتَهِدُونَ
Hangi kadın çalışkan ise beni sevindirir.	يَسُرُّنِي أَيُّ هِيَ مُجْتَهِدَةٌ
Hangi kadınlar çalışkan ise beni sevindirirler.	يَسُرُّنِي أَيُّ هُنَّ مُجْتَهِدَاتٌ
En çalışkan olana ikramda bulunacağım.	سَأُكْرِمُ أَيًّا هُوَ أَنْشَطُ
Kazananlara ikramda bulunacağım.	سَأُحْسِنُ إِلَى أَيِّ هُمْ نَاجِحُونَ

Bu ism-i mevsûl, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere tek başına kullanılabilirdiği gibi izafet halinde de kullanılabilir. Hatta izafet halinde kullanılması daha yaygındır. Şayet أَيُّ kelimesi, muzaf olarak kullanılır ve sıla cümlesi olan isim cümlesinin başı (mübteda) hafzedilmiş olursa bu durumda أَيُّ kelimesi zamme üzere mebni olur.

En doğru olanlarına soracağım.	سَأَسْأَلُ عَنْ أَيُّهُمْ أَصْدَقُ
Hangisinin size daha faydalı olduğunu bilemezsiniz.	لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا

Yukarıdaki birinci örnekte أَيٌّ kelimesi, zamme üzere mebni olup mahallen mecrûrdur. Sıla cümlesinin başı hazfedilmiştir. Bu cümlenin takdiri (açılımı) أَيُّهُمْ هُوَ أَصْدَقُ şeklindedir.

İkinci örnekte ise أَيٌّ kelimesi, lafzen zamme üzere mebni, mahallen ise mansûbtur. Çünkü لَا تَدْرُونَ fiilinin mef'ûlüdür. Bu cümlenin takdiri ise أَيُّهُمْ هُوَ أَقْرَبُ şeklindedir.

4. ذَا

Hem akıllı hem akılsız varlıklar için kullanılır. Soru edatı olan مَنْ (kim) veya مَا (ne) edatından sonra kullanılır. Ancak ذَا kelimesinin ism-i mevsûl olabilmesi için kendisiyle işaret manası kastedilmemiş olmalı ve مَا / مَنْ ile birlikte tek kelime gibi olup soru manası ifade etmemelidir. ذَا kelimesi her zaman mebnidir.

Sana gelen kimdir?	مَنْ ذَا جَاءَكَ؟
Yaptığın şey nedir?	مَاذَا فَعَلْتَهُ؟

Kendisiyle ism-i işaretin kastedildiğine örnek:

Bu ayakta olan kimdir?	مَنْ ذَا الْقَائِمِ؟ (مَنْ هَذَا الْقَائِمِ؟)
------------------------	---

Soru edatlarıyla birlikte tek kelime gibi olan ve onlarla birlikte soru manası ifade edene örnek:

Niçin geldin?	لِمَاذَا أَتَيْتَ؟
Onun izni olmadıkça nezdinde şefa'at edecek kimdir?	مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ؟

3. İsm-i Mevsûllerin Cümledeki Kullanımı ve İ'râbı

İsm-i mevsûller, cümle içerisinde farklı şekillerde i'rablanabilir. Bazen ref konumunda, bazen nasb konumunda, bazen de cer konumunda bulunur. Buna binaen cümle içerisinde bazen sıfat olur, bazen de mübteda, haber, fâil, mef'ûl, muzafun ileyh gibi bir konumda bulunur.

İsm-i mevsûller marife olduğundan, sıfat olması durumunda kendisinden önce geçen mevsufunun da marife olması gerekir (sıfat-mevsûf uyumu). Sıfat olduğunda mübtedanın, haberin, fâilin, mef'ûlün, muzafun ileyh gibi ögelerin sıfatı olabilir.

Mübtedanın sıfatı olmasının örnekleri:

Bize gelen adam doktordur.	الرجلُ الَّذِي يَأْتِينَا طَبِيبٌ
Bize gelen kadın doktordur.	الْمَرْأَةُ الَّتِي تَأْتِينَا طَبِيبَةً
Fakirlere infakta bulunan iki zengin Mekkelidir.	الغَنِيَّانِ اللَّذَانِ يُنْفِقَانِ عَلَى الْفُقَرَاءِ مَكِّيَّانِ
Fakirlere infakta bulunan iki zengin bayan Mekkelidir.	الغَنِيَّتَانِ اللَّتَانِ تُنْفِقَانِ عَلَى الْفُقَرَاءِ مَكِّيَّتَانِ
Fakültemize gelen öğrenciler çalışkandırlar.	الطُّلَّابُ الَّذِينَ جَاءُوا إِلَى كَلِيبَتِنَا مُجْتَهِدُونَ
Fakültemize gelen kız öğrenciler çalışkandırlar.	الطَّالِبَاتُ اللَّاتِي/اللَّائِي جِئْنَ إِلَى كَلِيبَتِنَا مُجْتَهِدَاتٌ

Haberin sıfatı olmasının örnekleri:

O, ofiste bizi ziyaret eden adamdır.	هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي زَارَنَا فِي الْمَكْتَبِ
O, kızını hemşire olan kadındır.	هِيَ الْمَرْأَةُ الَّتِي بَنَتْهَا مُمْرَضَةً
Onlar, Allah yolunda cihat eden adamlardır.	هُمُ الرَّجَالُ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
Onlar, çocukları edep üzere yetiştiren annelerdir.	هُنَّ الْأُمَّهَاتُ اللَّاتِي يُرَبِّينَ الْأَطْفَالَ عَلَى آدَبٍ
Hassan, Peygamberi müşriklere karşı savunan şairdir. ¹¹	حَسَّانٌ هُوَ الشَّاعِرُ الَّذِي دَافَعَ الرَّسُولَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

¹¹ İsm-i mevsûlün habere sıfat olabilmesi için haberin de marife olması gerekir. Haber yukarıdaki örnekte olduğu gibi marife geldiği zaman mübteda ile haberin arasında "fasıl zamiri" denen bir zamir kullanılır. Bu zamir, mübtedadan sonra gelen marife kelimenin, mübtedanın sıfatı değil de haberi olduğunu ifade eder.

Fâilin sıfatı olmasının örnekleri:

Şehrimize gelen öğretmen, çocuklarımıza Kur'an'ı öğretti.	عَلَّمَ الْمُعَلِّمُ الَّذِي جَاءَ إِلَى بَلَدِنَا أَوْلَادَنَا الْقُرْآنَ
Oğlu namaz kılmaya başlayan anne sevindi.	فَرِحَتْ الْأُمُّ الَّتِي بَدَأَ ابْنُهَا الصَّلَاةَ
Giden çocuk geldi.	حَضَرَ الْوَلَدُ الَّذِي ذَهَبَ
Giden iki kız geldi.	حَضَرَتِ الْبَنَاتَانِ اللَّتَانِ ذَهَبَتَا

Mef'ûlün sıfatı olmasının örnekleri:

Oğlu sınıfımızda olan adamı gördüm.	رَأَيْتُ الرَّجُلَ الَّذِي ابْنُهُ فِي صَفِّنَا
Ağlayan kız çocuğunu sevindirdim.	فَرَّخْتُ الطِّفْلَةَ الَّتِي تَبْكِي
Allah, iman eden kullarına cenneti vadetti.	وَعَدَ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا الْجَنَّةَ

Muzafun ileyhın sıfatı olmasının örnekleri:

Bu, dün bize gelen öğrencinin kalemidir.	هَذَا قَلَمُ الطَّالِبِ الَّذِي أَتَانَا أَمْسَ
Allah, Hz. Adem'in yediği ağacın türünü bildirmedi.	لَمْ يُبَيِّنِ اللَّهُ جِنْسَ الشَّجَرَةِ الَّتِي ذَاقَهَا سَيِّدُنَا آدَمُ
O ellerini doğrayan kadınların maksatları ne imiş?	مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّائِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ

İsm-i mevsûller bazen de kendilerinden önce geçen bir isme tabi olarak sıfat olmaz da bizzat cümlelerin aslî bir ögesi olur.

Mübteda olmasının örnekleri:

Ailesinin geçimi için çalışan kişi (erkek) saygındır.	الَّذِي عَمِلَ لِنَفَقَةِ عِيَالِهِ مُحْتَرَمٌ
Çocuklarını eğiten kişi (kadın) saygındır.	الَّتِي آدَبَتْ أَوْلَادَهَا مُحْتَرَمَةً
İman edip salih ameller işleyenler kurtuluşa erenlerdir.	الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَائِزُونَ

Haber olmasının örnekleri:

Baba, aileyi koruyan kişidir.	الْأَبُ هُوَ الَّذِي يَحْفَظُ الْأُسْرَةَ
Anne, evi gözeten kişidir.	الْأُمُّ هِيَ الَّتِي تَرَعَى الْبَيْتَ

Fâil / nâib-i fâil olmasının örnekleri:

Babası âlim olan kişi (erkek) geldi.	جَاءَ الَّذِي أَبُوهُ عَالِمٌ
Babası âlim olan kişi (kadın) geldi.	جَاءَتْ الَّتِي أَبُوهَا عَالِمٌ
Ve Rablerinden korkmuş olanlar da cennete zümre zümre sevk edildiler.	وَسَبِقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا
İman edip salih ameller işleyenler cennetlere koyuldular.	وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

Mef'ûl olmasının örnekleri:

Kendisini aradığımız kişiyi gördüm.	رَأَيْتُ الَّذِي تَفَقَّدْنَاهُ
İman edip salih ameller işleyenleri müjdele!	وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
Sizinle savaşımlarla siz de Allah yolunda savaşın!	وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ

Muzafun ileyh olmasının örnekleri:

Muhakkak ki Allah, kocası hakkında seninle mücadelede bulunan kadının sözünü işitmiştir.	قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا
Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna...	صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
Allah yolunda mallarını harcayanların örneği bir dane gibidir...	مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ

Müşterek ism-i mevsûller de cümle içerisinde farklı i'râb konumunda bulunabilirler.

Kiminiz de ömrün en fena (devresine) doğru gerisin geri itiliyor.	وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمُرِ	Mübteda
Niçin inananları Allah'ın yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz?	لَمْ تَصُدُّوْنَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ	Mef'ûl
Uydura eldikleri şeyler dinleri konusunda kendilerini aldatmıştır.	وَعَرَّهْمَ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ	Fâil
Sizin için istediğiniz şeyler (orada) vardır.	فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ	İnne'nin ismi
Allah, örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?	مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا	Haber
Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır.	مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ	Mübteda

4. Sıla Cümlesi ve Âid Zamiri

İsm-i mevsûl'den sonra gelip ism-i mevsûlü açıklayan cümleye **sıla cümlesi** dendiği daha önce geçmişti.

Sıla cümlesinde ism-i mevsûl'le alakalı (ona dönen, onu gösteren, açık veya gizli) bir zamir bulunur. Buna *âid zamîri* denir. Bu zamîr ism-i mevsûle her yönden (müfred-tesniye-cemi, müzekker-müennes) uyum sağlar.

Bizi yediren ve içiren Allah'a ibadet ederiz.	نَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي هُوَ يُطْعِمُنَا وَيَسْقِينَا
Gördüğüm adam gitti.	ذَهَبَ الرَّجُلُ الَّذِي رَأَيْتُهُ
Gönderdiğim kimseye sadaka ver.	تَصَدَّقَ عَلَيَّ مَنْ أَرْسَلْتُهُ
Mümin yapacağı şeyi söz verir.	يَعِدُ الْمُؤْمِنُ مَا يَفْعَلُهُ
Onların durumu, ateş yakan kimsenin durumuna benzer.	مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا
O, hesap gününde, hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur.	وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ
Kullarıma söyle: En güzel sözü söyleyinler.	وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ
Yakıtı insanlar ve taşlar olan sakının!	فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna...	صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
Hayır, inkâr edenler, hâlâ yalanlamaktadırlar.	بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ
Sizi emziren anneleriniz...	وَأُمَّهَاتِكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ
Muhakkak ki biz, mehirlerini verdiğin eşlerini sana helal kıldık.	إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ

A. Sıla Cümlesinin Çeşitleri

Sıla cümlesi; isim cümlesi, fiil cümlesi ve şibh-i cümle (câr-mecrûr veya zarf) olabilir.

Yakıtı insanlar ve taşlar olan sakının!	فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ	İsim cümlesi
Kullarıma söyle: En güzel sözü söyleyinler.	وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ	İsim cümlesi
O, göklerin ve yeryüzünün hükümrânlığı yalnızca kendisine ait olandır.	الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ	İsim cümlesi
Kitaptan bir ilmi olan kimse ise dedi ki...	قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ	İsim cümlesi
Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna...	صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ	Fiil cümlesi
Hayır, inkâr edenler, hâlâ yalanlamaktadırlar.	بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ	Fiil cümlesi
Sizi emziren anneleriniz...	وَأُمَّهَاتِكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ	Fiil cümlesi
Kendi tarafından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi.	فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ	Şibh-i cümle
Eğer Allah dileseydi, bunların arkasından gelen (millet)ler birbirlerini öldürmezlerdi.	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ	Şibh-i cümle
Lâkin göğüsler içindeki kalpler kör olur.	وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ	Şibh-i cümle
Yanlarındaki hasta vefat etti.	تُوْفِّي الْمَرِيضُ الَّذِي عِنْدَهُمْ	Şibh-i cümle
Önündeki adamı görmedi.	مَا رَأَى الرَّجُلَ الَّذِي أَمَامَهُ	Şibh-i cümle

B. Âid Zamirinin Hazfî

Âid zamirinde aslolan cümlede zikredilmesi olsa da manada herhangi bir karışıklığa sebep olmaması şartıyla bazen hazfedildiği olur.

Allah, gizlediğinizi de açıkladığınızı da bilir.	وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ.
Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam. Siz de benim taptığıma tapmıyorsunuz.	لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ. وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ.
Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı canı öldürmeyin.	وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ

Bu Bölümde Neler Öğrendik?

İsm-i mevsûller ikiye ayrılır:

A. Hâs İsm-i Mevsûller: Tekil-ikil-çoğul; eril ve dişil tüm şahıslar için ayrı ayrı çekimi olan ism-i mevsûllere denir.

B. Müşterek İsm-i Mevsûller: İlgili oldukları ismin müfred-tesniye-cemi veya müzekker-müennes olduğuna bakılmaksızın hepsi için ortak kullanılan ism-i mevsûllere denir.

II. İSM-İ MEVSÛLÜN GÖREV VE FONKSİYONU

A. İsm-i Mevsûlün Bağladığı İki Cümle	B. İsm-i Mevsûlün Cümle İçindeki Görevi	
İsm-i mevsûl şu cümleleri birbirine bağlar: 1. İsim Cümlesi + İsim Cümlesi 2. İsim Cümlesi + Fiil Cümlesi 3. Fiil Cümlesi + İsim Cümlesi 4. Fiil Cümlesi + Fiil Cümlesi	1.Cümlenin Öğelerinden Birinin Sıfatı Olur a. Mübtedanın sıfatı olur b. Haberin sıfatı olur c. Failin sıfatı olur d. Mefulun sıfatı olur	2.Cümlenin Öğelerinden Birisi Olur a. Mübteda olur b. Haber olur c. Fail olur d. Mef'ûl olur

İsm-i mevsûlün mübtedâyı nitelemesi normaldir. Çünkü mübteda zaten marife bir kelimedir. İsm-i mevsûl de marife bir kelimedden sonra gelip onu niteler. Fakat haber genelde nekra olduğu için ism-i mevsûl haberi niteleyemez. İsm-i mevsûlün haberi niteleyebilmesi için haberin de marife bir kelime olması gerekir. Habere vurgu yapmak için haber marife yapılır. O zaman mübteda-haber, sıfat-mevsûf gibi anlaşılmasın diye araya bir “fasıl zamîri” getirilir.

İsm-i mevsûlden önce el takılı (ma'rife) bir kelime olursa ism-i mevsûl o kelimenin sıfatı olur, cümlenin temel unsurlarından biri olamaz. Eğer cümlede ism-i mevsûlden önce marife bir kelime yoksa ism-i mevsûl o kelimenin görevini üstlenir.

Hâs ve müşterek ism-i mevsûller birbiri yerine kullanılabilen olup hâs ism-i mevsûllerin tesniyeleri hariç tüm ism-i mevsûller mebnidir, mahallen i'râb alırlar. Tesniyeleri ise lafzen i'râb alırlar.

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıdaki cümlede boşluklara gelebilecek uygun ism-i işâret ve fiil hangisidir?

رَأَيْتَ التلميذين اللذين في امتحانهما.

- a) هذين - نجحنا
b) هذين - نجحنا
c) هذان - نجحنا
d) هذين - نجحتنا

2. Aşağıdaki cümlede boşluklara gelebilecek ism-i işâret ve uygun fiil hangileridir?

رَأَيْتَ التلميذتين اللتين في امتحانهما.

- a) هاتين - تنجحان
b) هاتان - ينجحين
c) هاتين - نجحتين
d) هذين - نجحتنا

3. Aşağıdaki cümlede boşluğa seçeneklerden hangisi gelir?

يَحْتَرَمُ التلميذ مَنْ

- a) تعلمه
b) يعلمونها
c) تعلمينهما
d) يعلمها

4. Aşağıdaki cümlede boşluğa seçeneklerden hangisi gelir?

صاحبي مَنْ

- a) يعرفك
b) يعرفها
c) تعرفينها
d) تعرفينك

5. Aşağıdaki cümledeki boşluklara gelebilecek ism-i işâret ve ism-i mevsûl ikilisi seçeneklerden hangisidir?

- a) هذه - الذي
b) هذه - التي
c) هذا - التي
d) هذان - التي

6. Aşağıdaki cümledeki boşluklara gelebilecek ism-i işâret ve ism-i mevsûl ikilisi seçeneklerden hangisidir?

- a) هذا - الذي
b) هذه - التي
c) هذا - التي
d) هذان - التي

7. Aşağıdaki cümleyi cem'i/çoğul formunda yeniden yazınız.

هذا الرَّجُلُ الَّذِي يَرَى بِنْتَهُ هُوَ مُعَلِّمُ الْمَدْرَسَةِ.
هؤلاء الرِّجَالُ الَّذِينَ يَرَوْنَ بِنْتَهُمْ هُمْ مُعَلِّمُوا الْمَدْرَسَةِ.

8. cümlesindeki boşluklara aşağıdakilerden hangi ikili gelmelidir?
رَأَيْتَ هَؤُلَاءِ الْعَامِلِينَ الَّذِينَ.... فِي حَدَائِقِ....

- a) تعملون - هم b) يعملون - هم
c) يعملان - هما d) يعملن - هم

9. cümlesindeki من yerine hangi Hâs İsm-i Mevsûl gelmelidir?
يا علي! اِحْتَرَمَ مَنْ يُحِبُّونَكَ

- a) الذي b) التي
c) الذين d) اللذين

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde İsm-i mevsûlün görevi yanlış tespit edilmiştir?

a)	جاء اللذان غابا.	Fâil
b)	الذي يعلمنا مخلص.	Mübteda
c)	رأيت التي تتصدق بالفقراء.	Mef'ûl
d)	ودع الرجالن اللذين زارا منزلنا.	Fâil

11. cümlesindeki boşluklara gelebilecek ism-i işâret ve ism-i mevsûl ikilisi hangisidir?
هي المجلة..... أبحث عنها.

- a) هذه- الذي b) هذه- التي
c) هذا- التي d) هذان- التي

12. Aşağıdaki cümlede âid zamiri hangisidir? Altını çiziniz.

إنكم رأيتم أستاذكم في غرفته التي هو جالس فيها.

Cevap:

13. حَضَرَ مَنْ سَاعَدَنَا. cümlesinde âid zamiri hangisidir?

- a) مَنْ b) الضمير المُستتر (هو)
c) نا d) هُ

14-18. cümlelerde müşterek ism-i mevsullerin yerine hangi hâs ism-i mevsulün gelmesi uygun olur?

14- هذه سيارة من اشترى ذلك المبني.

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

15- أعجبتني ما كتبتموها.

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

16- مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ.

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

17- لقد شكرت من أنقذوا ابني من الغرق.

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

18- صدق ما تسمعه مني.

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

19-22. cümlelerde boş bırakılan yerlere seçeneklerden hangisi gelmelidir?

19- سلمت على الطالبة تنتظر الحافلة.

- a) هذا- الذي b) هذه- الذين
c) هذه- التي d) هاتان- اللذين

20- سلمت على الطالبين ينتظران الحافلة.

- a) هذا- الذي b) هؤلاء- الذين
c) هذه- التي d) هاذين- اللذين

21- سلمت على الطالبينالذين..... الحافلة.

- a) هذان- ينتظران b) هؤلاء- ينتظرون
c) هؤلاء- تنتظران d) هاذين- ينتظران

22- الطلابالذين..... كثيرا.

- a) ينجح- يجتهدون b) ينجح- يجتهدين
c) ينجحون- يجتهدون d) ينجح- يجتهدن

23. هذا ما تعرفونه جميعا. cümlesindeki müşterek ism-i mevsûlün yerine hangi hâs ism-i mevsûl gelebilir?

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

24. رأيتُ يشتركون في الندوة. cümlesinde boşluğa hangi ism-i mevsûl gelebilir?

- a) الذي b) الذين
c) التي d) اللذين

25. يجلسان في المسجد.. cümlesindeki boşluklara hangi ikili gelebilir?

- a) هذان- اللذان b) هؤلاء- الذين
c) هذين- اللذان d) هذين- اللذين

26. Aşağıda Müşterek İsm-i Mevsûllerden oluşan cümleler verilmiştir

- A- صاحب من تعرفك. (.....)
B- يحترم التلميذ من تعلمانه. (.....)
C- صاحبي من يعرفك. (.....)
D- لم تعبدون ما لا ينفعكم شيئاً؟ (.....)

Bu cümlelerdeki Müşterek İsm-i Mevsûllerin yerine sırasıyla hangi hâs ism-i mevsûller gelebilir?

- a) الذي-الذان-التي-الذين.
b) التي-اللتين-الذي-الذي.
c) التي-الذان-التي-الذي.
d) الذي-اللتان-التي-الذين.

27. Aşağıdakilerden hangisi mebni değildir?

- a) الذين b) اللتان
c) أنتما d) أولئك

28. Aşağıdaki cümlelerdeki boşluklara uygun olan şıkları seçiniz.

جاءت البنْتُ ذهبتُ إلى قريتي.....

- A- التي - هـ B- التي - ها
C- الذي - هـ D- الذي - ها

29. Aşağıdaki müşterek ism-i mevsûllerin hangisinin yerine yanlış bir has ism-i mevsûl yerleştirilmiştir?

- A- صاحبٌ من تعرفك. (...التي...)
B- يحترمُ التلميذُ من تعلمانه. (...اللتان...)
C- احترمِي من يعلمك. (...الذي...)
D- لم تعبدون ما لا ينفعكم شيئاً؟ (...الذي...)
E- تحترمُ التلميذة من يعلموها. (...الذين...)

30. Aşağıdaki cümlelerde ism-i mevsûlün neyi nitelediği, ism-i mevsûlün, cümlenin hangi ögesinin sıfatı olduğu parantez içine yazılmıştır. Hangisi yanlıştır?

A- قرات الكتاب الذي اشترَيْتُهُ. (...Mef'ûl.....)

B- الكتب التي في المكتبة رخيصةً. (...Haber...)

C- كسرْتُمُ الزجاجةَين اللتين أحبهما (...Mef'ûl...)

D- هذا هو البيت الذي أسكن فيه. (...Haber...)

E- ينجح الطالب الذي يجتهد كثيرا. (...Fâil...)

Cevaplar:

1-B; 2-A; 3-A; 4-C; 5-B; 6-A; 7 (Klasik); 8-B; 9-C; 10-D; 11-B; 12 (Klasik);
13-D; 14-A; 15-C; 16-A; 17-B; 18-A; 19-C; 20-D; 21-B; 22-A; 23-A; 24-B;
25-D; 26-B; 27-B; 28-B; 29-C; 30-B

XIV. ÜNİTE

OKUMA PARÇASI

XIV. ÜNİTE OKUMA PARÇASI

سورة الحج

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (1) هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (2) وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (3) ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (4) مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (5) قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنْكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (6) وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (7) قُلْ إِنْ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (8) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (9) فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (10) وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (11)

Metni Anlama ve Kavrama Soruları

A. Aşağıdaki Arapça soruları Arapça olarak cevaplayınız.

1- في السورة أسماء معرفة، وأسماء منكرة، حدّد أسماء كل نوع منها.

.....

2- صنّف المعارف التي استخرجتها من الإجابة السابقة إلى أنواع المعارف المختلفة.

.....

3- في الآيات موصولات خاصة وأخرى عامة، استخرج ما ورد من النوعين.

.....

4- حدّد أنواع الضمائر الواردة في السورة.

.....

5- استخرج أسماء الإشارة.

.....

6- استخرج الأسماء المذكرة والأسماء المؤنثة، والمفرد والمثنى والجمع.

.....

B. Aşağıdaki kelime guruplarından zamir bitişmiş olanları tespit ediniz.

1- أ) الله	ب) تجارة	ج) منته	د) عنده
2- أ) مدرك	ب) خبرك	ج) مسك	د) فلك
3- أ) إليها	ب) مها	ج) سها	د) نهي
4- أ) درهم	ب) مرهم	ج) يسهم	د) كلهم

KAYNAKÇA

el-Antâkî, Muhammed, **el-Minhâc fi'l-kavâidi ve'l-i'râb**, Halep: Dâru'ş-Şarki'l-Arabî, ty.

Baltacî, Tefvik b. Ömer, **Keyfe nete'allemu'l-i'râb**, 2. baskı, Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1419/1999.

Birgivi, Muhamed b. Pîr Ali, **İzhâru'l-esrâr**.

el-Cârim, Ali – Emîn, Mustafa, **en-Nahvu'l-vâzih** (li'l-medârisi's-sâneviyye), Mısır: Dâru'l-Meârif, 1385/1965.

Çörtü, Mustafa Meral, **Arapça'da Cümle Kuruluşu ve Tercüme Teknikleri**, 2. basım, İstanbul, İFAV, 1997.

Ebû Muslih, Kemâl, **el-Kâmil fi'n-nahvi ve's-sarf**, Beyrut: Mektebetü'l-Ferah el-Hadîse, ty.

el-Hımsî, Muhammed Tâhir, **Min Nahvi'l-mebânî ilâ nahvi'l-meânî (Bahsün fi'l-cümleti ve erkânihâ)**, 1. baskı, Dımaşk: Dâru Sa'diddîn, 1424/2003.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. Abdillâh Hişâm el-Ensârî, **Muğni'l-lebîb an kütübi'l-eârîb**, nşr. Hasan Hamed, 2. baskı, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.

İbn Hişâm, **el-İ'râb an kavâidi'l-i'râb**, nşr. Ali Fûde Nîl, İstanbul: Dersaadet Kitabevi, ty.

İşler, Emrullah – Yıldız, Musa, **Arapça çeviri Klavuzu**, 2. baskı, İstanbul: Elif Yayınları, 2008.

Kabâve, Fahrüddîn, **İ'râbu'l-cümel ve eşbâhi'l-cümel**, 5. baskı, Halep: Dâru'l-Kelmi'l-Arabî, 1409/1989.

Komisyon, **el-Kavâidü'l-Arabiyyetü'l-müyessera**, Riyâd: Ma'hedü'l-Luğati'l-Arabiyye Câmîatü'l-Melik Suûd.

Matracî, Mahmûd, **Fi'n-nahvi ve tatbîkâtih**, 1. baskı, Beyrut: Dâru'n-Nehdati'l-Arabiyye, 2000.

Muğâlise, Mahmûd Husnî, **en-Nahvu'ş-şâfi**, 1. baskı, Ammân: Dâru'l-Beşîr, 1991.

en-Nâdirî, Muhammed Es'ad, **Nahvu'l-luğati'l-Arabiyye**, 1. baskı, Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1415/1995.

Sevinç, Resul, **Arapça'da Cümle Yapısı**, 1. basım, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.

Uralgiray, Yusuf, **İlk ve İleri Dilbilgisi I – II**, İstanbul: Tebliğ Yayınları, 1987.